

HANGON KAUPUNKI
HANGÖ STAD

Hangon kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma

1.8.2016 -> 20

Sivistyslautakunnan suomenkielisen jaoston hyväksymä 5.4.2016, § 19

Lisäys (Varhennettu kielenopetus luokat 1 – 2; 21.11.2019 § 18)

Päivitetty luku 6 ja 7 Oppimisen arviointi (20.8.2020 § 74)

Päivitetty luku 15.4.19 Oppilaanohjaus (6.5.2021 § 13)

Lisäys luku 12. Valinnaisuus perusopetuksessa (6.5.2021 § 14)

Päivitetty luku 6 Oppimisen arviointi (19.10.2021 § 93)

Lisäys 6.1 Erityinen tutkinto (22.3.2022 § 30)

Lisäys luku 12. Valinnaisuus perusopetuksessa (25.1.2024 § 3)

Muutos luku 1. Tuntijako 1.8.2024 (26.3.2024 § 11)

Muutos luvut 1 – 8, alkaen 1.8.2025 (28.5.2025 § 55)

Muutos luku 9, alkaen 1.8.2026 (15.9.2026 § 24)

Tämä opetussuunnitelma korvaa 25.5.2005 hyväksytyn opetussuunnitelman

- opetussuunnitelma otetaan käyttöön vuosiluokittain porrastettuna lv. 2016-2019

1. Paikallisen opetussuunnitelman merkitys ja laadinta	6
1.1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	6
1.2. Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet	6
1.3. Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen	8
1.4. Paikallisen opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut	8
2. Perusopetus yleissivistuksen perustana	10
2.1. Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	10
2.2. Perusopetuksen arvoperusta	11
2.3. Oppimiskäsitys	13
2.4. Paikallisesti päätettävät asiat	14
3. Perusopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	14
3.1. Perusopetuksen tehtävä	14
3.2. Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet	15
3.3. Tavoitteena laaja-alainen osaaminen	16
3.4. Paikallisesti päätettävät asiat	22
4. Yhtenäisen perusopetuksen toimintakulttuuri	22
4.1. Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen	22
4.2. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	23
4.2.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	23
4.2.2. Hyvinvointi ja turvallinen arki	24
4.2.3. Vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely	24
4.2.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	24
4.2.5. Osallisuus ja demokraattinen toiminta	25
4.2.6. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	25
4.2.7. Vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen	25
4.3. Oppimisympäristöt ja työtavat	26
4.3.1. Oppimisympäristöt	26
4.3.2. Työtavat	27
4.4. Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet	28
4.5. Paikallisesti päätettävät asiat	29
5. Oppimista ja hyvinvointia edistävä koulutyön järjestäminen	30
5.1. Yhteinen vastuu koulupäivästä	30
5.2. Yhteistyö	33
5.2.1. Oppilaiden osallisuus	33
5.2.2. Kodin ja koulun yhteistyö	33
5.2.3. Koulun sisäinen yhteistyö ja yhteistyö muiden tahojen kanssa	34

5.3. Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö	34
5.4. Opetuksen järjestämistapoja.....	36
5.4.1. Toiminta-alueittain järjestettävä opetus	36
5.4.2. Joustava perusopetus	42
5.4.3. Opinnoissa eteneminen tavoitekokonaisuuksittain	44
5.4.4. Yhdysluokkaopetus	44
5.4.5. Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus	45
5.4.6. Erikoissairaanhoidon potilaana olevan oppilaan opetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu	45
5.4.7. Perusopetuksen poikkeava järjestäminen	46
5.4.8. Opetus erityisissä tilanteissa	47
5.5. Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta	47
5.6. Paikallisesti päätettävät asiat	50
6. Oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetuksessa.....	55
6.1. Arvioinnin tehtävät perusopetuksessa.....	55
6.1.1. Formatiivinen arviointi	55
6.1.2. Summatiivinen arviointi.....	56
6.2. Arvioinnin yleiset periaatteet.....	56
6.3. Oppimisen ja osaamisen arviointi	58
6.4. Työskentelyn arviointi	58
6.5. Käyttäytymisen arviointi.....	59
6.6. Opinnoissa eteneminen perusopetuksen aikana	59
6.6.1. Opinnoissa eteneminen vuosiluokittain	59
6.6.2. Opinnoissa eteneminen tavoitekokonaisuuksittain	59
6.7. Lukuvuoden päätteeksi arvioitavat yhteiset oppiaineet ja valinnaiset aineet.....	60
6.8. Perusopetuksen päättöarviointi	61
6.8.1. Perusopetuksen päättöarvosanan muodostaminen	61
6.8.2. Yhteisten oppiaineiden päättöarviointi	61
6.8.3. Yhteisten taito- ja taideaineiden päättöarviointi	61
6.8.4. Valinnaisten aineiden arviointi päättöarvioinnissa	62
6.8.5. Johonkin oppiaineeseen painottuva opetus ja päättöarviointi	62
6.8.6. Oppilaskohtaisia tukitoimia saavan oppilaan päättöarviointi	62
6.9. Poissaolojen vaikutukset arviointiin	63
6.10. Arvioinnin uusiminen ja oikaisu.....	63
6.11. Todistukset	63

6.11.1. Sanalliset arviot ja numeroarvosanat todistuksissa	63
6.11.2. Lukuvuositodistus	64
6.11.3. Välitodistus	65
6.11.4. Erotodistus	65
6.11.5. Perusopetuksen päättötodistus	66
6.12. Erityinen tutkinto ja siitä annettavat todistukset	68
6.13 Paikallisesti päätettävät asiat	68
7. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki	73
7.1. Oppilaan oikeus oppimisen ja koulunkäynnin tukeen	74
7.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt	75
7.3. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja niiden tavoitteet sekä järjestäminen	76
7.3.1. Opettajan antama yleinen tukiopeus	76
7.3.2. Opettajan antama opetuskielen tukiopeus	77
7.3.3. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä	77
7.4. Oppilaskohtaiset tukitoimet	78
7.4.1. Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointi	78
7.4.2. Oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma	79
7.4.3. Tukea koskeva päätös	79
7.4.3.1. Erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä	80
7.4.3.2. Erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antama yhden tai useamman oppiaineen opetus pienryhmässä	80
7.4.3.3. Erityisluokanopettajan antama opetus erityisluokassa	81
7.4.3.4. Tulkitsemispalvelut	81
7.4.3.5. Oppilaskohtaiset avustajapalvelut	81
7.4.3.6. Apuvälineet	82
7.5. Perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen	82
7.5.1. Oppiaineen oppimäärän rajaaminen	82
7.5.2. Oppilaan vapauttaminen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta terveydellisistä syistä	83
7.6. Poikkeava voimaantulo ja siirtymäaika	84
7.6.1. Perusopetuksen järjestäminen oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite (astuu voimaan 1.8.2026)	84
7.6.2. Pidennetty oppivelvollisuus (voimassa 31.7.2026 saakka)	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
7.7. Erikoissairaanhoidon potilaana olevan oppilaan opetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu	85
7.8. Tuen jatkumo siirtymävaiheissa, yhteistyö ja sujuva tiedonsiirto	85
7.9 Paikallisesti päätettävät asiat	85

8. Opiskeluhoito	87
8.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma	88
9. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	90
10. Kaksikielinen opetus	93
11. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva opetus	93
12. Valinnaisuus perusopetuksessa	93
13. Vuosiluokat 1 – 2	104
13.1 Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen	105
13.4.1 Äidinkieli	105
13.4.4 Matematiikka	107
13.4.5 Ympäristöoppi	108
13.4.6 Uskonto	109
13.4.7 Elämänkatsomustieto	110
13.4.8. Musiikki	112
13.4.9 Kuvataide	112
13.4.10 Käsityö	113
13.4.11 Liikunta	113
13.4.12 Varhennettu kielenopetus	114
14. Vuosiluokat 3 - 6	115
14.1. Siirtymävaihe 2 luokalta 3 luokalle	115
14.4.1. Äidinkieli ja kirjallisuus	115
14.4.2. Toinen kotimainen kieli	118
14.4.3. Vieraat kielet	121
14.4.4. Matematiikka	125
14.4.5 Ympäristöoppi	127
14.4.6 Uskonto	131
14.4.7 Elämänkatsomustieto	134
14.4.8 Historia	135
14.4.9. Yhteiskuntaoppi	136
14.4.10 Musiikki	137
14.4.11 Kuvataide	138
14.4.12 Käsityö	139
14.4.13 Liikunta	141
14.4.14 Oppilaanohjaus	142
15. Vuosiluokat 7 – 9	143

15.4.1 Äidinkieli ja kirjallisuus	143
15.4.2 Toinen kotimainen kieli	144
15.4.3 Vieraat kielet	146
15.4.4 Matematiikka	148
15.4.5. Biologia	150
15.4.6 Maantieto	152
15.4.7 Fysiikka	153
15.4.8 Kemia	154
15.4.9. Terveystieto.....	156
15.4.10 Uskonto	157
15.4.11 Elämäkatsomustieto	159
15.4.12. Historia	160
15.4.13. Yhteiskuntaoppi	162
15.4.14 Musiikki	163
15.4.15. Kuvataide.....	163
15.4.16 Käsityö	165
15.4.17 Liikunta	166
15.4.18 Kotitalous.....	167
15.4.19 Oppilaanohjaus	167

1. Paikallisen opetussuunnitelman merkitys ja laadinta

1.1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

Perusopetuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksen tasa-arvo ja laatu sekä luoda hyvät edellytykset oppilaiden kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän normiosan muodostavat perusopetuslaki ja asetus, valtioneuvoston asetukset, opetussuunnitelman perusteet sekä paikallinen opetussuunnitelma ja siihen perustuvat lukuvuosisuunnitelmat. Järjestelmän eri osat uudistuvat, jotta opetuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset koulua ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan koulun tehtävää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Opetussuunnitelman perusteet laaditaan perusopetuslain ja asetuksen sekä tavoitteet ja tuntijaon määrittävän valtioneuvoston asetuksen pohjalta. Perusteasiakirja on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaisesti paikallinen opetussuunnitelma valmistellaan. Opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata opetuksen järjestämistä ja koulutyötä sekä edistää yhtenäisen perusopetuksen yhdenvertaista toteutumista.

Perusopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet ja sisällöt liittyvät yhteen ja muodostavat opetuksen ja toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi opetussuunnitelman perusteet sisältävät tavoitteita ja sisältöjä koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Perusteasiakirja sisältää tarpeellisilta osin myös viittauksia lainsäädäntöön, johon perusteissa määrättävät asiat perustuvat.

Paikallinen opetussuunnitelma on tärkeä osa ohjausjärjestelmää. Sillä on keskeinen merkitys sekä valtakunnallisten tavoitteiden että paikallisesti tärkeänä pidettyjen tavoitteiden ja tehtävien ilmentämisessä ja toteuttamisessa. Paikallinen opetussuunnitelma luo yhteisen perustan ja suunnan päivittäiselle koulutyölle. Se on strateginen ja pedagoginen työkalu, joka linjaa opetuksen järjestäjän toimintaa sekä koulujen työtä. Opetussuunnitelma liittyy koulujen toiminnan muuhun paikalliseen toimintaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi.

1.2. Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä. Opetussuunnitelmassa päätetään perusopetuksen kasvatustyön, opetuksen, oppimisen arvioinnin ja tuen, ohjauksen ja opiskeluhoillon, kodin ja koulun yhteistyön sekä muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta. Siinä täydennetään ja painotetaan opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä tavoitteita, toimintaa ohjaavia linjauksia, keskeisiä sisältöjä ja muita opetuksen järjestämiseen liittyviä seikkoja paikallisesta näkökulmasta. Opetuksen järjestäjä ottaa opetussuunnitelmaa laatiessaan huomioon oppilaiden tarpeet, paikalliset erityispiirteet sekä itsearvioinnin ja kehittämistyön tulokset.

Opetussuunnitelman tehtävänä on edistää opetuksen laadun jatkuvaa kehittämistä ja vahvistaa koulutuksellista jatkumoa. Se luo perustan esiopetuksesta perusopetukseen ja perusopetuksesta seuraavaan koulutusvaiheeseen siirtymiselle. Laadinnassa otetaan huomioon muut paikalliset suunnitelmat kuten

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- mahdollinen aamu ja iltapäivätoiminnan suunnitelma

- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät, erityisesti koulutusta, lapsia, nuoria ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten. Paikallinen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille saman opetuksen järjestäjän kouluille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä useamman koulun yhteisiä ja/tai koulukohtaisia osioita. Päätökset laatimistavasta tekee opetuksen järjestäjä. Opetuksen järjestäjät voivat sopia myös järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä ja yhteisistä seudullisista opetussuunnitelmalinjauksista.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon, että opetus voi olla pääosin ainejakoista tai se voidaan toteuttaa eheyttynä. Eheytettyä opetusta käytettäessä myös opetussuunnitelma voidaan laatia vuosiluokkakokonaisuuksien osalta eheyttynä.

Kaikki oppilaiden oppilaskohtaiset suunnitelmat rakennetaan yhteisen opetussuunnitelman varaan. Lukuvuosisuunnitelmalla täsmennetään, miten opetussuunnitelmaa toteutetaan kussakin koulussa lukuvuoden aikana. Perusopetusasetus velvoittaa tiedottamaan oppilaille ja näiden huoltajille keskeisistä lukuvuosisuunnitelmassa päätetyistä asioista.

Yhteistyö opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman laadinnassa edistää sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja lisää opetuksen ja kasvatustyön yhtenäisyyttä. Opetuksen järjestäjä huolehtii opetustoimen henkilöstön mahdollisuuksista osallistua yhteistyöhön ja edistää sekä oppiaineiden yhteistyötä että eri toimijaryhmien välistä monialaista yhteistyötä. Osallistumismahdollisuuksista huolehditaan riippumatta siitä, mikä suunnitelmien laatimistapa on. Oppilaille tulee lain mukaan järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien valmisteluun. On tärkeää, että myös huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelmatyöhön, lukuvuosisuunnitelman valmisteluun sekä koulun toiminnan suunnitteluun, erityisesti kasvatustavoitteiden, toimintakulttuurin sekä kodin ja koulun yhteistyön osalta. Erityistä huomiota kiinnitetään oppilaiden ja huoltajien kannalta mielekkäisiin ja monipuolisiin sekä oppilaiden kehitysvaiheen huomioon ottaviin osallistumistapoihin.

Yhteistyö koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa rikastaa koulutyötä ja liittää sen ympäröivän yhteisön elämään. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan opetussuunnitelman opiskeluhuoltoa sekä kodin ja koulun yhteistyötä koskevilta osin yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalveluiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Yhteistyötä tarvitaan myös muiden hallintokuntien kanssa, jotta kaikkien oppilaiden koulunkäynnistä, turvallisuudesta ja hyvinvoinnista voidaan huolehtia. Muidenkin organisaatioiden ja eri asiantuntijoiden kanssa tehtävä yhteistyö parantaa suunnitelmien ja koulutyön laatua.

Oppilaalla on perusopetuslain turvaama oikeus saada kaikkina koulupäivinä opetussuunnitelman mukaista perusopetusta. Opetuksen järjestäjä huolehtii tämän oikeuden toteutumisesta, ja jokainen oppilaiden kanssa työskentelevä toteuttaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja noudattaa muita työtä ohjaavia normeja.

1.3. Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on koulutuksen kehittäminen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää.

Opetuksen järjestäjän ja koulujen itsearvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia sekä perusopetuksen valtakunnallisia laatukriteereitä. Yhteistyö oppilaiden, huoltajien ja muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.4. Paikallisen opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma, sitä tarkentavat lukuvuosisuunnitelmat sekä muut suunnitelmat laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla edellä kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien ratkaisujen delegoinnista kouluille ja koulukohtaisen opetussuunnitelman laadinnasta.

Hangossa paikallista opetussuunnitelmatyötä tekee sivistystoimen johtajan johtama työryhmä. Se koostuu molempien kieliryhmien edustajista. Paikallinen opetussuunnitelma laaditaan kieliryhmittäin. Niissä voidaan tehdä koulukohtaisia painotuksia opetussuunnitelman oppiainesisällöissä ja toimintatavoissa. Osa-alueet, joita ei määritellä paikallisessa opetussuunnitelmassa, sisällytetään koulujen vuosittain hyväksyttyihin työsuunnitelmiin.

Opetussuunnitelmatyötä tehdään osittain yli kielirajojen, osittain kieliryhmittäin niin, että oppiainekohtaiset osat laaditaan kielen mukaan, kun taas yleiset ovat yli kielirajojen.

Paikalliset opetussuunnitelmat hyväksytään erikseen joko suomen- tai ruotsinkielisen lautakunnan jaostossa. Hyväksytty opetussuunnitelma julkaistaan kaupungin kotisivulla.

Opetustoimen henkilöstö kokoaa opetussuunnitelman sähköiseen muotoon. Sosiaali- ja terveydenhuollon edustajat, mm. koulupsykologit, koulukuraattorit ja kouluterveydenhoitajat, osallistuvat opetussuunnitelman laadinnan niihin osiin, jotka koskevat oppilashuoltoa.

Opetussuunnitelmaa on laadittu myös yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, jotka ovat tekemisissä lasten ja nuorten kanssa, mm. varhaiskasvatuksen henkilökunta, esiopetus, toisen asteen koulutus sekä liikunta- ja nuorisotoimi. Oppilaat ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen. Huoltajalla on mahdollisuus vaikuttaa kodin ja koulun yhteistyötä sisältävien osuuksien laadintaan.

Opetussuunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti koulukohtaisissa ja kuntakohtaisissa arviointitilaisuuksissa sekä kerättävän palautteen avulla. Opetussuunnitelmaa kehitetään saadun palautteen pohjalta. Opetussuunnitelman muutokset ja lisäykset hyväksytään sivistyslautakunnan jaostoissa.

Kaupungissa on seuraavat suunnitelmat, jotka täydentävät opetussuunnitelmaa:

- Iltapäivätoiminnan suunnitelma
- Oppilas- ja opiskelijahuollon suunnitelma
- Kaupungin Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
- Poissaoloihin puuttumisen malli

Esiopetuksen ja perusopetuksen nivelvaiheessa tehdään yhteistyötä mm. tekemällä kouluvalmiuskartoitus. Koulutulokkaat saavat tutustua koulutyöhön vieraillemalla kouluissa. Esi- ja alkuopetus valmistelevat yhdessä koulun aloitusta. Siirryttäessä kuudennelta luokalta seitsemännelle luokalle pidetään tiedonsiirtopalavereita, joihin osallistuu rehtorit, opettajat ja oppilashuoltohenkilöstö. Toiselle asteelle siirryttäessä oppilaita ohjataan ja neuvotaan siirtymävaiheessa ja tarvittaessa yhteistyötä tehdään vastaanottavan oppilaitoksen kanssa.

Opetus on pääasiassa vuosiluokittain etenevää tai järjestetään tarvittaessa yhdysluokkaopetuksena, jolloin voidaan käyttää vuorokurssiperiaatetta. Opetus voi edetä myös vuosiluokkiin sitomattomasti tai omiin opinto-ohjelmiin perustuvana opiskeluna, joka vaatii oppilaskohtaisen tuen hallintopäätöksen. Opetus järjestetään pääosin ainejakoisena, mutta tarvittaessa myös kokonaan tai osin eheyttynä suunnitelman mukaan.

Opetustunnit jaetaan vuosiluokittain valtioneuvoston vahvistaman ja sivistyslautakunnan jaoston hyväksymän tuntijaon mukaisesti.

Tuntijaon kieliohjelma, on sivistyslautakunnan vahvistamassa toimintasäännössä.

Valinnaiset aineet määritellään tarkemmin luvussa 12.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot kuvataan koulujen työsuunnitelmissa.

Oppilaanohjausta tarjotaan opetussuunnitelman perusteiden, kappaleiden 13, 14 ja 15 mukaisesti, sekä laaditun ohjaussuunnitelman mukaisesti ja sen mukaan, mitä koulujen työsuunnitelmissa päätetään.

Paikallisia erityispiirteitä ovat sijainti Itämeren äärellä, historialliset näkökohdat ja kaksikielisyys.

Hangon suomenkielisen perusopetuksen tuntijako 1.8.2025

Aine \ Vuosiluokka	1	2	3	4	5	6	7	8	9	yht
Äidinkieli ja kirjallisuus	7	8	7	5	5	5	3	4	3,6	47,6
A1-kieli englanti	1	1	2	2	2	3	2	2,4	3	18,4
B1-kieli ruotsi						2*	2*	1,4*	1,6*	7*
Matematiikka	4	4	4	4	4	4	3,4	3,6	4	35
Ympäristöoppi	2	2	2	2	3	3				14
Biologia ja maantieto 1)							2	2	3	7
Fysiikka ja kemia 1)							2	3	2	7
Terveystieto 1)							1	1	1	3
Uskonto/Elämäkatsomustieto	1	1	1	1	1	2	1	1	1	10
Historia ja yhteiskuntaoppi				1	2		2	2		12
Musiikki	1	1	1	1	1	1	1	1		
Kuvataide	1	1	2	1	1	1	2			9
Käsityö	2	2	2	1	2		2			11
Liikunta	2	2	2	3	2	2	3	2	2	20
Kotitalous							3			3
Taide- ja taitoaineiden valinnaiset (koulun tai opp. valitsema aine)	1		1	1	1	2		3	2	11
Opo							0,6	0,4	1	2
Valinnaiset aineet				2*	1*			3	3	9
A2-kieli ruotsi				2**	2**	2**	2**	2**	2**	12**
Tuntimäärä yhteensä	22	22	24	24	25(+1)	27	30	29,8(+0,6)	30,2(+0,4)	234(+2)

Oppilas osallistuu luokilla 4-6 joko {valinnaisiin aineisiin ja B1 ruotsiin*} tai {A2 ruotsiin**} tekemänsä valinnan mukaan. Luokilla 7-9 oppilas osallistuu vaihtoehtoisesti joko { B1*} tai { A2**} ruotsiin.

2. Perusopetus yleissivistyksen perustana

Perusopetus luo perustan oppilaiden yleissivistykselle. Kunta on velvollinen järjestämään perusopetusta alueellaan asuville oppivelvollisuusikäisille. Perusopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet nousevat perustuslaista, perusopetuslaista ja asetuksesta, valtioneuvoston asetuksista sekä opetussuunnitelman perusteista. Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Perusopetus rakentuu yhteiselle arvoperustalle ja käsitykselle oppimisesta.

2.1. Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Perusopetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin perusopetuslaissa säädetään. Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa.

Oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat luonteva osa

koulun toimintakulttuuria. Opetusryhmät muodostetaan siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan ja resursoidaan osaksi koulutyön rakenteellista kokonaisuutta. Oppilaskohtaisilla tukitoimilla mahdollistetaan kaikkien oppilaiden riittävä oppimisen ja koulunkäynnin tuki. Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet. Lisäksi oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä opiskeluhoito sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Opiskeluhoitoon järjestämistä ohjaa oppilas ja opiskelijahuoltolaki. Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Oppilaalle on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria. Ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Suomen perustuslain ja yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tasa-arvolaki velvoittaa kaikkia oppilaitoksia huolehtimaan siitä, että ihmisillä on sukupuoleen katsomatta samat mahdollisuudet koulutukseen. Opetuksen ja opetusaineistojen tulee tukea tasa-arvolain toteutumista ja olla saavutettavaa ja huomioida oppimisympäristön esteettömyys.

Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon opetushenkilöstön määrään ja kelpoisuuteen liittyvät säännökset sekä muun muassa turvallisuuteen ja työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietojen käyttöä, julkisuutta ja yksityisyyden suojaa koskevat säännökset, tekijänoikeussäännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset.

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus muodostaa historiallisen ja eettisen perustulkinnan ihmisoikeuksien merkittävydestä. Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, jotka edellyttävät jokaisen lapsen oppimisesta ja hyvinvoinnista huolehtimista. Näistä keskeisiä ovat Lapsen oikeuksien sopimus, Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus eli ns. TSS-sopimus, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus sekä Vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimus. Saamelaisten oikeuksien turvaamiseksi otetaan lisäksi huomioon YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus antaa perusopetukselle oikeudellisen perustan. Sopimuksen mukaan lasten kanssa ja lasten hyväksi työskenteleviä velvoittavat sopimuksen yleisperiaatteet, jotka ovat yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus suojeluun, huolenpitoon ja kehittymiseen sekä lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi ja lapsen näkemysten kunnioittaminen. Sopimuksen mukaan jokaisella lapsella on oikeus hyvään elämään sekä yksilölliseen, ruumiilliseen, henkiseen, hengelliseen, moraaliseen ja sosiaaliseen kehittymiseen.

2.2. Perusopetuksen arvoperusta

Opetussuunnitelman perusteet on laadittu tässä esitetyn arvoperustan mukaisesti.

Oppilaan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen

Perusopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen oppilas on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on oikeus kasvaa täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Tässä oppilas tarvitsee kannustusta ja yksilöllistä tukea sekä

kokemusta siitä, että kouluyhteisössä häntä kuunnellaan ja arvostetaan ja että hänen oppimisestaan ja hyvinvoinnistaan välitetään. Yhtä tärkeä on kokemus osallisuudesta ja siitä, että voi yhdessä toisten kanssa rakentaa yhteisönsä toimintaa ja hyvinvointia.

Jokaisella oppilaalla on oikeus hyvään opetukseen ja onnistumiseen koulutyössä. Oppiessaan oppilas rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla hän luo suhdetta itseensä, toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan, luontoon ja eri kulttuureihin. Oppimisesta syrjäytyminen merkitsee sivistyksellisten oikeuksien toteutumatta jäämistä ja on uhka terveelle kasvulle ja kehitykselle. Perusopetus luo edellytyksiä elinikäiselle oppimiselle, joka on erottamaton osa hyvän elämän rakentamista.

Arvokasvatuksen merkitys korostuu maailmassa, jossa monimediainen tiedonvälitys, globaalit tietoverkot, sosiaalinen media ja vertaissuhteet muokkaavat lasten ja nuorten arvomaailmaa. Arvokeskustelu oppilaiden kanssa ohjaa oppilaita tunnistamaan ja nimeämään kohtaamiaan arvoja ja arvostuksia sekä pohtimaan niitä myös kriittisesti. Oppilaita tuetaan rakentamaan omaa arvoperustaansa. Koulun ja kotien yhteinen arvopohdinta ja siihen perustuva yhteistyö luovat turvallisuutta ja edistävät oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. Henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen kotien erilaisiin uskontoihin, katsomuksiin, perinteisiin ja kasvatuskäsityksiin on rakentavan vuorovaikutuksen perusta.

Ihmisyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia

Perusopetus tukee oppilaan kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Ihmisyyteen kasvussa jännitteet pyrkimysten ja vallitsevan todellisuuden välillä ovat väistämättömiä. Sivistykseen kuuluu taito käsitellä näitä ristiriitoja eettisesti ja myötätuntoisesti sekä rohkeus puolustaa hyvää. Sivistys merkitsee yksilöiden ja yhteisöjen taitoa tehdä ratkaisuja eettisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan perusteella. Eettisyyden ja esteettisyyden näkökulmat ohjaavat pohtimaan, mikä elämässä on arvokasta. Sivistys ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia. Sivistynyt ihminen pyrkii toimimaan oikein, itseään, toisia ihmisiä ja ympäristöä arvostaen. Hän osaa käyttää tietoa kriittisesti. Sivistykseen kuuluu myös pyrkimys itsesäätelyyn ja vastuunottoon omasta kehittämisestä ja hyvinvoinnista.

Perusopetus rakentuu elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamiselle. Se ohjaa niiden puolustamiseen ja ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Perusopetus edistää hyvinvointia, demokratiaa ja aktiivista toimijuutta kansalaisyhteiskunnassa. Tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate ohjaavat perusopetuksen kehittämistä. Opetus edistää osaltaan taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-arvoa. Opetus on oppilaita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Koulua ja opetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Kulttuurinen moninaisuus rikkautena

Perusopetus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle. Se on muodostunut ja muotoutuu eri kulttuureiden vuorovaikutuksessa. Opetus tukee oppilaiden oman kulttuuri-identiteetin rakentumista ja kasvua aktiivisiksi toimijoiksi omassa kulttuurissaan ja yhteisössään sekä kiinnostusta muita kulttuureita kohtaan. Samalla opetus vahvistaa luovuutta ja kulttuurisen moninaisuuden

kunnioitusta, edistää vuorovaikutusta kulttuurien sisällä ja niiden välillä ja luo siten pohjaa kulttuurisesti kestäväälle kehitykselle.

Eri kulttuuri ja kielitaustoista tulevat ihmiset kohtaavat toisensa perusopetuksessa ja tutustuvat monenlaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja katsomuksiin. Asioita opitaan näkemään toisten elämäntilanteista ja olosuhteista käsin. Oppiminen yhdessä yli kieli, kulttuuri, uskonto ja katsomusrajojen luo edellytyksiä aidolle vuorovaikutukselle ja yhteisöllisyydelle. Perusopetus antaa perustan ihmisoikeuksia kunnioittavaan maailmankansalaisuuteen ja rohkaisee toimimaan myönteisten muutosten puolesta.

Kestävän elämäntavan välttämättömyys

Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Tämän ymmärtäminen on keskeistä ihmisenä kasvussa. Perusopetuksessa tunnistetaan kestävä kehityksen ja ekososiaalisen sivistyksen välttämättömyys, toimitaan sen mukaisesti ja ohjataan oppilaita kestävä elämäntavan omaksumiseen. Kestävän kehityksen ja elämäntavan ulottuvuudet ovat ekologinen ja taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen. Ekososiaalisen sivistyksen johtoajatuksena on luoda elämäntapaa ja kulttuuria, joka vaalii ihmisarvon loukkaamattomuutta, ekosysteemien monimuotoisuutta ja uusiutumiskykyä sekä samalla rakentaa osaamis pohjaa luonnonvarojen kestäväälle käytölle perustuvalla kiertotaloudelle. Ekososiaalinen sivistys merkitsee ymmärrystä erityisesti ilmastonmuutoksen vakavuudesta sekä pyrkimystä toimia kestävästi. Ihminen kehittää ja käyttää teknologiaa sekä tekee teknologiaa koskevia päätöksiä arvojen pohjalta. Hänellä on vastuu teknologian ohjaamisesta suuntaan, joka varmistaa ihmisen ja luonnon tulevaisuuden.

Perusopetuksessa pohditaan kulutus ja tuotantotavoissa ilmeneviä ristiriitoja suhteessa kestäväan tulevaisuuteen sekä etsitään ja toteutetaan yhteistoimin ja pitkäjänteisesti elämäntapaamme korjaavia ratkaisuja. Oppilaita ohjataan tuntemaan myös kehitykseen vaikuttavia yhteiskunnallisia rakenteita ja ratkaisuja ja vaikuttamaan niihin. Perusopetus avaa näköalaa sukupolvien yli ulottuvaan globaaliin vastuuseen.

2.3. Oppimiskäsitys

Opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppilas on aktiivinen toimija. Hän oppii asettamaan tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa. Oppiminen on erottamaton osa yksilön ihmisenä kasvua ja yhteisön hyvän elämän rakentamista. Kieli, kehollisuus ja eri aistien käyttö ovat ajattelun ja oppimisen kannalta olennaisia. Uusien tietojen ja taitojen oppimisen rinnalla oppilas oppii refleктоimaan oppimistaan, kokemuksiaan ja tunteitaan. Myönteiset tunnekokemukset, oppimisen ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa. Se on yksin ja yhdessä tekemistä, ajattelemista, suunnittelua, tutkimista ja näiden prosessien monipuolista arvioimista. Siksi oppimisprosessissa on olennaista oppilaiden tahto ja kehittyvä taito toimia ja oppia yhdessä. Oppilaita ohjataan myös ottamaan huomioon toimintansa seuraukset ja vaikutukset muihin ihmisiin ja ympäristöön. Yhdessä oppiminen edistää oppilaiden luovan ja kriittisen ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja sekä kykyä ymmärtää erilaisia näkökulmia. Se myös tukee oppilaiden kiinnostuksen kohteiden laajentumista. Oppiminen on monimuotoista ja sidoksissa opittavaan asiaan, aikaan ja paikkaan.

Oppimaan oppimisen taitojen kehittyminen on perusta tavoitteelliselle ja elinikäiselle oppimiselle. Siksi oppilasta ohjataan tiedostamaan omat tapansa oppia ja käyttämään tätä tietoa oppimisensa edistämiseen. Oppimisprosessistaan tietoinen ja vastuullinen oppilas oppii toimimaan yhä itseohjautuvammin. Oppimisprosessin aikana hän oppii työskentely ja ajattelutaitoja sekä ennakoimaan ja suunnittelemaan oppimisen eri vaiheita. Jotta oppilas voisi oppia uusia käsitteitä ja syventää ymmärrystä opittavista asioista, häntä ohjataan liittämään opittavat asiat ja uudet käsitteet aikaisemmin oppimaansa. Tietojen ja taitojen oppiminen on kumuloituvaa ja se vaatii usein pitkäaikaista ja sinnikästä harjoittelua.

Oppilaan kiinnostuksen kohteet, arvostukset, työskentelytavat ja tunteet sekä kokemukset ja käsitykset itsestä oppijana ohjaavat oppimisprosessia ja motivaatiota. Oppilaan minäkuva sekä pystyvyyden tunne ja itsetunto vaikuttavat siihen, millaisia tavoitteita oppilas asettaa toiminnalleen. Oppimisprosessin aikana saatava rohkaiseva ohjaus vahvistaa oppilaan luottamusta omiin mahdollisuuksiinsa. Monipuolisen myönteisen ja realistisen palautteen antaminen ja saaminen ovat keskeinen osa sekä oppimista tukevaa että kiinnostuksen kohteita laajentavaa vuorovaikutusta.

2.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Arvokeskustelut luovat perustan sekä opetussuunnitelman laadinnalle, että yhteiselle opetus ja kasvatustyölle. Paikallisesti päätetään, miten arvokeskustelut toteutetaan opetussuunnitelmaa laadittaessa ja muutoin säännöllisesti koulutyön aikana. Tällöin päätetään myös, miten luodaan edellytykset henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien sekä mahdollisten muiden yhteistyökumppanien osallistumiselle keskusteluun.

Perusopetus yleissivistyksen perustana

Paikallisen opetussuunnitelmatyön aikana käydään keskustelua, joka jatkuu ja täsmentyy, sekä opetushenkilöstön, oppilaiden että huoltajien kanssa.

Arvopohjatyötä ohjaa kaupungin strategian ja Hangon koulutuksen kehittämissuunnitelman (KeSu) painopistealueet. Nämä luovat puitteet paikalliselle opetussuunnitelmatyölle.

Mahdolliset koulukohtaiset täydennykset kirjataan koulujen työsuunnitelmiin opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

3. Perusopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

3.1. Perusopetuksen tehtävä

Perusopetus on koulutusjärjestelmän kivijalka ja samalla osa esiopetuksesta alkavaa koulutusjatkumoa. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden laajan yleissivistyksen perustan muodostamiseen ja oppivelvollisuuden suorittamiseen. Se antaa valmiudet ja kelpoisuuden toisen asteen opintoihin. Se ohjaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa ja rakentamaan tulevaisuutta oppimisen keinoin.

Perusopetuksen tehtävää voidaan tarkastella sen opetus ja kasvatustehtävän, yhteiskunnallisen tehtävän, kulttuuritehtävän sekä tulevaisuustehtävän näkökulmasta. Perusopetusta järjestetään ja kehitetään inkluusioperiaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluvat kaikkia oppilaita koskevat

yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia oppilaita koskevana ja perusopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Opetuksen saavutettavuudesta ja esteettömyydestä pidetään huoli.

Jokaisella perusopetusta antavalla koululla on opetus ja kasvatustehtävä. Tämä tarkoittaa oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemista yhteistyössä kotien kanssa. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden osaamisen monipuoliseen kehittämiseen. Se rakentaa oppilaiden myönteistä identiteettiä ihmisinä, oppijoina ja yhteisön jäseninä. Opetus edistää osallisuutta ja kestäväää elämäntapaa sekä kasvua demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyteen. Perusopetus kasvattaa oppilaita ihmisoikeuksien tuntemiseen, kunnioittamiseen ja puolustamiseen.

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.

Koulua ympäröivän maailman muutos vaikuttaa väistämättä oppilaiden kehitykseen ja hyvinvointiin sekä koulun toimintaan. Perusopetuksessa opitaan kohtaamaan muutostarpeita avoimesti, arvioimaan niitä kriittisesti ja ottamaan vastuuta tulevaisuutta rakentavista valinnoista. Perusopetuksen globaalikasvatus luo osaltaan edellytyksiä oikeudenmukaiselle ja kestäväälle kehitykselle YK:n asettamien kehitystavoitteiden suuntaisesti. Työtä tehdään mahdollisuuksien mukaan yhdessä muissa maissa toimivien koulujen ja opetuksen kehittäjien kanssa. Perusopetus vaikuttaa myönteisenä ja yhteiskuntaa rakentavana muutosvoimana kansallisesti ja kansainvälisesti.

3.2. Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet

Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään perusopetuslaissa sekä tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa. Tavoitteet ohjaavat opetussuunnitelman perusteiden kaikkien osa-alueiden laadintaa. Ne ohjaavat myös paikallisen opetussuunnitelman laadintaa ja koulutyötä.

Kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen

Valtioneuvoston asetuksen 2 §:ssä korostetaan koulun kasvatus ja opetustehtävää. Keskeisenä tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksen ja kasvatuksen tulee myös tukea kasvua tasapainoisiksi ja terveen itsetunnon omaaviksi ihmisiksi. Asetuksen mukaan opetus edistää kulttuurien sekä aatteellisten, maailmankatsomuksellisten ja uskonnollisten, kuten kristillisten, perinteiden sekä länsimaisen

humanismin perinteen tuntemista ja ymmärtämistä. Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Sivistykseen nähdään kuuluvaksi myös yhteistyö ja vastuullisuus, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, kasvu hyviin tapoihin sekä kestävä kehityksen edistäminen.

Tarpeelliset tiedot ja taidot

Asetuksen 3 §:n mukaan opetuksen keskeisenä tavoitteena on luoda perusta oppilaan laajan yleissivistyksen muodostumiselle sekä maailmankuvan avartumiselle. Tähän tarvitaan sekä eri tiedonalojen tietoja ja taitoja että tiedonaloja läpileikkaavaa ja yhdistävää osaamista. Taitojen merkitys korostuu. Asetuksessa todetaan, että opetettavan tiedon tulee perustua tieteelliseen tietoon. Siinä säädetään myös muulla kuin äidinkielellä annettavan opetuksen sekä erityiseen maailmankatsomukseen ja kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvan opetuksen järjestämisestä ja tavoitteista.

Sivistyksen, tasa-arvoisuuden ja elinikäisen oppimisen edistäminen

Asetuksen 4 § sisältää tavoitteita ja periaatteita, joiden mukaisesti opetus ja kasvatusta sekä oppilashuolto tulee järjestää. Kaiken toiminnan tulee vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä parantaa oppimaan oppimisen taitoja ja edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen. Asetuksessa korostuu vuorovaikutteisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen sekä koulun ulkopuolella tapahtuva oppiminen opetustyön resursseina. Samoin korostuu kasvua ja oppimista edistävän toimintakulttuurin sekä toimivan oppilashuollon merkitys.

Valtioneuvoston asetuksessa säädetyt tavoitteet ohjaavat tarkastelemaan opetusta kokonaisuutena, joka rakentaa tässä ajassa tarvittavaa yleissivistystä ja luo pohjaa elinikäiselle oppimiselle. Tiedonalakohtaisen osaamisen lisäksi tulee tavoitella oppiainerajat ylittävää osaamista. Tähän pohjautuen opetussuunnitelman perusteissa määritellään tavoitteet ja sisällöt sekä yhteisille oppiaineille että tavoitteet oppiaineita yhdistäville laaja-alaisille osaamisalueille ja monialaisille oppimiskokonaisuuksille. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä ja tavoitteiden arviointia.

3.3. Tavoitteena laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Siihen, miten oppilaat käyttävät tietojaan ja taitojaan, vaikuttavat oppilaiden omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen lisääntynyt tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työntekeä sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista.

Arvot, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri luovat perustan osaamisen kehittymiselle. Kukin oppiaine rakentaa osaamista oman tiedon ja taidonalansa sisältöjä ja menetelmiä hyödyntäen. Osaamisen kehittymiseen vaikuttavat sekä ne sisällöt, joiden parissa työskennellään, että erityisesti se, miten työskennellään ja miten oppijan ja ympäristön vuorovaikutus toimii. Oppilaille annettava palaute sekä oppimisen ohjaus ja tuki vaikuttavat etenkin asenteisiin, motivaatioon ja tahtoon toimia.

Laaja-alaisia osaamiskokonaisuuksia on seitsemän ja niillä on useita liittymäkohtia toisiinsa. Niiden yhteisenä tavoitteena on perusopetuksen tehtävän mukaisesti ja oppilaiden ikäkauden huomioon ottaen tukea ihmisenä kasvamista sekä edistää demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyden ja kestävän elämäntavan edellyttämää osaamista. Erityisen tärkeitä on rohkaista oppilaita tunnistamaan oma erityislaatunsa, omat vahvuutensa ja kehittymismahdollisuutensa sekä arvostamaan itseään.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet täsmennetään vuosiluokkakokonaisuuksittain. Tavoitteet on otettu huomioon oppiaineiden tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden määrittelyssä. Oppiainekuvauksissa osoitetaan oppiaineiden tavoitteiden yhteys laaja-alaiseen osaamiseen.

Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)

Ajattelun ja oppimisen taidot luovat perustaa muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Ajatteluun ja oppimiseen vaikuttaa se, miten oppilaat hahmottavat itsensä oppijoina ja ovat vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Olennaista on myös, miten he oppivat tekemään havaintoja ja hakemaan, arvioimaan, muokkaamaan, tuottamaan sekä jakamaan tietoa ja ideoita. Oppilaita ohjataan huomaamaan, että tieto voi rakentua monella tavalla, esimerkiksi tietoisesti pääättelemällä tai intuitiivisesti, omaan kokemukseen perustuen. Tutkiva ja luova työskentelyote, yhdessä tekeminen sekä mahdollisuus syventymiseen ja keskittymiseen edistävät ajattelun ja oppimaan oppimisen kehittymistä.

Opettajien on tärkeä rohkaista oppilaita luottamaan itseensä ja näkemyksiinsä ja olemaan samalla avoimia uusille ratkaisuille. Rohkaisua tarvitaan myös epäselvän ja ristiriitaisen tiedon äärellä olemiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan asioita eri näkökulmista, hakemaan uutta tietoa ja siltä pohjalta tarkastelemaan ajattelutapojaan. Heidän kysymyksilleen annetaan tilaa ja heitä innostetaan etsimään vastauksia, kuuntelemaan toisten näkemyksiä sekä samalla pohtimaan myös omaa sisäistä tietoaan. Heitä rohkaistaan rakentamaan uutta tietoa ja näkemystä. Koulun muodostaman oppivan yhteisön jäsenenä oppilaat saavat tukea ja kannustusta ideoilleen ja aloitteilleen, jolloin heidän toimijuutensa voi vahvistua.

Oppilaita ohjataan käyttämään tietoa itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa ongelmanratkaisuun, argumentointiin, päättelyyn ja johtopäätösten tekemiseen sekä uuden keksimiseen. Oppilailla tulee olla mahdollisuus analysoida käsillä olevaa asiaa kriittisesti eri näkökulmista. Innovatiivisten ratkaisujen löytäminen edellyttää, että oppilaat oppivat näkemään vaihtoehtoja ja yhdistelemään näkökulmia ennakkoluulottomasti ja voivat käyttää kuvittelukykyään olemassa olevien rajojen ylittämiseen. Leikit, pelillisuus, fyysinen aktiivisuus, kokeellisuus ja muut toiminnalliset työtavat sekä taiteen eri muodot edistävät oppimisen iloa ja vahvistavat edellytyksiä luovaan ajatteluun ja oivaltamiseen. Valmiudet systeemiseen ja eettiseen ajatteluun kehittyvät vähitellen, kun oppilaat oppivat näkemään asioiden välisiä vuorovaikutussuhteita ja keskinäisiä yhteyksiä sekä hahmottamaan kokonaisuuksia.

Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan oma tapansa oppia ja kehittämään oppimisstrategioitaan. Oppimaan oppimisen taidot karttuvat, kun oppilaita ohjataan ikäkaudelleen sopivalla tavalla asettamaan tavoitteita, suunnittelemaan työtään, arvioimaan edistymistään sekä hyödyntämään teknologisia ja muita apuvälineitä opiskelussaan. Oppilaita tuetaan rakentamaan perusopetuksen aikana hyvä tiedollinen ja taidollinen perusta sekä kestävä motivaatio jatko-opinnoille ja elinikäiselle oppimiselle.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)

Oppilaat kasvavat maailmaan, joka on kulttuurisesti, kielellisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti moninainen. Kulttuurisesti kestävä elämäntapa ja monimuotoisessa ympäristössä toimiminen edellyttävät ihmisoikeuksien kunnioittamiselle perustuvaa kulttuurista osaamista, arvostavan vuorovaikutuksen taitoja ja keinoja ilmaista itseään ja näkemyksiään.

Perusopetuksessa oppilaita ohjataan ympäristön kulttuuristen merkitysten tunnistamiseen ja arvostamiseen sekä oman kulttuuri-identiteetin ja myönteisen ympäristösuhteen rakentamiseen. Oppilaat oppivat tuntemaan ja arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä sekä omia sosiaalisia, kulttuurisia, uskonnollisia, katsomuksellisia ja kielellisiä juuriaan. Heitä kannustetaan pohtimaan oman taustansa merkitystä ja paikkaansa sukupolvien ketjussa. Oppilaita ohjataan näkemään kulttuurinen moninaisuus lähtökohtaisesti myönteisenä voimavarana. Samalla heitä ohjataan tunnistamaan, miten kulttuurit, uskonnot ja katsomukset vaikuttavat yhteiskunnassa ja arjessa, miten media muokkaa kulttuuria sekä pohtimaan myös, millaisia asioita ei voida ihmisoikeuksien vastaisena hyväksyä. Kouluyhteisössä ja koulun ulkopuolella tehtävässä yhteistyössä oppilaat oppivat havaitsemaan kulttuurisia erityispiirteitä ja toimimaan joustavasti eri ympäristöissä. Heitä kasvatetaan kohtaamaan arvostavasti muita ihmisiä sekä noudattamaan hyviä tapoja. Oppilaat saavat mahdollisuuksia kokea ja tulkita taidetta, kulttuuria ja kulttuuriperintöä. He oppivat myös välittämään, muokkaamaan ja luomaan kulttuuria ja perinteitä ja huomaamaan niiden merkityksen hyvinvoinnille.

Koulutyöhön sisällytetään runsaasti tilaisuuksia harjaantua esittämään mielipiteensä rakentavasti ja toimimaan eettisesti. Oppilaita ohjataan asettumaan toisen asemaan ja tarkastelemaan asioita ja tilanteita eri näkökulmista. Koulutyössä edistetään suunnitelmallisesti ihmisoikeuksien, erityisesti lapsen oikeuksien tuntemista ja arvostamista sekä niiden mukaista toimintaa. Kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan vahvistetaan kaikessa toiminnassa, myös kansainvälistä yhteistyötä tehden.

Kouluyhteisössä oppilaat saavat kokemuksia vuorovaikutuksen merkityksestä myös omalle kehitykselle. He kehittävät sosiaalisia taitojaan, oppivat ilmaisemaan itseään eri tavoin ja esiintymään eri tilanteissa. Opetuksessa tuetaan oppilaiden kasvua monipuolisiksi ja taitaviksi kielenkäyttäjiksi sekä äidinkielellään että muilla kielillä. Oppilaita rohkaistaan vuorovaikutukseen ja itsensä ilmaisemiseen vähäiselläkin kielitaidolla. Yhtä tärkeitä on oppia käyttämään matemaattisia symboleita, kuvia ja muuta visuaalista ilmaisua, draamaa sekä musiikkia ja liikettä vuorovaikutuksen ja ilmaisun välineinä. Koulutyöhön sisältyy myös monipuolisia mahdollisuuksia käsiillä tekemiseen. Oppilaita ohjataan arvostamaan ja hallitsemaan omaa kehoaan ja käyttämään sitä tunteiden ja näkemysten, ajatusten ja ideoiden ilmaisemiseen. Koulutyössä rohkaistaan mielikuvituksen käyttöön ja kekseliäisyyteen. Oppilaita ohjataan edistämään toiminnallaan esteettisyyttä ja nauttimaan sen eri ilmenemismuodoista.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3)

Elämässä ja arjessa selviäminen edellyttää yhä moninaisempia taitoja. Kyse on terveydestä, turvallisuudesta ja ihmissuhteista, liikkumisesta ja liikenteestä, teknologisoituneessa arjessa toimimisesta sekä oman talouden hallinnasta ja kuluttamisesta, jotka kaikki vaikuttavat kestäväan elämäntapaan. Perusopetuksessa tuetaan oppilaiden luottavaista suhtautumista tulevaisuuteen.

Kouluyhteisö ohjaa ymmärtämään, että jokainen vaikuttaa toiminnallaan niin omaan kuin toistenkin hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen. Oppilaita kannustetaan huolehtimaan itsestä ja toisista, harjoittelemaan oman elämän ja arjen kannalta tärkeitä taitoja sekä lisäämään ympäristönsä

hyvinvointia. Oppilaat oppivat perusopetuksen aikana tuntemaan ja ymmärtämään hyvinvointia ja terveyttä edistävien ja sitä haittaavien tekijöiden sekä turvallisuuden merkityksen ja hakemaan niihin liittyvää tietoa. He saavat mahdollisuuden kantaa vastuuta omasta ja yhteisestä työstä sekä kehittää tunnetaitojaan ja sosiaalisia taitojaan. Oppilaat kasvavat huomaamaan ihmissuhteiden ja keskinäisen huolenpidon tärkeyden. He oppivat myös ajanhallintaa, joka on tärkeä osa arjenhallintaa ja itsesääätelyä. Oppilaat saavat tilaisuuksia harjoitella toimimaan omasta ja muiden turvallisuudesta huolehtien eri tilanteissa, myös liikenteessä. Heitä ohjataan ennakoimaan vaaratilanteita ja toimimaan niissä tarkoituksenmukaisesti. Heitä opetetaan tunnistamaan keskeiset turvallisuuteen liittyvät symbolit sekä suojaamaan yksityisyyttään ja henkilökohtaisia rajojaan.

Oppilaat tarvitsevat perustietoa teknologiasta ja sen kehityksestä sekä vaikutuksista eri elämänalueilla ja ympäristössä. He tarvitsevat myös opastusta järkeviin teknologisiin valintoihin. Opetuksessa tarkastellaan teknologian monimuotoisuutta ja ohjataan ymmärtämään sen toimintaperiaatteita ja kustannusten muodostumista. Perusopetuksessa oppilaita ohjataan teknologian vastuulliseen käyttöön ja pohditaan siihen liittyviä eettisiä kysymyksiä.

Oppilaita opastetaan kehittämään kuluttajataitojaan sekä edellytyksiään omasta taloudesta huolehtimiseen ja talouden suunnitteluun. Oppilaat saavat ohjausta kuluttajana toimimiseen, mainonnan kriittiseen tarkasteluun sekä omien oikeuksien ja vastuiden tuntemiseen ja eettiseen käyttöön. Heitä kannustetaan kohtuullisuuteen, jakamiseen ja säästäväisyyteen. Perusopetuksen aikana oppilaat harjaantuvat kestävän elämäntavan mukaisiin valintoihin ja toimintatapoihin.

Monilukutaito (L4)

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tietoa. Tekstejä voidaan tulkita ja tuottaa esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa.

Oppilaat tarvitsevat monilukutaitoa osatakseen tulkita maailmaa ympärillään ja hahmottaa sen kulttuurista monimuotoisuutta. Monilukutaito merkitsee taitoa hankkia, yhdistää, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa eri muodoissa, eri ympäristöissä ja tilanteissa sekä erilaisten välineiden avulla. Monilukutaito tukee kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä. Sitä kehitettäessä tarkastellaan ja pohditaan myös eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä. Monilukutaitoon sisältyy monia erilaisia lukutaitoja, joita kehitetään kaikessa opetuksessa. Oppilaiden tulee voida harjoittaa taitojaan sekä perinteisissä että monimediaisissa, teknologiaa eri tavoin hyödyntävissä oppimisympäristöissä.

Oppilaiden monilukutaitoa kehitetään kaikissa oppiaineissa arkikielestä kohti eri tiedonalojen kielen ja esitystapojen hallintaa. Osaamisen kehittyminen edellyttää rikasta tekstiympäristöä, sitä hyödyntävää pedagogiikkaa sekä oppiaineiden välistä ja muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia erilaisista teksteistä nauttimiseen. Oppimistilanteissa oppilaat käyttävät, tulkitsevat ja tuottavat erilaisia tekstejä sekä yksin että yhdessä muiden kanssa. Oppimateriaalina hyödynnetään ilmaisultaan monimuotoisia tekstejä ja mahdollistetaan niiden kulttuuristen yhteyksien ymmärtäminen. Opetuksessa tarkastellaan oppilaille merkityksellisiä, autenttisia tekstejä sekä niistä

nousevia tulkintoja maailmasta. Näin oppilaat voivat hyödyntää opiskelussa vahvuuksiaan ja itseään kiinnostavia sisältöjä ja käyttää niitä myös osallistumisessa ja vaikuttamisessa.

Tieto ja viestintäteknologinen osaaminen (L5)

Tieto ja viestintäteknologinen (tv) osaaminen on tärkeä kansalaistaito sekä itsessään että osana monilukutaitoa. Se on oppimisen kohde ja väline. Perusopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuudet tieto ja viestintäteknologisen osaamisen kehittämiseen. Tietoja viestintäteknologiaa hyödynnetään suunnitelmallisesti perusopetuksen kaikilla vuosiluokilla, eri oppiaineissa ja monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä muussa koulutyössä.

Tieto ja viestintäteknologista osaamista kehitetään neljällä pääalueella 1) Oppilaita ohjataan ymmärtämään tieto ja viestintäteknologian käyttö ja toimintaperiaatteita ja keskeisiä käsitteitä sekä kehittämään käytännön tv-taitojaan omien tuotosten laadinnassa. 2) Oppilaita opastetaan käyttämään tieto ja viestintäteknologiaa vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti. 3) Oppilaita opetetaan käyttämään tieto ja viestintäteknologiaa tiedonhallinnassa sekä tutkivassa ja luovassa työskentelyssä. 4) Oppilaat saavat kokemuksia ja harjoittelevat tv:n käyttämistä vuorovaikutuksessa ja verkostoitumisessa. Kaikilla näillä alueilla tärkeitä on oppilaiden oma aktiivisuus ja mahdollisuus luovuuteen sekä itselle sopivien työskentelytapojen ja oppimispolkujen löytämiseen. Tärkeitä on myös yhdessä tekemisen ja oivaltamisen ilo, mikä vaikuttaa opiskelumotivaatioon. Tieto ja viestintäteknologia tarjoaa välineitä tehdä omia ajatuksia ja ideoita näkyväksi monin eri tavoin ja siten se myös kehittää ajattelun ja oppimisen taitoja.

Oppilaita opastetaan tuntemaan tv:n erilaisia sovelluksia ja käyttötarkoituksia sekä huomaamaan niiden merkitys arjessa, ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja vaikuttamisen keinona. Yhdessä pohditaan, miksi tieto ja viestintäteknologiaa tarvitaan opiskelussa, työssä ja yhteiskunnassa ja miten näistä taidoista on tullut osa yleisiä työelämätaitoja. Tieto ja viestintäteknologian vaikutusta opitaan arvioimaan kestävän kehityksen näkökulmasta ja toimimaan vastuullisina kuluttajina. Oppilaat saavat perusopetuksen aikana kokemuksia tv:n käytöstä myös kansainvälisessä vuorovaikutuksessa. He oppivat hahmottamaan sen merkitystä, mahdollisuuksia ja riskejä globaalissa maailmassa.

Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)

Työelämä, ammatit ja työn luonne muuttuvat mm. teknologisen kehityksen ja talouden globalisoitumisen seurauksena. Työn vaatimusten ennakointi on vaikeampaa kuin ennen. Oppilaiden tulee perusopetuksessa saada yleisiä valmiuksia, jotka edistävät kiinnostusta ja myönteistä asennetta työtä ja työelämää kohtaan. Oppilaiden on tärkeä saada kokemuksia, jotka auttavat oivaltamaan työn ja yritteliäisyyden merkityksen, yrittäjyyden mahdollisuudet sekä oman vastuun yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. Koulutyö järjestetään niin, että oppilaat voivat kartuttaa työelämäntuntemustaan, oppia yrittäjämäistä toimintatapaa ja oivaltaa koulussa ja vapaa-ajalla hankitun osaamisen merkityksen oman työuran kannalta.

Oppilaita opetetaan tuntemaan lähialueen elinkeinoelämän erityispiirteitä ja keskeisiä toimialoja. Perusopetuksen aikana oppilaat tutustuvat työelämään ja saavat kokemuksia työnteosta sekä yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tällöin harjoitellaan työelämässä tarvittavaa asianmukaista käyttäytymistä ja yhteistyötaitoja sekä huomataan kielitaidon ja vuorovaikutustaitojen merkitys. Itsensä työllistämisen taidot ja yrittäjyys sekä riskien arviointi ja hallittu ottaminen tulevat

tutuiksi myös erilaisten projektien kautta. Koulutyössä opitaan ryhmätoimintaa, projektityöskentelyä ja verkostoitumista.

Koulussa harjaannutaan työskentelemään itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa sekä toimimaan järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti. Yhteisessä työssä jokainen oppilas voi hahmottaa oman tehtävänsä osana kokonaisuutta. Siinä opitaan myös vastavuoroisuutta ja ponnistelua yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Toiminnallisissa opiskelutilanteissa oppilaat voivat oppia suunnittelemaan työprosesseja, asettamaan hypoteeseja, kokeilemaan erilaisia vaihtoehtoja ja tekemään johtopäätöksiä. He harjoittelevat työhön tarvittavan ajan arviointia ja muita työn edellytyksiä sekä uusia ratkaisujen löytämistä olosuhteiden muuttuessa. Samalla on tilaisuus oppia ennakoimaan työskentelyn mahdollisia vaikeuksia ja kohtaamaan myös epäonnistumisia ja pettymyksiä. Oppilaita kannustetaan sisukkuuteen työn loppuunsaattamisessa sekä työn ja sen tulosten arvostamiseen.

Oppilaita rohkaistaan suhtautumaan uusiin mahdollisuuksiin avoimesti ja toimimaan muutostilanteissa joustavasti ja luovasti. Heitä ohjataan tarttumaan asioihin aloitteellisesti ja etsimään erilaisia vaihtoehtoja. Oppilaita tuetaan tunnistamaan ammatillisia kiinnostuksen kohteita sekä tekemään jatko-opintovalintansa perustellusti ja omista lähtökohdistaan, perinteisten sukupuoliroolien ja muiden roolimallien vaikutukset tiedostaen.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7)

Yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen on demokratian toimivuuden perusedellytys. Osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä vastuullista suhtautumista tulevaisuuteen voi oppia vain harjoittelemalla. Kouluyhteisö tarjoaa tähän turvalliset puitteet. Samalla perusopetus luo osaamisperustaa oppilaiden kasvulle demokraattisia oikeuksia ja vapauksia vastuullisesti käyttäviksi, aktiivisiksi kansalaisiksi. Koulun tehtävänä on vahvistaa jokaisen oppilaan osallisuutta.

Perusopetuksessa luodaan edellytykset oppilaiden kiinnostukselle kouluyhteisön ja yhteiskunnan asioita kohtaan. Koulussa kunnioitetaan heidän oikeuttaan osallistua päätöksentekoon ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Oppilaat osallistuvat oman opiskelunsa, yhteisen koulutyön ja oppimisympäristön suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. He saavat tietoa ja kokemuksia kansalaisyhteiskunnan osallistumis- ja vaikuttamisjärjestelmistä ja keinoista sekä yhteisöllisestä työskentelystä koulun ulkopuolella. Ympäristön suojelemisen merkitys avautuu omakohtaisen luontosuhteen kautta. Oppilaat oppivat arvioimaan median vaikutuksia ja käyttämään sen mahdollisuuksia. Kokemusten kautta oppilaat oppivat vaikuttamista, päätöksentekoa ja vastuullisuutta. Samalla he oppivat hahmottamaan sääntöjen ja sopimusten sekä luottamuksen merkityksen. Osallistuessaan sekä koulussa että sen ulkopuolella oppilaat oppivat ilmaisemaan omia näkemyksiään rakentavasti. He oppivat työskentelemään yhdessä ja saavat tilaisuuksia harjoitella neuvottelemista, sovittelemista ja ristiriitojen ratkaisemista sekä asioiden kriittistä tarkastelua. Oppilaita kannustetaan pohtimaan ehdotuksiaan eri osapuolten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon sekä oikeudenmukaisen kohtelun ja kestävän elämäntavan näkökulmista.

Perusopetuksen aikana oppilaat pohtivat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välisiä yhteyksiä sekä erilaisia tulevaisuusvaihtoehtoja. Heitä ohjataan ymmärtämään omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkitys paitsi itselle, myös lähiyhteisöille, yhteiskunnalle ja luonnolle. Oppilaat saavat valmiuksia sekä omien että yhteisön ja yhteiskunnan toimintatapojen ja -rakenteiden arviointiin ja muuttamiseen kestävää tulevaisuutta rakentavaksi.

3.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa keskustellaan, mitä perusopetuksen tehtävä sekä valtioneuvoston asetuksessa määritelty opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet merkitsevät paikallisesti. Pohditaan myös, mitä opetukselle ja kasvatukselle asetettujen valtakunnallisten tavoitteiden sekä niistä johdettujen laaja-alaisen osaamisen ja oppiainekohtaisten tavoitteiden toteuttaminen edellyttää opetuksen järjestämiseltä, johtamiselta ja koulutyöltä.

Perusopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Opetukselle ja kasvatukselle asetettujen valtakunnallisten tavoitteiden sekä niistä johdettujen laaja-alaisen osaamisen ja oppiainekohtaisten tavoitteiden toteuttamisessa otetaan huomioon Hangon erityispiirteet mm. kaksikielisyys sekä maantieteellinen sijainti että historiallinen tausta.

Hangon kaksikielisyys on sekä vahvuus, että haaste kaksikielisessä oppimisympäristössä, äidinkielen oppimista vaarantamatta. Hyvää äidinkielen opetusta tarjotaan painottaen luetunymmärtämistä ja sanavarastoa, mikä antaa hyvän perustan muiden oppiaineiden oppimiseen. Hangon maantieteellinen sijainti sekä paikallishistoria antavat tärkeän lisän opetukselle.

Hanko osallistuu aktiivisesti HINKU –projektiin (hiilineutraali kunta) ja kestävä kehitys on kantava ajatus opetuksessa kaikilla kouluasteilla.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutuminen opetuksessa otetaan huomioon ja sitä seurataan vuosittain.

4. Yhtenäisen perusopetuksen toimintakulttuuri

4.1. Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen

Perusopetusta kehitetään opetussuunnitelmallisesti ja pedagogisesti yhtenäisenä kokonaisuutena. Perusopetus jäsentyy valtioneuvoston asetuksen mukaisesti vuosiluokkien 1–2, 3–6 sekä 7–9 muodostamiin jaksoihin. Vuosiluokat muodostavat opetuksellisesti eheän ja kasvatuksellisesti johdonmukaisen jatkumon. Yhteistyö esiopetuksen kanssa vahvistaa työn pitkäjänteisyyttä. Opetuksen järjestäjä huolehtii yhteistyöstä ja opetuksen yhtenäisyydestä riippumatta siitä, toimivatko esiopetus ja perusopetus tai perusopetuksen eri luokka-asteet hallinnollisesti eri yksiköissä tai eri rakennuksissa. Yhteistyötä tehdään mahdollisuuksien mukaan myös seuraavan koulutusvaiheen oppilaitosten kanssa.

Toimintakulttuurilla tarkoitetaan tapaa, jolla yhteisön toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Koulun toimintakulttuurissa näkyvät perusopetuksen arvoperusta, oppimiskäsitys ja tavoitteet. Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys yhdenvertaisuuden, oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, oppilaiden osallisuuden, yhteisöllisen opiskeluhuollon ja perusopetuksen yhtenäisyyden toteuttamisessa. Se vaikuttaa aina oppilaan kohtaaman koulutyön laatuun. Toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu

- työtä ohjaavien normien ja toiminnan tavoitteiden tulkinnasta
- johtamisesta, toiminnan rakenteista ja työn organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista
- yhteisön osaamisesta ja kehittämisestä
- yhteistyöstä eri toimijoiden kanssa

- pedagogiikasta ja ammatillisuudesta
- vuorovaikutuksesta, ilmapiiristä, arkikäytännöistä ja oppimisympäristöistä.

Toimintakulttuuria muovaavat sekä tiedostetut että tiedostamattomat tekijät. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin asioihin ja toimijoihin riippumatta siitä, tunnistetaanko niiden merkitys ja vaikutukset vai ei. Yhteisön jokaisella jäsenellä on merkitystä toimintakulttuurin rakentumisessa. Toimintakulttuuria tulee systemaattisesti johtaa ja kehittää yhteisön arvojen ja tavoitteiden mukaisesti.

Aikuisten tapa toimia välittyy oppilaille, jotka omaksuvat kouluyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja. Esimerkiksi vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä sukupuoliroolit siirtyvät oppilaille. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä.

Toimintakulttuuri ilmenee selvimmin yhteisön käytännöissä. Perusopetuksessa kaikki käytännöt rakennetaan tukemaan opetus- ja kasvatustyölle asetettuja tavoitteita. Toimintakulttuurin tulee tukea tavoitteisiin sitoutumista ja edistää yhteisen arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista koulutyössä. Toimintakulttuuriin kehittämisen perusedellytys on toisia arvostava, avoin ja vuorovaikutteinen sekä kaikkia yhteisön jäseniä osallistava ja luottamusta rakentava keskustelu.

4.2. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Perusopetuksen toimintakulttuurin periaatteiden tehtävänä on tukea opetuksen järjestäjiä ja kouluja toimintansa suuntaamisessa. Periaatteet on kuvattu ajatellen erityisesti koulun toimintaa. Opetuksen järjestäjän tehtävänä on luoda edellytykset periaatteiden toteutumiselle kouluissa ja kehittää omaa toimintakulttuuriaan samassa suunnassa. Tavoitteena on luoda toimintakulttuuria, joka edistää oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, oppimista, osallisuutta ja kouluun kiinnittymistä tukevia ratkaisuja sekä hyvinvointia ja kestävä elämäntapaa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen perusopetus, jossa kukin oppilas voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Periaatteiden toteuttamiseksi tarvitaan paikallisten tarpeiden ja mahdollisuuksien, esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioon ottamista, yhteistyötä oppilaiden huoltajien, opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten, sidosryhmien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa sekä oppilaiden aitoa mukanaoloa yhteisön kehittämisessä.

4.2.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Koulu toimii oppivana yhteisönä ja kannustaa kaikkia jäseniään oppimiseen. Oppiva yhteisö kehittyy dialogin avulla. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä. Tavoitteiden pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi ja kiireettömyys edistävät yhteisön oppimista. Sitä tukee kodeilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen. Pedagogisen ja jaetun johtamisen merkitys korostuu, ja johtaminen kohdistuu erityisesti oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksistä huolehtimiseen.

Oppiva yhteisö luo edellytyksiä yhdessä ja toinen toisiltaan oppimiseen. Se luo edellytyksiä myös tutkimiseen ja kokeilemiseen sekä innostumisen ja onnistumisen kokemuksiin. Yhteistyön lähtökohtana ovat yhteisön jäsenten hyvät yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, joita opitaan ennen kaikkea arjen luonnollisissa kohtaamisissa. Näissä aikuisten malli ja esimerkki ovat erityisen tärkeitä.

Tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat oppimisen tavoite eri oppiaineissa ja ne sisältyvät myös laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuteen. Oppituntien lisäksi tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu arklisissa tilanteissa on tärkeä osa koulun toimintakulttuuria.

Yhteisö rohkaisee jokaista jäsentään yrittämään ja oppimaan myös virheistä. Se antaa sopivia haasteita ja tukee vahvuuksien löytämistä ja hyödyntämistä. Yhteisön jäsenenä oppilaat voivat luoda myönteisen ja realistisen käsityksen itsestään ja kehittää luontaista kokeilun ja tutkimisen haluaan. Oppivassa yhteisössä ymmärretään fyysisen aktiivisuuden merkitys oppimiselle ja irrottaudutaan istuvasta elämäntavasta. Siinä arvostetaan työhön syventymistä, oppimisessa tarvittavaa ponnistelua ja työn loppuunsaattamista.

4.2.2. Hyvinvointi ja turvallinen arki

Oppivan yhteisön rakenteet ja käytännöt edistävät hyvinvointia ja turvallisuutta ja luovat siten edellytyksiä oppimiselle. Nämä näkökulmat ulottuvat kaikkeen koulutyöhön ja ohjaavat jokaisen työskentelyä. Oppilaiden vertaissuhteiden aktiivinen tukeminen, myönteiset yhteiset kokemukset ja merkityksellisyyden tunne yhteisön jäsenenä tukevat kouluun kiinnittymistä. Toiminnassa otetaan huomioon yhteisön jäsenten yksilöllisyys ja tasa-arvoisuus sekä yhteisön tarpeet. Koulun käytännöt ovat joustavia ja mahdollistavat monipuolisen toiminnan. Liikkuminen sekä mielen hyvinvointia edistävät yhteiset toiminnot ovat luonteva osa jokaista koulupäivää.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä huolehditaan, siitä, että oppilailla on yhdenvertainen mahdollisuus saada ohjausta sekä tukea kehitykseensä, oppimiseensa ja yhteisön jäsenenä toimimiseen sekä yksilöinä että ryhmän jäseninä. Yhteisössä arvostetaan hyväntahtoisuutta ja ystävällisyyttä. Kiusaamista, häirintää, väkivaltaa, rasismia tai muuta syrjintää ei hyväksytä ja epäasialliseen käytökseen puututaan⁴². Koulutyössä pyritään arjen ennakoitavuuteen ja kiireettömyyteen. Kuulluksi tuleminen ja oikeudenmukaisuuden kokemus rakentavat luottamusta. Rauhallinen ja hyväksyvä ilmapiiri, hyvät sosiaaliset suhteet sekä ympäristön viihtyisyys edistävät työrauhaa.

4.2.3. Vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely

Vuorovaikutus, yhteistyö ja monipuolinen työskentely ovat yhteisön kaikkien jäsenten oppimista ja hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Oppiva yhteisö tunnistaa oppimisen ja tiedon rakentumisen moninaisuuden ja toimii joustavasti. Se rohkaisee kokeilemiseen ja antaa tilaa eri ikäkausille ja oppijoille tunnusomaiselle toiminnallisuudelle, luovalle työskentelylle, liikkumiselle, leikille ja elämyksille. Koulutyössä hyödynnetään suunnitelmallisesti eri työtapoja ja oppimisympäristöjä ja työskentelyä pyritään säännöllisesti viemään ulos luokahuoneesta. Luodaan mahdollisuuksia projektimaiseen työskentelyyn ja kokonaisuuksien opiskeluun sekä yhteistyöhön koulun sisällä ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Koulun aikuisten keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus ympäröivän yhteiskunnan kanssa tukevat oppilaiden kasvua hyvään vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Yhdessä tekeminen edistää oman erityislaadun tunnistamista ja taitoa työskennellä rakentavasti monenlaisten ihmisten kanssa. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään edistämään vuorovaikutusta sekä työskentelyn moniaistisuutta ja monikanavaisuutta.

4.2.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Koulu oppivana yhteisönä on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa, jossa paikallinen ja globaali limittyvät. Erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Oppivassa yhteisössä kotikansainvälisyys on tärkeä voimavara. Yhteisö arvostaa ja hyödyntää maan kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä omaa ja ympäristön kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Se tuo esiin saamelaiskulttuurin ja eri vähemmistöjen merkityksen Suomessa. Se kehittää yksilöiden ja ryhmien välistä ymmärrystä ja kunnioitusta sekä vastuullista toimintaa. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin on perusoikeus. Kulttuuritraditioihin tutustutaan, erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan uusia tapoja toimia yhdessä.

Yksi kulttuurisen moninaisuuden ilmentymä on monikielisyys. Jokainen yhteisö ja yhteisön jäsen on monikielinen. Eri kielten käyttö rinnakkain koulun arjessa nähdään luontevana ja kieliä arvostetaan. Kielitietoisessa yhteisössä keskustellaan kieliin ja kieliyhteisöihin kohdistuvista asenteista ja ymmärretään kielen keskeinen merkitys oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Jokaisella oppiaineella on oma kielensä, tekstikäytäntönsä ja käsitteistönsä. Eri tiedonalojen kielet ja symbolijärjestelmät avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Opetuksessa edetään arkikielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. Kielitietoisessa koulussa jokainen aikuinen on kielellinen malli ja jokainen opettaja opettamansa oppiaineen kielen opettaja.

4.2.5. Osallisuus ja demokraattinen toiminta

Oppivan yhteisön toimintatavat rakennetaan yhdessä. Osallisuutta edistävä, ihmisoikeuksia toteuttava ja demokraattinen toimintakulttuuri luo perustan oppilaiden kasvulle aktiivisiksi kansalaisiksi.

Oppilaat osallistuvat oman kehitysvaiheensa mukaisesti toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. He saavat kokemuksia kuulluiksi ja arvostetuiksi tulemisesta yhteisön jäsenenä. Yhteisö kannustaa demokraattiseen vuoropuheluun ja osallistumiseen sekä luo niille toimintatapoja ja rakenteita. Oppilaskuntatoiminta tarjoaa yhden tärkeän väylän oppilaiden osallistumiselle. Muut toimintamuodot kuten tukioppilas- ja kummitoiminta, vapaaehtoistyö tai erilaiset kestävän kehityksen toiminnot täydentävät sitä. Samalla ne vahvistavat yhteistyötä ja vuorovaikutusta koko kouluyhteisössä. Yhteistyö eri hallinnonalojen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa syventää käsityksiä yhteiskunnasta ja kansalaisyhteiskunnassa toimimisesta. Yhteydet eri maissa toimivien koulujen kanssa lisäävät globalisoituneessa maailmassa toimimisen taitoja.

4.2.6. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Oppiva yhteisö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi samanarvoisina riippumatta mistään henkilöön liittyvästä tekijästä. Samanarvoisuus ei merkitse samanlaisuutta. Yhdenvertainen kohtelu edellyttää sekä perusoikeuksien ja osallistumisen mahdollisuuksien turvaamista kaikille että yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamista.

Peruskouluaikana oppilaiden käsitys omasta sukupuoli-identiteetistä ja seksuaalisuudesta kehittyy. Oppiva yhteisö edistää arvoillaan ja käytänteillään sukupuolten tasa-arvoa ja tukee oppilaita oman identiteetin rakentumisessa. Opetus on lähestymistavaltaan sukupuolitietoista. Yhteisö rohkaisee oppilaita tunnistamaan omat mahdollisuutensa sekä suhtautumaan eri oppiaineisiin, tekemään valintoja ja sitoutumaan opiskeluun ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Oppimisympäristöjä, työtapoja ja opetusmateriaaleja valitsemalla ja kehittämällä luodaan näkyvyyttä inhimillisen moninaisuuden arvostamiselle.

4.2.7. Vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen

Oppiva yhteisö ottaa kaikessa toiminnassaan huomioon kestävän elämäntavan välttämättömyyden. Arjen valinnoillaan ja toimillaan koulu ilmentää vastuullista suhtautumista ympäristöön. Raaka-aineita, energiaa ja luonnon monimuotoisuutta tuhlaavia materiaalivalintoja ja toimintatapoja muutetaan kestäviksi. Kestävän elämäntavan aineettomien tekijöiden merkitystä hyvinvoinnille korostetaan ja niille annetaan aikaa ja näkyvyyttä päivittäisessä koulutyössä. Oppilaat ovat mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa kestävää arkea.

Oppiva yhteisö rakentaa toivoa hyvästä tulevaisuudesta luomalla osaamisperustaa ekososiaaliselle sivistykselle. Realistinen ja käytännöllinen asenne hyvän tulevaisuuden edellytysten muovaamiseen vahvistaa kasvamista vastuullisuuteen yhteisön jäsenenä, kuntalaisina ja kansalaisina. Se rohkaisee

oppilaita kohtaamaan avoimesti ja uteliaasti maailman moninaisuutta sekä toimimaan oikeudenmukaisemman ja kestävämmän tulevaisuuden puolesta.

4.3. Oppimisympäristöt ja työtavat

4.3.1. Oppimisympäristöt

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja ja paikkoja sekä yhteisöjä ja toimintakäytäntöjä, joissa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Oppimisympäristöön kuuluvat myös välineet, palvelut ja materiaalit, joita opiskelussa käytetään. Oppimisympäristöjen tulee tukea yksilön ja yhteisön kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Kaikki yhteisön jäsenet vaikuttavat toiminnallaan oppimisympäristöihin. Hyvin toimivat oppimisympäristöt edistävät oppimisen edellytyksiä, vuorovaikutusta, osallistumista ja yhteisöllistä tiedon rakentamista. Ne myös mahdollistavat aktiivisen yhteistyön koulun ulkopuolisten yhteisöjen tai asiantuntijoiden kanssa.

Oppimisympäristöjen kehittämisen tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monipuolisen ja joustavan kokonaisuuden. Esteettömillä oppimisympäristöillä voidaan tukea oppimisen ja koulunkäynnin edellytyksiä ja oppilaille tarjottavaa tukea. Kehittämisessä otetaan huomioon eri oppiaineiden erityistarpeet. Oppimisympäristöjen tulee tarjota mahdollisuuksia luoviin ratkaisuihin sekä asioiden tarkasteluun ja tutkimiseen eri näkökulmista. Lisäksi oppimisympäristöjen kehittämisessä ja valinnassa otetaan huomioon, että oppilaat oppivat uusia tietoja ja taitoja myös koulun ulkopuolella.

Perusopetuksen tilaratkaisujen kehittämisessä, suunnittelussa, toteutuksessa ja käytössä otetaan huomioon ergonomia, ekologisuus, esteettisyys, esteettömyys ja akustiset olosuhteet sekä tilojen valaistus, sisäilman laatu, viihtyisyys, järjestys ja siisteys. Koulun tilaratkaisuilla kalusteineen, varusteineen ja välineineen on mahdollista tukea opetuksen pedagogista kehittämistä ja oppilaiden aktiivista osallistumista. Tilat, välineet ja materiaalit sekä kirjastopalvelut pyritään saamaan oppilaan käyttöön niin, että ne antavat mahdollisuuden myös itsenäiseen opiskeluun ja ovat esteettämiä ja saavutettavia. Koulun sisä- ja ulkotilojen lisäksi eri oppiaineiden opetuksessa hyödynnetään luontoa ja rakennettua ympäristöä. Kirjastot, liikunta-, taide- ja luontokeskukset, museot ja monet muut yhteistyötahot tarjoavat monimuotoisia oppimisympäristöjä.

Tieto- ja viestintäteknologia on olennainen osa monipuolisia oppimisympäristöjä. Sen avulla vahvistetaan oppilaiden osallisuutta ja yhteisöllisen työskentelyn taitoja sekä tuetaan oppilaiden henkilökohtaisia oppimispolkuja. Oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon monimuotoinen mediakulttuuri. Uusia tieto- ja viestintäteknologisia ratkaisuja otetaan käyttöön oppimisen edistämiseksi ja tukemiseksi. Oppilaiden omia tietoteknisiä laitteita voidaan käyttää oppimisen tukena huoltajien kanssa sovittavilla tavoilla. Samalla varmistetaan, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus tieto- ja viestintäteknologian käyttöön.

Onnistumisen kokemukset ja elämykset erilaisissa ympäristöissä ja oppimistilanteissa innostavat oppilaita oman osaamisensa kehittämiseen. Oppilaat osallistuvat oppimisympäristöjen kehittämiseen. Oppimisympäristöjen suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset tarpeet. Näin voidaan ehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarvetta. Tuen tarpeen mukaan räätälöidyt ja esteettömät oppimisympäristöt voivat olla osa oppilaan suunnitelmallista tukea.

Oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon kouluyhteisön ja jokaisen oppilaan kokonaisvaltainen hyvinvointi. Ympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä ja edistää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaista tervettä kasvua ja kehitystä. Oppilaita ohjataan vastuulliseen ja turvalliseen toimintaan kaikissa oppimisympäristöissä. Hyvä työrauha sekä ystävällinen ja kiireetön ilmapiiri tukevat oppimista.

4.3.2. Työtavat

Työtapojen valinnan lähtökohtana ovat opetukselle ja oppimiselle asetetut tavoitteet sekä oppilaiden tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Työtapojen vaihtelu tukee ja ohjaa koko opetusryhmän ja jokaisen oppilaan oppimista ja on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä. Opetuksessa käytetään eri ikäkausiin sekä erilaisiin oppimistilanteisiin soveltuvia työtapoja. Työtapojen ja arviointimenetelmien monipuolisuus antaa oppilaalle mahdollisuuden osoittaa osaamistaan eri tavoin. Työtapojen valinnassa kiinnitetään huomiota myös sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

Monipuoliset työtavat tuovat oppimiseen iloa ja onnistumisen kokemuksia sekä tukevat eri ikäkausille ominaista luovaa toimintaa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat sekä eri aistien käyttö ja liikkuminen lisäävät oppimisen elämyksellisyyttä ja vahvistavat motivaatiota. Motivaatiota vahvistavat myös työtavat, jotka tukevat itseohjautuvuutta ja ryhmään kuulumisen tunnetta. Draamatoiminta sekä muut taiteelliset ilmaisukeinot edistävät oppilaiden kasvua itsensä tunteviksi, itsetunnoltaan terveiksi ja luoviksi ihmisiksi. Tällöin oppilaat pystyvät ilmaisemaan itseään monipuolisesti ja toimimaan rakentavassa vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten ja ryhmien kanssa. Työtapojen valinnalla voidaan tukea myös yhteisöllistä oppimista, jossa osaamista ja ymmärrystä rakennetaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisissa rooleissa, jakamaan tehtäviä keskenään ja olemaan vastuussa sekä henkilökohtaisista että yhteisistä tavoitteista.

Työtapojen valinnassa otetaan huomioon eri oppiaineiden ominaispiirteet sekä laaja-alaisen osaamisen kehittäminen. Oppiaineille ominaisten työtapojen käyttö edistää sekä jäsentyneiden tietorakenteiden muodostumista että taitojen omaksumista. Oppimisen kannalta tärkeitä ovat tiedon hankkimisen, käsittelyn, analysoimisen, esittämisen, soveltamisen, yhdistelemisen, arvioinnin ja luomisen taidot. Tutkiva ja ongelmalähtöinen työskentely, leikki, mielikuvituksen käyttö ja taiteellinen toiminta edistävät käsitteellistä ja menetelmällistä osaamista, kriittistä ja luovaa ajattelua sekä taitoa soveltaa osaamista.

Opetuksen eriyttäminen ohjaa työtapojen valintaa. Eriyttäminen perustuu oppilaantuntemukseen ja on kaiken opetuksen pedagoginen lähtökohta. Se koskee opiskelun laajuutta ja syvyyttä, työskentelyn rytmiä ja etenemistä sekä oppilaiden erilaisia tapoja oppia. Eriyttäminen perustuu oppilaan tarpeille ja mahdollisuuksille suunnitella itse opiskeluaan, valita erilaisia työtapoja ja edetä yksilöllisesti. Työtapojen valinnassa otetaan huomioon myös oppilaiden väliset yksilölliset ja kehitykselliset erot. Eriyttämällä tuetaan oppilaan itsetuntoa ja motivaatiota sekä turvataan oppimisen rauhaa. Eriyttämällä myös ehkäistään tuen tarpeen syntymistä.

Myös opetuksen eheyttäminen ohjaa työtapojen valintaa.

Monipuolinen ja tarkoituksenmukainen tieto- ja viestintäteknologian käyttö lisää oppilaiden mahdollisuuksia kehittää työskentelyään ja verkostoitumistaitojaan. Siten valmiudet tiedon omatoimiseen, vuorovaikutteiseen ja kriittiseen hankintaan, käsittelyyn ja luovaan tuottamiseen karttuvat. Työtapojen valinnassa hyödynnetään pelien ja pelillisyyden tarjoamat mahdollisuudet.

Opettaja valitsee työtavat vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa ja ohjaa oppilaita erityisesti uusien työtapojen käytössä itseohjautuvuutta vahvistaen. Oppimaan oppimisen taidot kehittyvät parhaiten silloin, kun opettaja ohjaa oppilaita myös suunnittelemaan ja arvioimaan työskentelytapojaan. Tämä motivoi ja auttaa oppilaita ottamaan vastuuta oppimisesta ja työskentelystä kouluyhteisössä. Yhteinen tavoitteiden ja arviointiperusteiden pohdinta sitouttaa tavoitteiden mukaiseen työskentelyyn.

4.4. Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet

Opetuksen eheyttäminen on tärkeä osa perusopetuksen yhtenäisyyttä tukevaa toimintakulttuuria. Eheyttämisen tavoitteena on tehdä mahdolliseksi opiskeltavien asioiden välisten suhteiden ja keskinäisten riippuvuuksien ymmärtäminen. Se auttaa oppilaita yhdistämään eri tiedonalojen tietoja ja taitoja sekä jäsentämään niitä mielekkäiksi kokonaisuuksiksi vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Kokonaisuuksien tarkastelu ja tiedonaloja yhdistelevät, tutkivat työskentelyjaksot ohjaavat oppilaita soveltamaan tietojaan ja tuottavat kokemuksia osallistumisesta tiedon yhteisölliseen rakentamiseen. Oppilaat voivat näin hahmottaa koulussa opiskeltavien asioiden merkitystä oman elämän ja yhteisön sekä yhteiskunnan ja ihmiskunnan kannalta. Samalla he saavat aineksia maailmankuvansa laajentamiseen ja jäsentämiseen.

Opetuksen eheyttäminen edellyttää sekä opetuksen sisältöä että työtapoja koskevaa pedagogista lähestymistapaa, jossa kunkin oppiaineen opetuksessa ja erityisesti oppiainerajat ylittäen tarkastellaan todellisen maailman ilmiöitä tai teemoja kokonaisuuksina. Eheyttämisen tapa ja kesto voi vaihdella oppilaiden tarpeista ja opetuksen tavoitteista riippuen. Eheyttämistä voidaan toteuttaa mm:

- rinnastamalla eli opiskelemalla samaa teemaa kahdessa tai useammassa oppiaineessa samanaikaisesti
- jaksottamalla eli järjestämällä samaan teemaan liittyvät asiat peräkkäin opiskeltaviksi
- toteuttamalla toiminnallisia aktiviteetteja kuten teemapäiviä, erilaisia tapahtumia, kampanjoita, opintokäyntejä ja leirikouluja
- suunnittelemalla monialaisia, pitempikestoisia oppimiskokonaisuuksia, joiden toteuttamiseen osallistuu useampia oppiaineita ja joihin voi sisältyä edellä mainittuja eheyttämistapoja
- muodostamalla oppiaineista integroituja kokonaisuuksia
- kokonaisopetuksena, jossa kaikki opetus toteutetaan eheyttynä kuten esiopetuksessa.

Jotta voidaan turvata kaikkien oppilaiden mahdollisuus kokonaisuuksien tarkasteluun ja oppilaita kiinnostavaan tutkivaan työskentelyyn, opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että oppilaiden opintoihin sisältyy vähintään yksi monialainen oppimiskokonaisuus lukuvuodessa. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien tavoitteet, sisällöt ja toteuttamistavat päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa ja ne täsmennetään koulujen lukuvuosisuunnitelmissa. Oppimiskokonaisuudet suunnitellaan riittävän pitkäkestoisiksi siten, että oppilailla on aikaa syventyä oppimiskokonaisuuden sisältöön ja työskennellä tavoitteellisesti, monipuolisesti ja pitkäjänteisesti. Paikallisessa opetussuunnitelmassa ja lukuvuosisuunnitelmassa voidaan päättää myös muista opetuksen eheyttämistavoista.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet edistävät perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja erityisesti laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Oppimiskokonaisuuksien aiheet suunnitellaan paikallisesti ilmentämään toimintakulttuurin periaatteita.

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään paikallisia voimavaroja ja mahdollisuuksia. Oppimiskokonaisuudet tarjoavat hyvän tilaisuuden koulun ja muun yhteiskunnan väliselle yhteistyölle. Käsiteltävien asioiden paikallisuus, ajankohtaisuus ja yhteiskunnallinen merkittävyys luovat lisämotivaatiota sekä opettajille että oppilaille. Oppilaiden osallistuminen suunnitteluun on välttämätöntä. Oppimiskokonaisuuksien tarkoituksena on käsitellä toiminnallisesti oppilaiden kokemusmaailmaan kuuluvia ja sitä avartavia asioita, jolloin tavoitteena on

- vahvistaa oppilaiden osallisuutta ja tarjota mahdollisuuksia olla mukana opiskelun tavoitteiden, sisältöjen ja työskentelytapojen suunnittelussa
- nostaa esiin oppilaiden merkityksellisiksi kokemia kysymyksiä sekä luoda tilaisuuksia niiden käsittelyyn

ja edistämiseen

- lisätä mahdollisuuksia opiskella erilaisissa ja eri-ikäisten oppilaiden ryhmissä ja työskennellä useiden eri aikuisten kanssa
- tarjota mahdollisuuksia yhdistää koulun ulkopuolinen oppiminen koulutyöhön
- antaa tilaa älylliselle uteliaisuudelle, elämyksille ja luovuudelle sekä haastaa monenlaisiin vuorovaikutus- ja kielenkäyttötilanteisiin
- vahvistaa tietojen ja taitojen soveltamista käytäntöön sekä harjaannuttaa kestävän elämäntavan mukaista toimijuutta
- innostaa oppilaita toimimaan yhteisöä ja yhteiskuntaa rakentavalla tavalla.

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelu ja toteuttaminen edellyttävät yhteistyötä eri lähestymistapoja edustavien oppiaineiden kesken sekä koulun muun toiminnan hyödyntämistä. Kaikki oppiaineet ovat vuorollaan mukana oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa kulloisenkin kokonaisuuden edellyttämällä tavalla. Oppimiskokonaisuuksien sisällöiksi etsitään toimintakulttuurin periaatteiden mukaisia, oppilaita kiinnostavia sekä oppiaineiden ja opettajien väliseen yhteistyöhön soveltuvia teemoja. Niiden opiskelussa käytetään eri oppiaineille ominaisia tarkastelutapoja, käsitteitä ja menetelmiä.

Oppilaille annetaan palautetta työskentelystään oppimiskokonaisuuden aikana ja oppilaan osoittama osaaminen otetaan huomioon oppiaineissa annettavaa sanallista arviota tai arvosanaa muodostettaessa.

4.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavien periaatteiden pohdinta on keskeinen osa opetussuunnitelmatyötä ja samalla toiminnan jatkuvaa kehittämistä edistävä tekijä. Paikallisesti päätetään, miten oppilaat ja huoltajat osallistuvat toimintakulttuurin kehittämiseen sekä mitä muuta yhteistyötä ja keiden toimijoiden kanssa tehdään toimintakulttuurin kehittämiseksi. Suunnittelussa kiinnitetään huomiota myös toimintakulttuurin jatkuvuuteen esiopetuksesta perusopetukseen ja perusopetuksen eri vaiheissa.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että monialaisten oppimiskokonaisuuksien sekä mahdollisen muun eheyttämisen suunnittelu, tavoitteiden ja sisältöjen määrittely, toteuttaminen, seuranta ja arviointiyhteistyö täsmennetään koulukohtaisesti. Koulukohtaisesti on tärkeä määritellä eri oppiaineiden ja koulun muun toiminnan yhteistyötä ja työnjakoa koskevat toimintatavat oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa sekä tarkentaa oppimiskokonaisuuksiin liittyvän oppilaan arvioinnin käytänteet. Kouluissa toimintakulttuurin kehittämistä edistetään ja arvioidaan lukuvuosisuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden mukaisesti. Opetuksen järjestäjän tehtävänä on mahdollistaa riittävät resurssit, jotta oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat mahdollisia ja toiminnalle on riittävät resurssit.

Paikalliset erityisarvot suuntaavat kasvua ja kasvatusta ja ilmenevät läpäisyperiaatteen tavoin kaikissa oppiaineissa. Oppimisympäristöjen ja työtapojen valintaa, käyttöä ja kehittämistä ohjaa ainutlaatuinen Hangon luonto ja paikallishistoria sekä muut paikalliset voimavarat ja mahdollisuudet. Opetuksen eheyttämistä ja monialaisia oppimiskokonaisuuksia toteutetaan koulukohtaisesti sekä koulujen yhteistyönä että muiden tahojen kanssa suunnitelluissa teemoissa, tapahtumissa ja laajemmissa oppimiskokonaisuuksissa. Opetussuunnitelmassa määritellään vuosittain toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet ja toteuttamistavat.

Toimintakulttuurin kehittämisen periaatteet toteutetaan seuraavan kuvauksen mukaisesti:

Vuosiluokilla 1 – 6 painotetaan seuraavia:

- Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä (3. lk)
- Hyvinvointi ja turvallinen arki (4. lk)
- Vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely (5. lk)
- Kulttuurin moninaisuus ja kielitietoisuus (6. lk).

Vuosiluokilla 7 – 9 painotetaan seuraavia:

- Osallisuus ja demokraattinen toiminta (9. lk)
- Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo (8. lk)
- Vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen (7. lk).

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Tavoitteena on luoda toimintakulttuuria, joka edistää oppimista, osallisuutta ja kouluun kiinnittymistä tukevia ratkaisuja sekä hyvinvointia ja kestävä elämäntapaa.

Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen. Pedagogisen ja jaetun johtamisen merkitys korostuu, ja johtaminen kohdistuu erityisesti oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksistä huolehtimiseen.

Yhteistyön lähtökohtana ovat yhteisön jäsenten hyvät yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, joita opitaan ennen kaikkea arjen luonnollisissa kohtaamisissa. Näissä aikuisten malli ja esimerkki ovat erityisen tärkeitä. Tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat oppimisen tavoite eri oppiaineissa ja ne sisältyvät myös laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuteen. Oppituntien lisäksi tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu arkisissa tilanteissa on tärkeä osa koulun toimintakulttuuria.

Oppilaiden vertaissuhteiden aktiivinen tukeminen, myönteiset yhteiset kokemukset ja merkityksellisyyden tunne yhteisön jäsenenä tukevat kouluun kiinnittymistä.

Yhteisössä arvostetaan hyväntahtoisuutta ja ystävällisyyttä. Kiusaamista, häirintää, väkivaltaa, rasismia tai muuta syrjintää ei hyväksytä ja epäasialliseen käytökseen puututaan.

5. Oppimista ja hyvinvointia edistävä koulutyön järjestäminen

5.1. Yhteinen vastuu koulupäivästä

Arvoperusta, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri ilmenevät koulutyön käytännön järjestämisessä. Järjestämisen tulee edistää kasvatukselle ja opetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja perusopetuksen tehtävän toteuttamista. Järjestämisellä luodaan edellytykset oppilaiden hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle sekä huolehditaan kouluyhteisön sujuvasta toiminnasta ja yhteistyöstä. Koulutyön käytännöt edistävät myös kestävä elämäntapaa.

Lähtökohtana on yhteinen vastuu ja huolenpito jokaisen hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä. Kasvatustyö ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu koulun kaikille aikuisille tehtävästä riippumatta. Koulutyön järjestämisessä otetaan huomioon kaikkien oppilaiden tarpeet, edellytykset ja vahvuudet. Hyvä opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutussuhde edistää kouluun kiinnittymistä. Huoltajien ja muiden tahojen kanssa tehtävä yhteistyö tukee tässä onnistumista.

Opetussuunnitelman mukainen opetus, ohjaus, opiskeluhoito ja oppimisen tuki kaikkina koulupäivinä sekä turvallinen oppimisympäristö ovat jokaisen oppilaan oikeus. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilaan oikeudet toteutuvat ja huolehtii edellytysten luomisesta tätä edistävälle koulutyölle. Koulun johdolla on käytännön vastuu opetuksen, ohjaukseen, opiskeluhoitoon ja oppimisen tuen järjestämiseen liittyvistä ratkaisuista kouluyhteisössä, kaikilla vuosiluokilla ja kaikissa oppiaineissa. Tähän sisältyy myös ongelmien ja poissaolojen suunnitelmallinen ennaltaehkäisy sekä kasvun ja oppimisen esteiden tunnistaminen ja poistaminen koulun toimintatavoista. Jokaisella opettajalla on vastuu opetusryhmänsä toiminnasta, oppimisesta ja hyvinvoinnista. Opettajat vaikuttavat näihin pedagogisilla ja didaktisilla ratkaisuillaan ja ohjausotteellaan. Opettajan tehtävään kuuluu oppilaiden oppimisen, työskentelyn ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen, jokaisen oppilaan arvostaminen ja oikeudenmukainen kohtelu, mahdollisten vaikeuksien varhainen tunnistaminen sekä oppilaiden ohjaaminen ja tukeminen. Opettaja huolehtii osaltaan siitä, että oppilaiden oikeus ohjaukseen sekä opetukselliseen ja opiskeluhoitolliseen tukeen toteutuu. Tämä edellyttää vuorovaikutusta oppilaiden ja huoltajien kanssa, opettajien keskinäistä yhteistyötä ja erityisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa tehtävää yhteistyötä.

Oppilailla on kouluyhteisön jäsenenä oma vastuunsa. Se ilmenee säännöllisenä osallistumisena koulutyöhön, reiluna ja arvostavana suhtautumisena koulutovereihin ja koulun aikuisiin sekä yhteisten sääntöjen noudattamisena. Toisten ihmisten loukkaamattomuuden sekä työn ja työrauhan kunnioittaminen ja sovitusta tehtävistä huolehtiminen on koulutyössä välttämätöntä. Laki velvoittaa oppilaan osallistumaan perusopetukseen ja suorittamaan tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytymään asiallisesti. Oppilaan on käyttäydyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden oppilaiden, kouluyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Vapautus opetukseen osallistumisesta voidaan myöntää oppilaalle vain tilapäisesti erityisestä syystä. Koti ja koulu yhdessä ohjaavat oppilaita toimimaan lain edellyttämällä tavalla ja tukevat oppilaita näiden ponnisteluissa. Koulun tehtävänä on puuttua suunnitelmallisesti poissaoloihin ja auttaa oppilaita onnistumaan koulutyössään.

Kouluun kiinnittyminen ja poissaolojen ehkäiseminen

Läsnäoloa tukeva koulun toimintakulttuuri edistää oppimista, osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia. Poissaolojen ehkäiseminen on keskeisessä asemassa suunniteltaessa poissaoloihin liittyviä toimenpiteitä ja toimintamalleja. Poissaolojen ehkäisemisessä kouluun kiinnittymistä ja läsnäoloa tuetaan niin kouluyhteisön kuin yksittäisen oppilaankin tasolla.

Koulussa opitaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja ryhmässä toimimisen taitoja osana oppiaineiden opetusta ja laaja-alaisen osaamisen kokonaisuutta.

Yhteisön kannustava ilmapiiri tukee oppilaiden aitoa toimijuutta sekä vertaissuhteiden muodostumista. Erityistä huomiota läsnäolon tukemiseen tulee kiinnittää opintojen nivelvaiheissa, jolloin kiinnittyminen uuteen yhteisöön on kesken.

Opiskeluhoito on yhteisöllistä ja yksilökohtaista työtä, jonka avulla huolehditaan niin kouluyhteisön kuin yksittäisen oppilaan hyvinvoinnista ja oppimisesta. Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa koulun toimintakulttuuria ja arjen huolenpitoa, jonka avulla vahvistetaan oppilaan osallisuutta ja kokemusta kuulumisesta luokka- ja kouluyhteisöön. Opiskeluhoito ulottuu kaikkeen koulutyöhön ja on kouluyhteisön aikuisten yhteinen tehtävä. Välittävä ilmapiiri, hyvät sosiaaliset suhteet sekä kiireettömyys ja kuulluksi tuleminen edistävät oppilaan kiinnittymistä yhteisöön. Poissaolojen ehkäisemistä, suunnitelmallista seurantaa ja niihin puuttumista koordinoi koulukohtainen

opiskeluhuoltoryhmä osana yhteisöllisen opiskeluhoitotyön kokonaisuutta. Yhteisöllisen työn suunnittelussa on tärkeää varmistaa oppilaiden ja hoitajien osallisuus.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeiden varhainen havaitseminen sekä riittävä ja oikea-aikainen tuki ehkäisee poissaoloja. Oppimisen sujuminen, onnistumiset ja kannustava palaute tukevat kouluun kiinnittymistä. Myös kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäiseminen ja niihin järjestelmällinen puuttuminen tukevat yksittäisen oppilaan ja koko yhteisön hyvinvointia ja kiinnittymistä koulutyöhön.

Hoitajien kanssa tehtävä yhteistyö, keskustelu läsnäolon merkityksestä ja tiedottaminen poissaolojen seurannasta ja puuttumisen käytännöistä tukee oppilaan läsnäoloa koulussa.

Poissaolojen seuranta ja niistä ilmoittaminen

Opetuksen järjestäjä seuraa poissaoloja suunnitelmallisesti hyödyntäen koulutason tietoja. Opetuksen järjestäjä päättää poissaoloihin puuttumisen toimintamallissaan kenen tehtävänä ja miten on seurata koulun tasolla oppilaiden poissaoloja suunnitelmallisesti koulu-, luokka- ja yksilötasolla.

On tärkeää, että poissaoloihin reagoidaan varhain poissaolon syyistä riippumatta. Poissaolosta ilmoitetaan hoitajalle tai muulle oppilaan lailliselle edustajalle mahdollisimman pian. Poissaolojen lisääntyessä tai pitkittyessä tulee olla viipymättä yhteydessä opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisiin. Poissaolojen kohdennetusta seurannasta sovitaan yksilöllisesti.

Poissaoloihin puuttuminen ja taustasyiden selvittäminen

Poissaolojen taustasyit ovat moninaiset ja ne voivat liittyä niin yhteiskunnan, koulun, oppilaan kuin kodinkin tapahtumiin ja muutoksiin. Oppilaan kannalta tarkoituksenmukaisten tukitoimien tarjoamiseksi on hyvä selvittää poissaolojen taustasyitä siinä määrin kuin se on mahdollista. Syiden selvittäminen ja vastuut sovitaan tiiviissä yhteistyössä oppilaan, hoitajien, opettajien ja opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Opetuksen järjestäjän ja koulun tulee tunnistaa kouluun ja kouluyhteisöön liittyviä tekijöitä poissaolotilanteissa ja puuttua niihin.

Yksittäisen oppilaan poissaoloihin puututaan opetuksen järjestäjän tekemän poissaoloihin puuttumisen toimintamallin mukaisesti. Opettaja voi konsultoida yksittäisen oppilaan asiassa opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisia opiskeluhoitotyön tuen tarpeen arvioimiseksi ja tilanteen selvittämiseksi. Monialainen työskentely on tärkeää käynnistää mahdollisimman varhain. Tarvittaessa kutsutaan koolle monialainen asiantuntijaryhmä (yksilökohtainen). Ryhmässä selvitetään oppilaan tuen tarvetta, järjestetään tukea ja seurataan tilannetta. Opiskeluhoitopalveluista oppilas ohjataan tarvittaessa koulun ulkopuolisiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin.

Oppilaan poissaolojen vähentämiseksi voidaan lisäksi tarvita oppilaan tarvitsemien oppimisen ja koulunkäynnin tukitoimien päivittämistä. Mikäli oppilas ei terveydentilan tai painavan muun syyn vuoksi pysty kokonaan tai osittain osallistumaan lähiopetukseen, tulee viimesijaisena keinona harkita päätöksen tekemistä erityisistä opetusjärjestelyistä ja oppimissuunnitelmasta ja siitä, miten oppilaan opetus, oppimisen tuki ja arviointi järjestetään poissaolojakson aikana.

Tarvittaessa on otettava yhteyttä sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi tai tehtävä lastensuojeluilmoitus.

5.2. Yhteistyö

Opetustoimi ja koulu tekevät monipuolista yhteistyötä perusopetuksen yhtenäisyyden, eheyden ja laadun varmistamiseksi, toiminnan avoimuuden lisäämiseksi sekä oppilaiden oppimisen ja kasvun tukemiseksi. Yhteistyötä tarvitaan myös oppimisympäristöjen monipuolisuuden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin turvaamiseksi. Yhteistyö on suunnitelmallista ja sen toteutumista arvioidaan yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa.

5.2.1. Oppilaiden osallisuus

Koulutyö järjestetään siten, että sen perustana on oppilaiden osallisuus ja kuulluksi tuleminen. Huolehditaan siitä, että oppilaat saavat kokemuksia yhteistyöstä ja demokraattisesta toiminnasta omassa opetusryhmässä, koulussa ja sen lähiympäristössä sekä erilaisissa verkostoissa.

Oppilaiden osallistuminen oman koulutyönsä ja ryhmänsä toiminnan suunnitteluun on luonteva tapa vahvistaa osallisuutta. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa oppilaiden osuus on tärkeä. Lisäksi oppilaita rohkaistaan vaikuttamaan myös koulun yhteisen toiminnan ja oppimisympäristön suunnitteluun ja kehittämiseen. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun. Oppilaat ovat myös mukana arvioimassa ja kehittämässä yhteistyötä.

Perusopetuslain mukaan koululla tulee olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunnan ja sen toimielinten tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista. Se innostaa oppilaita esittämään näkemyksiään, toimimaan ja vaikuttamaan omiin ja yhteisiin asioihin. Oppilaskunta sekä koulun ja kunnan muut osallisuutta tukevat rakenteet ja toimintatavat tarjoavat tilaisuuksia harjoitella demokratiataitoja käytännössä.

5.2.2. Kodin ja koulun yhteistyö

Perusopetuslain mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa⁷⁴. Yhteistyöllä tuetaan kasvatuksen ja opetuksen järjestämistä siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Yhteistyö edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Huoltajien osallisuus sekä mahdollisuus olla mukana koulutyössä ja sen kehittämässä on keskeinen osa koulun toimintakulttuuria. Kodin ja koulun kasvatusyhteistyö lisää oppilaan, luokan ja koko kouluyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta.

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta. Hänen on myös huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. Perusopetuslain mukaan oppivelvollisuuden voi suorittaa joko siten, että oppilas osallistuu opetukseen tai saa muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan opetuksesta ja kasvatuksesta kouluyhteisön jäsenenä.

Vastuu kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen, tasavertaisuus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus sekä tiedon ja tuen tarpeet. Yhteistyön onnistumiseksi tarvitaan koulun henkilöstön aloitteellisuutta ja henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa sekä muutoin monipuolista viestintää. Kodin ja koulun yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla.

Voidakseen huolehtia kasvatustehtävästään huoltajan tulee saada tietoa lapsensa oppimisen ja kasvun edistymisestä sekä mahdollisista poissaoloista. Lisäksi huoltajan kanssa keskustellaan opetuksen järjestämisen keskeisistä asioista, kuten opetussuunnitelmasta, oppimisen tavoitteista, oppimisympäristöistä ja työtavoista, oppimisen tuesta ja opiskeluhollosta, arvioinnista ja todistuksista

sekä opiskeluun liittyvistä valinnoista ja lukuvuoden erilaisista tapahtumista. Kannustavat ja oppilaan oppimista ja kehitystä myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Säännöllisen palautteen avulla huoltaja voi osaltaan tukea lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Erityisen tärkeää yhteistyö on oppilaan koulupolun nivelvaiheissa sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Henkilökohtaisten ja ryhmätapaamisten lisäksi yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa.

Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua koulun arkeen ja osallistua koulun toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä koulun henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Yhteinen arvopohdinta luo perustaa yhteiselle kasvatustyölle. Kodin ja koulun yhteistyössä edistetään myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta ja luodaan pohjaa vanhempainyhdistystoiminnalle. Vanhempien verkostoituminen ja yhteinen toiminta vahvistavat yhteisöllisyyttä ja antavat tukea opettajien ja koulun työlle.

5.2.3. Koulun sisäinen yhteistyö ja yhteistyö muiden tahojen kanssa

Henkilöstön tiivis yhteistyö edesauttaa koulun kasvatus- ja opetustavoitteiden toteuttamista. Koulutyö järjestetään tarkoituksenmukaisesti ja joustavasti yhdessä toimien ja työtä jakaen.

Aikuisten yhteistyö, kuten samanaikaisopettajuus, mallintaa koulun toimintaa oppivana yhteisönä myös oppilaille. Yhteistyötä tarvitaan erityisesti monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa, oppimisen arvioinnissa ja tuessa sekä opiskeluhuollon toteuttamisessa.

Koulut tekevät myös keskinäistä yhteistyötä. Tavoitteena on edistää opetuksen kehittämistä ja yhtenäisyyttä sekä vahvistaa henkilöstön osaamista. Yhteistyötä tarvitaan perusopetuksen nivelvaiheissa ja oppilaiden siirtyessä koulusta toiseen. Usein myös eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetuksen, oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon sujuva järjestäminen edellyttää hyvää koulujen välistä yhteistyötä. Toiminta paikallisissa, kansallisissa ja kansainvälisissä verkostoissa edistää pedagogiikan kehittämistä.

Eheän oppimispolun varmistamiseksi koulu toimii yhteistyössä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten kanssa. Hyvä yhteistyö kerho- sekä aamuja iltapäivätoiminnan kanssa edistää oppilaiden hyvinvointia. Yhteistyö nuoriso-, kirjasto-, liikunta- ja kulttuuritoimen, poliisin sekä seurakuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden lähiympäristön toimijoiden kuten luontokoulujen, museoiden ja nuorisokeskusten kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee koulun kasvatustehtävää.

5.3. Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, jossa työrauha ja opiskelun esteetön sujuminen on varmistettu. Työrauhaan voidaan vaikuttaa monilla koulun keinoilla, joista keskeisiä ovat opettajan antama ohjaus ja palaute, yhteistyö sekä yhteinen vastuunotto ja huolenpito. Pedagogisia ratkaisuja kehittämällä sekä luottamuksen ja välittämisen ilmapiiriä vahvistamalla luodaan edellytykset hyvän työrauhan rakentumiselle. Opetuksen järjestäjällä on oikeus käyttää työrauhan turvaamiseksi ja epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumiseksi myös kasvatuskeskustelua ja erilaisia kurinpitokeinoja. Kasvatuskeskustelussa ja kurinpitotapaamisissa noudatettavasta menettelystä säädetään perusopetuslaissa. Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitotoimia.

Kasvatuskeskustelu on ensisijainen tapa puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Keskustelun tarkoituksena on yhdessä oppilaan kanssa yksilöidä toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti, kuulla oppilasta, selvittää laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä pohtia keinot tilanteen korjaamiseksi. Menettelyn tavoitteena on löytää myönteisiä keinoja koulussa käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi. Opetuksen järjestäjä päättää, millaisissa tapauksissa kasvatuskeskustelua käytetään.

Kurinpidollisia keinoja ovat perusopetuslain mukaan jälki-istunto, kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun tilaisuudesta. Lisäksi työrauhan turvaamiseksi oppilaan oikeus osallistua opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan tai muun henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan edellä mainitulla perusteella evätä myös seuraavaksi työpäiväksi, mikäli opetuksen järjestäjä tarvitsee aikaa suunnitella oppilaan paluuta takaisin opetukseen ja tarjota oppilaalle opiskeluhoitopalveluita palveluita sekä tukea turvallista paluuta opetukseen. Epäämisen aikana oppilaalle on järjestettävä 36h §:ssä tarkoitettuna opiskeluhoitona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhoollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi oppilaalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja oppilaan palatessa opetukseen. Oppilaalle tehdään suunnitelma palaamisen tukemiseksi. Ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräaikaista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuultava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Opetuksen järjestäjän tulee kurinpitotoimea harkitessaan ottaa huomioon teon laatu sekä oppilaan ikä ja kehitystaso. Ennen kurinpitotoimesta päättämistä on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 36 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja opetuksen epäämisestä tarvittaessa lisäksi sen hyvinvointialueen, jonka alueella koulu sijaitsee, sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Määräaikaisesta erottamisesta ja kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös, ja muut 36 §:ssä tarkoitetut toimenpiteet tulee kirjata. Opetuksen järjestäjän tulee järjestää opetus, joka estää määrääjäksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeen vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan. Oppilaalle ja oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on varattava tilaisuus osallistua tässä momentissa tarkoitetun opetussuunnitelmaan perustuvan henkilökohtaisen suunnitelman laatimiseen. Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jolle on määrätty kurinpitotoimi tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi ja enintään seuraavaksi työpäiväksi, järjestetään tarvittava opiskeluhoito. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa, kun hänet on poistettu luokkahuoneesta, muusta tilasta tai koulun tilaisuudesta tai kun oppilaan opetukseen osallistuminen on evätty jäljellä olevan ja sitä seuraavan työpäivän ajaksi.

Perusopetuslaki velvoittaa opetuksen järjestäjän laatimaan ja ohjeistamaan opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman kasvatuskeskustelujen ja kurinpidollisten keinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Suunnittelun tarkoituksena on varmistaa toimintatapojen laillisuus ja yhdenmukaisuus sekä oppilaiden yhdenvertainen kohtelu. Suunnittelu tukee myös koulun järjestyssääntöjen toteutumista.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että jokaisella sen alaisella koululla on käytössään kasvatuskeskustelujen ja kurinpitomenettelyjen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelma voidaan laatia osana opetussuunnitelmaa tai erillisenä. Se voidaan laatia kokonaisuudessaan koulujen

yhteisenä tai siten, että suunnitelman rakenne ja keskeiset toimintatapalinjaukset ovat yhteisiä ja suunnitelma täsmennetään koulukohtaisesti.

Suunnitelman laadinnassa on otettava huomioon, että kurinpidossa ja työrauhan turvaamisessa voidaan käyttää vain laissa mainittuja keinoja ja että näitä keinoja käytettäessä noudatetaan hallinnon yleisiä oikeusturvaperiaatteita. Keinojen käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlainen seuraamus, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä. Kurinpitoseuraamusten tulee olla suhteessa tekoon. Myös oppilaan ikä ja kehitysvaihe otetaan huomioon. Kurinpidollisia keinoja ei saa käyttää oppilaita häpäisevällä tai loukkaavalla tavalla.

Opetuksen järjestäjä päättää suunnitelman laatimisesta ja valmisteluun osallistuvista tahoista. Oppilaille tulee lain mukaan järjestää mahdollisuus osallistua suunnitelman valmisteluun. Yhteistyö huoltajien ja muun muassa hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden edustajien kanssa tukee suunnitelman toteutumista. Henkilöstöä ja oppilaskuntaa tulee kuulla ennen suunnitelman hyväksymistä tai päivittämistä.

5.4. Opetuksen järjestämistapoja

Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon oppilaiden tarpeet ja olosuhteet sekä paikalliset mahdollisuudet. Näin pyritään löytämään oppimista ja hyvinvointia parhaiten edistäviä ratkaisuja.

5.4.1. Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa opiskellaan oppiainejaon sijaan toiminta-alueittain. Oppilaalla on ensisijainen oikeus opiskella oppiaineittain. Toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen siirrytään vasta, kun oppilas ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi eikä tukitoimista tai oppimäärien rajaamisesta huolimatta pysty opiskelemaan oppiaineittain.

Toiminta-alueita ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot.

Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa oppilaan toimintakykyä sekä opettaa tietoja ja taitoja, joiden avulla hän suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämästään. Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa huomioidaan oppilaiden osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden aktiivinen tukeminen sekä kouluyhteisön jäsenenä toimiminen. Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa hyödynnetään kaikkia koulupäivän tilanteita, kuten siirtymätilanteita, ruokailutilanteita, välitunteja, oppituokioita, päivittäin toistuvia rutiiniaskareita sekä retkiä ja teemapäiviä. Opetuksen toteuttamisessa eri toiminta-alueiden opetuksen sisältöjä voidaan yhdistää. Opetustilanteissa eri toiminta-alueiden oppilaskohtaiset tavoitteet yhdistyvät saumattomaksi kokonaisuudeksi ja edistävät uusien taitojen oppimista. Taitojen kehittymisellä tarkoitetaan oppilaan edistymistä taidoissaan ja käyttäytymisessään, ohjauksen tarpeen vähenemistä tai muuttumista sekä uusien taitojen oppimista.

Toiminta-alueet voivat sisältää jonkin yksittäisen oppiaineen sekä soveltuvin osin laaja-alaisen osaamisen ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä. Oppilas voi harjoitella oppiainekohtaisia taitoja mutta mikäli hänen suunnitelmassaan on paljon eri oppiaineiden sisältöjä, on aiheellista pohtia, olisiko hänen etunsa mukaista opiskella perusopetuksessa oppiaineittain.

Oppilaan oppilaskohtaiset tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä edistymisen arviointi kuvataan oppilaskohtaisessa tuen toteuttamisesta koskevassa suunnitelmassa kullekin toiminta-alueelle.

Suunnitelmassa kuvataan myös oppilaan oppimista tukevat pedagogiset ratkaisut. Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa oppilaskohtaisessa tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen sisältyy oppilaanohjausta, tarvittaessa tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta vuosiluokilla 8–9 ja työelämään tutustumista vuosiluokilla 7–9, mikäli se on oppilaan toimintakyvyn ja edun mukaista. Työelämään tutustuminen voidaan toteuttaa esimerkiksi eri ammattialoihin, työpaikkoihin, tuettuun asumiseen, päivätoimintaan tai opiskelualoihin tutustumalla.

Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa olevan oppilaan oppimisen tavoitteet määritellään toiminta-alueittain. Oppilaalle asetettavien tavoitteiden tulee olla hänelle saavutettavissa olevia, realistisia ja mielekkäitä. Tavoitteet asetetaan siten, että oppilas pystyy näyttämään osaamisensa sekä huomaamaan oman kehityksensä. Tavoitteiden laatimisessa huomioidaan oppilaan yksilölliset tarpeet ja vahvuudet sekä motivaatio ja toimintakyvyn tukeminen. Tavoitteet kohdistuvat oppilaan osaamisen ja oppimisen vahvistamiseen.

Opettaja on vastuussa oppilaan opettamisesta ja työjärjestyksen mukaisesta koulupäivästä. Toiminta-alueittaiset tavoitteet, opetuksen sisällöt ja oppilaskohtaisen tuen toteutuminen suunnitellaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Lisäksi tehdään opettajien keskinäistä ja oppilaan kanssa työskentelevän muun henkilöstön välistä yhteistyötä sekä monialaista yhteistyötä opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Oppimista tukeva kuntoutus suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä kuntoutuksen ammattilaisten kanssa. Kuntoutusta toteuttavat kuntoutuksen asiantuntijat.

Toiminta-alueittain järjestettävässä opetuksessa oppilaan vuosiviikkotuntimäärä on sama kuin vastaavalla luokka-asteella oppiaineittain opiskelevan oppilaan vuosiviikkotuntimäärä.

Toiminta-alueittain järjestettävästä opetuksesta tehdään perusopetuslain mukainen tukea koskeva hallintopäätös. Päätös on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä muut mahdolliset tiedot ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset. Opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden sekä oppilaan huoltajaa tai laillista edustajaa ennen päätöksen tekemistä.

Motoriset taidot

Motoristen taitojen oppimisen lähtökohtana ovat oppilaan toimintakyky, havaintomotoriset taidot ja motoriset perustaidot sekä niiden kehittyminen. Motoriset taidot kehittyvät vaiheittain toistojen ja harjoittelun avulla edistään samalla havaintomotoristen taitojen ja kehon hahmottamisen, karkeamotoristen taitojen ja hienomotoristen taitojen oppimista. Motoristen taitojen kehittymisellä tarkoitetaan muutosta oppilaan motorisessa toimintakyvyssä ja motorisissa taidoissa.

Motoristen taitojen opetuksessa hyödynnetään arjen tilanteita, perusopetuksen oppimisympäristöä sekä monipuolisia ja turvallisia ympäristöjä. Myönteiset liikuntakokemukset lisäävät osallisuutta ja auttavat oppilasta saamaan liikkumisen sekä lihaskunnan ja tasapainon harjoittelun miellyttäväksi ja innostavaksi osaksi arkeaan. Kehittyvät havaintomotoriset taidot edistävät samalla oppilaan motoristen perustaitojen oppimista. Motoristen taitojen hallinta tukee oppimista ja oppilaan omatoimisuutta sekä osallisuutta ja jaksamista.

Motorisia taitoja harjoitellaan luontevasti osana muita toiminta-alueita. Oppilaan omaa toimintaa ja mahdollisuutta osallistumiseen tuetaan ja vahvistetaan sekä luodaan hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin. Opetuksen tavoitteet ja sisällöt muodostuvat oppilaan yksilöllisestä

tilanteesta, taidoista ja vahvuuksista. Oppilaan ohjauksen ja avustuksen tarve huomioidaan opetuksen suunnittelussa ja opetusmateriaalin tai välineiden valinnassa. Oppilaskohtaiseen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan kirjataan opetuksen sisältöjen ja tavoitteiden lisäksi mahdollisten apuvälineiden tarve ja hyödyntäminen.

Tavoitteet

Opetuksen tavoitteiden perustana on oppilaan fyysinen toimintakyky. Opetuksen tavoitteena on, että oppilas saavuttaa itsenäisen elämän kannalta hänen toimintakykyään tukevat motoriset taidot. Tavoitteena on, että oppilas löytää motoristen taitojen kehittymisen kautta toiminnan ja liikkumisen ilon, joka tukee päivittäistä hyvinvointia. Motoristen taitojen opetuksen tavoitteena on oppilaan tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitojen kehittymisen tukeminen. Tavoitteena on vahvistaa oppilaan kehotuntemusta, kehonhahmotusta ja -hallintaa, edistää karkea- ja hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä tukea näiden taitojen tarkoituksenmukaista hyödyntämistä arjen eri tilanteissa. Havaintomotorista oppimista tukee aistitoimintojen herkistäminen, joka auttaa oppilasta poimimaan oleellista tietoa ympäristöstä.

Motoriset taidot liittyvät myös kaikkiin laaja-alaisen osaamisen alueisiin. Erityisesti ne liittyvät seuraaviin alueisiin: ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1), itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3), tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5) sekä osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7).

Opetuksen sisällöt

Motoristen taitojen opetus sisältää motoristen toimintojen suunnittelun ja ohjauksen, tasapainon, koordinaation, rytmin, kestävyys- ja lihasvoiman kehittämisen osa-alueita. Opetuksessa huomioidaan havaintomotoristen taitojen hallinta. Ne ovat taitoja, joilla oppilas hahmottaa omaa kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan. Opetuksen sisällöt muotoutuvat oppilaan kehontuntemuksen, -hahmotuksen ja -hallinnan pohjalta, jotka luovat perustan oppimiselle ja toiminnalle. Kehontuntemuksen kautta oppilas pystyy ymmärtämään ja hyödyntämään eri aistien kautta tulevaa informaatiota. Kehonhahmotuksen avulla oppilas harjoittelee tunnistamaan ja nimeämään kehonsa eri osia, tunnistamaan kehonsa ääriviivat ja kehonsa eri puolia sekä oppii ylittämään kehonsa keskilinjan. Kehonhallinta tarkoittaa kehon asentojen ja liikkeiden hallintaa. Tietoa kehostaan ja ympäristöstään oppilas hankkii liikkumisen kautta. Opetus sisältää erilaisissa tiloissa ja vaihtelevissa toimintaympäristössä liikkumista. Opetus sisältää myös erilaisten välineiden avulla tuotettuja liike-, tasapaino- ja tuntoaistimuksia. Motoriset perustaidot, kuten tasapainotaidot, liikkumistaidot ja välineenkäsittelytaidot, mahdollistavat arjessa toimimista ja osallisuutta.

Kieli ja kommunikaatio

Kieli- ja kommunikaatiotaitojen oppimisen lähtökohtana on vuorovaikutuksen muodostuminen ja sen pohjalle rakentuva kielitietoinen kommunikoinnin ymmärtämisen ja tuottamisen harjoittelu. Kieli on ajattelun, oppimisen ja vuorovaikutuksen väline. Kommunikoinnin perusta luodaan havainnoimalla ja tulkitsemalla lapsen tai nuoren verbaalisia ja/tai kehollisia ilmaisuja sekä vastaamalla niihin. Kyky ja halu ottaa ja ylläpitää kontaktia vahvistuu vuorovaikutuksessa. Kommunikaatiotaitojen kehittäminen on edellytys oppilaan osallistumiseen merkitykselliseen vuorovaikutukseen sekä vertaisryhmän että aikuisten kanssa. Näin oppilas voi tulla ymmärretyksi, pystyy ilmaisemaan itseään omalla tavallaan ja vaikuttamaan omaan ympäristöönsä sekä osallistumaan yhteisönsä toimintaan.

Kieli- ja kommunikaatiotaitoja harjoitellaan luontevasti osana muita toiminta-alueita. Oppilaan ohjauksen ja avustuksen tarve huomioidaan opetuksen suunnittelussa ja opetusmateriaalin tai välineiden valinnassa. Oppilaalla tulee olla tarvittaessa käytettävissään eri kommunikaatiotapoja ja apuvälineitä sekä tarvittavia tulkitsemis- ja tulkkauspalveluita. Oppilaskohtaiseen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan kirjataan opetuksen sisältöjen ja tavoitteiden lisäksi mahdollisten kommunikaatiotapojen ja apuvälineiden hyödyntäminen koulupäivän eri tilanteissa sekä tapahtumissa.

Tavoitteet

Opetuksen tavoitteena on, että oppilas on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, tulee ymmärretyksi ja ymmärtää muita. Opetuksessa edetään oppilaan toimintakyvyn mukaisesti varhaisesta vuorovaikutuksen muodostumisesta lausetasoiseen kommunikointiin saakka. Oppilaalle turvataan mahdollisuus käyttää itselleen tarkoituksenmukaisia tapoja olla vuorovaikutuksessa ja kommunikoida erilaisissa tilanteissa ja eri ihmisten kanssa. Tavoitteena on löytää jokaiselle oppilaalle hänen toimintakyvylleen sopivia vuorovaikutus- ja kommunikointitapoja ja harjoitella niiden käyttöä arjen tilanteissa. Kommunikaatiotavat voivat olla esimerkiksi taktiilisia eli tuntoaistiin perustuvia, ilmeisiin perustuvaa kommunikaatiota, esine- tai kuvakommunikaatiota, tukiviittomia tai verbaalista kommunikaatiota. Opetuksen tavoitteena on hyödyntää myös oppilaan omaa äidinkieltä ja mahdollisesti muiden kielten taitoja.

Kielelliset ja vuorovaikutustaidot liittyvät myös kaikkiin laaja-alaisen osaamisen alueisiin. Erityisesti ne liittyvät kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun (L2), monilukutaitoon (L4) sekä tieto- ja viestintäteknologiseen osaamiseen (L5) sekä osallisuuteen (L7).

Opetuksen sisällöt

Kieli- ja kommunikaatiotaitojen keskeisiä opetuksen sisältöjä ovat vuorovaikutustilanteissa toimiminen, kommunikaation ja kielen ymmärtäminen, sekä kommunikaation ja kielen tuottaminen. Kieli ja kommunikaatiotaidot sisältävät monipuolisesti myös ei-kielellisten viestien ymmärtämisen ja ilmaisemisen, kielellisen tietoisuuden ja artikulaation. Käsite- ja sanavaraston opetukseen sisältyy oppilaan tarpeen mukaisesti esineiden, kuvien, symbolien, kirjainten ja sanojen tunnistamista ja käyttöä. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppilaan kaikkien eri kielten taitoja. Tarvittaessa opetus voi sisältää myös oppilaan osallisuuden kannalta tärkeitä vieraan kielen alkeistaitoja.

Sosiaaliset taidot

Sosiaalisten taitojen oppimisen lähtökohtana ovat oppilaan vuorovaikutus- ja kommunikointitaidot, tunnetaidot ja itsesäätelyn hallintataidot. Sosiaaliset taidot auttavat olemaan, viestimään ja toimimaan muiden kanssa. Koska sosiaaliset taidot vaikuttavat arjen sujumiseen, ne ovat osa oppilaan sosiaalista toimintakykyä. Tunnetaitojen oppiminen edesauttaa sosiaalista toimintakykyä.

Oppilaan myönteistä minäkuvaa ja oppimismotivaatiota tuetaan tarjoamalla onnistumisen kokemuksia ja rakentamalla perusopetukseen myönteinen sosiaalisen oppimisen ilmapiiri, jossa jokainen oppilas tuntee kuuluvansa yhteisöön ja voi osallistua siihen omilla vahvuuksillaan. Oppilaan kokemukset ymmärretyksi tulemisesta, ryhmässä ja yhteisön jäsenenä olemisesta ja vuorovaikutuksesta vaikuttavat hänen minäkuvaansa ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulma korostaa oppilaan myönteisen minäkuvan vahvistamista niin, että oppilas oppii arvostamaan itseään. Oppilaalla tulee olla tunne, että häntä arvostetaan. Sosiaaliset taidot kehittyvät mallioppimisen ja saatujen kokemusten myötä sekä sosiaalisista tilanteista saadun palautteen avulla.

Sosiaalisia taitoja harjoitellaan luontevasti osana muita toiminta-alueita. Oppilaan omaa toimintaa ja mahdollisuutta osallistumiseen tuetaan ja vahvistetaan sekä luodaan hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin. Opetuksen tavoitteet ja sisällöt muodostuvat oppilaan yksilöllisestä tilanteesta, taidoista ja vahvuuksista. Oppilaan ohjauksen ja avustuksen tarve huomioidaan opetuksen suunnittelussa ja opetusmateriaalin tai välineiden valinnassa. Oppilaskohtaiseen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan kirjataan opetuksen sisältöjen ja tavoitteiden lisäksi mahdollisten apuvälineiden hyödyntäminen eri koulupäivän tilanteissa sekä tapahtumissa.

Tavoitteet

Opetuksen tavoitteiden perustana on oppilaan sosiaalinen toimintakyky. Sosiaalisten taitojen oppimisen tavoitteena on oppilaan ryhmässä toimimisen taitojen kehittäminen ja hänen osallisuutensa vahvistaminen kouluyhteisössä sekä tunne- ja itsesäätelytaitojen harjoittelu ja oppiminen. Sosiaalisten taitojen oppiminen tukee oppilaan vuorovaikutusta ja kommunikaatiota, auttaa häntä liittymään ryhmään sekä luomaan hyviä ihmissuhteita. Sosiaalisia taitoja ovat arjen ympäristössä tarvittavat taidot, kuten itsensä ja muiden esitleminen, kuunteleminen ja kysymysten kysyminen muilta, oman vuoron odottaminen keskustelussa, (puheen-)vuoron antaminen/ottaminen, anteeksi pyytäminen sekä avun pyytäminen. Tunnetaitojen opetuksen tavoitteisiin liittyvät empatiataito, tunteiden tunnistaminen, sietäminen, säätely, ilmaiseminen ja käsittely sekä itsesäätely.

Sosiaalisten taitojen tavoitteisiin voidaan liittää toisia ihmisiä kunnioittavaan ja hyvien tapojen mukaiseen käytökseen liittyviä tavoitteita.

Sosiaaliset taidot liittyvät myös kaikkiin laaja-alaisen osaamisen alueisiin. Erityisesti ne liittyvät seuraaviin alueisiin: ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1), kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2), itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3), tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5) sekä osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7).

Opetuksen sisällöt

Opetus sisältää toimimista erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä. Sosiaalisten taitojen opetuksen sisällöt kehittävät ja vahvistavat myönteisiä kokemuksia sekä taitoja sosiaalisissa tilanteissa toimimisesta, jotka rohkaisevat ja motivoivat oppilasta olemaan vuorovaikutuksessa, kommunikoimaan, liittymään ryhmään sekä luomaan ihmissuhteita. Opetus sisältää vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelua, jotka tukevat paitsi yksilön itsensä, myös koko ryhmän sosiaalista hyvinvointia. Tunnetaitojen opetus sisältää omien tunteiden tiedostamista ja tunnistamista, tunteiden ilmaisemista sekä tunnekokemusten ja -ilmaisun säätelystä.

Päivittäisten toimintojen taidot

Päivittäisten toimintojen taitojen oppimisen lähtökohtana ovat oppilaan toimintakyky, itsenäisen elämän taidot ja avustamisen tarve. Päivittäisten toimintojen taidot tarkoittavat niitä taitoja, joita ihminen tarvitsee arjessaan. Päivittäisten toimintojen taitojen hallinta edistää oppilaan omatoimisuutta ja itsenäistymistä, sekä lisää oppilaan toimijuutta ja osallisuutta hänen toimintaympäristössään ja yhteiskunnassa. Päivittäisten toimintojen taitojen harjoitteluun liittyy luontevasti myös turvallisuuskasvatus. Taitoja harjoitellaan arjen ympäristöissä, kuten ruokailun, pukemisen ja riisumisen, ulkoilun, levon ja leikin yhteydessä sekä liikenteessä ja muissa toimintaympäristöissä tapahtuvissa opetustilanteissa.

Päivittäisten toimintojen taidot sekä oppilaan toimintakyvyn vahvistaminen ja osallisuuden tukeminen edistävät terveyttä ja hyvinvointia. Päivittäisten toimintojen taitojen harjoittelu nivoutuu luontevasti

osaksi muiden toiminta-alueiden tavoitteiden saavuttamista. Oppilaalle luodaan mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin. Opetuksen tavoitteet ja sisällöt muodostuvat oppilaan toimintakyvystä, taidoista ja vahvuuksista. Oppilaan ohjauksen ja avustuksen tarve huomioidaan opetuksen suunnittelussa ja opetusmateriaalin tai välineiden valinnassa. Oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan kirjataan opetuksen sisältöjen ja tavoitteiden lisäksi mahdollisten apuvälineiden hyödyntäminen eri koulupäivän tilanteissa sekä tapahtumissa.

Tavoitteet

Päivittäisten toimintojen taitojen opetuksen tavoitteena on, että oppilas oppii toimimaan mahdollisimman itsenäisesti arjen toimissaan. Opetuksen tavoitteena on lisätä oppilaan aktiivista osallistumista oppimisympäristönsä toimintaan sekä edistää hänen omatoimisuuttaan ja itsenäisyyttään. Päivittäisten toimintojen taitojen opetuksella vahvistetaan oppilaan hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjataan häntä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja.

Opetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan myönteistä minäkuvaa. Tavoitteena on harjoitella itsestä huolehtimisen taitoja ja tukea oppilaan luottavaista suhtautumista tulevaisuuteen. Tavoitteena on myös opettaa turvataitoja ja moninaisuuden hyväksymistä sekä tukea oppilaan seksuaalista kehitystä. Turvallisuuskasvatuksen tavoitteena on, että oppilas oppii tunnistamaan vaaratilanteita, pyytämään apua, arvioimaan riskejä sekä tekemään turvallisia valintoja.

Päivittäisten toimintojen taidot liittyvät myös kaikkiin laaja-alaisen osaamisen alueisiin. Erityisesti ne liittyvät seuraaviin alueisiin: ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1), kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun (L2), itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3), tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5) sekä osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7).

Opetuksen sisällöt

Päivittäisen toimintojen taitojen opetuksen sisältöinä ovat itsenäiseen elämään liittyvät arjen taidot, kuten hyvinvointi ja terveydestä huolehtiminen, sosiaaliset taidot, kodinhoitotaidot sekä asiointitaidot. Opetuksen tulee kattaa ajan hallinnan, asumisen, ympäristössä liikkumisen, mielekkään vapaa-ajan sekä turvallisuuden ylläpitämisen sisältöjä. Oppilaita ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Opetuksessa huomioidaan, että oppilaat saavat ohjausta kuluttajana toimimiseen sekä omien oikeuksien ja vastuiden tuntemiseen. Lisäksi oppilaita tulee ohjata demokraattiseen päätöksentekoon osallistumiseen aktiivisina yhteisön jäseninä. Perusopetuksen aikana oppilaat harjaantuvat kestävän elämäntavan mukaisiin valintoihin ja toimintatapoihin. Opetuksen sisältöihin kuuluvat oppilaan toimintakyvyn edellytysten sekä edun mukaisesti esimerkiksi merkityksellisten vapaa-ajan aktiviteettien/harrastuksen löytäminen, digitalisuuden hyödyntäminen arjessa sekä kaverisuhteet.

Kognitiiviset taidot

Kognitiivisten taitojen oppimisen lähtökohtana ovat oppilaan toimintakyky, ja oppimisen taidot sekä muistin toiminta. Kognitiiviset taidot tarkoittavat ajattelun, havainnoinnin, tiedonhankinnan, ymmärtämisen ja oppimisen taitoja. Kognitiivisten taitojen kehitykseen kuuluu esimerkiksi kielen, muistin, ajattelun, ongelmanratkaisun, tarkkaavuuden, luovuuden, päättelyn ja päätöksenteon osa-alueita.

Kognitiivisten taitojen opetus tukee oppimis-, muistamis- ja ajatteluprosessien kehittymistä ja rohkaisee oppilasta hyödyntämään näitä taitoja erilaisissa arjen tilanteissa ja toimintaympäristöissä.

Kognitiivisten taitojen harjoittelu nivoutuu luontevasti osaksi muiden toiminta-alueiden opetusta vahvistaen oppilaan osallisuutta, motivaatiota sekä asennetta oppimista kohtaan. Opetuksen tavoitteet ja sisällöt muodostuvat oppilaan yksilöllisestä tilanteesta, taidoista ja vahvuuksista. Oppilaan ohjauksen ja avustuksen tarve huomioidaan opetuksen suunnittelussa ja opetusmateriaalin tai välineiden valinnassa. Oppilaskohtaiseen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan kirjataan opetuksen sisältöjen ja tavoitteiden lisäksi mahdollisten apuvälineiden hyödyntäminen eri koulupäivän tilanteissa sekä tapahtumissa.

Tavoitteet

Opetuksen tavoitteiden perustana on oppilaan kognitiivinen toimintakyky. Kognitiivisten taitojen opetuksen tavoitteena on kehittää oppilaan kykyä hahmottaa ja ymmärtää ympäröivää todellisuutta sekä aktivoida hänen ajattelu- ja toiminnanohjaustaitojaan. Opetuksen tavoitteena on, että oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistejaan ympäröivän todellisuuden hahmottamiseen. Tavoitteena on, että oppilas oppii hahmottamaan, valitsemaan ja luokittelemaan asioita. Lisäksi oppilas oppii päättelytaitoa kuten syy- ja seuraussuhteita, ongelman ratkaisua ja kielellistä päättelyä sekä muistamisen taitoja. Oppilaan toimintakyvyn ja edun mukaisesti opetuksen tavoitteena voi olla myös lukemisen, kirjoittamisen ja matemaattisten taitojen perusvalmiuksien kehittäminen. Kognitiivisten taitojen harjoittelussa pyritään vahvistamaan oppilaan aktiivista osallistumista arjen toimintaympäristöissä.

Kognitiiviset taidot liittyvät myös kaikkiin laaja-alaisen osaamisen alueisiin. Erityisesti ne liittyvät ajatteluun ja oppimaan oppimiseen (L1), kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun (L2), tieto- ja viestintäteknologiseen osaamisen (L5) sekä osallistumisen, vaikuttamisen ja kestävän tulevaisuuden rakentamisen (L7) alueisiin.

Opetuksen sisällöt

Kognitiivisten taitojen opetus voi sisältää aistien stimulointia ja harjoittamista, muistin, valinnan, luokittelun, syy-seuraussuhteen, ongelmanratkaisun ja päätöksenteon oppimista edistäviä osa-alueita. Opetus rohkaisee oppilasta hyödyntämään näitä taitoja erilaisissa arjen tilanteissa ja toimintaympäristöissä. Opetuksen sisältöinä ovat oppilaan kognitiivisen toimintakyvyn ja edun mukaisesti myös lukemisen, kirjoittamisen ja matemaattisten taitojen perusvalmiuksia sisältäviä harjoituksia. Eri oppiaineiden sisältöjä voidaan soveltuvin osin hyödyntää kognitiivisten taitojen opetuksen tavoitteiden ja sisältöjen suunnittelussa. Opetus ei kuitenkaan ole oppiainejakoista eikä perustu perusopetuslain 20 h §:n mukaiseen perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Oppiaineiden sisällöistä voi hyödyntää esimerkiksi ajankohtaisiin teemoihin liittyviä opetuskokonaisuuksia.

5.4.2. Joustava perusopetus

Perusopetuslain mukaan kunta voi järjestää päättämässään laajuudessa perusopetuksen 7–9 vuosiluokkien yhteydessä annettavaa joustavan perusopetuksen toimintaa. Tässä käytetään joustavan perusopetuksen toiminnasta nimitystä joustava perusopetus. Opetus toteutetaan perusopetusta koskevien säädösten ja opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Joustavalla perusopetuksella pyritään vähentämään perusopetuksen keskeyttämistä ja ehkäisemään syrjäytymistä. Tavoitteena on vahvistaa oppilaiden opiskelumotivaatiota ja elämänhallintaa. Perusopetuksen oppimäärän

suorittamisen lisäksi oppilaita tuetaan, kun he siirtyvät seuraavaan koulutusvaiheeseen ja edistetään heidän valmiuksiaan menestyä opiskelussa.

Joustava perusopetus on tarkoitettu niille 7–9-luokkien oppilaille, joilla on alisuoriutumista ja heikko opiskelumotivaatio sekä oppilaille, joiden arvioidaan olevan vaarassa syrjäytyä jatkokoulutuksesta ja työelämästä⁹¹. Joustavan perusopetuksen toimintaan voidaan ottaa myös perusopetuslain 20 c §:n mukaisia oppilaskohtaisia tukitoimia saava oppilas, mikäli oppilas kykenee noudattamaan joustavassa perusopetuksessa käytettävää opetussuunnitelmaa ja järjestelyä voidaan kokonaisuutena pitää oppilaan edun mukaisena.

Opetuksessa korostuu moniammatillinen sekä eri hallintokuntien ja organisaatioiden välinen yhteistyö. Yhteistyöhön voivat osallistua myös ammatilliset oppilaitokset ja lukiot, vapaan sivistystyön oppilaitokset sekä nuorten työpajat. Joustavaa perusopetusta suunnittelemaan ja organisoimaan voidaan muodostaa ohjausryhmä.

Koulun toimintatapoja ja opetusmenetelmiä kehitetään niin, että ne vastaavat joustavaan perusopetukseen valittujen oppilaiden yksilöllisiä tarpeita. Erityistä huomiota kiinnitetään työmuotoihin, joilla lisätään oppilaiden osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta kouluyhteisössä sekä vahvistetaan huoltajien ja kaikkien joustavassa perusopetuksessa työskentelevien yhteistä kasvatustyötä. Opetuksessa painotetaan toiminnallisia ja työpainotteisia opiskelumenetelmiä.

Joustava perusopetus järjestetään pienryhmämuotoisesti koulussa, työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä moniammatillista yhteistyötä sekä tuki- ja neuvontapalveluita käyttäen. Opettajan lisäksi toimintaan osallistuu nuorten sosiaalisen kasvun tukemiseen, perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä muuhun tuki- ja neuvontatyöhön perehtynyt, opetuksen järjestäjän nimeämä ammattilainen. Opetusta voidaan tarvittaessa antaa osittain myös muun opetusryhmän yhteydessä.

Opetus toteutetaan lähiopetuksena koulussa sekä ohjattuna opiskeluna työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä. Opiskelu koulun ulkopuolella on oleellinen osa joustavaa perusopetusta. Näiden jaksojen aikana oppilailla on oikeus opettajan antamaan ohjaukseen ja opetukseen. Oppilaille annetaan opetussuunnitelman mukaisia oppimistehtäviä. Suoriutuminen oppimistehtävistä otetaan huomioon oppilaan arvioinnissa. Työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä oppilaiden kanssa työskentelevä henkilöstö tulee perehdyttää työturvallisuuteen, tietosuojaan ja salassapitoon liittyviin sekä muihin tarvittaviin säädöksiin.

Oppilas valitaan joustavaan perusopetukseen oppilaan tai huoltajan hakemuksesta. Oppilaita valittaessa heihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Opetuksen järjestäjä päättää oppilasvalinnan perusteista ja valintamenettelystä. Oppilasvalinnasta tehdään hallintopäätös. Jos yksittäinen oppilas siirtyy pois joustavasta perusopetuksesta ennen perusopetuksen päättymistä, tehdään joustavan perusopetuksen päättymisestä hallintopäätös.

Joustavan perusopetuksen oppilaalla on oikeus säädösten mukaiseen oppimisen ja koulunkäynnin tukeen, ohjaukseen ja opiskeluhooltoon.

Joustavan perusopetuksen oppilaalle laaditaan suunnitelma. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Suunnitelmassa kuvataan oppilaan joustavan perusopetukseen liittyvät erityispiirteet, kuten opetuksen järjestäminen koulun ulkopuolisissa oppimisympäristöissä. Mikäli oppilas saa oppilaskohtaista tukea, joustava perusopetus kuvataan vastaavalla tavalla oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa.

5.4.3. Opinnoissa eteneminen tavoitekokonaisuuksittain

Paikallisen opetussuunnitelman mukaisista vuosiluokkakohtaisista tavoitteista voidaan oppilaskohtaisesti poiketa muodostamalla opetussuunnitelman tavoitteista erilaajuisia tavoitekokonaisuuksia. Tavoitekokonaisuuksittain etenemisellä tarkoitetaan, että oppilas opiskelee hänelle laaditun suunnitelman mukaisesti yhdessä tai useammassa oppiaineessa tavoitekokonaisuuksittain vuosiluokittain etenemisen sijaan. Opetuksen järjestäjä tekee hallintopäätöksen perusopetuksen oppimäärästä ja opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisesta.

Tavoitekokonaisuuksittain opinnoissa eteneminen mahdollistaa sekä nopeamman että hitaamman etenemisen yhden tai useamman oppiaineen jonkun tavoitteen tai joidenkin tavoitteiden osalta. Jos oppilas opiskelee omaa vuosiluokkaansa nopeammin, tavoitekokonaisuuksissa voi olla ylemmän tai ylempien vuosiluokkien tavoitteita. Jos oppilas etenee opinnoissaan omaa vuosiluokkaansa hitaammin, tavoitekokonaisuuksissa voi olla edeltävän vuosiluokan tai edeltävien vuosiluokkien tavoitteita. Hitaammin etenevälle oppilaalle on tullut antaa ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja oppilaskohtaisia tukitoimia ennen tavoitekokonaisuuksittain opiskeluun siirtymistä.

Tavoitekokonaisuudet laaditaan pääsääntöisesti vuosiluokkajaksojen 1–2, 3–6 ja 7–9 tavoitteiden mukaisesti. Vuosiluokkakajakson aikana oppilas, joka opiskelee oman vuosiluokkansa edeltävän vuosiluokan tai edeltävien vuosiluokkien tavoitteita, voi siirtyä vuosiluokalta seuraavalle. Kunkin vuosiluokkakajakson päätteeksi oppilaalla tulee olla pääsääntöisesti saavutettuina kyseisen jakson tavoitteet. Tavoitekokonaisuuksittain opinnoissa etenevä oppilas opiskelee ensisijaisesti oman vuosiluokkansa mukana.

Tavoitekokonaisuuksittain opinnoissa etenemistä voidaan hyödyntää myös silloin, kun oppilas siirtyy perusopetukseen opiskeltuaan ulkomailla tai perusopetukseen valmistavassa opetuksessa.

Tavoitekokonaisuuksittain opinnoissa etenevälle oppilaalle laaditaan suunnitelma. Suunnitelmasta on käytävä ilmi oppilaan tavoitekokonaisuudet, niiden sisällöt, opinnoissa eteneminen ja oppilaan arvioinnin periaatteet. Suunnitelman toteutumista on arvioitava tarpeen mukaan, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa. Suunnitelmaa tulee tarkistaa useammin, jos oppilaan tarpeet sitä edellyttävät.

Suunnitelman laativat oppilaan opettajat yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa.

Tavoitekokonaisuuksittain opinnoissa etenevän oppilaan oppimisen ja osaamisen arvioinnista määrätään luvussa 6.

5.4.4. Yhdysluokkaopetus

Yhdysluokalla tarkoitetaan opetusryhmää, jossa opiskelee eri vuosiluokilla olevia eri-ikäisiä oppilaita. Yhdysluokka voidaan perustaa joko oppilasmäärän pienuuden vuoksi tai pedagogisista syistä. Opetus yhdysluokassa voidaan toteuttaa kokonaan oppilaiden vuosiluokkien mukaisesti tai osittain vuorokurssiperiaatetta noudattaen. Vuorokurssittain opiskeltaessa tulee huolehtia opiskeltavien sisältöjen jatkuvuudesta ja johdonmukaisesta etenemisestä. Erityisesti on huolehdittava oppilaiden opiskelutaitojen kehittymisestä. Mikäli yhdysluokan eri vuosiluokilla on joissakin oppiaineissa erilaiset viikkotuntimäärät, oppiaineiden vuosiviikkotunnit voidaan myös jakaa osiin ja siten tasata oppiaineiden opetustunnit. Oppiaineiden opetustunteja tasattaessa tulee aina turvata oppilaan oikeus opetussuunnitelmassa määriteltyyn kokonaistuntimäärään. Mikäli oppilas siirtyy vuorokurssiperiaatteen mukaisesta opiskelusta vuosiluokittain etenevään opiskeluryhmään, oppilaan opetus järjestetään yksilöllisesti mahdollisen puuttuvan oppimäärän tai sen osan suorittamiseksi.

Yhdysluokkaopetuksessa on hyvät edellytykset edistää opetuksen eheyttämistä ja käyttää monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Yhdysluokkaopetuksessa hyödynnetään erityisesti vertaisia mallioppimisen mahdollisuuksia. Yhdysluokissa lähiopetusta voidaan tukea ja rikastaa myös etäyhteyksiä hyödyntäen.

5.4.5. Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus

Perusopetuksessa voidaan hyödyntää etäyhteyden kautta tapahtuvaa opetusta ja näin täydentää opetusta sekä tarjota monipuolisia opiskelumahdollisuuksia eri oppiaineisiin. Etäyhteyden kautta annettavasta opetuksesta vastaa aina perusopetuksen järjestämisluvan saanut opetuksen järjestäjä. Opetustavan soveltuvuutta pohditaan erityisesti oppilaiden iän ja edellytysten näkökulmasta.

Etäyhteyksillä voidaan tukea erityisesti harvemmin opiskeltujen kielten ja uskontojen sekä valinnaisten aineiden opetusta. Etäyhteyksiä hyödyntävällä opetuksella edistetään oppilaiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia monipuoliseen ja laadukkaaseen perusopetukseen koulun koosta ja sijainnista riippumatta. Etäyhteyksien käyttö lisää osaltaan koulun toiminnan ekologista kestävyyttä.

Etäyhteyksiä hyödyntämällä opetusta voidaan sekä eriyttää että eheyttää. Opetuksella voidaan vastata oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin - tarjota erityislahjakkuuden kehittymistä tukevaa opetusta, syventää koulun tarjoamaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea tai huolehtia opetuksesta joissakin poikkeustilanteissa, esimerkiksi oppilaan pitkän sairausjakson aikana. Etäyhteyksien ja erilaisten opetusteknologioiden käyttö monipuolistavat oppimisympäristöjä. Tällöin voidaan käyttää eri opettajien osaamista sekä koulun yhteistyökumppaneiden ja mahdollisten kansainvälisten verkostojen asiantuntemusta oppilaiden tarpeiden ja opetuksen tavoitteiden mukaisesti.

Oppimisympäristön turvallisuudesta sekä oppilaiden valvonnasta ja ohjauksesta huolehditaan samojen periaatteiden mukaisesti kuin muissakin opetustilanteissa. Opetusryhmällä tulee olla turvallisuudesta ja hyvinvoinnista vastaava opettaja ja oppilaiden mahdollisuudet oppimista edistävään vuorovaikutukseen tulee turvata. Oppilaiden tarpeet huomioonottavalla ja opetusteknologian mahdollisuuksia hyödyntävällä pedagogisella suunnittelulla varmistetaan opetuksen laadukas toteuttaminen. Tekijänoikeuksia koskevan lainsäädännön toteutumiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

5.4.6. Erikoissairaanhoidon potilaana olevan oppilaan opetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Oppilaan opetuksen ja tukimuotojen järjestäminen edellyttävät erityistä pohdintaa esimerkiksi oppilaan sairastuessa vakavasti tai vaikeassa elämäntilanteessa.

Erikoissairaanhoidon potilaana olevan oppilaan opetus

Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetus järjestetään ensisijaisesti oppilaan omassa (perusopetuslain 6 § tai 28 §:ssä tarkoitettussa) koulussa. Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se oppilaan terveys huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin erikoissairaanhoidossa olevalle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole oppilaan edun mukaista perusopetuslain tai muun lain mukaisista tukitoimista huolimatta. Myös kunta, jossa sijaitsee muu erikoissairaanhoidon toimintayksikkö, voi järjestää opetusta erikoissairaanhoidossa olevalle oppilaalle.

Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetuksessa yhdistyvät oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävä sekä oppilaan hoitotavoitteita tukeva kokonaiskuntoutuksellinen tavoite.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja oppilaan opetuksen järjestäjä sekä oppilaan kotikuntalain mukainen kotikunta tai kotikunnattoman oppilaan asuinkunta sopivat yhdessä oppilaan opetuksen järjestämisestä ja järjestävät moniammatillisessa yhteistyössä siirtymisen kannalta välttämättömän tuen sairaalaopetukseen tai sieltä takaisin omaan kouluun siirtyvälle oppilaalle. Ennen päätöstä on kuultava oppilasta, hänen huoltajaansa sekä oppilaan opetuksen järjestäjää ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisia. Jos oppilaan opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin oppilaan hoidon aikainen kotikunta, myös oppilaan kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, päätöksen tekee sairaalan sijaintikunta.

Sairaalaopetuksessa voidaan hyödyntää myös etäyhteyksien kautta tapahtuvaa opetusta. Oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan kotikuntakorvauksen sairaalakoulussa olevista oppilaista. Erikoissairaanhoidossa oleva oppilas on oikeutettu ilmaiseen kuljetukseen tai riittävään avustukseen osallistuessaan sairaalaopetukseen.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Konsultaatiolla tarkoitetaan yleisesti ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi, joten konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdentuu ensisijaisesti opettajille.

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on järjestettävä toimintalueensa kunnille konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua oppilaan omassa koulussa¹⁰¹. Tätä palvelua hyödynnetään, kun oppilaalle suunnitellaan tai toteutetaan vaativia monialaisia ennaltaehkäiseviä tai korjaavia toimenpiteitä. Palvelua voidaan tarjota myös muiden kuin erikoissairaanhoidossa jo olevien oppilaiden opetuksen järjestämiseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tavoitteena on vahvistaa opettajien osaamista lähikouluissa sekä tukea heitä turvallisen ja rauhallisen oppimisympäristön luomisessa. Lisäksi palvelun tarkoituksena on edistää ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea koulujen toimintakulttuurissa. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa toiminnallaan oppilaiden tukemiseen tarvittavia moniammatillisen ja monialaisen työn rakenteita.

Oppilaan opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa sopia moniammatillisessa yhteistyössä konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta. Samat tahot sopivat myös välttämättömän tuen järjestämisestä opetuksen järjestämiseksi silloin, kun oppilas siirtyy omasta koulustaan sairaalaopetukseen tai palaa takaisin omaan kouluunsa. Jos oppilaan opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin oppilaan hoidon aikainen kotikunta, myös oppilaan kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava.

5.4.7. Perusopetuksen poikkeava järjestäminen

Oppilaan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin, jos oppilaalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan perusopetuksen oppiaineen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot, perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta tai se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä.

Perusopetuksen poikkeavaa järjestämistä sovelletaan silloin, kun oppilaan katsotaan esimerkiksi erityisessä tutkinnossa tai opetuksen järjestäjän määrittämällä muulla tavalla osoittaneen hallitsevansa

vuosiluokan tai perusopetuksen oppimäärän tiedot ja taidot. Perusopetuksen poikkeavaa järjestämistä sovelletaan myös oppilaan siirtyessä esimerkiksi ulkomailla tai perusopetuksen valmistavassa opetuksessa opiskeltuaan perusopetukseen niin myöhäisessä vaiheessa, ettei enää ajallisesti ehdi saavuttaa oppimäärän tavoitteita. Oppilaan terveydentilaan perustuva perusopetuksen poikkeavan järjestämisen soveltaminen tulisi kyseeseen tilanteessa, jossa oppilaalla todetaan esimerkiksi pitkäaikainen sairaus, joka estäisi opetukseen osallistumisen pysyvästi tai kokonaan.

Perusopetuksen poikkeavasta järjestämisestä päätettäessä oppilaan tilannetta tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti ja huomioida oppilaan etu sekä oikeus opetukseen ja turvalliseen opiskeluympäristöön. Opetuksen järjestäjä tekee päätöksen oppimäärän suorittamatta jättämisestä huoltajan hakemuksesta perusopetuslain mukaisella hallintopäätöksellä. Päätöksenteon tukena voidaan tarvittaessa hyödyntää monialaista yhteistyötä opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa. Myös terveydentilaan liittyvistä syistä tehtävän päätöksen tekee opetuksen järjestäjä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Oppilaan tilapäisestä vapauttamisesta terveydellisistä syistä suorittamasta oppiaineen oppimäärää säädetään perusopetuslain 20 h §:ssä.

Oppilaan opetuksen järjestäminen osittain toisin, esimerkiksi oppiaineen opetuksesta pysyvästi tai kokonaan vapauttaminen, ei ole mahdollista ilman hallintopäätöstä opetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Päätös voidaan tehdä vain perusopetuslain 18 §:ssä mainituilla oppilaan tilanteesta johtuvilla syillä ottaen huomioon oppilaan etu. Päätös on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä mahdolliset muut tiedot ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Huoltajaa ja oppilasta tulee aina kuulla ennen päätöksentekoa. Perusopetuslain 18 §:n mukaiseen päätökseen on mahdollista hakea oikaisua aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksiannosta.

Poikkeavia järjestelyitä ei tule käyttää tilanteessa, jossa edellytykset oppivelvollisuuden suorittamisen määräaikaikaiselle keskeyttämiselle täyttyvät.

5.4.8. Opetus erityisissä tilanteissa

Oppilaan opetuksen järjestäminen ja oppilaan tarvitsema tuki edellyttävät erityistä pohdintaa esimerkiksi oppilaan sairastuessa vakavasti tai vaikeassa elämäntilanteessa. Perusopetusta voidaan tällöin järjestää muun muassa koulukodissa, vastaanottokodissa tai -keskuksessa taikka vankilassa tai muussa rangaistuslaitoksessa. Monialainen yhteistyö opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa korostuu opetuksen erityisissä tilanteissa.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten opetuksesta vastaa se kunta, johon lapsi on sijoitettu. Lastensuojelulaitokseen sijoitetun oppilaan opetuksesta vastaa laitoksessa toimiva koulu, jos laitoksella on perusopetuksen järjestämislupa. Lastensuojelulain perusteella sijoitettujen oppilaiden kotikunnalle on säädetty velvollisuus maksaa kotikuntakorvaus. Oppivelvollisuusikäisten vankilaopetuksesta vastaa se kunta, jossa vankila sijaitsee.

Kunta voi osoittaa oppilaan lähikouluksi sopimuksen mukaisesti oman kunnan koulun sijasta myös toisen kunnan koulun, sellaisen yksityisen yhteisön tai säätiön ylläpitämän koulun, jolla on opetuksen järjestämislupa, tai valtion koulun.

5.5. Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta

Perusopetuksen yhteydessä voidaan oppilaille järjestää kirjastotoimintaa, kerhotoimintaa ja muuta opetukseen läheisesti liittyvää toimintaa. Opetuksen järjestäjä päättää toiminnan järjestämisestä ja

laajuudesta. Myös kouluruokailu, välituntitoiminta sekä koulun päivänavaukset, juhlat, retket, opintokäynnit ja leirikoulut sekä mahdollisuuksien mukaan koulumatkat järjestetään siten, että ne tukevat oppilaiden oppimiselle, monipuoliselle kehittymiselle ja hyvinvoinnille asetettuja tavoitteita. Ne myös osaltaan vahvistavat kokemusta hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä ja tekevät mahdolliseksi oppilaiden näkökulmasta eheän, vireyttä vahvistavan ja vaihtelevan päivän. Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään toimintaa ohjaavat tavoitteet ja järjestämisen periaatteet. Koulukohtaisesta järjestämisestä päätetään lukuvuosisuunnitelmassa.

Koulun kerhotoiminta

Kerhotoiminta on oppituntien ulkopuolista toimintaa, jonka lähtökohtana ovat koulun kasvatukselliset, opetukselliset ja ohjaukselliset tavoitteet. Se on osa maksutonta perusopetusta ja rakentaa omalta osaltaan toiminnan yhteisöllisyyttä ja rikastuttaa koulun toimintakulttuuria. Kerhotoiminnan tehtävä on tukea oppilaiden monipuolista kasvua ja kehitystä. Kerhot tarjoavat oppilaille mahdollisuuksia tutustua erilaisiin harrastuksiin. Tavoitteena on lisätä harrastuneisuutta sekä tuottaa yhdessä tekemisen, osaamisen, onnistumisen ja ilon kokemuksia. Kerhotoiminnassa oppilaat saavat tilaisuuksia koulussa opitun soveltamiseen, luovaan toimintaan ja monimuotoiseen vuorovaikutukseen aikuisten ja toisten oppilaiden kanssa. Kerhot voivat lisätä oppilaiden osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia sekä arjen hallintaa ja turvallisuutta.

Joustavilla kerhotoiminnan ratkaisuilla tuetaan oppilaan päivän kokonaisuutta. Kerhotoiminnan järjestämis- ja toteuttamistapoja kehitetään ja oppimisympäristöä muokataan harrastuneisuutta tukeväksi. Oppilaiden osuutta kerhotoiminnan suunnittelussa lisätään. Kerhotoiminnan järjestäminen tarjoaa mahdollisuuden vahvistaa myös kodin ja koulun kasvatusyhteistyötä sekä yhteistyötä ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Koulut voivat hyödyntää kerhotoiminnan järjestämisessä eri hallintokuntien, yhteisöjen, yritysten ja järjestöjen sekä koulun muiden sidosryhmien osaamista.

Koulun kirjastotoiminta

Koulun kasvatus- ja opetustyön tukemiseksi voidaan järjestää koulukirjastotoimintaa ja toteuttaa sitä yhteistyössä lähikirjaston ja muiden kirjastojen kanssa. Kirjastotoiminnalla vahvistetaan oppilaiden yleissivistyksen ja maailmankuvan laajenemista ja avartumista. Monimuotoinen koulukirjastotoiminta tukee oppimiskäsityksen toteutumista aidoissa oppimistilanteissa ja luo oppilaille mahdollisuuksia monenlaisten vastuutehtävien hoitamiseen. Koulun kirjasto ja muut kirjastot tarjoavat aktivoivia ja virikkeisiä oppimisympäristöjä sekä monipuolisia työtapoja. Kirjastotoiminnan tehtävänä on kannustaa oppilaita omaehtoiseen lukemiseen ja omiin lukuvalintoihin, tyydyttää heidän tiedonhaluun, kannustaa hakemaan tietoa eri lähteistä ja arvioimaan tietolähteitä. Toiminta lisää mahdollisuuksia opetuksen eriyttämiseen, oppilaiden yksilöllisten kiinnostusten mukaiseen työskentelyyn sekä yhteistyöhön kotien kanssa. Yhdessä koulu ja kirjasto ohjaavat elinikäiseen oppimiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen.

Kouluruokailu

Kouluruokailun tehtävänä on oppilaiden terveen kasvun ja kehityksen, opiskelukyvyyn sekä ruokaosaamisen tukeminen. Opetukseen osallistuvalle on annettava jokaisena työpäivänä täysipainoinen maksuton ateria. Ateria nautitaan tarkoituksenmukaisesti järjestettynä¹¹¹ ja ohjattuna ruokailuna. Kouluruokailun järjestämisessä otetaan huomioon ruokailun terveydellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen merkitys. Ruokailuhetkillä on tärkeä virkistystehtävä ja niillä edistetään kestävää elämäntapaa, kulttuurista osaamista sekä ruoka- ja tapakasvatuksen tavoitteita. Oikea-aikainen ja kiireetön ruokailu ja mahdolliset välipalat varmistavat jaksamisen koulupäivän aikana. Viihtyisä ruokailuhetki lisää hyvinvointia koko kouluyhteisössä.

Kouluruokailu on oppilaille tärkeä osa koulupäivää. Oppilaita kannustetaan osallistumaan kouluruokailun ja etenkin ruokailuhetkien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Opettajat huolehtivat ruokailun yhteydessä annettavasta ohjauksesta ja kasvatuksesta yhdessä koulun muiden aikuisten kanssa. Kouluruokailun tavoitteista ja järjestämisestä keskustellaan kotien kanssa ja yhdessä tuetaan oppilaiden kehitystä. Kouluruokailuun osallistumista sekä ruoan ja ruokailutilanteen laatua seurataan ja arvioidaan säännöllisesti.

Opetushenkilöstö ja ruokailusta vastaava henkilöstö tekevät yhteistyötä kouluruokailun järjestämisessä ja toiminnan kehittämisessä. Mikäli oppilaalla on yksilöllisiä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyviä tarpeita, tulee oppilaan, huoltajan, ruokailusta vastaavan henkilöstön ja kouluterveydenhuollon sopia yhdessä ruokailuun liittyvistä tukitoimista ja seurannasta.

Välitunnit, päivänavaukset ja muut koulun yhteiset tapahtumat

Perusopetusasetuksen mukaan opetukseen tulee käyttää tuntia kohti vähintään 45 minuuttia ja opetukseen käytettävä aika jaetaan tarkoituksenmukaisiksi opetusjaksoiksi. Osa työajasta voidaan käyttää työelämään tutustuttamiseen sekä lukuvuoden päättäjäisiin ja muihin yhteisiin tapahtumiin. Säännös luo edellytykset koulupäivän monenlaiseen rytmittämiseen sekä välituntien järjestämiseen oppilaiden hyvinvointia edistävällä tavalla. Yhteisiä tapahtumia voivat olla muun muassa koulun juhlat, teemapäivät ja retket. Opintokäynnit ja leirikoulut voivat koskea koko kouluyhteisöä tai vain joitakin tai jotakin opetusryhmää. Myös niissä hyödynnetään perusopetusasetuksen mukaista koulutyön joustavan järjestämisen mahdollisuutta. Päivän työ aloitetaan lyhyellä päivänavauksella.

Koulun yhteisöllisyyden ja oppilaiden terveen kehityksen, sosiaalisten suhteiden sekä opiskelussa jaksamisen kannalta välitunnit, päivänavaukset ja monenlaiset yhteiset tapahtumat ovat tärkeitä. Niitä hyödynnetään myös osana monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Ne vahvistavat oppilaiden laaja-alaista osaamista ja tekevät näkyväksi koulun kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta. Opintokäynnit ja leirikoulut puolestaan tarjoavat mahdollisuuksia oppimisympäristön laajentamiseen ja oppimiseen autenttisissa tilanteissa sekä yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa.

Opetuksen järjestäjällä on paljon harkintavaltaa sen suhteen, miten koulupäivä jaetaan opetusjaksoihin ja välitunteihin, mitä muuta toimintaa koulupäiviin sisältyy ja millaisia toimintamuotoja käytetään. Ratkaisut muokkaavat koulun toimintakulttuuria. Niitä tehtäessä otetaan huomioon perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen periaatteet.

Koulumatkat ja koulukuljetukset

Oppilaita kannustetaan kulkemaan koulumatkat terveyttä ja kuntoa edistävällä tavalla. Heitä opastetaan sekä itsenäisesti että koulukuljetuksin liikuttaessa huolehtimaan omasta ja muiden turvallisuudesta ja käyttäytymään matkaa tehdessään hyvin.

Koulukuljetuksen odotusaikojen valvonnasta ja ohjatusta toiminnasta sekä matkojen aikaisesta turvallisuudesta huolehditaan sopimalla menettelytavoista ja vastuuhenkilöistä. Niistä sekä kuljetusjärjestelyistä tiedotetaan oppilaille ja huoltajille. Opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

5.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Koulutyön käytännön järjestämisestä päätettäessä kiinnitetään huomiota siihen, että ratkaisut tukevat kasvatuksen ja opetuksen tavoitteiden saavuttamista ja edistävät perusopetuksen yhtenäisyyttä rakentavaa toimintakulttuuria. Opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti kaikkien tässä käsiteltävien asioiden osalta koulukohtaiset ratkaisut, työn- ja vastuunjako sekä muu käytännön toteutus täsmennetään koulun lukuvuosisuunnitelmassa.

Yhteinen vastuu koulupäivästä ja yhteistyö sekä poissaolojen ehkäiseminen, suunnitelmallinen seuraaminen ja poissaoloihin puuttuminen

Hyvä opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutussuhde edistää kouluun kiinnittymistä.

Koulun johdolla on käytännön vastuu opetuksen, ohjaukseen, opiskeluhuollon ja oppimisen tuen järjestämiseen liittyvistä ratkaisuista kouluyhteisössä, kaikilla vuosiluokilla ja kaikissa oppiaineissa. Tähän sisältyy myös ongelmien ja poissaolojen suunnitelmallinen ennaltaehkäisy, sekä kasvun ja oppimisen esteiden tunnistaminen ja poistaminen koulun toimintatavoista. Jokaisella opettajalla on vastuu opetusryhmänsä toiminnasta, oppimisesta ja hyvinvoinnista. Opettajat vaikuttavat näihin pedagogisilla ja didaktisilla ratkaisuillaan ja ohjausotteellaan.

Opettaja huolehtii osaltaan siitä, että oppilaiden oikeus ohjaukseen sekä opetukselliseen ja opiskeluhuollolliseen tukeen toteutuu. Tämä edellyttää vuorovaikutusta oppilaiden ja huoltajien kanssa, opettajien keskinäistä yhteistyötä ja erityisesti opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten kanssa tehtävää yhteistyötä.

Koulun tehtävänä on puuttua suunnitelmallisesti poissaoloihin ja auttaa oppilaita onnistumaan koulutyössään.

Kouluun kiinnittyminen ja poissaolojen ehkäiseminen

Läsnäoloa tukeva koulun toimintakulttuuri edistää oppimista, osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia. Poissaolojen ehkäiseminen on keskeisessä asemassa suunniteltaessa poissaoloihin liittyviä toimenpiteitä ja toimintamalleja. Poissaolojen ehkäisemisessä kouluun kiinnittymistä ja läsnäoloa tuetaan niin kouluyhteisön kuin yksittäisen oppilaankin tasolla.

Koulussa opitaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja ryhmässä toimimisen taitoja osana oppiaineiden opetusta ja laaja-alaisen osaamisen kokonaisuutta. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelua varten voidaan paikallisesti laajentaa esimerkiksi terveystiedon tai muiden aineiden oppimäärää.

Yhteisön kannustava ilmapiiri tukee oppilaiden aitoa toimijuutta sekä vertaissuhteiden muodostumista. Erityistä huomiota läsnäolon tukemiseen tulee kiinnittää opintojen nivelvaiheissa, jolloin kiinnittyminen uuteen yhteisöön on kesken.

Opiskeluhuolto on yhteisöllistä ja yksilökohtaista työtä, jonka avulla huolehditaan niin kouluyhteisön kuin yksittäisen oppilaan hyvinvoinnista ja oppimisesta. Yhteisöllinen opiskeluhuolto on tärkeä osa koulun toimintakulttuuria ja arjen huolenpitoa, jonka avulla vahvistetaan oppilaan osallisuutta ja kokemusta kuulumisesta luokka- ja kouluyhteisöön. Opiskeluhuolto ulottuu kaikkeen koulutyöhön ja on kouluyhteisön aikuisten yhteinen tehtävä. Välittävä ilmapiiri, hyvät sosiaaliset suhteet sekä kiireettömyys ja kuulluksi tuleminen edistävät oppilaan kiinnittymistä yhteisöön. Poissaolojen ehkäisemistä, suunnitelmallista seurantaa ja niihin puuttumista koordinoi koulukohtainen opiskeluhuoltoryhmä osana yhteisöllisen opiskeluhuoltotyön kokonaisuutta. Yhteisöllisen työn suunnittelussa on tärkeää varmistaa oppilaiden ja huoltajien osallisuus.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeiden varhainen havaitseminen sekä riittävä ja oikea-aikainen tuki ehkäisee poissaoloja. Oppimisen sujuminen, onnistumiset ja kannustava palaute tukevat kouluun kiinnittymistä. Myös kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan ehkäiseminen ja niihin järjestelmällinen puuttuminen tukevat yksittäisen oppilaan ja koko yhteisön hyvinvointia ja kiinnittymistä koulutyöhön.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, keskustelu läsnäolon merkityksestä ja tiedottaminen poissaolojen seurannasta ja puuttumisen käytännöistä tukee oppilaan läsnäoloa koulussa.

Poissaolojen seuranta ja niistä ilmoittaminen

Opetuksen järjestäjä seuraa poissaoloja suunnitelmallisesti hyödyntäen koulutason tietoja.

Luokanopettaja, luokanvalvoja ja koulun muut opettajat seuraavat oppilaiden poissaoloja koulun hallintojärjestelmissä. Koulut noudattavat kaupungin toimintasuunnitelmaa puuttuakseen hälyttäviin koulupoissaoloihin.

On tärkeää, että poissaoloihin reagoidaan varhain poissaolon syystä riippumatta. Poissaolosta ilmoitetaan huoltajalle tai muulle oppilaan lailliselle edustajalle mahdollisimman pian. Poissaolojen lisääntyessä tai pitkittyessä tulee olla viipymättä yhteydessä opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisiin. Poissaolojen kohdennetusta seurannasta sovitaan yksilöllisesti.

Poissaoloihin puuttuminen ja taustasyiden selvittäminen

Poissaolojen taustasyyt ovat moninaiset ja ne voivat liittyä niin yhteiskunnan, koulun, oppilaan kuin kodinkin tapahtumiin ja muutoksiin. Oppilaan kannalta tarkoituksenmukaisten tukitoimien tarjoamiseksi on hyvä selvittää poissaolojen taustasyitä siinä määrin kuin se on mahdollista. Syiden selvittäminen ja vastuut sovitaan tiiviissä yhteistyössä oppilaan, huoltajien, opettajien ja opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Opetuksen järjestäjän ja koulun tulee tunnistaa kouluun ja kouluyhteisöön liittyviä tekijöitä poissaolotilanteissa ja puuttua niihin.

Yksittäisen oppilaan poissaoloihin puututaan opetuksen järjestäjän tekemän poissaoloihin puuttumisen toimintamallin mukaisesti. Opettaja voi konsultoida yksittäisen oppilaan asiassa opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisia opiskeluhoitotuen tarpeen arvioimiseksi ja tilanteen selvittämiseksi. Monialainen työskentely on tärkeää käynnistää mahdollisimman varhain. Tarvittaessa kutsutaan koolle monialainen asiantuntijaryhmä (yksilökohtainen). Ryhmässä selvitetään oppilaan tuen tarvetta, järjestetään tukea ja seurataan tilannetta. Opiskeluhoitopalveluista oppilas ohjataan tarvittaessa koulun ulkopuolisiin sosiaali- ja terveydenhuollonpalveluihin.

Oppilaan poissaolojen vähentämiseksi voidaan lisäksi tarvita oppilaan tarvitsemien oppimisen ja koulunkäynnin tukitoimien päivittämistä. Mikäli oppilas ei terveydentilan tai painavan muun syyn vuoksi pysty kokonaan tai osittain osallistumaan lähiopetukseen, tulee viimesijaisena keinona harkita päätöksen tekemistä erityisistä opetusjärjestelyistä ja oppimissuunnitelmasta ja siitä, miten oppilaan opetus, oppimisen tuki ja arviointi järjestetään poissaolojakson aikana.

Tarvittaessa on otettava yhteyttä sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi tai tehtävä lastensuojeluilmoitus.

Hyvään ja turvalliseen koulupäivään kuuluu, että oppilas kohdataan jokaisena koulupäivänä yksilönä. Tärkeää on, että oppilaalle tulee tunnekokemus siitä, että hänet on kuultu ja nähty koulupäivän aikana.

Ymmärretään läsnäolon merkitys oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta sekä poissaolojen merkitys riskitekijänä. Tiedostetaan kouluun kiinnittymisen kolme ulottuvuutta arjessa: kognitiivinen, emotionaalinen ja toiminnallinen. Siihen tarvitaan hyvin järjestetty oppimisen tuki ja koulunkäyntiin panostaminen, myönteiset kouluun liittyvät tunnekokemukset sekä mahdollisuus aktiiviseen osallisuuteen koulussa.

Rakennetaan luottamuksellinen ja tiivis yhteistyö kodin ja koulun välille. Ymmärretään yhteistyön merkitys poissaolojen ehkäisemisessä ja kouluun kiinnittymisen vahvistamisessa.

Myönteisen ja välittävän ilmapiirin ylläpitäminen on jokaisen vastuulla. Tavoitteita edistetään vahvistamalla oppilaan osallisuutta ikä- ja taitotasoisesti, esimerkiksi lisäämällä oppilaan vaikutusmahdollisuuksia häntä koskeviin asioihin (OPS 5.2).

Turvallisuuden tunnetta lisätään puuttumalla kiusaamiseen ja häirintään systemaattisesti ja ennaltaehkäisevästi. Tunne- ja vuorovaikutustaitoja harjoitellaan monipuolisesti eri arjen tilanteissa.

Kouluissa voidaan järjestää teematunteja, luentoja, työpajoja jne., jotka käsittelevät mielenterveysongelmia, kiusaamista, syrjäytymistä ja muita sosiaalisia ja tunnetaitoja taitoja harjoittavia teemoja. Näitä voimme toteuttaa myös yhteistyössä ulkopuolisten tahojen kanssa.

Yhteisöön kuulumisen tunteen lisäämiseen, jatkuvaan ryhmäyttämiseen, vertaissuhteisiin sekä ryhmän vuorovaikutukseen kiinnitetään jatkuvasti huomiota. E erityisen tärkeää se on kaikissa nivelpaiheissa.

Läsnäoloa tuetaan pedagogisin keinoin. Varmistetaan, että oppilas saa tarvitsemansa tuen.

Tärkeintä on oppilaan äänen ja kokemuksen kuuleminen. Läsnäoloa tuetaan koulun aikuisten positiivisilla reaktioilla, kun oppilas tulee kouluun.

Poissaoloja seurataan suunnitelmallisesti niin, että niistä kerätty tieto on käytettävissä poissaolojen ehkäisemiseen ja varhaiseen puuttumiseen lukuvuoden aikana poissaoloihin puuttumisen mallin mukaisesti.

(LIITE: Poissaoloihin puuttumisen malli)

Poissaolojen ehkäisemisen ja seurannan sekä poissaoloihin puuttumisen toimintatavat sekä niiden suunnittelu koordinoidaan koulukohtaisessa opiskeluhoitoryhmässä, jossa huoltajat ja oppilaat ovat osallisena.

Koulu vastaa poissaolojen seurannasta ja ryhtyy tarvittaessa sovittuihin toimenpiteisiin.

Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö

Kouluissa laaditaan suunnitelma, milloin kasvatuskeskusteluja käydään ja milloin oppilaalle annetaan jälki-istuntoa. Päätös näistä kurinpidollisista toimista ilmoitetaan oppilaan huoltajalle ja ne dokumentoidaan. Kirjallinen varoitus annetaan vain koulun rehtorin päätöksellä (viranhaltijapäätös). Päätös annetaan oppilaan huoltajalle kuulemisen jälkeen.

Koulun rehtori tekee päätöksen oppilaan määräaikaisesta erottamisesta loppupäiväksi ja mahdollisesti seuraavaksi koulupäiväksi. Koulu vastaa siitä, että oppilas tiedon opetuksesta, josta hänet on estetty, ja että huoltajaan on oltu yhteydessä asiasta. Oppilaalle tarjotaan myös mahdollisuus keskustella oppilashuollon henkilöstön kanssa sinä aikana, kun hän ei saa osallistua opetukseen.

Vakavissa rikkomuksissa voidaan soveltaa oppilaan tilapäistä erottamista. Oppilaan määräaikaisesta erottamisesta (enintään kolme kuukautta) päättää sivistyslautakunnan suomenkielinen tai ruotsinkielinen jaosto. Ennen erottamispäätöstä, huoltajalle ja oppilaalle annetaan mahdollisuus tulla kuulluiksi. Kuuleminen tulee dokumentoida. Erottaminen perustuu kirjalliseen selvitykseen tapahtuneesta. Ennen päätöksentekoa kuullaan myös rehtoria ja muuta asiaan liittyvää henkilöstöä.

Mahdollisen erottamisen aikana, oppilaalla on oikeus riittävään opetukseen erikseen sovitun järjestelyn mukaisesti huoltajan kanssa. Oppilaan opettajat osallistuvat opetuksen järjestelyjen suunnitteluun. Oppilaalla on myös oikeus oppilashuollon palveluihin. Erottamisen päätyttyä laaditaan suunnitelma mahdollisista opetuksen järjestelyistä.

Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

Oppilaan osallisuus ja kouluyhteisöön liittyminen turvataan ennakoivilla suunnitelmilla joustavasti koulukohtaisesti. Oppilaanohjauksen ja tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen kirjaukset tehdään oppilaan olemassa oleviin suunnitelmiin ja ne tarkistetaan vuosittain tai tarvittaessa. Suunnitelmasta ja kirjauksesta vastaa erityisluokanopettaja, joka tarvittaessa konsultoi muita opetuksen, ohjauksen ja terveydenhuollon ammattilaisia.

Joustava perusopetus

Hangossa ei tarjota joustavaa perusopetusta.

Opinnoissa eteneminen tavoitekokonaisuuksittain

Oppilaalla on mahdollisuus suorittaa hänelle laaditun suunnitelman mukaisesti yhdessä tai useammassa oppiaineessa erilaajuisia tavoitekokonaisuuksia. Suunnitelman laativat oppilaan opettajat yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa. Tavoitekokonaisuuksittain etenemisestä tehdään hallintopäätös. Hallintopäätöksen tekee sivistystoimenjohtaja. Suunnitelman toteutumisesta on arvioitava tarpeen mukaan, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa. Suunnitelmaa tulee tarkistaa useammin, jos oppilaan tarpeet sitä edellyttävät.

Yhdysluokkaopetus

Opetusta voidaan antaa yhdysluokkaopetuksena vuosiviikkotuntisuunnitelman, yksilöllisen suunnitelman mukaan tai tavoitekokonaisuuksittain.

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus

Etäyhteyksiä toteutetaan ainoastaan poikkeustilanteissa. Kouluissa voidaan kuitenkin oppilaskohtaisesti päättää tilapäisesti etäyhteyden poikkeuksellisesta käytöstä, esimerkiksi oppilaan sairaudesta johtuvan eristyksen takia. Koulun rehtori tekee hallintopäätöksen oppilaskohtaisesta tilapäisestä opetuksen ja opiskelun etäyhteyden käytöstä. Päätökseen pitää liittää suunnitelma toteutuksesta.

Erikoissairaanhoidon potilaana olevan oppilaan opetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun käytänteet ja yhteistyö

Oppilaan oma koulu tekee pyynnön konsultatiiviseen sairaalaopetuspalveluun. Myös oppilaan huoltaja, hoito tai sosiaalitoimi voivat pyytää omaa koulua aloittamaan konsultaatioprosessin. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdistuu oman koulun tukitoimien ja verkostoyhteistyön vahvistamiseen.

Käytänteet, yhteistyö, oppilaan opetuksen toteuttaminen ja oppilaan tukeminen oppilaan siirtyessä sairaalaopetukseen ja palatessa omaan kouluun

Tammipuiston koulu on Raaseporin kaupungin kaksikielinen erityiskoulu, jossa annetaan sairaalaopetusta. Sairaalaopetuksen oppilaat ovat hoitosuhteessa lasten- ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon. Tammipuiston koulu vastaa toiminta-alueellaan erikoissairaanhoidon piirissä olevien peruskouluikäisten nuorten opetuksesta sekä tarjoaa lakisääteisiä sairaalaopetuksen konsultaatiopalveluita lähikuntiin.

Vaikka oppilas opiskelee Tammipuiston koulussa, hän säilyy hallinnollisesti lähettävän koulun oppilaana ja oppilas kirjataan tilastointipäivänä kotikuntansa koulun oppilaaksi.

Raaseporin nuorisopsykiatrian päiväyksikön hoitajaksojen aikana annettavan opetuksen oppimisen tavoitteet ja omaan kouluun paluu suunnitellaan yhteistyössä oman koulun kanssa. Sairaalakoulun opettajat tekevät jakson aikana tiivistä yhteistyötä myös hoidon kanssa.

Avo-opetuksen oppilaspaikat on tarkoitettu pääasiassa 5.-9. luokan oppilaille. Tukijaksoilla arvioidaan oppilaan koulunkäyntikykyä ja tuen tarvetta. Tukijaksot ovat määräaikaista ja jatkoon tarve arvioidaan yhdessä oppilaan kotikoulun kanssa.

Tukijaksoille hakeudutaan konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun kautta. Jakson oppimisen tavoitteet suunnitellaan yhdessä oman koulun opettajien kanssa. Tukijakson aikana tehdään monialaista yhteistyötä oman koulun ja verkoston kanssa sekä suunnitellaan jakson jälkeen paluu omaan kouluun.

Sairaalakoulupaikka edellyttää säännöllistä koulunkäyntiä. Opetusta suunnitellaan hoitavan tahon kanssa monialaisessa yhteistyössä niin, että oppilaan kokonaiskuntoutuksellinen tavoite toteutuu. Mikäli oppilas ei tukitoimista huolimatta käy sairaalakoulua säännöllisesti, voidaan jakso keskeyttää, jolloin oppilas jatkaa opiskelua omassa koulussaan. Tammipuiston koulu vastaa oppilaiden opetuksen suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista yhdessä oppilaan oman koulun kanssa ja päättötodistus annetaan oppilaan omasta koulusta.

Perusopetuksen poikkeava järjestäminen

Koulun rehtorin tekemässä päätöksessä, laaditaan yksilölliset ja koulukohtaiset järjestelyt, kuten esimerkiksi opetussuunnitelman tavoitteita vastaavien aiempien tietojen ja taitojen osoittamisen periaatteet.

Opetus erityisissä tilanteissa

Koulu suunnittelee järjestelyt tapauskohtaisesti yhdessä vastaanottavan tahon kanssa, kuten esimerkiksi tilanteissa, jossa oppilas muuttaa toisen opetuksenjärjestäjän kouluun tai valtion oppilaitokseen. Sekä myös, jos oppilas siirtyy perusopetukseen, joka järjestetään koulukodissa, vastaanottokodissa tai – keskuksessa taikka vankilassa tai muussa rangaistuslaitoksessa.

Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta

Järjestettäessä iltapäivätoimintaa, kaikissa toimintapaidoissa laaditaan vuosittain suunnitelmat ja toimintakertomukset. Koulut tarjoavat myös perusopetuksen oppilaille vapaaehtoista kerhotoimintaa.

6. Oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetuksessa

6.1. Arvioinnin tehtävät perusopetuksessa

Perusopetuslain ja -asetuksen mukaan perusopetuksen oppilaan arvioinnilla on kaksi toisiaan tukevaa tehtävää. Arvioinnin tehtävänä on

- ohjata ja kannustaa opiskelua sekä kehittää oppilaiden itsearvioinnin taitoja (formatiivinen arviointi).
- määrittää, missä määrin oppilas on saavuttanut oppiaineille asetetut tavoitteet (summatiivinen arviointi).

Perusopetuksessa arviointi kohdistuu oppimiseen, osaamiseen, työskentelyyn ja käyttäytymiseen. Oppimista, osaamista ja työskentelyä arvioidaan oppiaineittain. Oppiaineen arviointi sisältää myös laaja-alaisen osaamisen ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien arvioinnin. Käyttäytyminen arvioidaan erikseen. Toiminta-alueiden mukaisesti opiskelevan oppilaan oppimista, osaamista ja työskentelyä arvioidaan toiminta-alueittain.

Opiskelun ohjaaminen ja kannustaminen, itsearvioinnin sekä vertaispalautteen antamisen ja vastaanottamisen taitojen kehittäminen toteutuvat formatiivisen arvioinnin avulla. Summatiivisesti arvioidaan sitä, miten oppilas on saavuttanut eri oppiaineille asetetut tavoitteet.

Arvioinnin tehtävien toteuttamisessa noudatetaan arvioinnin yleisiä periaatteita (luku 6.2). Kouluissa tulee olla yhtenäiset arvioinnin periaatteet ja käytännöt, jotka ilmenevät koulun arviointikulttuurissa, joka on osa toimintakulttuuria. Opetuksen järjestäjä seuraa arvioinnin periaatteiden toteutumista kouluissa ja tukee yhtenäisen arviointikulttuurin kehittymistä.

6.1.1. Formatiivinen arviointi

Formatiivisen arvioinnin tehtävänä on ohjata oppilaan opintojen edistymistä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Formatiivinen arviointi auttaa oppilasta ymmärtämään omaa oppimistaan, tunnistamaan vahvuuksiaan ja kehittämään työskentelyään oppiaineille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Formatiivinen arviointi on osa opetusta.

Formatiivinen arviointi on oppimista tukevaa ja ohjaavaa palautetta. Palautteen tulee auttaa oppilasta ymmärtämään oppiaineen tavoitteet, hahmottamaan oma edistymisensä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin sekä se, miten voi parantaa suoriutumistaan suhteessa tavoitteisiin ja arviointikriteereihin.

Itsearviointi ja vertaispalaute ovat osa formatiivista arviointia. Oppilaat harjoittelevat opettajan ohjaamana itsearvioinnin ja vertaispalautteen antamisen ja vastaanottamisen taitoja. Niitä tulee harjoitella osana kaikkien oppiaineiden opiskelua. Itsearviointi ja vertaispalaute eivät vaikuta oppiaineesta saatavaan arvosanaan tai sanalliseen arvioon. Oppilaille on selvitettävä oppiaineiden tavoitteet sekä arvioinnin periaatteet ikäkaudelle tarkoituksenmukaisella tavalla. Jokaisen oppilaan tulee saada käsitys siitä, mitä hänen on tarkoitus oppia ja miten hänen suoriutumistaan arvioidaan. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen annetaan lukuvuoden aikana tietoa oppilaan opintojen edistymisestä, työskentelystä ja käyttäytymisestä.

Formatiivista arviointia tehdään aina perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettujen ja paikallisessa opetussuunnitelmassa vuosiluokittain kohdennettujen oppiaineiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Formatiivinen arviointi ei edellytä dokumentointia.

6.1.2. Summatiivinen arviointi

Summatiivisen arvioinnin tehtävänä on kuvata, kuinka hyvin ja missä määrin oppilas on saavuttanut opetussuunnitelmassa oppiaineille asetetut tavoitteet. Oppilaille on selvitettävä oppiaineiden tavoitteet sekä arvioinnin periaatteet ikäkaudelle tarkoituksenmukaisella tavalla. Jokaisen oppilaan tulee saada käsitys siitä, mitä hänen on tarkoitus oppia ja miten hänen suoriutumistaan arvioidaan. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen annetaan lukuvuoden aikana tietoa oppilaan opintojen edistymisestä, työskentelystä ja käyttäytymisestä.

Summatiivinen arviointi tehdään vähintään jokaisen lukuvuoden päätteeksi sekä perusopetuksen päättyessä. Kunkin lukuvuoden päättyessä oppilaalle annetaan lukuvuositodistus, jota varten tehdään summatiivinen kokonaisarviointi siitä, missä määrin oppilas on kyseisenä lukuvuonna saavuttanut tavoitteet opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa. Lukuvuositodistukseen sisältyy myös käyttäytymisen arviointi. Päättö- ja erotodistukseen käyttäytymisen arviointia ei merkitä.

Summatiivinen arviointi tehdään suhteessa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja niiden pohjalta paikallisessa opetussuunnitelmassa vuosiluokittain kohdennettuihin oppiaineiden tavoitteisiin, paitsi jos oppilaan oppimäärää on rajattu. Oppilaan lukuvuosiarviointi 6. vuosiluokalla perustuu paikallisessa opetussuunnitelmassa kyseiselle vuosiluokalle kohdennettuihin oppiaineiden opetuksen tavoitteisiin. Kuudennen vuosiluokan päätteeksi annettavassa lukuvuosiarvioinnissa käytetään valtakunnallisia arviointikriteereitä. Päättöarviointi kohdistuu oppiaineiden tavoitteiden saavuttamiseen perusopetuksen oppimäärän päättyessä, ja arvioinnissa käytetään valtakunnallisia päättöarvioinnin kriteereitä.

Summatiivisen arvioinnin tekee aina oppilasta opettanut opettaja, tai jos opettajia on useita, opettajat yhdessä. Opettaja dokumentoi arvoinnit niistä näytöistä, jotka vaikuttavat oppilaan summatiiviseen arviointiin.

6.2. Arvioinnin yleiset periaatteet

Arvioinnin yleiset periaatteet luovat arviointikulttuurin perustan sekä formatiiviselle että summatiiviselle arvioinnille. Arvioinnissa noudatetaan seuraavia periaatteita.

Arviointi on yhdenvertaista

Arviointi perustuu oppilaiden yhdenvertaiseen kohteluun. Jokaisen oppilaan tulee saada tietää, mitä on tarkoitus oppia ja miten oppimista, osaamista, työskentelyä ja käyttäytymistä arvioidaan. Vuosiluokkien 1–8 päätteeksi annetun lukuvuosiarvioinnin ja perusopetuksen päättöarvioinnin tulee perustua perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa kohdennettuihin tavoitteisiin. Päättöarvosanat muodostetaan valtakunnallisesti yhdenvertaisin perustein.

Arviointi edellyttää avoimuutta, yhteistyötä ja osallisuutta

Arvioinnin tehtävänä on auttaa oppilasta hahmottamaan opintojensa etenemistä. Tämä edellyttää vuorovaikutusta opettajan ja oppilaan välillä sekä palautteen antamista tavoitteiden saavuttamisen edistämiseksi. Arvioinnin toteuttamiseen liittyy oppilaiden osallisuuden mahdollistaminen, vahvuuksien tunnistaminen ja kannustaminen.

Arvioinnin toteuttaminen edellyttää yhteistyötä sekä koulussa että kotien kanssa. Yhteistyön tarkoituksena on selkiyttää huoltajille arvioinnin periaatteita ja käytänteitä. Oppilaan ja huoltajan tulee saada riittävästi tietoa oppilaan oppimisesta, osaamisesta, työskentelystä ja käyttäytymisestä. Oppilaalla

ja huoltajalla on oikeus saada tieto arvioinnin perusteista ja siitä, miten niitä on sovellettu oppilaan arviointiin.

Arviointi on suunnitelmallista ja johdonmukaista

Koulun arviointikäytännöt on suunniteltava johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi ja koulussa on varmistettava arviointiperiaatteiden yhtenäisyys. Opettajien yhteistyö on edellytys suunnitelmallisen ja johdonmukaisen arviointikulttuurin toteutumiselle.

Opettaja arvioi oppilaan oppimista, osaamista ja työskentelyä monipuolisten näyttöjen perusteella. Arviointia toteutetaan sekä lukuvuoden aikana että sen päättyessä. Oppilaiden suorituksia ei verrata toisiinsa. Arviointi ei kohdistu oppilaiden persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

Arvioinnin avulla saatu tieto auttaa opettajia suuntaamaan opetustaan oppilaiden tarpeiden mukaisesti. Arviointi toimii myös tärkeänä välineenä oppilaan mahdollisten tuen tarpeiden tunnistamisessa.

Arviointi on monipuolista

Oppilaiden oppimista, osaamista ja työskentelyä arvioidaan monipuolisesti. Monipuolinen arviointi perustuu eri menetelmin kerättyihin näyttöihin. Opettaja valitsee arviointimenetelmät arvioinnin tehtävien ja oppiaineen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Oppilaalle tulee tarjota mahdollisuuksia osoittaa oppimistaan ja osaamistaan eri tavoin sekä tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisin keinoin. Arviointimenetelmien valinnassa on otettava huomioon, että vain yhden arviointimenetelmän avulla ei voida arvioida kaikkia oppiaineille asetettuja tavoitteita.

Arviointi perustuu tavoitteisiin ja kriteereihin

Oppimisen, osaamisen ja työskentelyn arvioinnin tulee perustua perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa vuosiluokittain kohdennettuihin oppiaineiden tavoitteisiin, ellei oppimäärää ole rajattu. Käyttäytymistä arvioidaan suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa käyttäytymiselle asetettuihin tavoitteisiin.

Oppilaan osaamisen arvioinnissa käytetään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä, oppiaineiden tavoitteista johdettuja arviointikriteereitä. Valtakunnalliset arviointikriteerit on laadittu kuudennen vuosiluokan päätteeksi annettavaan lukuvuosiarviointiin ja päättöarviointiin. Kriteerit eivät ole oppilaille asetettuja tavoitteita, vaan ne määrittelevät eri arvosanoihin vaadittavan osaamisen tason.

Jos oppilaskohtaisia tukitoimia saava oppilas opiskelee perusopetuksen oppimäärän mukaisesti, hänen suorituksiaan arvioidaan suhteessa perusopetuksen oppimäärän tavoitteisiin valtakunnallisia arviointikriteerejä käyttäen.

Rajatun oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa opiskelevien oppilaiden suorituksia arvioidaan näissä oppiaineissa suhteessa oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa määriteltyihin tavoitteisiin. Osaamisen tason määrittelyssä ei käytetä valtakunnallisia arviointikriteerejä. Oppiaineen oppimäärän tavoitteita ja sisältöjä rajataan vasta, jos oppilas ei kykene ryhmäkohtaisista tukimuodoista ja oppilaskohtaisista tukitoimista huolimatta suoriutumaan hyväksytysti perusopetuksen oppimäärästä tai paikallisen opetussuunnitelman mukaisista tavoitteista.

Toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa toiminta-alueittain määriteltyihin tavoitteisiin.

Arvioinnissa otetaan huomioon oppilaiden ikäkausi ja edellytykset

Arviointikäytännöt suunnitellaan ja toteutetaan oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Oppilaiden erilaiset tavat oppia ja työskennellä otetaan huomioon ja huolehditaan siitä, ettei osaamisen osoittamiselle ole esteitä.

Arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan terveydentila ja erityistarpeet. Oppimisen tuen tarpeet sekä muut osaamisen osoittamista vaikeuttavat syyt otetaan arviointikäytännöissä huomioon siten, että oppilaalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja vaihtoehtoisin tapoihin osoittaa osaamisensa.

Maahanmuuttotustaisten ja vieraskielisten oppilaiden oppimiseen ja osaamisen osoittamiseen vaikuttavat myös oppilaan perusopetuksessa opiskelema aika ja annettu tuki. Oppilaalle annetaan tilaisuuksia osoittaa oppimistaan ja osaamistaan monipuolisesti kielivarojaan hyödyntäen. Päättöarvioinnin kriteereitä käytettäessä arvioidaan, missä määrin osaamisen osoittaminen edellyttää opetuskielen ja eri tiedonalojen kielten hallintaa.

6.3. Oppimisen ja osaamisen arviointi

Oppimisen arviointi (formatiivinen arviointi) liittyy oppimisprosessin ohjaamiseen ja palautteen antamiseen oppimisprosessista. Osaamisen arviointi (summatiivinen arviointi) puolestaan kohdistuu oppilaan tiedollisen ja taidollisen osaamisen tasoon. Oppilaan oppimista ohjataan ja osaamista arvioidaan aina suhteessa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa eri oppiaineille määriteltyihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa vuosiluokittain kohdennettuihin tavoitteisiin, ellei oppiaineen oppimäärää ole rajattu.

Kuudennen vuosiluokan päätteeksi annettavassa lukuvuosiarvioinnissa ja päättöarvioinnissa käytetään oppilaan osaamisen arvioinnissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä, tavoitteista johdettuja valtakunnallisia arviointikriteereitä.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden saavuttamista ei arvioida oppiaineista erillisinä. Kun opettaja toteuttaa arvioinnin oppiaineiden tavoitteiden ja kriteereiden mukaisesti, tulee myös laaja-alainen osaaminen arvioiduksi.

Jos oppilaskohtaisia tukitoimia saava oppilas opiskelee perusopetuksen oppimäärän mukaisesti, oppilaan oppimista ja osaamista arvioidaan suhteessa perusopetuksen oppimäärän tavoitteisiin käyttäen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arviointikriteerejä.

Jos oppilas opiskelee rajatun oppimäärän mukaan yhtä tai useampaa oppiainetta, arvioidaan oppilaan oppimista ja osaamista näissä oppiaineissa suhteessa oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin. Osaamisen tason määrittelyssä ei siis käytetä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä arviointikriteerejä. Oppimäärä rajataan vasta, kun oppilas ei tukitoimista huolimatta kykene saavuttamaan arvosanan 5 edellyttämää osaamista.

6.4. Työskentelyn arviointi

Työskentelyn arviointi on osa oppiaineen arviointia. Työskentelyä ei siis arvioida oppiaineista erillisenä. Työskentelyn arviointi perustuu perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa vuosiluokittain kohdennettuihin oppiaineiden tavoitteisiin sisältyvien työskentelytaitojen tavoitteisiin. Kun opettaja toteuttaa arvioinnin oppiaineiden tavoitteiden ja kriteerien mukaisesti, tulee myös työskentely arvioiduksi.

Työskentelytaidoilla tarkoitetaan perusopetuksen aikana kehittyvää taitoa työskennellä itsenäisesti ja yhdessä, taitoa suunnitella ja arvioida omaa työskentelyään, taitoa toimia vastuullisesti ja parhaansa yrittäen sekä taitoa toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa.

Oppilaan työskentelyyn liittyvät tarpeet tulee tarvittaessa kirjata oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan, jotta ne voidaan ottaa huomioon työskentelyn arvioinnin suunnittelussa ja toteutuksessa.

6.5. Käyttäytymisen arviointi

Käyttäytymistä arvioidaan suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa käyttäytymiselle asetettuihin tavoitteisiin. Käyttäytymisen tavoitteet perustuvat koulun toimintatapoihin ja järjestyssääntöihin.

Käyttäytyminen arvioidaan todistuksissa omana kokonaisuutenaan, eikä käyttäytyminen tai siitä saatu arvosana tai sanallinen arvio vaikuta oppiaineista saatavaan arvosanaan tai sanalliseen arvioon.

Oppilaan käyttäytymiseen liittyvät tarpeet tulee tarvittaessa kirjata, oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan, jotta ne voidaan ottaa huomioon käyttäytymisen arvioinnissa.

6.6. Opinnoissa eteneminen perusopetuksen aikana

6.6.1. Opinnoissa eteneminen vuosiluokittain

Oppilas siirtyy seuraavalle vuosiluokalle, jos hän on saanut vuosiluokan oppimäärään sisältyvissä oppiaineissa vähintään välttäviä tietoja ja taitoja osoittavan numeron tai vastaavan sanallisen arvion.

Oppilas voi myös siirtyä seuraavalle vuosiluokalle, vaikka hänen vuosiluokan suorituksensa jossakin oppiaineessa olisi hylätty, jos arvioidaan, että hän kykenee selviytymään seuraavan vuosiluokan opinnoista hyväksytysti.

Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle, jos hänen lukuvuotta koskeva suorituksensa yhdessä tai useammassa oppiaineessa on tukitoimista huolimatta hylätty.

Mikäli oppilaan koko vuosiluokan suoritus jossakin oppiaineessa on vaarassa tulla hylätyksi, tulee siitä tiedottaa hyvissä ajoin lukuvuoden aikana oppilasta ja huoltajaa sekä sopia toimenpiteistä oppimisen tukemiseksi.

Ennen päätöstä luokalle jättämisestä oppilaalle tulee varata mahdollisuus opetukseen osallistumatta osoittaa saavuttaneensa asianomaisessa oppiaineessa hyväksyttävät tiedot ja taidot erillisessä näytössä. Erillisiä näyttöjä voidaan järjestää paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla yksi tai useampia lukuvuoden aikana tai lukuvuoden koulutyön päätyttyä. Erillinen näyttö voi sisältää monipuolisesti erilaisia suullisia, kirjallisia ja muita suorituksia.

Jos mahdollisuus erillisiin näyttöihin annetaan lukuvuoden koulutyön päätyttyä, vuosiluokalle jättämisestä voidaan koulutyön päättyessä tehdä lukuvuositolustukseen ehdollinen päätös. Päätöksessä mainitaan ne vuosiluokan oppimäärän opinnot, joiden hyväksytty suorittaminen erillisessä näytössä on vuosiluokalta siirtymisen edellytys.

Oppilas voidaan myös jättää vuosiluokalle, vaikka hänellä ei ole hylättyjä suorituksia, jos se katsotaan hänen yleisen koulumenestyksensä vuoksi tarkoituksenmukaiseksi. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen tulee tällöin varata mahdollisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä.

Vuosiluokalle jäävän oppilaan suoritukset asianomaiselta luokalta raukeavat.

6.6.2. Opinnoissa eteneminen tavoitekokonaisuuksittain

Oppilas voi edetä opinnoissa tavoitekokonaisuuksittain.

Tavoitekokonaisuudet laaditaan pääsääntöisesti vuosiluokajaksojen 1–2, 3–6 ja 7–9 tavoitteiden mukaisesti. Oppilas etenee vuosiluokille 3 ja 7 pääsääntöisesti vasta silloin, kun hän on suorittanut hänelle laaditun suunnitelman mukaiset tavoitekokonaisuudet hyväksytysti. Vuosiluokkien 3–6 ja 7–9 nivelvaiheissa oppilaan osaamista arvioidaan suhteessa valtakunnallisiin arviointikriteereihin.

Tavoitekokonaisuuksittain opinnoissaan etenevä oppilas saa lukuvuoden päätteeksi lukuvuositodistuksen. Lukuvuositodistukseen kirjataan kaikki hänelle laadittuun suunnitelmaan kuuluvat opinnot. Hyväksytysti suoritettujen tavoitekokonaisuuksien arvioinnit kirjataan oppiaineittain lukuvuositodistukseen. Kesken olevien tavoitekokonaisuuksien arviointia ei merkitä lukuvuositodistukseen. Todistuksen lisätietoja-kohtaan merkitään, minkä vuosiluokan suorituksista on kyse niissä oppiaineissa, joissa oppilas etenee tavoitekokonaisuuksittain. Lukuvuoden koulutyön päätyttyä oppilas siirtyy opinnoissaan eteenpäin seuraavalle vuosiluokalle.

Tavoitekokonaisuuksittain etenemisellä voidaan tarvittaessa välttää vuosiluokalle jättäminen, jonka myötä oppilaan kaikki opinnot kyseiseltä vuosiluokalta raukeaisivat. Tavoitekokonaisuuksittain etenevä oppilas voidaan jättää vuosiluokalle vain yleisen heikon koulumenestyksen perusteella. Yhdeksännellä vuosiluokalla oleva oppilas luetaan tämän vuosiluokan oppilaaksi, kunnes hän suorittaa perusopetuksen koko oppimäärän ja saa päättötodistuksen tai eroaa koulusta.

Tavoitekokonaisuuksittain etenemisestä määrätään luvussa 5.4.3.

6.7. Lukuvuoden päätteeksi arvioitavat yhteiset oppiaineet ja valinnaiset aineet

Perusopetuksessa kaikki oppilaan opinto-ohjelmaan kuuluvat yhteiset oppiaineet arvioidaan kunkin lukuvuoden päätteeksi erillisinä. Arvioitavat yhteiset oppiaineet ovat äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, matematiikka, ympäristöoppi, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, terveystieto, uskonto tai elämäntutkimustieto, historia, yhteiskuntaoppi, musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta sekä kotitalous. Lukuvuositodistukseen merkitään sanallinen arvio tai arvosana siitä, miten oppilas on saavuttanut opinto-ohjelmaansa kuuluneiden oppiaineiden tavoitteet lukuvuoden aikana.

Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit ovat osa yhteisinä oppiaineina opetettavien taide- ja taitoaineiden oppimääriä, jolloin oppilas saa yhden sanallisen arvion tai arvosanan kustakin taide- ja taitoaineesta kaikilla niillä vuosiluokilla, joilla hän niitä opiskelee. Taide- ja taitoaineiden valinnaisina tunteina tarjotuista ja suoritetuista opinnoista ei anneta todistuksiin erillistä sanallista arviota tai arvosanaa.

Monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa opiskellut oppiaineiden tavoitteet ja sisällöt sekä monialaisten oppimiskokonaisuuksien opiskelun yhteydessä annetut näytöt otetaan huomioon kunkin oppiaineen arvosanaa muodostettaessa. Oppiainekohtainen arviointi tulee suunnitella ja olla oppilaiden tiedossa jo oppimiskokonaisuuden alkaessa. Monialaisista oppimiskokonaisuuksista ei anneta erillisiä sanallisia arvioita tai arvosanoja.

Valinnaiset aineet arvioidaan vuosiluokilla 1–3 opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti joko sanallisesti tai numeroin. Vuosiluokilla 4–6 ja 7–9 yhtenäisistä, vähintään kahden vuosiviikkotunnin (2 vvt) laajuisista valinnaisten aineiden oppimääristä annetaan numeroarvosana ja alle kahden vuosiviikkotunnin laajuisista valinnaisten aineiden oppimääristä annetaan hyväksytty- tai hylätty-merkintä.

6.8. Perusopetuksen päättöarviointi

Päättöarvioinnin tehtävänä on määrittää, kuinka hyvin ja missä määrin oppilas on saavuttanut perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa oppiaineille asetetut tavoitteet perusopetuksen päättyessä. Päättöarvioinnissa annettava numeroarvosana tai sanallinen arvio kuvaa oppilaan osaamisen tasoa suhteessa kunkin oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin. Päättötodistus annetaan perusopetuksen päättyessä oppilaalle, joka on saavuttanut perusopetuksen koko oppimäärän tavoitteet vähintään arvosanan 5 edellyttämän osaamisen mukaisesti. Päättöarviointi tehdään vuosiluokkien 7–9 aikana osoitetun osaamisen perusteella suhteessa oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin käyttäen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä päättöarvioinnin kriteereitä.

6.8.1. Perusopetuksen päättöarvosanan muodostaminen

Päättöarvosanan muodostaminen perustuu oppilaan osoittaman osaamisen tasoon suhteessa oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin. Päättöarvosanan muodostamisessa otetaan huomioon kaikki perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritelty oppiaineen oppimäärän tavoitteet ja niihin liittyvät päättöarvioinnin kriteerit riippumatta siitä, mille vuosiluokalle 7, 8 tai 9 yksittäinen tavoite on kohdennettu paikallisessa opetussuunnitelmassa. Niiden oppiaineiden tavoitteiden, joiden osalta osaaminen on osoitettu vuosiluokilla 7 ja 8, arviointi otetaan huomioon päättöarviointia tehtäessä. Näihin tavoitteisiin perustuva osaamisen taso tulee arvioida käyttäen päättöarvioinnin kriteereitä.

Päättöarvosana on oppiaineen tavoitteiden ja kriteerien perusteella muodostettu kokonaisarviointi. Paremman osaamisen tason saavuttaminen jonkin tavoitteen osalta voi kompensoida hylätyn tai heikomman suoriutumisen jonkin muun tavoitteen osalta. Työskentelyn arviointi sisältyy oppiaineen arvosanaan myös päättöarvioinnissa.

6.8.2. Yhteisten oppiaineiden päättöarviointi

Perusopetuksen päättöarvioinnissa numeroin arvioitavat yhteiset oppiaineet ovat äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, terveystieto, uskonto tai elämäkatsomustieto, historia, yhteiskuntaoppi, musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta sekä kotitalous. Päättöarvioinnin kriteerit määrittelevät numeroarvosanoihin 5, 7, 8 ja 9 vaadittavan osaamisen tason kussakin oppiaineessa.

Äidinkielessä ja kirjallisuudessa oppilas on voinut opiskella kahta tähän oppiaineeseen määriteltyä eri kielen oppimäärää. Tällöin arvioidaan molemmat oppilaan suorittamat äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimäärät.

Jos oppilas on vaihtanut äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen tai vieraiden kielten A1-oppimäärää, arvioidaan päättöarvioinnissa se oppimäärä, jota hän on viimeksi opiskellut. Samoin menetellään, jos oppilas on vaihtanut katsomusaineesta tai sen oppimäärästä toiseen.

Mikäli oppilas on perusopetuslain 18 §:ssä tarkoitetulla päätöksellä vapautettu kokonaan jonkin perusopetuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen opiskelusta, ei tätä oppiainetta arvioida. Oppiaineen opiskelusta vapauttamiseen tulee olla erityisen painavat syyt ja sen tulee perustua jokaisen oppilaan osalta yksilölliseen ratkaisuun.

6.8.3. Yhteisten taito- ja taideaineiden päättöarviointi

Kaikille oppilaille yhteisiä taide- ja taitoaineita ovat musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta ja kotitalous. Paikallinen tuntijako ja mahdolliset oppilaiden omat valinnat vaikuttavat siihen, milloin oppilaille annetaan päättötodistukseen tuleva arvosana eri taide- ja taitoaineissa.

Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit ovat osa yhteisinä oppiaineina opetettavien taide- ja taitoaineiden oppimääriä, jolloin oppilas saa yhden arvosanan kustakin taide- ja taitoaineesta päättötodistukseen. Taide- ja taitoaineiden valinnaisina tunteina tarjotuista ja suoritetuista opinnoista ei anneta päättötodistukseen erillistä arvosanaa.

Päättöarvosanaa muodostettaessa käytetään näihin oppiaineisiin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä päättöarvioinnin kriteereitä. Päättöarviointi tehdään siinä vaiheessa, kun kunkin taide- ja taitoaineen koko oppimäärä, sisältäen myös mahdolliset valinnaiset taide- ja taitoaineiden tunnit, on opiskeltu. Kunkin taide- ja taitoaineen osalta päättötodistukseen merkitään oppilaan opiskeleman oppimäärän laajuus.

6.8.4. Valinnaisten aineiden arviointi päättöarvioinnissa

Ne valinnaiset aineet, jotka muodostavat vuosiluokilla 7–9 yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän, arvioidaan numeroin. Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävät valinnaiset aineet ja tällaisista oppimääristä koostuvat kokonaisuudet arvioidaan sanallisesti hyväksytty-hylätty. Päättötodistuksen saamisen edellytyksenä on hyväksytty suoritus kaikista oppilaan opinto-ohjelmaan kuuluvista opinnoista. Yhteiseen oppiaineeseen liittyvässä sanallisesti arvioitavassa syventävässä valinnaisessa aineessa vuosiluokilla 7–9 osoitettu osaaminen voi korottaa kyseisen oppiaineen päättöarvosanaa. Tämä korottamisen periaate tulee kirjata paikalliseen opetussuunnitelmaan.

6.8.5. Johonkin oppiaineeseen painottuva opetus ja päättöarviointi

Mikäli koulu painottaa opetussuunnitelmassaan jotakin oppiainetta tai oppiainekokonaisuutta tai toteuttaa kaksikielistä opetusta, ovat opetuksen koulukohtaiset tavoitteet tässä oppiaineessa tai kielessä yleensä korkeammat kuin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa asetetut tavoitteet. Oppilaiden yhdenvertaisuuden vuoksi myös painotetussa opetuksessa tai kaksikielisessä opetuksessa tulee oppilaiden suoriutumista kuitenkin arvioida perusopetuksen päättyessä suhteessa oppiaineiden tavoitteisiin. Osaamisen tason määrittämisessä käytetään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä päättöarvioinnin kriteerejä.

Jos painotettu opetus toteutetaan käyttäen valinnaisten aineiden vuosiviikkotunteja, arviointi suoritetaan näiden tuntien osalta valinnaisten aineiden arvioinnin periaatteita noudattaen. Kaksikielisessä opetuksessa oppilaan opiskeleman kohde- tai kielikylpykielen osaaminen arvioidaan vieraiden kielten tai toisen kotimaisen kielen A-oppimäärän tavoitteiden ja kriteerien mukaan.

Painotetusta opetuksesta ja oppilaan suoriutumisesta siinä voidaan tarvittaessa antaa lisätietoja erillisellä todistuksen liitteellä.

6.8.6. Oppilaskohtaisia tukitoimia saavan oppilaan päättöarviointi

Jos oppilaskohtaisia tukitoimia saava oppilas opiskelee perusopetuksen oppimäärän mukaisesti, hänen suoriutumistaan arvioidaan suhteessa perusopetuksen oppimäärän kaikkiin tavoitteisiin käyttäen päättöarvioinnin kriteereitä. Kun oppilas opiskelee rajatun oppimäärän mukaan yhtä tai useampaa oppiainetta, arvioidaan oppilaan osaamista näissä oppiaineissa oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa suhteessa hänelle määriteltyihin, yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin ja sisältöihin, ei päättöarvioinnin kriteereihin. Mikäli oppimäärä on rajattu, oppilas ei voi saavuttaa välttävää osaamista eli arvosanaa 5 korkeampaa arvosanaa.

Rajattujen oppimäärien mukaisesti opiskeltujen oppiaineiden päättöarvioinnissa annetaan hyväksytystä suorituksesta numeroarvosana 5 tähtimerkinnällä.

Jos oppilaan opiskelu on järjestetty toiminta-alueittain, päättöarviointi perustuu oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin, ja jokaisesta toimintaalueesta annetaan sanallinen arvio.

6.9. Poissaolojen vaikutukset arviointiin

Oppilaan tulee osallistua opetukseen, ellei hänelle ole terveydellisistä syistä tilapäisesti myönnetty siitä vapautusta. Vapautuksen päätyttyä oppilaan opiskelu järjestetään ja arviointi toteutetaan tarkoituksenmukaisella tavalla siten, että oppilas pystyy osoittamaan osaamistaan opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Jos oppilas on luvattomasti poissa eikä osallistu opetukseen, kokeisiin eikä muihinkaan hänelle tarjottuihin näyttömahdollisuuksiin, eikä hänellä ole hyväksyttyjä suorituksia suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa määriteltyihin oppiaineen tavoitteisiin, hän voi saada oppiaineesta hylätyn arvosanan lukuvuositodistukseen.

6.10. Arvioinnin uusiminen ja oikaisu

Mahdollisuus arvioinnin uusimiseen ja oikaisuun koskee päättöarviointia sekä opinnoissa etenemistä ja vuosiluokalle jättämistä koskevaa päätöstä. Pyyntö arvioinnin uusimisesta osoitetaan koululle, ja huoltajan on tehtävä se kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Uudesta arvioinnista päättävät koulun rehtori ja oppilaan opettajat yhdessä.

6.11. Todistukset

Perusopetuksessa käytettävät todistukset ovat

1. lukuvuositodistus
2. välitodistus
3. erotodistus
4. päättötodistus.

Opetuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

6.11.1. Sanalliset arviot ja numeroarvosanat todistuksissa

Vuosiluokilla 1–3 lukuvuositodistuksiin, erotodistuksiin ja mahdollisiin välitodistuksiin annetaan kaikissa oppiaineissa joko sanallinen arvio tai numeroarvosana opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Mikäli annetaan sanallinen arvio, todistuksesta tulee ilmetä, onko oppilaan suoritus hyväksytty vai hylätty.

Vuosiluokkien 4–8 lukuvuositodistuksissa, erotodistuksissa ja mahdollisissa välitodistuksissa annetaan numeroarvosanat. Päättötodistuksessa ja mahdollisessa 9. vuosiluokan erotodistuksessa sekä välitodistuksessa annetaan numeroarvosanat. Numeroarvosanaa voidaan täydentää kuvailevalla sanallisella arviolla, joka annetaan todistuksen liitteenä.

Käyttäytymisestä annetaan numeroarvosana lukuvuositodistuksissa vuosiluokilla 4–8 ja mahdollisissa välitodistuksissa vuosiluokilla 4–9. Jos käyttäytymisestä annetaan vuosiluokilla 1–3 sanallinen arvio, se annetaan todistuksen liitteenä. Myös numeroarvosanaa täydentävä sanallinen käyttäytymisen arvio annetaan todistuksen liitteenä. Käyttäytymisen sanallista arviota koskevasta liitteestä merkitään tieto todistuksen lisätietoihin.

Sanallista arviota voidaan käyttää päättöarviointia lukuun ottamatta myös niiden oppilaiden arvioinnissa, joiden äidinkieli on muu kuin opetuksessa käytettävä kieli.

Jos oppilaan perusopetuksen oppimäärää tai paikallisen opetussuunnitelman mukaisia tavoitteita on rajattu, osaamisen arviointi tapahtuu suhteessa hänelle määriteltäviin tavoitteisiin. Arviointi on sanallista lukuun ottamatta päättöarviointia. Sanalliseen arvioon lisätään rajaamista ilmaiseva tähti (*). Päättötodistukseen merkitään arvosana 5*.

Toiminta-alueittain annettavassa opetuksessa käytetään sanallista arviota.

6.11.2. Lukuvuositodistus

Oppilaalle tulee antaa lukuvuositodistus lukuvuoden päättyessä jokaisella vuosiluokalla lukuun ottamatta vuosiluokkaa 9, jolloin oppilas saa päättötodistuksen. Lukuvuositodistukseen merkitään oppilaan opinto-ohjelma ja oppiaineittain sanallinen arvio tai numeroarvosana siitä, missä määrin oppilas on saavuttanut asetetut tavoitteet lukuvuoden aikana. Lukuvuositodistus on päätös oppilaan siirtymisestä seuraavalle luokalle tai hänen jättämisestään luokalle.

Kun todistuksessa käytetään numeroarvosanaa, todistukseen merkitään myös arviointiasteikko.

Sanallista arviota voidaan käyttää lukuvuositodistuksissa vuosiluokilla 1–3. Sanallisistakin arvioista tulee käydä ilmi, onko oppilas suorittanut hyväksytysti lukuvuoden opinnoista kussakin opinto-ohjelmaansa kuuluvassa oppiaineessa. Todistukseen merkitään sanallisessa arvioinnissa käytetty asteikko.

Lukuvuositodistuksissa ja mahdollisissa välitodistuksissa käyttäytymisen numeroarvosana merkitään todistukseen. Silloin kun käyttäytymisestä kirjoitetaan sanallinen arvio, se annetaan todistuksen liitteenä.

Uskonnon tai elämänskatsomustiedon opiskeltu oppimäärä merkitään lukuvuositodistukseen muodossa ”uskonto/elämänskatsomustieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta tai mitä uskonnon oppimäärää oppilas on opiskellut. Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa sanallinen arvio tai numeroarvosana merkitään todistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua sanallista arviota tai numeroarvosanaa ei merkitä todistuksiin.

Jos oppilas on opiskellut kaksikielisessä opetuksessa, lukuvuositodistukseen merkitään oppilaan opiskelema kohde- tai kielikylpykieli.

Tavoitekokonaisuuksittain etenevälle oppilaalle kirjataan kaikki hänelle laadittuun suunnitelmaan kuuluvat opinnot. Hyväksytysti suoritettujen tavoitekokonaisuuksien arvioinnit kirjataan oppiaineittain lukuvuositodistukseen. Kesken olevien opintokokonaisuuksien arviointia ei merkitä lukuvuositodistukseen. Todistuksen lisätietoja-kohtaan merkitään, minkä vuosiluokan suorituksista on kyse niissä oppiaineissa, joissa oppilas etenee tavoitekokonaisuuksittain.

Jos oppilaskohtaisia tukitoimia saava oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa rajatun oppimäärän mukaan, lisätään sanallisen arvion perään tähti (*). Todistuksen lisätietojakohdassa mainitaan, että oppilas on opiskellut nämä oppiaineet rajatun oppimäärän mukaan.

Lukuvuositodistukseen merkitään

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- koulun opetuskieli
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä

- opetusryhmästä vastaavan opettajan tai rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- opintojen laajuus vuosiviikkotunteina kyseisellä vuosiluokalla jokaisessa yhteisessä oppiaineessa sekä valinnaisessa aineessa
- opintojen laajuus vuosiviikkotunteina kyseisellä vuosiluokalla oppilaan mahdollisesta osallistumisesta muuhun järjestettyyn opetukseen tai ohjattuun toimintaan
- 7. ja 8. luokkien lukuvuositodistuksen lisätietoihin maininta oppilaanohjauksesta, mikäli oppilaan opinto-ohjelmaan on kuulunut oppilaanohjausta
- arvio oppilaan käyttäytymisestä
- oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät seuraavista oppiaineista: äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet
- luokalta siirtyminen tai mahdollinen luokalle jättäminen
- sanallisessa arvioinnissa käytetty asteikko tai perusopetusasetuksen 10 §:n mukainen arviointiasteikko, jos todistukseen merkitään numeroita
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 13.2.2025 hyväksymien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

6.11.3. Välitodistus

Opetuksen järjestäjä päättää mahdollisten välitodistusten antamisesta. Välitodistus annetaan samoin perustein kuin lukuvuositodistus.

Erillinen välitodistus tulee tarvittaessa antaa yhdeksännen luokan oppilaalle jatko-opintoihin hakeutumista varten samoin perustein kuin päättötodistus.

Välitodistukseen merkitään

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- koulun opetuskieli
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- opetusryhmästä vastaavan opettajan tai rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- opintojen laajuus vuosiviikkotunteina kyseisellä vuosiluokalla jokaisessa yhteisessä oppiaineessa sekä valinnaisessa aineessa
- oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät seuraavista oppiaineista: äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet
- arvio oppilaan käyttäytymisestä (lukuun ottamatta 9. luokalla jatko-opintoihin hakeutumista varten annettavaa välitodistusta)
- sanallisessa arvioinnissa käytetty asteikko tai perusopetuksen 10 §:n mukainen arviointiasteikko, jos todistukseen merkitään numeroita
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 13.2.2025 hyväksymien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

6.11.4. Erotodistus

Erotodistus annetaan oppilaalle, joka vaihtaa toiseen kouluun, eroaa kesken perusopetuksen oppimäärän suorittamista koulusta tai ei ole saanut oppivelvollisuutta suoritetuksi oppivelvollisuutensa

aikana. Erotodistuksen liitteenä tulee olla koulussa noudatettu tuntijako sekä selvitys opetuksen mahdollisista painotuksista. Erillistä erotodistusta ei tarvitse antaa, jos oppilas siirtyy saman opetuksen järjestäjän ylläpitämään toiseen kouluun.

Erotodistus annetaan samoin periaattein kuin lukuvuositolustus. Erotodistukseen ei merkitä käyttäytymisen arvioita.

Erotodistukseen merkitään

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- koulun opetuskieli
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- opintojen laajuus vuosiviikkotunteina kyseisellä vuosiluokalla jokaisessa yhteisessä oppiaineessa sekä valinnaisessa aineessa
- oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät seuraavista oppiaineista: äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet
- sanallisessa arvioinnissa käytetty asteikko tai perusopetusasetuksen 10 §:n mukainen arviointiasteikko, jos todistukseen merkitään numeroita
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 13.2.2025 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

6.11.5. Perusopetuksen päättötodistus

Perusopetuksen päättötodistus annetaan 9. vuosiluokan koulutyön päättyessä oppilaalle, jonka suoriutuminen suhteessa oppiaineiden oppimäärien tavoitteisiin on hyväksytty kaikissa hänen opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa. Numeroarvosanoja käytettäessä tämä merkitsee vähintään todistusarvosanaa viisi (5) ja sanallisesti arvioitavissa oppiaineissa arviota ”hyväksytty”.

Päättötodistukseen merkitään

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- koulun opetuskieli
- oppilaan koko nimi ja henkilötunnus
- todistuksen antamispäivä
- rehtorin allekirjoitus
- yhteisten oppiaineiden ja numeroin arvioitavien valinnaisten aineiden arviointi numeroin (5– 10) ja sanoin (välttävä–erinomainen)
- opintojen laajuus vuosiluokilla 7–9 jokaisessa yhteisessä oppiaineessa sekä valinnaisessa aineessa
- suoritettu oppimäärä tai oppimäärät seuraavista oppiaineista: äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet
- maininta siitä, että oppilaan opinto-ohjelmaan on kuulunut oppilaanohjausta ja työelämään tutustumista
- perusopetusasetuksen 10 §:n mukainen arviointiasteikko
- merkintä siitä, että todistus on Opetushallituksen 13.2.2025 hyväksymien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen

- maininta siitä, että perusopetuksen oppimäärä sijoittuu tasolle kaksi kansallisessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksessä ja eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä.

Arviota oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä päättötodistukseen.

Vuosiluokilla 7–9 oppilaan opiskelemien yhteisen oppiaineiden ja valinnaisten aineiden laajuus merkitään päättötodistukseen vuosiviikkotunteina.

Jos oppilas on opiskellut kaksikielisessä opetuksessa, päättötodistukseen merkitään oppilaan opiskelema kohde- tai kielikylpykieli.

Uskonnon ja elämäntiedon opiskeltu oppimäärä merkitään päättötodistukseen muodossa ”uskonto/elämäntieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta tai mitä uskonnon oppimäärää oppilas on opiskellut. Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa numeroarvosana merkitään päättötodistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua numeroarvosanaa ei merkitä päättötodistukseen.

Jos oppilas on vaihtanut katsomusaineesta tai sen oppimäärästä toiseen, arvioidaan päättöarvioinnissa se oppimäärä, jota hän on viimeksi opiskellut. Päättöarvioinnissa arvioitavan oppimäärän laajuudeksi merkitään vuosiluokkien 7–9 opintojen laajuus vuosiviikkotunteina.

Perusopetusta täydentävien saamen kielen, romanikielen ja oppilaan oman äidinkielen opinnoista mahdollisesti saatua sanallista arviota tai numeroarvosanaa ei merkitä päättötodistukseen.

Jos oppilas on opiskellut yhdessä tai useammassa oppiaineessa rajatun oppimäärän mukaan, päättötodistuksessa hyväksytystä suorituksesta annetaan numeroarvosana 5 tähtimerkinnällä. Todistuksen lisätietoja-kohtaan tulee merkintä siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä (*) merkityt oppiaineet rajatun oppimäärän mukaan.

Oppilaan, jonka opetus on järjestetty toiminta-alueittain, päättötodistus on sanallinen.

Päättötodistukseen merkitään arvosanat niistä erityisessä tutkinnossa suoritetuista oppiaineista, jotka on suoritettu ennen päättötodistuksen antamista.

Päättötodistukseen voi kuulua liitteitä, esimerkiksi arvio oppilaan käyttäytymisestä sekä sanallinen liite alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä valinnaisista aineista. Jokaisesta liitteestä tulee ilmetä oppilaan tunnistetiedot. Päättötodistuksen liitteistä ei tule mainintaa päättötodistukseen.

Niistä valinnaisista aineista, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän vuosiluokilla 7–9, merkitään päättötodistukseen numeroarvosana. Yhteisiin oppiaineisiin liittyvistä syventävistä numeroin arvioitavista valinnaisista aineista merkitään päättötodistukseen yhteisen oppiaineen nimen alle valinnaisen aineen nimi, vuosiviikkotuntimäärä ja annettu arvosana. Kaikki yhteisiin oppiaineisiin liittyvät oppilaan suorittamat syventävät valinnaiset aineet merkitään päättötodistukseen välittömästi kyseisen oppiaineen alle. Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä syventävistä valinnaisista aineista ja tällaisista oppimäärästä koostuvista kokonaisuuksista merkitään todistukseen sanallinen arvio. Sanallisesti arvioitavan valinnaisen oppiaineen nimen alle merkitään valinnaisen aineen nimi, vuosiviikkotuntimäärä ja merkintä ”hyväksytty”.

Ne valinnaiset aineet, jotka eivät liity mihinkään yhteiseen oppiaineeseen merkitään päättötodistukseen otsikon ”soveltavat valinnaiset aineet” alle. Aineesta mainitaan nimi, vuosiviikkotuntimäärä sekä arvio joko numeroarvosanana tai merkinnällä ”hyväksytty”.

Mikäli oppilas vaihtaa valinnaisen aineen toiseen joko omassa koulussaan tai koulun vaihdon yhteydessä, päättötodistukseen merkitään molempien valinnaisaineiden nimet. Kesken jäänyt valinnaisaine arvioidaan numeroin, mikäli oppilas on ehtinyt suorittaa kyseisestä aineesta vähintään kahden vuosiviikkotuntin laajuisen osuuden. Mikäli osuus on alle kaksi vuosiviikkotuntia, kesken jääneen valinnaisaineen kohdalle tulee merkintä ”osallistunut”. Kesken jääneestä valinnaisesta aineesta merkitään todistukseen myös oppilaan suorittama tuntimäärä. Uudesta valinnaisesta aineesta tulee todistukseen joko numeroarvosana tai sanallinen arvio ”hyväksytty” suoritetusta vuosiviikkotuntimäärästä riippuen.

Mikäli oppilaan huoltaja pyytää kirjallisesti, ettei oppilaan päättötodistukseen merkitä numeroarvosanaa valinnaisena aineena opiskeltavasta A2- tai B2- kielestä, arvosana jätetään pois ja päättötodistukseen tulee merkintä ”hyväksytty”. Toista kotimaista kieltä opetetaan kuitenkin yhteisenä oppiaineena ja siitä annetaan numeroarvosana.

Koulu ei voi muuttaa tai korjata jälkikäteen jo saatuun päättötodistukseen kirjattuja arvosanoja lisänäyttöjen perusteella. Oppilaan on hankittava uusi, erillinen todistus mahdollisesta parantuneesta osaamisesta. Uuden todistuksen voi saada joko osoittamalla osaamisensa erityisessä tutkinnossa¹⁵⁸ tai aikuisten perusopetuksessa.

6.12. Erityinen tutkinto ja siitä annettavat todistukset

Perusopetuksen oppimäärä tai sen osa voidaan suorittaa perusopetuslaissa ja -asetuksessa tarkoitetussa erityisessä tutkinnossa. Erityisen tutkinnon voi järjestää se, jolla on lupa järjestää perusopetusta. Erityiseen tutkintoon osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa vastaavat perusopetuksen eri oppiaineiden oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja.

Erityisessä tutkinnossa käytettävät todistukset ovat

1. todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta
2. todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä
3. todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta

Jos oppilas tai muu henkilö suorittaa perusopetuksen jonkin oppiaineen oppimäärän erityisessä tutkinnossa, hänelle annetaan todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta. Todistuksesta tulee käydä ilmi suoritettu oppiaine ja oppimäärä. Samaan todistukseen voidaan merkitä useamman oppiaineen suoritukset. Vain osan perusopetuksen oppimäärästä, kuten vuosiluokan oppimäärän, suorittaneelle annetaan todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä.

Jos perusopetuksen koko oppimäärä on suoritettu erityisessä tutkinnossa, annetaan todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta.

Todistuksiin merkitään samat yleistiedot kuin päättötodistukseen. Suoritetuista oppiaineista merkitään oppiaineen nimi, oppimäärä sekä arvosana.

Oppivelvollisen on suoritettava hyväksytysti kaikki perusopetuksen oppimäärään kuuluvat yhteiset oppiaineet saadakseen todistuksen perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta.

6.13 Paikallisesti päätettävät asiat

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyt arvioinnin linjaukset siirretään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan noudatettaviksi. Myös valtakunnalliset arviointikriteerit 6. vuosiluokan loppuun sekä päättöarvioinnin kriteerit siirretään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan noudatettaviksi.

Oppilaan oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetuksessa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä arvioinnin linjauksia noudatetaan paikallisessa opetussuunnitelmassa sellaisenaan. Myös valtakunnallisia arviointikriteerejä 6. vuosiluokan lopussa ja päättöarvioinnin kriteerejä noudatetaan opetussuunnitelman perusteiden mukaan sellaisenaan.

Koulun tulee käydä jatkuvaa keskustelua oppilaan ja huoltajien kanssa siitä, miten oppilaan koulunkäynti etenee, oppilaan edistymisestä opinnoissa sekä hänen työskentelystään ja käyttäytymisestään. Oppilaan oppimista, osaamista, työskentelyä ja käyttäytymistä tulee arvioida monipuolisesti sekä lukuvuoden aikana että sen päättyessä.

Formatiivinen arviointi on oppimista tukevaa ja ohjaavaa palautetta, kuten vertaispalaute ja itsearviointi ja se edistää oppilaan oppimista. Vertaispalaute ja itsearviointi eivät vaikuta oppilaan saamaan arvosanaan tai sanalliseen arvioon oppiaineessa. Formatiivinen arviointi ei edellytä dokumentointia, ja sen tarkoituksena on tarkastella oppilaan edistymistä suhteessa tavoitteisiin ja tunnistaa mahdolliset tuen tarpeet, jotta oppilas saavuttaa asetetut tavoitteet.

Summatiivinen arviointi toteutetaan opettajan toimesta, joka on opettanut oppilasta. Mikäli opettajia on useita, arviointi tehdään yhteisesti. Summatiivinen arviointi kuvaa, kuinka hyvin ja missä määrin oppilas on saavuttanut kunkin oppiaineen tavoitteet. Se on kokonaisarvio oppilaan suoriutumisesta koko lukuvuoden ajalta. Ne arviot, jotka koskevat oppilaan osaamisen näyttöjä ja jotka vaikuttavat summatiiviseen arviointiin, tulee dokumentoida. Summatiivisen arvioinnin periaatteiden tulee olla koulun sisällä yhtenäiset, ja ne tulee konkretisoida osaksi koulun arviointikulttuuria. Hangon kouluissa noudatetaan yhteisesti laadittuja yhtenäisiä periaatteita summatiivisessä arvioinnissa, ja dokumentointi tehdään sähköisessä Wilma-ohjelmassa.

Työskentelyn arviointi on osa oppiaineen arviointia. Kun opettaja arvioi oppilasta oppiaineen tavoitteiden ja osaamisvaatimusten mukaisesti, myös työskentely tulee arvioiduksi. Työskentelytaidoilla tarkoitetaan kykyä työskennellä itsenäisesti ja ryhmässä, suunnitella ja arvioida omaa työtään, toimia vastuullisesti ja pyrkiä parhaaseensa sekä toimia rakentavasti vuorovaikutustilanteissa. Näitä taitoja arvioidaan jatkuvasti.

Arviointikeskusteluja järjestetään lukuvuosittain, jolloin läsnä ovat oppilas, huoltaja ja opettaja sekä mahdollisesti jokin muu taho. Opinnot etenevät pääosin vuosiluokkiin jaetun oppimäärän mukaisesti. Opintojen edetessä arvosanoja seurataan säännöllisesti, ja huoltajiin otetaan yhteyttä riittävän ajoissa keskustelua varten.

Jos oppilaan perusopetuksen oppimäärää tai tavoitteita on rajattu, osaaminen arvioidaan suhteessa oppilaalle määriteltyihin tavoitteisiin ja näissä oppiaineissa suorituksia arvioidaan sanallisesti päättötodistukseen saakka. Päättötodistuksessa näille rajatuille oppimäärille merkitään numeroksi 5 tähdellä (*). Oppimäärän rajaaminen edellyttää tuen tarpeen arviointia 20 d §:n mukaisesti, suunnitelmaa 20 e §:n mukaisesti ja päätöstä 20 f §:n mukaisesti.

Opintojen eteneminen tavoitekokonaisuuksien mukaisesti on mahdollista hallintopäätöksen jälkeen. Oppilas voi opiskella vuosiluokkarajojen yli oman opinto-ohjelman mukaisesti sen sijaan, että noudattaisi vuosiluokkiin jaettua oppimäärää. Tavoitekokonaisuudet muodostetaan pääosin tavoitteiden perusteella, jotka kattavat vuosiluokat 1–2, 3–6 ja 7–9. Opintojen eteneminen tavoitekokonaisuuksien mukaisesti mahdollistaa oppimäärän suorittamisen sekä nopeammin että hitaammin.

Perusteet luokalta siirtymiselle sekä luokalle jäämiselle kuvataan perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Ennen päätöstä luokalle jäämisestä, oppilaalle tarjotaan mahdollisuus osallistua

enintään kahdessa oppiaineessa lukuvuoden aikana ja/tai sen päätyttyä, erilliseen näyttöön.

Koulusta toiseen siirtymisen yhteydessä, lähettävä taho järjestää siirtopalaverin ottamalla yhteyttä vastaanottavaan kouluun. Käytännön järjestelyt toteutetaan asianomaisten koulujen kesken.

Siirtopalaveri järjestetään myös silloin, kun oppilas siirtyy koulusta toiseen muilla vuosiluokilla. Palaverin järjestää lähettävä koulu.

Oppilaan tulee osallistua opetukseen, ellei hänelle ole tilapäisesti myönnetty vapautusta opetuksesta sairauden tai muiden erityisten syiden vuoksi. Opiskelu ja oppilaan arviointi voidaan osittain järjestää muulla tavoin, jos siihen on perusteltu syy, joka liittyy oppilaan terveydentilaan.

Jos oppilas on luvattomasti poissa eikä osallistu opetukseen, kokeisiin tai muihin hänelle tarjottuihin näyttömahdollisuuksiin, eikä hänellä ole hyväksyttyjä suorituksia suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa määrättyihin oppiaineen tavoitteisiin, voi hän saada oppiaineesta hylätyn arvosanan lukuvuositolodistukseen.

Väli-, lukuvuosi-, ero- ja päättötodistuksissa arvioidaan kaikki oppilaan opinto-ohjelmaan kuuluvat yhteiset oppiaineet. Jos oppilas, jolla on oppilaskohtaisia tukitoimia, opiskelee oppiaineen yleisen oppimäärän mukaisesti, oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyjä arviointikriteerejä käyttäen.

Oppilaiden, jotka opiskelevat poikkeavasti perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista yhdessä tai useammassa oppiaineessa, suoritukset arvioidaan näissä oppiaineissa suhteessa tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa määritelyihin yksilöllisiin tavoitteisiin. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellyjä osaamisvaatimuksia ei käytetä oppilaan osaamisen tason määrittämiseen.

Jos tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa on määritelty, että oppilas opiskelee yhden tai useamman oppiaineen oppilaskohtaisten tukitoimien mukaisesti siten, että oppimäärän tavoitteita on rajattu, arvioidaan kyseinen oppiaine sanallisesti. Päättötodistuksessa oppiaine arvioidaan arvosanalla 5 ja siihen lisätään tähti (*). Todistuksen kohtaan "Lisätietoja" merkitään, että oppilas on opiskellut kyseiset oppiaineet rajattujen oppimäärien tavoittein.

Oppilaan, joka osallistuu toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen, suoritukset arvioidaan sanallisesti ja suhteessa kunkin toiminta-alueen tavoitteisiin.

Valinnaiset aineet arvioidaan hyväksytty/hylätty -merkinnällä tai numeerisesti. Käyttäytymisen arviointiin käytetään koulujen yhteisiä kriteerejä. Käyttäytymisen arvosana päätetään opettajakunnan yhteistyönä. Lukuvuoden lopussa annetaan lukuvuositolodistus. Ensimmäisellä ja toisella luokalla annetaan sanallinen väli- ja lukuvuositolodistus, jossa aineet arvioidaan hyväksytty/hylätty -periaatteella ja käyttäytyminen numeerisesti. Kolmannelta luokasta alkaen annetaan väli- ja lukuvuositolodistus numeroarvosanoin. Oppilaat, jotka opiskelevat toiminta-alueittain, arvioidaan sanallisesti.

Vuosiluokilla 1 – 9 välitolodistus annetaan syyslukukauden viimeisenä koulupäivänä. Lukuvuosi-/päättötodistus annetaan viikon 22 viimeisenä koulupäivänä.

Käyttäytymisen arviointi

Oppilailla on kouluyhteisön jäsenenä oma vastuunsa, joka perustuu opetussuunnitelmassa määritellyyn yhteiseen vastuuseen koulupäivästä. Oppilaat kantavat vastuunsa osallistumalla säännöllisesti koulutyöhön, suhtautumalla oikeudenmukaisesti ja arvostavasti koulutovereihin ja koulun aikuisiin sekä noudattamalla yhteisiä sääntöjä.

Koulutyössä on tärkeää kunnioittaa toisten koskemattomuutta sekä heidän työtään ja työrauhaa, samoin kuin huolehtia sovituista tehtävistä. Laki velvoittaa oppilaita osallistumaan perusopetukseen, suorittamaan tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytymään asiallisesti. Käyttäytymisen arviointi tehdään suhteessa käyttäytymiselle asetettuihin tavoitteisiin ja sanallisen tai numeerisen arvioinnin kriteereihin.

sekä siihen, miten hyvin oppilas on ne saavuttanut. Arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan ikä ja edellytykset. Arviointi ei perustu oppilaan persoonallisuuteen, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

Käyttäytymisen tavoitteet osa-alueittain

Oppilas ottaa vastuuta omasta toiminnastaan.	Oppilas noudattaa sääntöjä ja ohjeita.	Oppilas ottaa muut ihmiset huomioon.	Oppilas ottaa huomioon ympäristönsä.
Oppilas noudattaa sovittuja aikatauluja. Oppilas osallistuu opetukseen säännöllisesti. Oppilas ottaa vastuuta yhteisten asioiden hoidosta. Oppilas osaa mukauttaa käyttöksensä tilanteeseen sopivaksi. Oppilas noudattaa yhdessä sovittuja hyviä tapoja.	Oppilas noudattaa koulun järjestyssääntöjä. Oppilas toimii annettujen ohjeiden mukaisesti. Oppilas sitoutuu sovittuihin toimintatapoihin.	Oppilaan käytös muita kohtaan on kunnioittavaa. Oppilas toimii oikeudenmukaisesti ja hyväksyy erilaisuutta. Oppilas tukee toiminnallaan työrauhaa. Oppilas toimii kiusaamista vastaan. Oppilas tekee yhteistyötä muiden kanssa. Oppilas kunnioittaa koskemattomuutta ja muita ihmisoikeuksia.	Oppilas huolehtii omalta osaltaan ympäristön viihtyisyydestä ja turvallisuudesta. Oppilas pitää huolta omista, luokan ja koulun yhteisistä tavaroista ja tiloista. Oppilas huolehtii omalta osaltaan koulun ja sen lähiympäristön siisteydestä.

Käyttäytymisen arvosanan muodostamisen kriteerit

Erinomainen (10)

Oppilas on saavuttanut erinomaisesti käyttäytymisen tavoitteet. Oppilas vaikuttaa käytöksellään myönteisesti ja toistuvasti luokka- tai kouluyhteisöön.

Kiitettävä (9)

Oppilas on saavuttanut kiitettävästi käyttäytymisen tavoitteet. Oppilas pyrkii toiminnallaan vaikuttamaan myönteisesti luokka- tai kouluyhteisöön.

Hyvä (8)

Oppilas on saavuttanut hyvin käyttäytymisen tavoitteet. Oppilas huolehtii käyttäytymisestään pääsääntöisesti omatoimisesti, mutta häntä on voitu joutua ohjaamaan tavoitteiden saavuttamisessa vähäisissä määrin.

Tyydyttävä (7)

Oppilas on saavuttanut tyydyttävästi käyttäytymisen tavoitteet. Jossakin näistä oppilaan toiminta on vaatinut keskustelua ja ohjausta, mutta hän on kyennyt kehittämään toimintaansa näillä osa-alueilla arviointijakson aikana. Oppilaan käytökseen on voitu joutua puuttumaan kasvatuksellisin tai kurinpidollisin toimin.

Kohtalainen (6)

Oppilas on saavuttanut kohtalaisesti käyttäytymisen tavoitteet. Oppilaan toiminta on vaatinut keskustelua ja ohjausta useiden tavoitteiden suhteen arviointijakson aikana. Hän on ajoittain pyrkinyt kehittämään toimintaansa näillä osa-alueilla. Oppilaan käytökseen on puututtu kasvatuksellisin tai kurinpidollisin toimin.

Välttävä (5)

Oppilas on saavuttanut käyttäytymisen tavoitteet välttävästi. Oppilas ei ole pystynyt kehittämään toimintaansa käyttäytymisen tavoitteiden suhteen toistuvasta ohjauksesta huolimatta. Oppilaan käytökseen on puututtu toistuvasti kurinpidollisin toimin.

Hylätty (4)

Oppilas ei ole saavuttanut käyttäytymisen tavoitteita. Oppilas voi aiheuttaa omalla toiminnallaan vaaraa kouluyhteisölle eikä hän ole ojennettavissa kurinpidollisin toimin.

Käyttäytymisen sanallisen arvioinnin muodostamisen kriteerit**Olet saavuttanut tavoitteet erinomaisesti.**

Oppilas on saavuttanut erinomaisesti käyttäytymisen tavoitteet. Oppilas pyrkii toiminnallaan vaikuttamaan myönteisesti ja toistuvasti luokka- tai kouluyhteisöön.

Olet saavuttanut tavoitteet hyvin.

Oppilas on saavuttanut hyvin käyttäytymisen tavoitteet. Oppilas huolehtii käyttäytymisestään pääsääntöisesti omatoimisesti, mutta häntä on voitu joutua ohjaamaan vähäisissä määrin.

Olet saavuttanut tavoitteet tyydyttävästi.

Oppilas on saavuttanut tyydyttävästi käyttäytymisen tavoitteet. Jossakin näistä oppilaan toiminta on vaatinut keskustelua ja ohjausta, mutta hän on kyennyt kehittämään toimintaansa näillä osa-alueilla arviointijakson aikana. Oppilaan käytökseen on voitu joutua puuttumaan kasvatuksellisin tai kurinpidollisin toimin.

Olet saavuttanut tavoitteet välttävästi.

Oppilas on saavuttanut käyttäytymisen tavoitteet välttävästi. Oppilas ei ole pystynyt kehittämään toimintaansa käyttäytymisen tavoitteiden suhteen toistuvasta ohjauksesta huolimatta. Oppilaan käytökseen on puututtu toistuvasti kurinpidollisin toimin.

Et ole saavuttanut tavoitteita hyväksytysti.

Oppilas ei ole saavuttanut käyttäytymisen tavoitteita. Oppilas voi aiheuttaa omalla toiminnallaan vaaraa kouluyhteisölle eikä hän ole ojennettavissa kurinpidollisin toimin.

Erityinen tutkinto

Perusopetuksen oppimäärän tai sen osa voidaan suorittaa erityisessä tutkinnossa. Erityiseen tutkintoon osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa vastaavat perusopetuksen eri oppiaineiden yleisen oppimäärän mukaisia taitoja.

Tutkinto voidaan järjestää Hangossa kirjoilla oleville tai Hangossa asuville. Tutkinto voidaan järjestää useina näyttöinä lukuvuoden aikana tai yksittäisenä kokeena tai näyttönä lukuvuoden lopussa.

Tutkintoon ilmoittaudutaan kirjallisesti. Ilmoittautumisesta vastaa huoltaja tai täysi-ikäinen itse. Ilmoittautuminen tehdään kunkin kieliryhmän osalta yläkoulun rehtorille. Kotiopetuksessa olevan oppivelvollisen kohdalla ilmoittautuminen tehdään sen koulun rehtorille, josta opetuksen järjestäjä on määrännyt tutkivan opettajan.

Kirjallisessa ilmoittautumisessa erityiseen tutkintoon on oltava:

- Erityisen tutkinnon suorittajan tunnistetiedot
- Tieto siitä, suoritetaanko erityisessä tutkinnossa koko peruskoulun oppimäärä vai osa oppimäärästä
- Osittain suoritettavan oppimäärän osalta oppiaineet ja vuosiluokkakokonaisuudet eriteltynä

Ilmoittautumisen jälkeen sovitaan erityisen tutkinnon suorittamisen tavoista ja ajankohdista tapauskohtaisesti. Erityisen tutkinnon laatimisessa ja arvioinnissa voidaan tehdä myös opettajien ja koulujen välistä yhteistyötä.

Erityisessä tutkinnossa oppilas voi suorittaa koko oppimäärän oppiaineessa tai osia siitä, kuten oppimäärän tiettyä lukuvuonna. Jos oppilas on suorittanut osan oppiaineesta erityisessä tutkinnossa ja koulutuksen järjestäjä hyväksyy suorituksen osasuorituksena oppiaineessa perusopetuslain 18 §:n mukaisesti, erityisessä tutkinnossa saatu arvosana otetaan huomioon, kun oppiaineen päättöarvosana muodostetaan, esimerkiksi lukuvuosi- tai päättötodistuksessa.

7. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki

Perusopetuksen tehtävänä on tarjota kaikille oppilaille yhdenvertaiset mahdollisuudet hyvään kasvuun ja oppimiseen. Suunnitelmallisesti toteutetut oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt¹⁶¹ antavat kestävä pohjan sekä oppimiselle että oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestämiselle. Kaikessa koulun toiminnassa tulee huomioida saavutettavuus ja esteettömyys. Oppilaalle tulee tarjota mahdollisuuksia saada onnistumisen kokemuksia oppimisessaan ja ryhmän jäsenenä toimimisessaan sekä tukea myönteisen käsityksen luomiseen itsestään, oppimisestaan ja yhteisön jäsenenä toimimisesta. Koulun tehtävänä on huolehtia riittävästä ja tarkoituksenmukaisesta yhteistyöstä oppilaan huoltajan kanssa. Myös huoltajalla on aktiivinen rooli oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tukemisessa. Jäljempänä tekstissä huoltajalla tarkoitetaan myös muuta oppilaan laillista edustajaa.

Oppimisen ja koulunkäynnin järjestäminen pohjautuu suunnitelmallisesti toteutettaviin oppimisen edellytyksiä tukeviin opetusjärjestelyihin. Niiden tarkoituksena on turvata kaikille oppilaille mahdollisuus suorittaa perusopetuksen oppimäärä. Kaikkia oppilaita koskevinä ryhmäkohtaisina tukimuotoina tarjotaan yleistä tukiopetusta, opetuskielen tukiopetusta ja erityisopettajan antamaa opetusta muun

opetuksen yhteydessä. Mikäli ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat oppilaalle riittämättömiä, tarjotaan oppilaskohtaisia tukitoimia. Oppilaskohtaisia tukitoimia ovat erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä, erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetus pienryhmässä, erityisluokanopettajan opetus erityisluokassa ja 31 §:n 1 momentin nojalla oppilaalle annettavat oppilaskohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarvetta arvioidaan, ne suunnitellaan ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat oppilaan tukemiseksi riittämättömiä. Mikäli oppilaalle tarjotut tukimuodot ja -toimet eivät riitä perusopetuksen oppimäärän suorittamiseen, on viimesijaisena keinona mahdollista poiketa perusopetuksen oppiaineen tai -aineiden tavoitteista.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä kunkin oppilaan että opetusryhmän vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. On huolehdittava siitä, että oppilas kokee, että hänen oppimisensa ja koulunkäynnin tuen tarpeensa tunnustetaan ja huomioidaan ja hän saa tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Tuen järjestämisessä oleellista on tuen tarpeen varhainen tunnistaminen. Oppimisen tuki järjestetään ensisijaisesti oppilaan omassa opetusryhmässä. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, suunnitelmallista ja tarvittaessa tuen tarpeen mukaan muuttuvaa.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt, ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä oppilaskohtaiset tukitoimet edellyttävät suunnitelmallista johtamista ja johtajuutta. Opetuksen järjestäjä ja rehtori vastaavat siitä, että tukitoimet, niiden resursointi, rakenteelliset ratkaisut, vastuut ja järjestelyt on tarkoituksenmukaisesti kirjattu paikalliseen opetussuunnitelmaan ja opetussuunnitelman mukaiseen lukuvuosisuunnitelmaan ja että tukitoimia toteutetaan suunnitelmallisesti. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja oppilaskohtaisten tukitoimien vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti. Jokaisen työntekijän vastuulla on johtaa omaa toimintaansa yhdessä sovittujen toimintaperiaatteiden ja tavoitteiden mukaisesti.

7.1. Oppilaan oikeus oppimisen ja koulunkäynnin tukeen

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia osallistua opetukseen tai suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin. Opetuksen järjestäjän varmistamat oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt antavat perustan tuen tarkoituksenmukaiselle toteuttamiselle osana kaikkea esi- ja perusopetuksen toimintaa. Ensisijaisesti tarjotaan ryhmäkohtaisia tukimuotoja, kuten yleistä tukiopetusta, opetuskielen tukiopetusta sekä erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä. Tuki annetaan oppilaalle inklusiivisten periaatteiden mukaisesti ensisijaisesti omassa opetusryhmässä.

Oppilaalla on oikeus myös oppilaskohtaisiin tukitoimiin, jos osallistuminen säännöllisesti tarjottuihin ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ei riitä tukemaan häntä opinnoissaan, tai jos hänellä on edelleen vaikeuksia osallistua opetukseen. Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä voidaan samanaikaisesti tukea sekä ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla että oppilaskohtaisilla tukitoimilla. Oppilaan tuen toteuttaminen suunnitellaan niin, että ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja oppilaskohtaisten tukitoimien vaikutus koulupäivän pituuteen on perusopetuslain ja -asetuksen mukainen, eikä aiheuta oppilaalle tarpeetonta kuormitusta.

Opetuksen järjestäjä tekee suunnitelmaan perustuvan hallintopäätöksen oppilaalle tarjottavasta oppilaskohtaisesta tuesta. Tuen toteutumista seurataan ja arvioidaan, ja tuen tarpeen muuttuessa tehdään uusi hallintopäätös.

Ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla tai oppilaskohtaisilla tukitoimilla ei voi poiketa perusopetuksen oppimäärästä eikä paikallisen opetussuunnitelman mukaisista tavoitteista. Oppilaalla on aina oikeus saada opetusta sen mukaan, mitä vuosiviikkotuntien määrästä säädetään.

Jos perusopetuksen oppimäärästä tai sisällöistä on tarpeen poiketa tietyn oppiaineen osalta oppilaan heikon suoriutumisen vuoksi, se on mahdollista ainoastaan silloin, kun oppilas on jo saanut muiden tukimuotojen ja -toimien lisäksi kyseisessä oppiaineessa oppilaskohtaisena tukitoimena erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antamaa opetusta pienryhmässä tai erityisluokassa.

Oppilaan oppimäärän rajaaminen tulee kysymykseen vasta silloin, kun oppilas ei tukitoimista huolimatta saavuta välttävää arvosanaa (5). Oppimäärän rajaamisen tarpeesta tehdään luotettava arviointi opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Arviointiin tulee sisältyä dokumentaatio siitä, millä tavalla perusopetuksen oppimäärän tavoitteista ja sisällöistä poikkeamisen tarve on todettu. Arvioinnin tukena voidaan käyttää eri asiantuntijoiden lausuntoja. Asiasta tehdään tukea koskeva hallintopäätös, joka on perusteltava¹⁷⁵. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä mahdolliset muut tiedot ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Perusopetuslain lisäksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoituksena on edistää oppilaiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä koulunkäyntiin ja oppimiseen liittyvien ongelmien syntymistä. Opiskeluhuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen sekä hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä ylläpitävää toimintaa kouluyhteisössä. Ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä toteutettava ja koko kouluyhteisöä tukeva yhteisöllinen opiskeluhuolto on keskeinen koulunkäynnin ja osallistumisen tukemisen muoto, jolla vaikutetaan koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllinen opiskeluhuolto on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi opiskeluhuoltopalvelut ja monialainen yksilökohtainen opiskeluhuolto tukevat oppilaiden yksilöllisiä oppimisen, hyvinvoinnin ja terveyden tarpeita sekä sosiaalisten ja psyykkisten valmiuksien kehittymistä. Mikäli koulun työntekijä arvioi oppilaan tarvitsevan muuta kuin perusopetuslain mukaista oppimisen ja koulunkäynnin tukea, tulee hänen toimia sen mukaan, mitä säädetään velvollisuudesta opiskeluhuoltopalveluihin ohjaamisesta oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa.

Opiskeluhuollosta määrätään tarkemmin luvussa 8.

7.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt koskevat kaikkea perusopetuksen toimintaa. Ne ovat keskeinen osa koulun toimintakulttuuria, joka antaa edellytykset kaikkien oppilaiden osallisuuteen, oppimiseen ja koulunkäynnin tukeen. Koulun toiminnassa ja opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt luovat pohjan laadukkaalle perusopetukselle, ryhmäkohtaisille tukimuodoille ja oppilaskohtaisille tukitoimille. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt resursoidaan, suunnitellaan, toteutetaan ja niiden vaikuttavuutta arvioidaan osana koulun toimintaa.

Opettajien keskinäinen yhteistyö, opettajien yhteistyö moniammatillisten ja monialaisten toimijoiden kanssa sekä yhteistyön mahdollistavat rakenteelliset ratkaisut ovat tärkeitä oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Yhteiseen suunnitteluun ja toteutukseen tulee varata riittävästi aikaa.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan

- oppilaiden erilaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetuksen järjestämistä ja opetuksen eriyttämistä

- eri oppiaineiden ja tiedonalojen kieltä avaavaa kielitietoista opetusta
- opetusryhmien muodostamista siten, että opetuksen tavoitteet voidaan saavuttaa
- pedagogisia ratkaisuja, joilla tukea tarvitsevien oppilaiden lisäksi huomioidaan myös oppilaat, jotka etenevät opinnoissaan tavoitekokonaisuuksittain
- opettajan kykyä huomioida riittävästi opetusryhmän tarpeet ja vahvuudet
- oppilaiden kanssa työskentelevien koulunkäynninohjaajien ja muun henkilöstön hyödyntämistä oppilaiden koulunkäynnin ja opetukseen osallistumisen tukena

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt edellyttävät perusopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä.

7.3. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja niiden tavoitteet sekä järjestäminen

Ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla tarkoitetaan kaikkia oppilaita koskevia ryhmäkohtaisia järjestelyjä. Näitä ovat opettajan antama yleinen tukiopetus, opettajan antama opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Opetuksen järjestäjän tulee varata ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamiseen lukuvuosittain opetussuunnitelmaan perustuvassa suunnitelmassa yhteensä vähintään 0,122 opetustuntia viikossa koulun oppilasta kohden.

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja tarjotaan suunnitelmallisesti koko lukuvuoden ajan osana koulun perustoimintaa oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan tarjota erilaisin tarkoituksenmukaisin ryhmittelyin esimerkiksi samanaikais- ja yhteisopetuksena. Ryhmäkohtaiset tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisessa opettajien tulee tehdä suunnitelmallista yhteistyötä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunniteltaessa ja toteuttaessa voidaan hyödyntää esimerkiksi erityisopettajan konsultaatiota. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat ensisijaisia tukimuotoja ja kaikkien oppilaiden oikeus, eikä niistä tehdä oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa tai tukea koskevaa päätöstä. Ryhmäkohtaiset tukimuodot toteutetaan ensisijaisesti joustavasti ryhmämuotoisesti. Ryhmän kokoa ei ole rajattu.

7.3.1. Opettajan antama yleinen tukiopetus

Yleinen tukiopetus vahvistaa opetuksen ja kasvatuksen tavoitteiden saavuttamista perusopetuksessa. Yleinen tukiopetus on opittaviin asioihin tutustumista etukäteen tai opitun vahvistamista ja kertaamista. Yleisellä tukiopetuksella pyritään ehkäisemään vaikeuksia ennakolta ja varmistamaan opittavien asioiden ymmärtäminen sekä opintojen eteneminen. Sillä voidaan vastata myös oppilaan poissaoloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin.

Yleisen tukiopetuksen tavoitteet ja sisältö

Yleisen tukiopetuksen tavoitteena on auttaa oppilasta saavuttamaan oppimisen tavoitteet sekä edistymään opinnoissaan. Osana yleistä tukiopetusta oppilaalle opetetaan oppimaan oppimisen taitoja, oppimisstrategioita ja opiskelutapoja, jotka tukevat hänen oppimistaan. Yleinen tukiopetus voi kohdistua kaikkiin oppiaineisiin ja sillä voidaan tukea myös laaja-alaisen osaamisen tavoitteita.

Yleisen tukiopetuksen järjestäminen

Yleistä tukiopetusta voidaan antaa oppituntien yhteydessä, erillisinä lisätunteina, pienemmässä ryhmässä tai henkilökohtaisena ohjauksena. Yleistä tukiopetusta annetaan oppilaan työjärjestyksen

mukaisten oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy. Opetusta voidaan antaa myös oppituntien ulkopuolella huomioiden koulupäivien pituuden enimmäismäärät.

Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti opetusryhmästä vastuussa oleva luokan- tai aineenopettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Samanaikais- ja yhteisopetusta voidaan käyttää yleisen tukiopetuksen toteuttamisessa. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

7.3.2. Opettajan antama opetuskielen tukiopetus

Opetuskielen tukiopetus kohdistuu ensisijaisesti opetuskielen taidon ja eri tiedonalojen tekstitaitojen vahvistamiseen. Sitä annetaan oppilaille, joilla ei ole riittävää opetuskielen taitoa perusopetuksen oppimäärän suorittamiseksi. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta, joka tukee oppilaita eri oppiaineiden tekstien lukemisessa, niiden ymmärtämisessä ja tulkitsemisessä sekä omassa tuottamisessa. Opetus kohdistuu oppiaineen kieleen ja sisältöön samaan aikaan.

Opetuskielen tukiopetuksen tavoitteet ja sisältö

Opetuskielen tukiopetuksen tavoitteena on oppilaiden opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee oppilaiden osallistumista opetukseen ja opinnoissa etenemistä. Opetuskielen tukiopetuksessa keskitytään kullekin oppiaineelle ominaisten tekstien yhteiseen tarkasteluun, tekstien tyypillisten piirteiden löytämiseen ja opiskelun edellyttämien tekstien ohjattuun tuottamiseen sekä oppiainekohtaisen sanavaraston vahvistamiseen.

Opetuskielen tukiopetuksen järjestäminen

Opetuskielen tukiopetus järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti siten, että mahdollisimman moni oppilas voi hyötyä siitä. Sitä voidaan antaa oppilaiden työjärjestyksen mukaisten oppituntien aikana samanaikais- ja yhteisopetuksena tai pienemmässä ryhmässä, jolloin opetuskielen tukiopetusta tarvitsevat oppilaat voivat olla eri tilassa toisen opettajan kanssa. Opetusta voidaan antaa myös oppituntien ulkopuolella huomioiden koulupäivien pituuden enimmäismäärät.

Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti opetusryhmästä vastuussa oleva luokan- tai aineenopettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

7.3.3. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä

Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä järjestetään siten, että se tukee ja täydentää muuta opetusta ja mahdollistaa oppilaiden tarpeiden huomioimisen osana opetusryhmän opetusta. Se on ensisijaisesti ryhmäkohtainen tukimuoto, ja sitä ei kohdenneta yksittäisen oppilaan vaan tietyn oppilasryhmän tai koko opetusryhmän oppimisen tuen tarpeiden mukaisesti. Erityisopettajan antamaan opetukseen muun opetuksen yhteydessä voi liittyä myös erityisopettajan konsultaatiota, joka kohdentuu kyseisen luokan tai ryhmän kanssa toimiville opettajille ja muulle henkilöstölle.

Erityisopettajan antaman opetuksen järjestäminen muun opetuksen yhteydessä

Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä voidaan järjestää samanaikais- ja yhteisopetuksena yhdessä opetusryhmää opettavan opettajan kanssa niin, että erityisopettaja työskentelee samassa luokkatilassa tai siirtyy pienemmän ryhmän kanssa toiseen tilaan. Opettajat jakavat opetustehtävät keskenään ja suunnittelevat opetuksen yhdessä, jolloin erityisopettaja voi tukea oppilaita muun opetuksen yhteydessä. Oppilasta opettavat opettajat arvioivat yhdessä oppilaan

työskentelyä, oppimista, osaamista ja käyttäytymistä. Ryhmäkohtaiset tukimuodot järjestetään ja niitä muutetaan tarvittaessa oppilaiden tuen tarpeiden mukaisesti.

7.4. Oppilaskohtaiset tukitoimet

Oppilaalla on oikeus saada oppilaskohtaisia tukitoimia viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät riitä tukemaan hänen oppimistaan tai koulunkäyntiään ja hän tarvitsee säännöllisiä tukitoimia.

Oppilaskohtaisia tukitoimia ovat erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä, erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetus pienryhmässä, erityisluokanopettajan opetus erityisluokassa ja perusopetuslain 31 §:n 1 momentin nojalla oppilaalle annettavat oppilaskohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä voidaan samanaikaisesti tukea sekä ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla että oppilaskohtaisilla tukitoimilla.

Oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi käynnistyy, kun oppilasta opettavat opettajat toteavat, että ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät riitä tukemaan oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä. Oppilas ja hänen huoltajansa voivat myös tuoda esiin havaintonsa ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävydestä.

Myös silloin, jos oppilaskohtaisten tukitoimien tarve on niin ilmeinen, että oppilasta ei perusopetuksen alkaessa voida riittävästi tukea ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla, voidaan oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa poikkeuksellisesti jo ennen perusopetuksen alkamista. Oppilaskohtaisista tukitoimista tehdään tuen tarpeen arviointiin perustuva suunnitelma sekä hallintopäätös.

Oppilaskohtaiset tukitoimet perustuvat oppilaan yksilöllisiin tarpeisiin ja niitä annetaan säännöllisesti ja pitkäkestoisesti. Oppilaskohtaiset tukitoimet järjestetään oppilaan etu huomioon ottaen ensisijaisesti oppilaan omassa koulussa. Oppilaskohtaisten tukitoimien toteuttaminen edellyttää opettajien välistä yhteistyötä sekä tarvittaessa konsultaatiota esimerkiksi erityisopettajan ja muun henkilöstön kanssa.

Perusopetuslain mukaiset oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt, ryhmäkohtaiset tukimuodot ja oppilaskohtaiset tukitoimet kohdentuvat oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen, eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystalveta.

7.4.1. Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointi

Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa tulee selvittää ja kuvata oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarve, opintojen etenemisen tilanne, käytössä olleet ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä ne tukitoimet, jotka parhaiten tukevat oppilaan edun mukaisesti hänen oppimistaan. Opetuskielen oppimisen varhainen vaihe, poissaolot, motivaation puute tai puutteellinen opiskeluteknika eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste oppilaskohtaiselle tuen tarpeelle. Myös käyttäytymisellä reagoivien oppilaiden tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Oppilasta voidaan tukea myös oppilaskohtaisilla tukitoimilla, jos se on oppilaan edun mukaista. Osana arviointia selvitetään myös tarve oppimäärästä tai paikallisen opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiselle.

Tuen tarpeen arvioinnin tekevät oppilaan opetuksesta vastaavat opettajat. Jos oppilaan tuen tarpeen arviointi vaatii monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa opettajien lisäksi opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat¹⁹¹. Oppilaan omat näkökulmat ja ajatukset tulee selvittää ja ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Oppilaan huoltajalle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua tuen tarpeen arviointiin.

Moniammatillinen ja -alainen yhteistyö voi tukea oppilaskohtaisten tukitoimien arvioimista, mutta se ei ole edellytys hallintopäätöksen tekemiselle tai tuen toteuttamiselle, ellei oppilaan etu ja tuen tarve sitä edellytä. Oppilaskohtaisten tukitoimien arviointiin perustuva tukea koskeva hallintopäätös ei voi perustua pelkkään lääketieteelliseen arvioon, eivätkä opetuksen järjestäminen, opetus tai

oppilaskohtaiset tukitoimet korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on joku muu kuin opetuksen järjestäjä.

Tuen tarpeen arvioinnissa on tilanteen vaatiessa mahdollista hyödyntää myös muuta kuin oman koulun erityisopettajan konsultaatiota. Esimerkiksi opetussuunnitelman oppimäärän sisällöistä tai tavoitteista poikkeaminen on oppilaan perusoikeuksiin puuttuva toimenpide, jolloin on suositeltavaa hyödyntää laajemmin monialaista yhteistyötä tai mahdollisia lausuntoja oppilaan edun mukaisesta toimintatavasta. Arvioinnissa voidaan käyttää esimerkiksi myös niiden opetuksen järjestäjien konsultaatiota, joiden osalta opetus- ja kulttuuriministeriö on päättänyt velvollisuudesta huolehtia opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukipalveluista sekä perusopetuslain mukaista sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelua.

7.4.2. Oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arvioinnin pohjalta on laadittava oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelman laativat oppilaan opetuksesta vastaavat opettajat yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa tai kanssa. Suunnitelman laatiminen on kuitenkin mahdollista myös niissä tilanteissa, joissa yhteistyölle on esimerkiksi huoltajasta johtuva este.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- perustelut sekä mahdolliset muut tiedot ja selvitykset tukitoimien tarpeesta
- tuen tarpeen arviointiin perustuvien tukitoimien toteuttaminen ja seuranta
- oppimista tukevat pedagogiset ratkaisut
- opinnoissa eteneminen
- mahdollinen tarve perusopetuslain 20 h §:ssä tarkoitetusta oppimäärästä tai paikallisen opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiselle ja oppilaskohtaiset tavoitteet ja sisällöt, opinnoissa eteneminen sekä oppilaan oppimisen arviointi
- mahdollinen perusopetuslain 20 i §:n mukainen tarve opetuksen järjestämiseksi oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite
- toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan oppilaskohtaiset tavoitteet ja keskeiset sisällöt, opinnoissa eteneminen sekä oppilaan oppimisen arviointi kullekin toiminta-alueelle.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä on arvioitava aina, kun oppilaan tarpeet sitä edellyttävät, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa tai useammin, jos oppilaan tarpeet sitä edellyttävät. Suunnitelma on salassa pidettävä asiakirja.

7.4.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä tukea koskeva hallintopäätös oppilaalle annettavista oppilaskohtaisista tukitoimista. Päätöksestä tulee käydä ilmi oppilaskohtaiset tukitoimet oppilaan tarpeen mukaisesti

- erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- erityisopettajan tai erityisluokanopettajan opetus pienryhmässä
- erityisluokanopettajan opetus erityisluokassa
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Lisäksi tukea koskeva päätös on tehtävä perusopetuksen oppimäärästä tai paikallisen opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisesta. Perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella tehdään päätös perusopetuslain 20 i §:n perusteella. Hallintopäätös on tehtävä kaikissa edellä mainituissa tilanteissa oppilaskohtaisen tuen tarpeen

arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskeva suunnitelman mukaisesti ilman aiheutonta viivytystä. Ennen päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja hänen huoltajaansa.

Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen arviointiin perustuvan suunnitelman pohjalta. Mikäli päätös tarkoittaa oppilaan koulupaikan vaihtumista, siitä tehdään erillinen hallintopäätös. Tukea koskeva päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Jos kunta ei järjestä oppilaskohtaisia tukitoimia tai perusopetusta oppilaalle vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella niistä tukea koskevan päätöksen tekee oppilaan asuinkunta.

Tukea koskevaan päätökseen ei kirjata kuvauksia tukitoimista tai niiden toteuttamisesta, jotka on kuvattu oppilaskohtaisessa tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa. Mikäli oppilaan tilanne ja tuen tarve muuttuvat oleellisesti, on tehtävä uusi tukea koskeva päätös. Oppilaan huoltajaa on kuultava tukea koskevaa päätöstä tehtäessä.

Oppilaskohtaisia tukitoimia saavan oppilaan oppiminen, osaaminen, työskentely ja käyttäytyminen arvioidaan arviointia koskevien yleisten periaatteiden mukaisesti, ellei oppilaalle ole tehty hallintopäätöstä perusopetuksen oppimäärän tavoitteista ja sisällöstä poikkeamisesta, tai jos oppilaalle on tehty hallintopäätös toiminta-alueittain järjestettävästä opetuksesta.

7.4.3.1. Erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä

Säännöllisellä erityisopettajan antamalla opetuksella osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tarkoitetaan erityisopettajan kelpoisuuden omaavan opettajan antamaa opetusta. Sitä voidaan toteuttaa oppilaan omassa opetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai siitä erillään. Säännöllisyydellä tarkoitetaan pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituista jaksoa.

Opetuksen lähtökohtana ovat oppilaan yksilölliset tarpeet. Erityisopettajan antamaa opetusta osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä voidaan toteuttaa myös pienryhmässä oppilaan omasta opetusryhmästä erillään. Tällöin pienryhmällä tarkoitetaan ryhmää, jonka koko on paikallisesti opetuksen järjestäjän päätettävissä. Tarvittaessa erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä voidaan antaa myös yhdelle oppilaalle.

Erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tarkoittaa, että esimerkiksi yhden oppiaineen opetustunneista alle puolet on erityisopettajan antamaa opetusta joko muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Tukea koskeva arvio, suunnitelma ja hallintopäätös on tehtävä oppilaalle annettavasta erityisopettajan antamasta opetuksesta osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä oppilaskohtaisena tukitoimena.

7.4.3.2. Erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antama yhden tai useamman oppiaineen opetus pienryhmässä

Oppilaskohtaisena tukitoimena erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antama opetus yhdessä tai useammassa oppiaineessa tarkoittaa yhden tai useamman oppiaineen opetusta enemmän kuin puolet tai kokonaan pienryhmässä. Tällöin oppilaan katsotaan oppimisvalmiuksistaan tai oppimisen edellytyksistään johtuen hyötyvän erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antamasta opetuksesta pienryhmässä yhden tai useamman oppiaineen opetuksessa. Tukea koskeva arvio, suunnitelma ja hallintopäätös on tehtävä oppilaalle annettavasta erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antamasta yhden tai useamman oppiaineen opetuksesta enemmän kuin puolet tai kokonaan pienryhmässä oppilaskohtaisena tukitoimena.

Erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antama yhden tai useamman oppiaineen opetus pienryhmässä ainoana oppilaskohtaisena tukitoimena ei ole riittävä peruste perusopetuksen oppimäärästä tai paikallisen opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiselle.

Yhden opettajan opettama opetusryhmät muodostetaan siten, että ryhmässä on enintään viisi oppilasta, jotka saavat erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antamaa yhden tai useamman oppiaineen opetusta pienryhmässä tai erityisluokassa oppilaskohtaisena tukitoimena. Viiden oppilaan enimmäismäärä voidaan ylittää tilapäisesti.

7.4.3.3. Erityisluokanopettajan antama opetus erityisluokassa

Oppilaskohtaisena tukitoimena oppilaan opetuksen järjestäminen erityisluokassa tarkoittaa sitä, että oppilas saa erityisluokanopettajan antamaa opetusta erityisluokassa. Osa opetuksesta voidaan toteuttaa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti yhteistyössä niin, että oppilaan osallistuminen muiden opetusryhmien opetukseen on mahdollista. Yhden opettajan opettamat opetusryhmät muodostetaan siten, että ryhmässä on enintään viisi oppilasta, jotka saavat oppilaskohtaisena tukitoimena erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antamaa opetusta pienryhmässä tai erityisluokassa. Viiden oppilaan enimmäismäärä voidaan ylittää tilapäisesti.

Tukea koskeva arvio, suunnitelma ja hallintopäätös on tehtävä oppilaalle annettavasta erityisluokanopettajan antamasta opetuksesta erityisluokassa.

Erityisluokanopettajan antama opetus erityisluokassa ainoana oppilaskohtaisena tukitoimena ei ole riittävä peruste perusopetuksen oppimäärästä tai paikallisen opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiselle. Erityisluokanopettajan opetusryhmässä erityisluokassa saa olla enintään kymmenen oppilasta, mutta enimmäiskoko voidaan ylittää tilapäisesti.

7.4.3.4. Tulkitsemispalvelut

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä oppilaille annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on oppilailla, joilla on kuulovamma, näkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua perusopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään oppilaan tarpeiden mukaan.

Tukea koskeva arvio, suunnitelma ja hallintopäätös on tehtävä oppilaalle annettavista tulkitsemispalveluista²¹¹. Tulkitsemispalvelut ainoana oppilaskohtaisena tukitoimena eivät ole riittävä peruste perusopetuksen oppimäärästä tai paikallisen opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiselle. Tulkitsemispalveluita ainoana oppilaskohtaisena tukitoimena saava oppilas ei vaikuta opetusryhmän kokoon.

7.4.3.5. Oppilaskohtaiset avustajapalvelut

Oppilaskohtaisilla avustajapalveluilla tarkoitetaan opetukseen osallistumisen edellyttämiä avustajapalveluita tilanteissa, joissa muut osana koulun perustoimintaa järjestettävät oppimista tukevat opetusjärjestelyt ja mahdollinen ryhmäkohtainen koulunkäynninohjaaja eivät tue riittävästi oppilaan perusopetuksen oppimäärän ja paikallisen opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamista. Opetuksen järjestäjällä on mahdollisuus huolehtia avustajapalvelujen järjestämisestä henkilökohtaisen järjestämisen lisäksi myös luokkakokoisten avustajapalvelujen avulla. Perusopetuslain 3 §:n ja 31 §:n säännökset edellyttävät kuitenkin, että oppilaan yksilölliset tarpeet selvitetään riittävällä tavalla siten, että opetus ja sen edellyttämät palvelut tulevat järjestetyiksi hänen edellytystensä mukaisesti.

Avustajapalveluiden käyttäminen ainoana oppilaskohtaisena tukitoimena eivät ole riittävä peruste perusopetuksen oppimäärästä tai paikallisen opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiselle. Tukea

koskeva arvio, suunnitelma ja hallintopäätös on tehtävä oppilaalle annettavista avustajapalveluista. Oppilaalla ja hänen huoltajallaan on oikeus saada oppilaskohtaisia avustajapalveluita koskevasta asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä valituskelpoinen päätös.

Avustamispalveluita ainoana oppilaskohtaisena tukitoimena saava oppilas ei vaikuta opetusryhmän kokoon.

7.4.3.6. Apuvälineet

Tulkitsemis- ja avustajapalvelujen lisäksi oppilaskohtaisia tukitoimia tarvitsevalle oppilaalle turvataan myös opetukseen osallistumisen edellyttämät tarpeelliset apuvälineet, joiden avulla tuetaan oppilaan mahdollisuuksia saavuttaa perusopetuksen oppimäärä ja paikallisen opetussuunnitelman tavoitteet. Apuvälineet voidaan oppilaan tarpeiden mukaan järjestää hänen käyttöönsä ryhmä-, koulu- tai luokkakohtaisesti. Luonteeltaan oppimäärän suorittamiseen ja opetukseen osallistumiseen tarkoitettuja ja siten opetusvälineisiin rinnastettavat apuvälineet voidaan tarvittaessa järjestää myös henkilökohtaisesti. Oppilaskohtaisena tukitoimena oppilaalle ei järjestetä lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluvia koulussa ja muissa elämäntilanteissa tarvittavia apuvälineitä. Niihin oppilaalla on oikeus lääkinnällisestä kuntoutuksesta annetun asetuksen mukaisesti.

Oppilaskohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja muun henkilöstön välistä yhteistyötä, ja se voi edellyttää esimerkiksi erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan tarvittaessa hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti. Tukea koskeva arvio, suunnitelma ja hallintopäätös on tehtävä opetukseen osallistumisen edellyttämistä apuvälineistä.

Oppilaan apuvälineiden käyttö ainoana oppilaskohtaisena tukitoimena ei vaikuta opetusryhmän kokoon.

7.5. Perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen

Perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisessa on kyse oppilaan perusoikeuksien rajaamisesta. Perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista voidaan poiketa kolmella tavalla. Nämä ovat opinnoissa eteneminen tavoitekokonaisuuksittain, oppiaineen oppimäärän rajaaminen sekä tilapäinen vapauttaminen oppimäärän opiskelusta terveydellisistä syistä. Opinnoissa eteneminen tavoitekokonaisuuksittain kuvataan luvussa 5.4.3.

7.5.1. Oppiaineen oppimäärän rajaaminen

Oppiaineen oppimäärän rajaaminen tehdään vasta silloin, jos oppilas ei ryhmäkohtaisista tukimuodoista ja oppilaskohtaisista tukitoimista huolimatta kykene suoriutumaan hyväksytysti (arvosana välttävä (5)) perusopetuksen oppimäärästä ja opetussuunnitelman mukaisista tavoitteista. Perusopetuksen oppimäärää ja paikallisen opetussuunnitelman tavoitteita voidaan rajata vasta silloin, kun oppilas on saanut oppilaskohtaisena tukitoimena erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antamaa opetusta pienryhmässä tai erityisluokanopettajan antamaa opetusta erityisluokassa kyseisessä oppiaineessa. Perusopetuksen oppimäärän rajaaminen on viimesijainen keino. Opetuskielen oppimisen varhainen vaihe, poissaolot, motivaation puute, puutteellinen opiskelutekniikka tai käyttäytymisellä reagointi eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste oppimäärän rajaamiselle.

Oppiaineen oppimäärän rajaaminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetason määrittelyä hänen edellytystensä mukaiseksi. Oppimäärän rajaaminen tehdään karsimalla oppilaskohtaisesti paikallisen opetussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä. Tavoitteiden tulee kuitenkin olla oppilaalle riittävän haasteellisia.

Oppiaineen oppimäärän tai opetussuunnitelman tavoitteiden rajaaminen edellyttävät ajantasaista ja tuen tarpeen osalta päivitettyä perusopetuslain 20 d §:n mukaista arviointia, 20 e §:n mukaista suunnitelmaa ja 20 f §:n mukaista päätöstä. Koska opetussuunnitelman oppimäärän sisällöistä tai tavoitteista poikkeaminen on oppilaan perusoikeuksiin puuttuva toimenpide, on suositeltavaa hyödyntää monialaista yhteistyötä tai mahdollisia lausuntoja oppilaan edun mukaisesta toimintatavasta.

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen päätös perusopetuslain 20 h §:ssä säädetystä perusopetuksen oppimäärästä ja opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisesta²²⁰. Päätös tulee tehdä ilman aiheetonta viivytystä.

Ennen päätöksen tekemistä on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa. Huoltajalle tulee antaa tietoa oppimäärän rajaamisen vaikutuksista oppilaan jatko-opintokelpoisuuteen perusopetuksen jälkeen.

Mikäli oppilaan tilanteessa ja tuen tarpeessa tapahtuu oleellisia muutoksia, on tehtävä uusi tukea koskeva hallintopäätös. Hallintopäätöksen tekemisestä on säädetty hallintolaissa.

Jos oppilaan kohdalla poiketaan perusopetuksen oppimäärästä tai tavoitteista, rajaamista koskevan päätöksen perusteena olevaan perusopetuslain 20 e §:n mukaiseen oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan tulee sisällyttää oppilaskohtaiset tavoitteet ja sisällöt, opinnoissa eteneminen sekä oppilaan arvioinnin periaatteet. Suunnitelman laativat oppilasta opettavat opettajat yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa. Oppilaan osaaminen arvioidaan suunnitelmassa asetettujen tavoitteiden sekä luvussa 6 kuvattujen periaatteiden mukaisesti. Jos oppilaan perusopetuksen oppimäärää tai tavoitteita on rajattu, osaaminen arvioidaan suhteessa oppilaalle määriteltyihin tavoitteisiin. Arviointi on sanallista lukuun ottamatta päättöarviointia. Sanalliseen arvioon lisätään rajaamista ilmaiseva tähti (*). Sanallisessa arvioinnissa noudatetaan muilta osin summatiivisen arvioinnin linjauksia. Samoja periaatteita noudatetaan myös mahdollisessa väliarvioinnissa. Päätötodistukseen merkitään arvosana 5 *.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä on arvioitava tarpeen mukaan, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa. Suunnitelmaa tulee tarkistaa useammin, jos oppilaan tarpeet sitä edellyttävät.

7.5.2. Oppilaan vapauttaminen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta terveydellisistä syistä

Perusopetuksen oppimäärästä ja paikallisen opetussuunnitelman tavoitteista poiketaan myös silloin, kun oppilas vapautetaan tilapäisesti oppiaineen oppimäärän suorittamisesta terveydellisistä syistä. Tilapäisellä vapauttamisella oppiaineen oppimäärän suorittamisesta tarkoitetaan lyhytaikaista ja määräaikaista opetukseen osallistumattomuutta terveydellisistä syistä. Vapauttaminen voi koskea yksittäisen oppiaineen oppituntia viikoittain enintään neljän kuukauden ajan. Opetussuunnitelman oppimäärän sisällöistä tai tavoitteista poikkeaminen on oppilaan oikeuksiin puuttuva toimenpide, ja sen vuoksi on suositeltavaa hyödyntää monialaista yhteistyötä tai mahdollisia lausuntoja oppilaan edun mukaisesta toimintatavasta.

Oppilaan vapauttaminen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta terveydellisistä syistä edellyttää ajantasaista ja tuen tarpeen osalta päivitettyä perusopetuslain 20 d §:n mukaista arviointia, 20 e §:n mukaista suunnitelmaa ja 20 f §:n mukaista päätöstä. Arviointiin perustuvasta suunnitelmasta tulee käydä ilmi oppilaan opiskelema oppimäärä ja siitä tehtävät poikkeamiset, oppilaan vuosiluokan mukaisesta tuntimäärästä poikkeaminen, oppilaskohtaiset tavoitteet ja sisällöt, opinnoissa eteneminen sekä oppilaan oppimisen arviointi. Opetuksen järjestäjän on tehtävä hallintopäätös perusopetuslain 20 h §:ssä säädetystä perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamisesta²²⁶. Päätös tulee tehdä ilman aiheetonta viivytystä.

Ennen päätöksen tekemistä on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa. Mikäli oppilaan tilanteessa ja tuen tarpeessa tapahtuu oleellisia muutoksia, on tehtävä uusi hallintopäätös.

Jos tilapäinen vapauttaminen ei riitä oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin turvaamisen perusopetuksen oppimäärän suorittamisen edistämiseksi terveydellisistä syistä, voidaan joissain tilanteissa soveltaa perusopetuslain 20 i §:n mukaisesti järjestettävää opetusta opetuksen järjestämiseksi oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella.

7.6. Poikkeava voimaantulo ja siirtymäaika

7.6.1. Perusopetuksen järjestäminen oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite (astuu voimaan 1.8.2026)

Jos oppilaalle on tehty varhennettua oppivelvollisuutta koskeva päätös oppivelvollisuuslain 2 §:n 3 momentin perusteella ja hänen tuen tarpeensa jatkuu perusopetuksessa, oppilaalle tehdään tukea koskeva päätös. Tukitoimet voivat sisältää oppilaskohtaisia tukitoimia tai poikkeamista perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta tulee olla tehty ennen perusopetukseen siirtymistä yhteistyössä sekä varhaiskasvatuksen että esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kanssa. Näin lapsen oppimisen polku muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon. Jos oppilaalla ilmenee perusopetuksen aikana oppimiskykyyn vaikuttava vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, joka olisi johtanut varhennettuun oppivelvollisuuteen, hänen opetuksensa voidaan järjestää 20 i § perusteella perusopetuslain mukaisten tukitoimien avulla.

Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointi 20 d § mukaisesti on tehtävä silloin, kun oppilaalla on oppimiskykyyn vaikuttava vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Tällöin arvioidaan myös mahdollinen tarve opiskella toiminta-alueittain oppiainejakoisen opetussuunnitelman sijaan. Toiminta-alueittain järjestettävään opetukseen siirrytään vasta, kun oppilas ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi eikä tukitoimista tai oppimäärien rajaamisesta huolimatta pysty opiskelemaan oppiaineittain. Moniammatillista ja -alaista yhteistyötä tulisi hyödyntää aina, kun arvioidaan tarvetta järjestää opetusta oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite. Monialainen ja -ammatillinen yhteistyö, psykologisen tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys päätöksen tekemiselle tai tuen toteuttamiselle, elleivät oppilaan etu ja tuen tarve sitä edellytä.

Oppilaalle laaditaan perusopetuslain 20 e §:n mukainen oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma opintojen etenemiseksi. Suunnitelmassa kuvataan oppilaskohtaisesti määritellyt perusopetuksen opetussuunnitelman tavoitteiden mukaiset tai oppilaskohtaisesti määritellyt tavoitteet ja sisällöt, arvioinnin periaatteet sekä tukitoimien toteuttaminen ja seuranta. Suunnitelman laativat oppilaan opettajat yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa.

Oppilaalla, jolla on oppimiskykyyn vaikuttava vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite, on oikeus kaikkiin ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja oppilaskohtaisiin tukitoimiin. Tukitoimet järjestetään oppilaan edun mukaisesti ja ensisijaisesti oppilaan omassa koulussa. Oppilaalla on ensisijainen oikeus opiskella oppiaineittain. Oppilaan perusopetuksen oppimäärän rajaaminen on viimesijainen keino. Muina järjestelyinä voidaan käyttää esimerkiksi tavoitekokonaisuuksittain etenemistä.

Jos oppilas on terveydellisistä syistä estynyt osallistumasta opetukseen, perusopetuksen oppimäärän tai sisältöjen rajaaminen ei ole välttämätöntä. Jos on tarpeen poiketa opetussuunnitelman sisällöistä ja tavoitteista lyhytaikaisesti, oppilaalla on oikeus siihen kyetessään osoittaa osaamistaan monipuolisesti, ja siihen tulee tarjota riittävästi tilaisuuksia. Oppilas voi osoittaa osaamistaan myös erityisessä tutkinnossa.

Tuen toteuttamista koskeva suunnitelma, suunnitelman toteutuminen käytännössä ja tukitoimien riittävyys on arvioitava tarpeen mukaan, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa. Suunnitelmaa tulee tarkistaa useammin, jos oppilaan tarpeet sitä edellyttävät.

Ennen hallintopäätöksen tekemistä on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa. Mikäli oppilaan tilanteessa ja tuen tarpeessa tapahtuu oleellisia muutoksia, on tehtävä uusi tukea koskeva hallintopäätös. Hallintopäätöksen tekemisestä on säädetty hallintolaissa.

Opetuksen järjestäjien rahoituksen perusteena olevat tuen tiedot tallennetaan valtakunnallisia opinto- ja tukirekistereitä koskevan lain nojalla Opetushallituksen kansalliseen opiskeluoikeuksien ja suoritusten keskitettyyn KOSKI-integraatiopalveluun. Tähän rekisteriin tulee myös viedä merkintä perusopetuslain 20 i §:n mukaisesta hallintopäätöksestä opetuksen järjestämisestä oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite ja lisäksi tieto siitä, järjestetäänkö oppilaan opetus toiminta-alueittain vai oppiaineittain.

7.7. Erikoissairaanhoidon potilaana olevan oppilaan opetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetus järjestetään ensisijaisesti oppilaan omassa koulussa. Kuitenkin jos oppilas on sairaalassa potilaana, sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään hänelle opetusta, jos se on oppilaan terveydentilan, pedagogisten erityistarpeiden ja hoitotoimenpiteiden kannalta perusteltua, eikä ole oppilaan edun mukaista järjestää opetusta muulla tavoin. Myös muut erikoissairaanhoidon toimintayksiköt voivat järjestää opetusta oppilaille, jotka ovat erikoissairaanhoidossa. Erikoissairaanhoidon potilaana olevan oppilaan opetuksesta ja konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun järjestämistä määrätään tarkemmin luvussa 5.

7.8. Tuen jatkumo siirtymävaiheissa, yhteistyö ja sujuva tiedonsiirto

Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus sekä toinen aste muodostavat lapsen ja nuoren kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Tätä vahvistetaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjien sujuvalla tiedonsiirrolla. Yhteistyöllä vahvistetaan myös lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan opetuksen järjestäjän johdolla.

Tuen jatkumon varmistamiseksi on keskeistä riittävä tieto oppilaan saamasta tuesta ja toimivista tukimuodoista ja tukitoimista. Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumisesta ja vaikuttavuudesta koskeva tieto huomioidaan lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkitsemis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa, ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä.

Oppivelvollisen oppilaan siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen aikaisemman koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen, ohjauksen sekä yksilökohtaisen opiskeluhoillon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy oppilaan siirtyessä. Yksilökohtaisen opiskeluhoillon tietojen siirtäminen edellyttää suostumusta. Tiedonsiirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Opetuksen järjestäjät vastaavat tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

7.9 Paikallisesti päätettävät asiat

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luku 7 lisätään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan. Siihen lisätään paikallisesti päätettävät asiat alla olevan mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän on varmistettava riittävät resurssit, jotta oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt toteutuvat ja järjestettävä ryhmäkohtaisia tukimuotoja osana koulun ja esiopetuksen toimintaa. Opetusryhmiä muodostetaan siten, että siinä huomioidaan opetusryhmien erilaiset tarpeet riittävän hyvin ja että opetuksen tavoitteet voidaan saavuttaa. Koulunkäynnin ohjaajia hyödynnetään oppilaiden koulunkäynnin ja opetuksen osallistumisen tukena.

Rehtori tekee lukuvuosisuunnitelman, jonka jaosto hyväksyy ja jossa tarkennetaan periaatteet ja vastuut. Rehtori vastaa siitä, että ryhmäkohtaiset tukimuodot toteutuvat lukuvuoden aikana lukuvuosisuunnitelmassa laskennallisesti esitetyllä tavalla.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkitsemis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai erityisopettaja sekä perusopetuksen erityisopettaja sekä luokanopettaja vastaavat siitä, että riittävä tieto esiopetuksesta siirtyy perusopetukseen tiedonsiirtopalaverissa. Tiedonsiirtopalaverissa voi olla mukana myös opiskeluhoollon edustaja.

Oppilaan siirtyessä alakoulusta yläkouluun, luokanopettajat sekä erityisopettaja vastaavat siitä, että tarvittavat tiedot siirtyvät tiedonsiirtopalaverissa yläkoulun opinto-ohjaajalle, erityisopettajalle sekä tuleville luokanvalvojisille. Tiedonsiirtopalaverissa voi olla mukana myös opiskeluhoollon edustaja.

Oppivelvollisen oppilaan siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen, on aikaisemman koulutuksen järjestäjän salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen, ohjauksen sekä yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy oppilaan siirtyessä. Yksilökohtaisen opiskeluhoollon tietojen siirtäminen edellyttää suostumusta. Tiedonsiirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Opinto-ohjaaja sekä erityisopettaja vastaavat siitä, että tarvittavat tiedot siirtyvät toisen asteen koulutuksen järjestäjälle tiedonsiirtopalaverissa. Tiedonsiirtopalaverissa voi olla mukana myös opiskeluhoollon edustaja.

Ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla tarkoitetaan kaikkia oppilaita koskevia ryhmäkohtaisia järjestelyjä. Näitä ovat opettajan antama yleinen tukiopeus, opettajan antama opetuskielen tukiopeus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä.

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja tarjotaan erilaisilla ryhmittelyillä, kuten samanaikais- ja yhteisopetuksena sekä jakotunneilla.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa, että ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamiseen ohjataan lukuvuosittain riittävä määrä resursseja, jotta tuki toteutuu lain vaatimalla tavalla.

Rehtori vastaa siitä, että ryhmäkohtaiset tukimuodot toteutuvat lukuvuoden aikana lukuvuosisuunnitelmassa laskennallisesti esitetyllä tavalla.

Oppilaskohtaisen tukitoimien tarpeen arvio käynnistyy, kun oppilasta opettavat toteavat, että ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät riitä tukemaan oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä. Erityisopettaja ja luokanvalvoja tai oppilasta opettavat opettajat kokoontuvat yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa tuen tarpeen arviointiin. Ryhmä voi kutsua mukaan myös opiskeluhoollon palveluiden edustajan, jos tälle on tarvetta. Ryhmä laatii oppilaalle tuen tarpeen arvion. Oppilaskohtaisten tukitoimien arviointiin

perustuvan tukea koskevan hallintopäätöksen tekee sivistystoimenjohtaja. Oppilaskohtaiset tukitoimet järjestetään oppilaan etu huomioon ottaen ensisijaisesti oppilaan omassa koulussa.

Oppilaskohtaisen tuen tarpeen arvioinnin pohjalta laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelman laativat erityisopettaja tai erityisluokanopettaja, luokanopettaja, luokanvalvoja tai oppilasta opettavat opettajat yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Suunnitelman toteutumista seuraavat erityisopettaja, luokanopettaja, luokanvalvoja sekä oppilasta opettavat opettajat. Suunnitelma tarkistetaan kerran lukuvuodessa tai jos tuen tarve muuttuu.

Perusopetuksen oppimäärää ja paikallisen opetussuunnitelman tavoitteita voidaan rajata, kun oppilas on saanut oppilaskohtaisena tukitoimena erityisluokanopettajan antamaa erityisopetusta pienryhmässä tai erityisluokanopettajan antamaa opetusta erityisluokassa kyseisessä oppiaineessa. Oppiaineen oppimäärän tavoitteita voidaan rajata, jos oppilas ei ole edellä mainitulla tuella saavuttanut arvosanaa välttävä (5). Oppiaineen oppimäärän tai opetussuunnitelman tavoitteiden rajaaminen edellyttävät ajantasaista ja tuen tarpeen osalta päivitettyä perusopetuslain 20 d §:n mukaista arviointia, 20 e §:n mukaista suunnitelmaa ja 20 f §:n mukaista päätöstä. Oppimäärän tavoitteista poikkeamiseen hyödynnetään tarvittaessa opiskeluhoitolpalveluiden edustajan lausuntoa tai muuta mahdollista lausuntoa oppilaan edun mukaisesta toimintatavasta.

Päätöksen perusopetuksen oppimäärän rajauksesta ja opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiselle tekee sivistystoimenjohtaja kirjallisella päätöksellä perusopetuslain 20 h §:n mukaan.

Ennen päätöksen tekemistä on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa. Huoltajalle tulee antaa tietoa oppimäärän rajaamisen vaikutuksista oppilaan jatko-opintokelpoisuuteen perusopetuksen jälkeen. Mikäli oppilaan tilanteessa ja tuen tarpeessa tapahtuu oleellisia muutoksia, on tehtävä uusi tukea koskeva hallintopäätös.

Jos oppilaan kohdalla poiketaan perusopetuksen oppimäärästä tai tavoitteista, rajaamista koskevan päätöksen perusteena olevaan perusopetuslain 20 e §:n mukaiseen oppilaskohtaisen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan tulee sisällyttää oppilaskohtaiset tavoitteet ja sisällöt, opinnoissa eteneminen sekä oppilaan arvioinnin periaatteet. Suunnitelman laatii erityisluokanopettaja ja/tai luokanopettaja/luokanvalvoja yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa. Oppilaan osaaminen arvioidaan suunnitelmassa asetettujen tavoitteiden sekä luvussa 6 kuvattujen periaatteiden mukaisesti. Jos oppilaan perusopetuksen oppimäärää tai tavoitteita on rajattu, osaaminen arvioidaan suhteessa oppilaalle määriteltyihin tavoitteisiin. Arviointi on sanallista lukuun ottamatta päättöarviointia. Sanalliseen arvioon lisätään rajaamista ilmaiseva tähti (*). Sanallisessa arvioinnissa noudatetaan muilta osin summatiivisen arvioinnin linjauksia. Samoja periaatteita noudatetaan myös mahdollisessa väliarvioinnissa. Päättötodistukseen merkitään arvosana 5 *.

Erityisluokanopettaja ja/tai luokanopettaja/luokanvalvoja seuraavat suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä on arvioitava tarpeen mukaan, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa. Suunnitelmaa tulee tarkistaa useammin, jos oppilaan tarpeet sitä edellyttävät.

8. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto ilmaisua opiskeluhoolto, oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta ilmaisua oppilas ja oppilaitoksesta nimitystä koulu. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia.

Opiskeluhuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa kouluyhteisössä. Oppilaalla on oikeus saada maksutta opiskeluhoito, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhoitotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus.

Opiskeluhoitoa toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä oppilaiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoito on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää yhteisöllistä työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoito on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi oppilailla on oikeus opiskeluhoitopalveluihin, joita ovat kouluterveydenhoito sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Opiskeluhoitopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat.

8.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Opiskeluhoitosuunnitelma laaditaan yhteistyössä koulujen ja opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön, oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhoitolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoitotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä koulukohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista kouluissa seurataan ja sitä tarkistetaan tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten koulujen toimintaa niiden avulla ohjataan.

Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on koulukohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1--5):

- 1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista**
- 2) Kouluyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi**
- 3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)**
- 4) Yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän perheidensä sekä koulussa työskentelevien ja muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa**
- 5) Suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma**

Opetussuunnitelman tulee kuvata oppilashuollon paikallisia tavoitteita ja menettelytapoja. Oppilashuoltotyö perustuu oppilashuoltolakiin, Hangon kaupungin hyvinvointisuunnitelmaan lapsiperheille ja nuorille, sekä koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan.

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan:

- oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraamisen käytännöt ja keskeiset tulokset
- koulukohtaisten opiskeluhooltoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat
- poissaolojen ehkäisemisestä, suunnitelmallisesta seurannasta ja poissaoloihin puuttumisesta määrätään opetussuunnitelman perusteiden luvuissa 5.1 Yhteinen vastuu koulupäivästä ja 5.6 Paikallisesti päätettävät asiat
- tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäisemisen ja käyttöön puuttuminen
- yhteistyö ja käytänteet kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa

Lähempiä tietoja, katso ”**Koulutuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma**” (liite)

Opiskeluhooltopalveluiden ammattilaisten roolit oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa ja suunnittelussa

Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvä moniammatillinen yhteistyö opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten kanssa ei ole oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaista opiskeluhoitoa vaan sitä ohjaa perusopetuslaki. Kukin opiskeluhooltopalvelujen ammattilainen antaa oman alansa asiantuntemusta ja/tai asiakkuuden kautta syntynyttä asiantuntemustaan ja ymmärrystään oppilaan tilanteesta, kun on tarvittaessa ja pyydettyessä mukana arvioimassa ja suunnittelemassa perusopetuslain mukaisia oppilaskohtaisia tukitoimia, jotka ovat

- erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä
- erityisopettajan tai erityisluokanopettajan antama opetus pienryhmässä
- erityisluokan opettajan antama opetus erityisluokassa
- tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet

Jos oppilaalla on olemassa olevia muita sosiaali- ja terveydenhuollon hoitokontakteja, heitä voi myös pyytää tarvittaessa mukaan oppilaskohtaisen tuen tarpeen arviointiin ja suunnitteluun

Opiskeluhoollon kuraattori on sosiaalialan sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin asiantuntija. Kuraattori osallistuu tarvittaessa ja pyydettyessä oppilaskohtaisten tukitoimien arviointiin ja suunnitteluun olosuhteiden, ihmissuhteiden, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin, käyttäytymisen, tunne-elämän ja elämänhallinnan näkökulmasta.

Opiskeluhoollon psykologi on lapsen ja nuoren psyykkisen hyvinvoinnin sekä oppimisen psykologian asiantuntija. Psykologi osallistuu tarvittaessa ja pyydettyessä oppilaskohtaisten tukitoimien arviointiin ja suunnitteluun oppimisen, psyykkisen kehityksen, itsesäätelyn haasteiden ja mielenterveyden näkökulmasta. Opiskeluhoollon psykologi ottaa pyydettyessä ja tarvittaessa kantaa oppiaineen rajaamiseen, tarpeeseen vapauttaa oppilas tilapäisesti oppiaineen oppimäärän suorittamisesta terveydellisistä syistä ja perusopetuksen järjestämiseen oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite liittyen kykyyn opiskella toiminta-alueittain tai oppiaineittain sekä liittyen oppivelvollisuuteen. Psykologi voi lisäksi konsultoida pyydettyessä ja tarvittaessa liittyen avustajapalvelun tarpeeseen terveydellisistä syistä.

Kouluterveydenhoitaja on terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen sekä lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen asiantuntija. Terveydenhoitaja osallistuu tarvittaessa ja pyydettyä oppilaskohtaisten tukitoimien arviointiin ja suunnitteluun oppilaan terveydentilan ja toimintakyvyn näkökulmasta.

Koululääkäri on lasten ja nuorten fyysisen ja psyykkisen kasvun ja kehityksen sekä niiden pulmien lääketieteellinen asiantuntija. Terveydenhoitaja konsultoi lääkäriä, jos lääkärin asiantuntemusta oppilaskohtaisten tukitoimien arvioimiseksi ja suunnittelemiseksi tarvitaan. Koululääkäri ottaa pyydettyä ja tarvittaessa kantaa tarpeeseen vapauttaa oppilas tilapäisesti oppiaineen oppimäärän suorittamisesta terveydellisistä syistä, perusopetuksen järjestämiseen oppilaalle, jolla on vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite sekä avustajapalvelun tarpeeseen.

Opiskeluhooltopalveluiden ammattilaisten kanssa tehtävän yhteistyön toteuttamistapoja oppilaskohtaisten tukitoimien arvioinnissa ja suunnittelussa

- Yhteistyö voidaan toteuttaa esimerkiksi konsultoimalla suoraan suullisesti tai kirjallisesti (sähköisesti) oppilashuoltopalveluiden asiantuntijaa, jonka asiantuntemuksen piiriin oppilaan asia kuuluu.
- Jos opettaja ei tiedä, ketä asiantuntijaa olisi tarpeen konsultoida, hän voi konsultoida koko opiskeluhooltopalveluiden ammattilaisten tiimiä ("OHMY-tiimi") yhteisellä konsultaatioajalla.
- Opettaja kokoaa pedagogisen oppilaskohtaisen ryhmän oppilaskohtaisten tukitoimien arviointia ja suunnittelua varten
->Opiskeluhooltopalveluiden työntekijät tulevat tarvittaessa ja pyydettyä mukaan, jos opiskeluhooltopalveluiden työntekijä tietää etukäteen, kenen oppilaan tukitoimia tapaamisessa käsitellään ja hänelle on lyhyt kooste oppilaan aiemmista pedagogisista tukitoimista ja tieto siitä, mihin asiaan tarvitaan opiskeluhooltopalveluiden asiantuntijan mielipidettä.

Mikäli oppilaan asiassa on tarvetta perustaa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukainen monialainen asiantuntijaryhmä tai sellainen on jo olemassa, voidaan oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyviä asioita käsitellä myös tässä yhteydessä ja opettaja voi kirjata sovitut tukitoimet oppilaan pedagogiseen asiakirjaan/tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan. Tällaisessa tapaamisessa käsitellään siten kahta eri asiaa, jotka kirjataan kahteen eri dokumenttiin (oppilashuoltokertomus OHL 20 § / tuen toteuttamista koskeva suunnitelma POL 20 f § /muu pedagoginen asiakirja).

9. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Hangossa **saamenkielisten** oppilaiden osuus on ollut vähäinen. Saamen kieltä äidinkielenä puhuvalle oppilaalle voidaan järjestää tarvittaessa saamenkielisiä opintoja etäopetuksena. Oppilaalle tehdään oppimissuunnitelma, jossa määritellään oman äidinkielen opintojen tavoitteet, eteneminen sekä pedagogiset ratkaisut, jotka pohjautuvat oppilaan kielitaustaan ja omaan kulttuuriperimään.

Hangossa **romanikielen** opetusta annetaan tarvittaessa edellyttäen, että oppilaita on tarpeellinen määrä. Opetus tarjotaan huoltajien pyynnöstä ja mahdollisesti etäopetuksena. Tällöin oppilaalle tehdään oman äidinkielen oppimista koskeva oppimissuunnitelma, jossa määritellään oman romanikielen opintojen tavoitteet, eteneminen sekä pedagogiset ratkaisut, jotka pohjautuvat oppilaan kielitaustaan ja omaan kulttuuriperimään.

Hangossa **viittomakieltä** äidinkielenään puhuville lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan opetusta viittomakielellä. Mikäli viittomakielistä opettajaa ei ole saatavilla, opetus järjestetään tarvittaessa tulkkipalveluja käyttäen. Oppilaalle tehdään viittomakielen opiskelua koskeva oppimissuunnitelma, jossa määritellään oman äidinkielen opintojen tavoitteet, eteneminen sekä pedagogiset ratkaisut, jotka pohjautuvat oppilaan kielitaustaan ja omaan kulttuuriperimään.

Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus, 1. – 9. luokat

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän tehtävänä on tukea suomen kielen kehittymistä sekä luku- ja kirjoitustaidon ja vuorovaikutustaitojen sujuvoitumista. Koulun ja huoltajien kanssa käydyn keskustelun perusteella päätetään, mille vuosiluokalle oppilas sijoitetaan. Kielitaidon perusteella oppilas voidaan sijoittaa myös ikätasoaan yhden vuoden alemmalle luokalle.

Oppisisällöt valitaan oppilaan senhetkisen kielitaidon perusteella. Opetuksen tulee olla mieluiten ennakoivaa ja uusien asioiden oppimiseen valmistavaa. Opetusta täydennetään tarvittaessa opetuskielen tukiopetuksella.

Oppilasta kannustetaan lukemaan hänelle itselleen merkityksellisiä ja tarpeellisia suomenkielisiä tekstejä, seuraamaan suomenkielisiä mediasisältöjä ja käyttämään sekä kouluajana että vapaa-ajan harrastuksissaan suomen kieltä.

Maahanmuuttajien opetus / Valmistava opetus

Valmistavassa opetuksessa jokaiselle oppilaalle tehdään oma oppimissuunnitelma. Opetuksessa harjoitellaan puhumista, kirjoittamista, lukemista ja kuullun ymmärtämistä.

Kielitietoutta opetetaan oppilaan iän ja taustan mukaan. Opetuksen apuna käytetään oppikirjojen lisäksi pelejä, lauluja ja tietoteknisiä sovelluksia. Oppilaan kielitaidon taso ja sen vahvistaminen pyritään ottamaan huomioon kaikkien oppiaineiden opetuksessa. Opetuksen sisällöt on jaettu alkeiskielitaitoon ja peruskielitaitoon.

Oppilaiden, joiden suomen kielen taito ei ole riittävä yleisopetukseen, opetus järjestetään Hangossa valmistavassa opetuksessa edellyttäen, että oppilasmäärä on riittävän suuri. Ala- ja yläkouluikäiset opiskelevat oppilaiden lukumäärästä riippuen omissa ryhmissään. Valmistavaa opetusta annetaan oppilaille korkeintaan yhden lukuvuoden, minkä jälkeen oppilaita integroidaan koulujen muihin opetusryhmiin. Oppilas voi myös saada kotikielen opetusta, jos ryhmä muodostuu ja huoltaja sitä haluaa. Oppilasta rohkaistaan oman äidinkielen opiskeluun, ja vanhempia kannustetaan säilyttämään oma kieli- ja kulttuuriperimänsä ja siirtämään sitä lapsilleen.

Valmistavan luokan opettaja on tukena oppilaan siirtyessä yleisopetukseen ja tarvittaessa siirtymän jälkeen. Näiden oppilaiden arviointi voi erota koulujen yleisistä arviointimenetelmistä.

Alkeiskielitaito

Aiheet

- aakkoset ja numerot, lukutaito
- koti ja perhe, ihminen
- tervehdykset ja koulussa tarvittavat sanonnat
- asuminen, liikkuminen, harrastukset
- ajanmääreet, värit ja matematiikan käsitteet

Kielitieto

- suomen kielen äänteet ja aakkoset, mekaaninen kirjoittaminen
- yksikkö ja monikko
- aikamuotoja ja sijamuotoja tarpeen mukaan
- verbintaivutus
- lauseoppia tarpeen mukaan

Lukeminen ja kirjoittaminen

- kirjain-ääne -vastaavuus

- mekaaninen luku- ja kirjoitustaito
- tekstiviesti, postikortti, lyhyt esittely itsestä
- ymmärtävä lukutaito, pääasioiden etsiminen lyhyestä tekstistä

Puheviestintä

- tervehtiminen ja esittäytyminen
- pyytäminen, kiittäminen ja anteeksi pyytäminen fraaseina
- omien tarpeiden ja tunteiden esittäminen
- mielipiteen ilmaiseminen

Peruskielitaito

Aiheet

- kulttuuri ja urheilu, liikenne ja terveys
- juhlapäivät ja perinteet, suomalainen elämänmuoto
- eri oppiaineiden sanastot

Kielitieto

- sijamuodot ja aikamuodot laajemmin, passiivi ja joitakin moduksia
- sanaluokat ja sanojen taivuttaminen
- nominaalimuotojen ja lauseenvastikkeiden ymmärtäminen
- puhekielen ja kirjoitetun kielen eroja
- välimerkit ja oikeinkirjoitus

Lukeminen ja kirjoittaminen

- sujuva luku- ja kirjoitustaito
- tiedonhankinta erityyppisistä lähteistä, koevastaus
- ikäkauden mukaiset sadut, kertomukset, runot ja kaunokirjalliset teokset

Puheviestintä

- keskustelun aloittaminen ja sen ylläpitäminen
- mielipiteen ilmaiseminen ja sen perusteleminen
- kuullun tai luetun asian selostaminen
- puhelinkeskustelu
- puuttuvan kielitaidon kompensoiminen selittämällä

Tavoitteet vuosiluokille 7-9

Oppilas

- selviytyy suomen kielellä jokapäiväisissä kielenkäyttötilanteissa
- valmistautuu opiskelemaan eri oppiaineita suomalaisessa koulussa
- ymmärtää suomenkielen perusrakenteet
- hallitsee eri aihepiirien perussanaston
- harjoittelee opiskelutaitoja
- tutustuu lähiympäristöönsä, suomalaiseen luontoon, kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- motivoituu opiskelemaan suomen kieltä
- suhtautuu luottavaisesti tulevaisuuteensa Suomessa
- saa joustavan siirtymäpohjan, mikäli hän palaa kotimaahansa ja jatkaa koulunkäyntiään siellä
- suorittaa oppivelvollisuuden loppuun
- on ylpeä ja tietoinen omasta etnisestä taustastaan.

Keskeiset sisällöt

Kielen eri osa-alueet: puhuminen, kuullun ja luetun ymmärtäminen, kirjoittaminen

Aihepiirit

- koulu ja koti
- ympäristö
- oman paikkakunnan palvelut
- matematiikka
- tietotekniikka

Koulun ohella oppilaiden opiskelun etenemistä seurataan säännöllisesti sivistystoimen S2-ryhmän kokouksissa, ja sovitaan sekä koulu- että oppilaskohtaisista S2-, ja tukiopetustunneista, sekä mahdollisista avustajaresursseista.

10. Kaksikielinen opetus

Hangossa perusopetusta tarjotaan joko suomeksi tai ruotsiksi. Kaksikielistä opetusta ei tarjota vaikka kouluympäristöt pyritään pitämään kaksikielisenä. Kielikylpyä tai kielirikasteista opetusta ei myöskään tarjota.

11. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva opetus

Hangossa ei järjestetä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvaa perusopetusta.

12. Valinnaisuus perusopetuksessa

Hangon suomenkielisen perusopetuksen tuntijakosuunnitelmassa, hyväksytty 7.4.2015, on määritelty millä luokkatasoilla ja oppituntimäärillä toteutetaan taito- ja taideaineiden valinnaisaineet sekä muut valinnaiset aineet.

Vuosiluokat 1-6

Taito- ja taideaineiden valinnaiset tunnit

Taito- ja taideaineiden valinnaisaineista koulukohtaisesti määritellään tavoitteet ja sisällöt vuosittain koulun työsuunnitelmassa vuosiluokkien 1-3 ja 5 yhden viikkotunnin oppiaineen osalta. Vuosiluokan 6 kahden viikkotunnin oppiaine on oppilaan valinta joko tekstiilityö tai tekninen työ.

Valinnaiset aineet

Vuosiluokkia 4-6 varten oppilas tekee valinnan kahdesta vaihtoehdosta, joko vaihtoehto A tai vaihtoehto B

A. A2-ruotsi

- 4. vuosiluokalla kaksi viikkotuntia
- 5. vuosiluokalla kaksi viikkotuntia
- 6. vuosiluokalla kaksi viikkotuntia

B. Valinnaisaineiden kokonaisuus

- 4. vuosiluokalla kaksi viikkotuntia; kurssi: Lukudiplomi ja ilmaisu
- 5. vuosiluokalla yksi viikkotunti; kurssi: Soveltava matematiikka
- 6. vuosiluokalla kaksi viikkotuntia; kurssi B1-ruotsi

4. lk. Lukudiplomi ja ilmaisu

Lukudiplomi ja ilmaisu on A2-kielen vaihtoehtoinen kahden vuosiviikkotunnin oppilaan valitsema valinnaisaine neljännelle vuosiluokalle.

Tavoitteet

- Oppilas tutustuu eri aihepiireihin liittyvään kaunokirjallisuuteen.
- Oppilas keskustelee ja kertoo lukemastaan.
- Oppilas kartuttaa keskustelutaitojaan
- Oppilas harjoittelee puheen ja/tai esitelmän pitämistä
- Oppilas dramatisoi lukemaansa

Sisällöt

- Lukudiplomin suorittaminen: kriteerinä voidaan käyttää opetushallituksen lukudiplomia tai paikallisesti määriteltä aineistoa ja kriteereitä.
- Yhteiset, opastetut kirjastokäynnit.
- Luettuun liittyvät sisältö-, ilmaisu- ja pohdintatehtävät
- Dramatisointi ja/tai lausuntaa

5.lk Soveltava matematiikka

Soveltava matematiikka on yhden vuosiviikkotunnin mittainen oppilaan valitsema kokonaisuus A2-kielen sijaan.

Tavoitteet

Matemaattisten tehtävien ratkomisen käytössä olevaa oppikirjaa seuraten. Matematiikan taitojen kehittäminen osana arkipäivää toiminnallisilla keinoin.

Sisällöt

- mittaaminen käytännössä
- asteet
- tilavuuksien hahmottaminen
- yhtälöt
- geometrinen kappaleiden rakentaminen
- matemaattiset ja loogiset pelit
- yksin/pareittain/ryhmissä ratkaistavat ongelma- ja päättelytehtävät
- rahankäyttö harjoitukset
- lukujonoharjoitukset ja kertotaulut

Vuosiluokat 7-9

Taito- ja taideaineiden valinnaisten sekä valinnaisten aineiden tuntien sisällöt ja tavoitteet on määriteltä jäljempänä omassa kappaleessaan.

Taito- ja taideaineiden valinnaiset tunnit

Taito- ja taideaineiden valinnaisissa tunneissa oppilas valitsee sekä kahdeksannelle että yhdeksännelle luokalle yhden kahden vuosiviikkotunnin (1x2t) valinnan seuraavissa aineissa

- kotitalous
- kuvataide
- tekninen työ

- tekstiilityö
- liikunta.

Taito ja taideaineiden valinnaisissa tunneissa oppilas valitsee lisäksi kahdeksannelle luokalle yhden vuosiviikkotunnin (1x1t) valinnan seuraavista aineista

- valokuvaus
- teknisen työn peruskurssi
- mailapelit
- kuntoliikunta
- makumatka maailmalle.

Valinnaiset aineet

Valinnaisissa aineissa oppilas valitsee sekä kahdeksannelle että yhdeksännelle luokalle yhden kahden vuosiviikkotunnin (1x2t) valinnan seuraavista aineista

- kotitalous
- kuvataide
- saksa
- ranska
- tietotekniikka.

Valinnaisissa aineissa oppilas valitsee erikseen kahdeksannelle ja yhdeksännelle luokalle yhden vuosiviikkotunnin valinnan (1x1t) molempina vuosiluokkina seuraavista aineista

- valokuvaus
- teknisen työn peruskurssi
- mailapelit
- kuntoliikunta
- makumatka maailmalle
- musiikki (valittavana vain 9 lk:lle)
- kokeellinen kemia
- 10-sormijärjestelmä ja tekstinkäsittely
- teatteria tekemään
- yrittäminen tutuksi
- ruotsin/englannin keskustelukurssi
- kokkina luonnossa
- hygieniapassi haltuun.

Sekä taito- ja taideaineiden että valinnaisten aineiden tuntien valinnoissa ei samaa ainetta voi valita uudelleen.

Taito- ja taideaineiden ja valinnaisten aineiden ryhmiä muodostetaan kulloisenakin lukuvuotena koulun tuntikehyksen puitteissa.

KUVATAIDE

8. ja 9.luokka, 2 viikkotuntia

8. luokka

Tavoitteet

8. luokalla jatketaan jo tuttujen asioiden ja tekniikoiden harjoittelemista, mutta opetellaan myös uusia. Tavoitteena on mahdollisuuksien mukaan osallistua yhteen kotimaiseen tai ulkomaiseen taidekilpailuun

taikka taidenäyttelyyn. Tutustutaan eri aikakausien ja/tai kulttuurien taiteeseen ja käytetään niitä oman tekemisen lähtökohtana.

Keskeiset sisällöt

- Oman kuvallisen ilmaisun kehittäminen eri tekniikoita kokeillen ja käyttäen
- Muiden tekemään taiteeseen tutustuminen ja sen käyttäminen oman tekemisen lähtökohtana
- Omien taidemieltymysten pohtiminen ja perusteleminen

9. luokka

Tavoitteet

9. luokalla on teknisen osaamisen ja taiteellisen ilmaisun kehittämisen lisäksi tavoitteena oppia tiedostamaan entistä paremmin oma tapansa työskennellä. Itsenäistä, pitkäjänteistä työskentelyä ja sen vaatimaa suunnittelua ja aikatauluttamista harjoitellaan kevätpuolella tehtävän lopputyön muodossa.

Keskeiset sisällöt

- Omien kuvataiteellisten vahvuuksien pohtiminen ja kehittäminen eteenpäin
- Itsenäisen työskentelyn harjoittelu

LIIKUNTA

8. ja 9. luokka, 2 viikkotuntia

Fyysisten ja motoristen valmiuksien syventäminen perusliikuntatuntien pohjalta.

Valinnaisen liikunnan kurssilla pyritään syventymään aikaisempiin opittuihin taitoihin. Sisällöstä käydään keskustelua kurssin alussa ja sen aikana, jotta sitä voitaisiin kehittää eteenpäin vielä tulevaisuudessakin.

Kurssin aikana monipuolistetaan liikunta valikoimaa, sisällyttäen siihen myös niitä lajeja, joihin ei perusliikuntatunneilla aika riitä. Mahdollisuuksien mukaan esim. golfia, itsepuolustuslajeja, keilailua, ammuntaa ja kuntosalityöskentelyä.

Kurssi arvioidaan numeraalisesti.

PÄÄTTÖARVIOINNIN KRITERIT ARVOSANALLE 8

- Osoittaa oppimis- ja yrittämishalua tunneilla
- Varustautuu ja pukeutuu liikuntatunnille tunnin sisällön mukaisesti
- Toimii vastuullisesti ja ottaa toiset huomioon noudattaen sääntöjä sekä sopimuksia

TIETOTEKNIikka

8. ja 9. luokka 2 viikkotuntia

Kahdeksannella luokalla syvennetään tietotekniikan perustaitoja oppilaiden lähtötaso huomioon ottaen. Keskitytään yleisiin työvälineohjelmiin ja Internetin vastuulliseen käyttöön. Oppilaita opastetaan tiedon hankinnassa, jäsentämisessä ja sen totuudenmukaisuuden arvioinnissa. Kurssilla tehdään laajempi projektityö multimedian avulla.

Yhdeksännellä luokalla keskitytään koodaukseen ja kotisivuihin. Samalla tarkennetaan Internetin käytön sääntöjä kuten kopiointia ja nettietikettiä. Kurssilla harjoitellaan myös laajemman tutkielman tekemistä.

Kurssista saa numeroarvostelun.

Hyvään arvosanaan (8) vaaditaan luonteva ja monipuolinen työvälinohjelmien käyttötaito sekä omatoiminen yksinkertaisten ohjelmien muokkauskyky eli koodaus.

KOTITALOUS

8-9. lk, 2 viikkotuntia

Tavoitteet

Valinnaisen kotitalouden tavoitteena on kerrata, syventää ja laajentaa seitsemännellä luokalla opittuja kotitalouden taitoja ja vahvistaa valmiuksia vastuulliseen työskentelyyn, yhdessä toimimiseen, yritteliäisyyteen ja kriittiseen tiedonhankintaan. Ryhmä- ja parityöskentelyssä perehdytään erityisruokavalioihin ja suunnitellaan itsenäisesti toteutettavia arkiaterioita ja teemakutsuja. Juhlakulttuuriin syvennyttään toteuttamalla projektiluontoisesti nuoren ensimmäinen juhla. Ajankohtaisten ruokatrendien lisäksi perehdytään suomalaiseen ruokaperinteeseen ja paneudutaan muiden maiden ruokakulttuurien erityispiirteisiin. Pyritään olemaan mukana kalenteriruokavuoden tapahtumissa luonnossa ja lähiympäristössä. Oppilasta ohjataan huomioimaan valinnoissaan ja kodin hoidossa ympäristö- ja kuluttajanäkökulma sekä kannustetaan itsenäiseen elämään ja yhdessä elämiseen.

8. lk

Keskeiset sisällöt

Suomalaista ruoka- ja leivonnaiskulttuuria
Sadonkorjuuta ja säilöntää
Ateriasuunnittelua
Kalenterivuoden ja elämänkaaren juhlia
Erityisruokavalioita
Ravitsemussuosittelun soveltamista
Ruokaturvallisuutta
Elintarviketuntemusta
Vastuun ottamista
Vuorovaikutustaitoja
Vaatehuollon ja puhtaanapidon kertausta
Ajankäytön suunnitelmallisuutta
Kotitalouden teknologiaa
Harkitsevaa kuluttamista
Ympäristötietoisuutta
Median vaikutusta omiin kulutusvalintoihin
Arjenhallintataitoja

9. lk

Keskeiset sisällöt

Kansainvälisen ruokakulttuurin perusteita
Ruoka- ja juhlakulttuuria
Elintarviketuntemusta
Ruoanvalmistus- ja leivontataitojen syventämistä
Ympäristötietoisuutta
Kestäviä ja terveellisiä ruokavalintoja
Itsenäiseen elämään valmistautumista

Vuorovaikutustaitoja
 Ajankäytön suunnitelmallisuutta
 Vastuullisen talouden suunnittelua
 Median vaikutusta omiin kulutusvalintoihin
 Arjenhallintataitoja

TEKSTIILITYÖ

8. ja 9. luokka, 2 viikkotuntia

Valinnaisena oppiaineena tekstiilityö antaa kädentaidoista kiinnostuneelle oppilaalle mahdollisuuden jatkaa perusopetuksessa saamiensa tietojen ja taitojen syventämistä oman tasonsa ja taitojensa mukaan peruskoulun 8. ja 9. vuosiluokalla.

Tavoitteet

Peruskoulun valinnaisen tekstiilityön keskeisenä tavoitteena on antaa oppilaalle monipuoliset mahdollisuudet tutustua tekstiilityön eri osa-alueiden työtapoihin, käytettäviin materiaaleihin ja työvälineisiin. Oppiaineen yleisten tavoitteiden lisäksi valinnaisaineessa painottuu persoonallisen ja omaleimaisen käsityön tuottaminen, sekä suunnitelmallinen ja itsenäinen työskentely.

Keskeiset sisällöt

Oppilas valmistaa ohjatusti erilaisilla käsityötekniikoilla vapaavalintaisia tekstiilejä sekä oppii seuraamaan valmiita ohjeita ja etsimään itsenäisesti tietoa.

Kehittää osaamistaan eri tekstiilityötekniikoissa, materiaalituntemuksessa sekä työvälineiden ja koneiden käytössä. Dokumentoi ja arvioi omia töitä.

Osaa toimia vastuullisena ryhmän jäsenenä.

Oppilas oppii ostamaan, kierrättämään, huoltamaan, suunnittelemaan ja valmistamaan sekä vaatteita että kodintekstiilejä. Projektiluontoisissa töissä korostuu yhteys muihin oppiaineisiin ja koulun ulkopuolisiin yhteistyökumppaneihin.

Arviointi

Kahdeksannen ja yhdeksannen luokan kahden vuosiviikkotunnin arviointi tapahtuu numeroarviointina. Tämän rinnalla käytetään itse arviointia, joka toteutetaan oppimispäiväkirjan avulla.

Päättöarvioinnin kriteeri arvosanalle 8

oppilas kykenee suunnittelemaan ohjatusti valmistuskelpoisen tuotteen. Suunnittelussa on otettu huomioon käytettävissä oleva aika, välineet, materiaalit, työmenetelmät ja omat taidot sekä tuotteen tarkoituksenmukaisuus. Oppilas hallitsee perustekniikat ja osaa tarvittaessa soveltaa niitä Työskentely on tarkoituksenmukaista ja huolellista. oppilas noudattaa työturvallisuusohjeita. Työskentely on itsenäistä ja tarvittaessa hän osaa pyytää apua. Valmiista tuotoksesta tulee käyttökelpoinen. Oppilas pystyy arvioimaan omaa työskentelyä ja oppimistaan tuotteen valmistusprosessissa.

TEKNINEN TYÖ

8. ja 9. luokka, 2 viikkotuntia

Teknisen työn valinnaiskurssilla syvennetään teknisen työn eri osa-alueiden taitoja ja tietoja.

Tavoitteena on kädentaitojen harjaannuttaminen ja jatkuvaan käsityön harrastamiseen ja tekemiseen kannustaminen. Samalla ohjataan oppilasta kokonaisen suunnitteluprosessin hallintaan ja ongelmaratkaisukyvyyn kehittämiseen.

Luodaan laaja-alainen käsitys nykYTEknologian mahdollisuuksista, mutta samalla opetetaan myös kriittistä ajattelua. tärkeitä on hahmottaa käsityötä ja muotoilua oleellisena osana suomalaista kulttuuria.

Teknisessä työssä tutustutaan erilaisiin ammatteihin ja autetaan tulevaan ammatinvalintaan liittyvissä ratkaisuissa. tutustumiskäynneillä opitaan ymmärtämään yritystoimintaa ja teollisia prosesseja. Oppilas oppii huomaamaan, että materiaalien vastuullinen käyttö vähentää jätteen määrää ja oikea materiaalin valinta tukee työskentelyä ja valmiista töistä tulee käyttökelpoisempia. Oppilas oppii myös huoltamaan ja korjaamaan esineitä ja huomaa, että jokaisella esineellä on oma elinkaarensa.

Sisällöt ja käytettävissä olevat materiaalit sekä työvälineet ohjaavat suunnittelua ja työskentelyä. Ideana on pääsääntöisesti oppilaan omasta kiinnostuksesta ja tarpeesta tehtävä tuote ja työskentelyprosessi. Tutkitaan ja työstetään erilaisia materiaaleja. Työstökoneiden käytössä opetellaan oikeaa ja vastuullista sekä turvallista käyttöä. Harjoitellaan myös teknisen piirustuksen alkeita. töiden tekemisessä kiinnitetään huomiota töiden viimeistelyyn. Opitaan tekemään töitä sekä yksin että ryhmässä.

Päättöarvioinnin kriteeri arvosanalle 8

oppilas kykenee suunnittelemaan ohjatusti valmistuskelpoisen tuotteen. Suunnittelussa on otettu huomioon käytettävissä oleva aika, välineet, materiaalit, työmenetelmät ja omat taidot sekä tuotteen tarkoituksenmukaisuus. Oppilas hallitsee perustekniikat ja osaa tarvittaessa soveltaa niitä Työskentely on tarkoituksenmukaista ja huolellista. oppilas noudattaa työturvallisuusohjeita. Työskentely on itsenäistä ja tarvittaessa hän osaa pyytää apua. Valmiista tuotoksesta tulee käyttökelpoinen. Oppilas pystyy arvioimaan omaa työskentelyä ja oppimistaan tuotteen valmistusprosessissa.

VALINNAINEN KIELI (B2) (4vkt)

Ranska, saksa B2-kieli

vuosiluokille 8-9

Tavoitteet

- Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

Tutustutaan kyseisten kielten kielialueeseen ja elämänmuodon joihinkin keskeisiin piirteisiin.

- Kielenopiskelutaidot

Oppilasta rohkaistaan elinikäiseen oppimiseen ja kartuttamaan omaa kielitaitoaan sekä löytämään itselleen sopivat tavat oppia kieltä.

- Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa

Harjoitellaan suullista ja kirjallista vuorovaikutusta eri viestintäkanavia käyttäen ja tuetaan oppilasta kielellisten viestintästrategioiden käytössä.

- Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä

Rohkaistaan oppilasta tulkitsemaan ikätasolleen sopivia ja itseään kiinnostavia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä.

- Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä

Harjoitellaan pienimuotoista puhumista ja kirjoittamista sekä kiinnitetään erityistä huomiota ääntämiseen ja oleellisimpiin rakenteisiin.

8. – 9. lk

Keskeiset sisällöt

- Erilaiset tilanteet ja aihepiirit oman ja opiskeltavan kielen kielialueen näkökulmasta.

Tutkitaan ja vertaillaan opiskeltavalle kielelle luonteenomaisia ja jo opituista kielistä tuttuja ja yhdistäviä piirteitä. Etsitään oppilaita kiinnostavaa tietoa kielialueen kulttuurisista ja muista ilmiöistä.

- Asetetaan omia tavoitteita, opetellaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta

Keskeisiä aiheita ovat minä itse, perheeni, ystäväni, koulu, harrastukset ja vapaa-ajan vietto sekä elämä kohdekielisessä ympäristössä. Kiinnitetään erityisesti huomiota luontevan ääntämisen harjoitteluun.

- Keskeiset rakenteet

Opetellaan kunkin kielen ominainen keskeinen kielioppi kielten oppikirjojen sisältöjen mukaisesti

- Viestintästrategiat

dialogi

lyhyiden viestien kirjoittaminen

erilaiset tekstit

erilaiset arkipäivän tilanteet

Arviointi

Perustuu valtakunnallisen opetussuunnitelman arviointikriteereihin.

LIIKUNTA, mailapelikurssi

8. lk: ja 9. lk, 1viikkotunti

Mailapelikurssi: sulkapallo, pöytätennis, pesäpallo, salibandy ja mahdollisuuksien mukaan tennistä.

Arviointi

Hyväksytty / Hylätty

KUNTOLIIKUNTA

8. lk: ja 9. lk, 1 viikkotunti

Tarkoituksena on vahvistaa monipuolisin tavoin kestävyyttä (aerobista kuntoa), kehon hallintaa (motorista kuntoa), lihasvoimaa, lihaskestävyyttä ja nivelten liikkuvuutta (tuki- ja liikuntaelimestön kuntoa).

Arviointi

Hyväksytty / Hylätty

KOKEELLINEN KEMIA

8. tai 9. luokka, 1 viikkotunti

Tutkitaan erilaisia luonnonilmiöitä tekemällä kokeellisia töitä ja tutkimuksia. Tehdään kvalitatiivisia töitä kuten titraus, tislauk ja sakkakokeet oppilaiden toiveet huomioon ottaen. Töiden avulla tutustutaan myös ainemäärän käsitteeseen ja reaktioyhtälöihin.

Kurssin arvostelu on Hyväksytty tai Hylätty.

TEATTERIA TEKEMÄÄN

8. ja 9. luokka, 1 viikkotunti

Teatterikurssilla harjoitellaan näyttämöilmaisua eri tavoin. Alussa on pyrkimys ilmaisun vapauttamiseen näyttämöliikunnan, mimiikan ja improvisoinnin keinoin. Myöhemmin tavoitteena on oman produktion valmistaminen.

Teatterikurssilla oppilaat voivat

a) tehdä esityksen oman käsikirjoituksen ja omien ideoiden pohjalta

b) muokata valmiin käsikirjoituksen omaksi ohjelmakseen.

Päättöarviointi

Arviointi: Hyväksytty / Hylätty

RUOTSIN KIELEN KESKUSTELUKURSSI

8. ja 9. lk: 1 viikkotunti

Tavoitteet

Oppilaan suullinen kielitaito vahvistuu ja hän selviytyy paremmin arkipäivän puhetilanteista ruotsin kielellä.

Sisältö

Oppitunneilla harjoitellaan jokapäiväisiä elämän puhetilanteita mm. dialogien ja draaman avulla. Puheen avulla aktivoidaan myös sanavarastoa ja syvennetään rakenteiden hallintaa.

Arviointi

Hyväksytty / Hylätty.

ENGLANNIN KIELEN KESKUSTELUKURSSI

8. ja 9. lk: 1 viikkotunti

Tavoitteet

Oppilaan suullinen kielitaito vahvistuu ja hän selviytyy paremmin arkipäivän puhetilanteista englannin kielellä.

Sisältö

Oppitunneilla harjoitellaan jokapäiväisiä elämän puhetilanteita mm. dialogien ja draaman avulla.

Arviointi

Hyväksytty / Hylätty.

10-SORMIJÄRJESTELMÄ JA TEKSTINKÄSITTELY

8. ja 9. lk, 1 viikkotunti

Tavoitteet ja sisällöt

Kurssin tavoitteena on omaksua 10-sormijärjestelmä, oppia käyttämään sujuvasti Word-tekstinkäsittelyohjelmaa sekä laatimaan erilaisia asiakirjoja ja käsittelemään kuvia.

Tunneilla opetellaan uusimpien tekstinkäsittelyohjelmien käyttöä ja kirjoittamaan 10-sormijärjestelmällä. Sitä harjoitellaan käyttäen apuna kirjain-, sana-, lause- ja tekstiharjoituksia. Kurssilla perehdytään myös yleisimpien asiakirjojen tuottamiseen.

Tunneilla opitaan myös perustaidot tietokoneella tehtävästä kuvankäsittelystä. Kuvankäsittelyssä opitaan tuottamaan digitaalisia kuvia ja rajaamaan ja kehystämään niitä ja liittämään kuvat tekstiin ja sähköpostiin.

Kurssi etenee kunkin oppilaan henkilökohtaisen edistymisen tahdissa.

Arviointi
Hyväksytty / Hylätty.

MUSIIKKI

9 lk 1 viikkotunti

Tavoitteet ja sisällöt

Kurssin tavoitteena on rohkaistua laulamaan ja oppia tuntemaan erilaisia kuoromusiikin ilmaisutapoja. Jazz, iskelmä, 60luvun pop, rock, rap, elokuvamusiikki, suomalainen iskelmä. Opitaan esiintymään yksin ja pienessä ryhmässä.

Tunneilla harjoitellaan yhteislaulua ja yksinlaulua. Tutustutaan erilaisiin musiikinlajeihin ja lauletaan tunnettuja iskelmiä sekä rock and rollia. Kehitetään sävelkorvaa ja opetellaan musisoimaan.

Kurssi on koulun musiikkiluokassa. Kurssi etenee kunkin oppilaan henkilökohtaisen musikaalisen edistymisen ja ryhmän laulutaitojen tahdissa.

Arviointi
Hyväksytty / Hylätty.

MAKUMATKA MAAILMALLE

8. ja 9 lk, 1 viikkotunti

Tavoitteet

Tavoitteena on tutustua eri ruokakulttuurien erityispiirteisiin ja suomalaisen kalenterivuoden juhlaruokaperinteisiin monipuolisesti seitsemännen luokan kotitalouden taitoja kehittäen. Opitaan ymmärtämään erilaisia tekijöitä vieraiden ruokakulttuurien taustalla ja vahvistetaan omaa kansallista ruokaperinnetuntemusta. Suunnitellaan ja toteutetaan ajankohtaisia suomalaisia ja kansainvälisiä ruokatrendejä. Pohditaan ruokaan liittyviä merkityksiä ja seurataan mediassa käytävää ruokakeskustelua.

Sisällöt

Maailman suurimmat ruokakulttuurialueet
Oppilaiden valitsevat kansainväliset ruokakulttuurit
Suomalaista ruokaa ulkomaalaiselle vieraalle
Maahanmuuttajien ruokakulttuureja

Arviointi
Hyväksytty / Hylätty

TEKNISEN TYÖN PERUSKURSSI

8. ja 9. lk, 1 viikkotunti

Teknisen työn peruskurssin sisältö on sovellettu teknisen työn kahden viikkotunnin sisällöistä. Koska aikaa on vain yksi viikkotunti, pyritään käymään läpi oppilaiden kiinnostuksen mukaisia sisältöjä.

Arviointi
Hyväksytty / Hylätty

YRITTÄMINEN TUTUKSI

8. ja 9. lk, 1 viikkotunti

Tavoitteena on kehittää oppilaan sisäistä ja ulkoista yrittäjyyttä. Sisäisen yrittäjyyden tarkoituksena on innostaa oppilasta opiskeluun ja vastuun ottamiseen omasta työstään. Ulkoisella yrittäjyydellä tarkoitetaan tutustumista yritystoimintaan ja sen perusteisiin. Otetaan selvää erilaisista yritysmuodoista ja yrityksen perustamisesta. Työskentely toteutetaan käytännönläheisesti tekemällä pääasiallisesti erilaisia harjoituksia ja projekteja. Tärkeässä osassa on myös vierailut hankolaisiin yrityksiin, yhdistyksiin ja järjestöihin. Myös kummiyritystoimintaa pyritään järjestämään.

Arviointi

Hyväksytty / Hylätty

VALOKUVAUS

8. ja 9. luokat, 1 viikkotunti

Tavoitteet ja sisältö

Kameran tekniikkaan ja valokuvauksen eri lajeihin (muotokuvaus, maisemakuvaus, dokumenttikuvaus, jne.) tutustumisen lisäksi valokuvauskurssilla opetellaan muun muassa sommittelun ja

KOKKINA LUONNOSSA

8. ja 9. luokat, 1 viikkotunti

Tavoitteena on, että oppilas saa tarvittavat tiedot ja taidot nauttiakseen ja selviytyäkseen retkeilystä Hangon lähiluonnossa ja hänessä syttyy kipinä seikkailu- ja luontoliikuntaan.

Luokkatunnilla käydään läpi retken varusteisiin ja valmisteluihin liittyviä asioita sekä opetellaan tunnistamaan retken vaaratekijöitä. Oppitunnit pyritään pitämään pääsääntöisesti luonnossa. Retkillä opetellaan tekemään tulet, valmistamaan ruokaa retkikeittimellä ja nuotiolla, suunnistamaan polkuja pitkin ja hyödyntämään luonnon antimia.

Keväällä pyritään järjestämään mahdollisuus yön yli retkeen turvallisessa maastossa yhteistyökumppaneiden tuella. Yöretkelle oppilaat tarvitsevat makuupussin ja rinkan/ison repun. Retkeilyvarusteita pyritään järjestämään lainaan. Oppitunnit painottuvat 1. ja 5. jaksoon.

Arviointi perustuu aktiiviseen osallistumiseen ja oppitunneilla sekä retkillä annettujen tehtävien tekemiseen yhdessä ryhmän kanssa.

RETKEILIJÄN OIKEUDET JA VELVOLLISUUDET

- jokamiehen oikeudet
- luonnontuotteiden kerääminen
- tulenteko
- kalastaminen
- roskaton retkeily

RETKIVARUSTEET

- pukeutuminen ja pakkaaminen
- makuupussi, makuualusta, reppu, teltta
- puukko
- kännykkä ja kompassi

RUOANVALMISTUS LUONNOSSA

- juomavesi
- nuotioruoka
- retkikeitinruoka

ONGELMIA LUONNOSSA

- eksyksissä
- paleltuneena
- loukkaantuneena

kuvankäsittelyn perusteita sekä harjoitellaan katsomaan kuvia ja keskustelemaan niistä.

Arviointi

Hyväksytty / Hylätty

HYGIENIAPASSI HALTUUN

8. ja 9. luokat, 1 viikkotunti

Tavoitteet:

Hygieniapassi -valinnaisaineessa opiskellaan ja harjoitellaan elintarvikehygienian perusasiat. Kurssin lopussa suoritetaan osaamistesti, josta hyväksytysti suoriutumalla saa hygieniapassin.

Hygieniapassi on todistus elintarvikehygieenisestä osaamisesta. Suomen elintarvikelain mukaan hygieniapassi tarvitaan, mikäli työntekijä käsittelee työssään pakkaamattomia ja helposti pilaantuvia elintarvikkeita esim. kahvilassa, ravintolassa, kioskissa, pikaruokaravintolassa, elintarvikemyymälässä, päiväkodissa, suurkeittiössä tai elintarvikkeita valmistavassa tehtaassa.

Sisällöt:

- Mikrobiologian perusteet sekä elintarvikkeiden saastuminen
- Ruokamyrkytykset
- Hygieeniset työskentelytavat
- Henkilökohtainen hygienia
- Puhtaanapito
- Oma-valvonta
- Suomen elintarvikelainsäädäntö ja viranomaiset

Kotitalouden opetuksessa käytettäviä työtapoja voivat olla käytännön työskentely tai kirjallinen työskentely yksin, pareittain tai ryhmässä, tutustumiskäynnit ja vierailijat.

Arviointikriteerit:

Oppiaineen hyväksytysti suorittaminen edellyttää oppilaan osallistumista tavoitteiden mukaiseen tuntityöskentelyyn itsenäisesti sekä osana ryhmää.

Hyväksytty/hylätty

13. Vuosiluokat 1 – 2

13.1 Siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen

Hangossa esiopetus toteutetaan esiopetusryhmissä, jotka toimivat fyysisesti joko päiväkotien tai koulujen yhteydessä. Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstö toimivat yhteistyössä. Koulut ja esikoulut ovat laatineet yhteistyösuunnitelmat, joiden mukaan toimitaan. Siirtymävaiheessa lähettävä taho, esikoulu, ottaa yhteyttä vastaanottavaan tahoon, lapsen tulevaan kouluun. Tavoitteena on, että lapsen siirtyminen esiopetuksesta kouluun on sujuvaa. Päivähoidon ja esiopetuksen piirissä mahdollisesti aloitetut tukitoimet jatkuvat tarpeen vaatiessa koulussa ilman katkosta.

13.4.1 Äidinkieli

Vuosiluokka 1

Vuorovaikutustaidot

Tavoitteet

Oppilas

- kertoo asioista ja omista kokemuksistaan
- kuuntelee toisten puheenvuoroja
- osallistuu ilmaisuharjoituksiin omien kykyjensä mukaan.

Sisällöt

- suullista ilmaisua koulun erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- rooli- ja draamaleikit

Lukeminen ja kirjoittaminen

Tavoitteet

Oppilas oppii

- kirjain-äännevastaavuuden
- lukemaan lyhyitä sanoja ja lauseita
- ymmärtämään lukemaansa
- luettelemaan kirjaimet aakkosjärjestyksessä
- pienet ja isot tekstauskirjaimet yksittäin saneltaessa
- kirjoittamaan helppoja, tuttuja sanoja virheettömästi
- tuottamaan tekstiä tietotekniikan avulla

Sisällöt

- kielellisen tietoisuuden kehittäminen riimien, runojen ja lorujen avulla
- käsitteet äänne, kirjain, tavu, sana
- sanojen purkaminen tavuiksi ja äänteiksi
- ääneen lukeminen
- oikeinkirjoitusharjoitukset
- tekstinymmärtämisharjoitukset
- isot ja pienet tekstauskirjaimet
- oikea kynäote
- tekstinkäsittelyohjelmaan tutustuminen

Kirjallisuus ja kieli

Tavoitteet

Oppilas

- innostuu lukemisesta
- lukee omaa lukutaitoaan vastaavia tekstejä.

Sisällöt

- monipuoliseen kirjallisuuteen tutustuminen opettajan lukemana tai itse lukien
- kirjastoon tutustuminen

Vuosiluokka 2

Vuorovaikutustaidot

Tavoitteet

Oppilas

- osallistuu keskusteluun
- tekee kysymyksiä keskusteltavasta aiheesta
- esittää mielipiteitään ja ajatuksiaan
- esiintyy rooliharjoituksissa

Sisällöt

- keskittyvä, tarkka kuuntelu
- päättelevä kuuntelu
- monipuoliset ilmaisuharjoitukset

Lukeminen ja kirjoittaminen

Tavoitteet

Oppilas oppii

- sujuvan mekaanisen lukutaidon
- ymmärtämään lukemaansa
- kirjoittamaan lyhyitä lauseita oikein
- kirjoittamaan pieniä tarinoita
- etsimään tietoa ikäkaudelle soveltuvista teksteistä
- käyttämään tekstinkäsittelyohjelmaa.

Sisällöt

- kielellisen tietoisuuden harjoitteet
- siirtyminen ääneen lukemisesta myös äänettömään lukemiseen
- tekstin ymmärtämisen harjoitukset
- oikeinkirjoitusharjoitukset
- mielikuvituksen käyttö kirjoittamisessa
- lauseen kirjoittamisen harjoittelu
- tietoteksteistä keskusteleminen ja niiden sisällön avaaminen
- kirjoitetun- ja puhekielen eron tunnistaminen
- pienimuotoiset työt tekstinkäsittelyohjelmalla

Kirjallisuus ja kieli

Tavoitteet

Oppilas

- oppii valitsemaan lukutaidolleen sopivaa ja itselleen mieltäisää luettavaa
- lukee ikäkaudelle soveltuvaa kirjallisuutta ja tekstejä
- ymmärtää aakkostamisen periaatteen kirjastossa.

Sisällöt

- kirjaston käytön harjoittelu
- elämykselliset keinot kirjojen käsittelyssä
- ikäkaudelle soveltuviin tietoteksteihin tutustuminen

13.4.4 Matematiikka

Vuosiluokka 1

Tavoitteet

Matematiikkaa opitaan monipuolisesti eri aisteja, kehoa ja erilaisia välineitä käyttäen. Oppilas toimii sekä itsenäisesti että yhdessä tehden ja tutkien kulloisenkin oppimisympäristön suomien mahdollisuuksien mukaan.

Sisällöt

- lukumäärä, luvut ja numerosymbolit
- yhteen – ja vähennyslasku lukualueella 0-100
- yhteen- ja vähennyslaskun yhteys, yhteenlaskun vaihdannaisuus, vähennyslaskuparit, puuttuva yhteenlaskettava ja vähentäjä, pitkät yhteen- ja vähennyslaskut, kymmenylitys yhteenlaskussa, kymmenalitus vähennyslaskussa, vähennyslaskun tarkistaminen, tuplat, luvun puolittaminen ja kaksinkertaistaminen, parilliset ja parittomat luvut
- suuruusvertailua
- lukujonoja
- kellonajat: tasatunnit, puolet tunnit
- raha, €
- diagrammi
- geometriaa: kappaleita, tasokuvioita
- mittaamisen periaatteita: senttimetri

Vuosiluokka 2

Tavoitteet

Matematiikkaa opitaan monipuolisesti eri aisteja, kehoa ja erilaisia välineitä käyttäen. Oppilas toimii sekä itsenäisesti että yhdessä tehden ja tutkien kulloisenkin oppimisympäristön suomien mahdollisuuksien mukaan

Keskeiset sisällöt

- yhteen- ja vähennyslaskua lukualueella 0–100
- alekkainlaskua, muistinumero yhteenlaskussa ja lainaaminen vähennyslaskussa, kymmenylitys yhteen- ja vähennyslaskussa, tasakymmenistä vähentäminen
- parittomat ja parilliset luvut
- tosi ja epätosi
- kertolaskun käsite, kertotaulut 1-5 ja 10, kertolaskun vaihdannaisuus
- jakolasku ja murtoluvun käsite: jakaminen yhtä suuriin ryhmiin, murtolukuja
- geometria: kappaleita, tasokuvioita, kolmikulmioita, nelikulmioita, monikulmioita
- kellonajat: tasatunnit, puolet tunnit, varttia yli, varttia vaille
- mittaaminen: senttimetri, metri, gramma ja kilogramma, litra ja desilitra
- yksinkertaisten taulukoiden ja diagrammien lukeminen

13.4.5 Ympäristöoppi

Vuosiluokka 1

Tavoitteet

Oppilas

- kiinnostuu ja tulee uteliaaksi ympäristöstään leikkiin pohjautuvien ongelmanratkaisutehtävien avulla
- oppii tunnistamaan ympäristössään biologian, maantiedon, fysiikan, kemian ja terveystiedon kannalta omaan ikäänsä sopivaa perustietoa
- tutustuu omaan lähiympäristöönsä ja tunnistaa Hangon ominaispiirteitä Suomen eteläisimpänä kaupunkina
- oppii terveytensä ja hyvinvointinsa kannalta tarvittavaa perustietoa
- harjoittelee itsensä ja ryhmänsä kannalta tarpeellisia vuorovaikutustaitoja
- oppii pohtimaan omien tekojensa ja valintojensa vaikutusta lähiympäristössään.

Keskeiset sisällöt

Eliöt ja elinympäristöt: koulun piha ja lähiympäristö

- elottoman ja elollisen luonnon peruspiirteitä
- erilaisten elinympäristöjen havainnoiminen (esim. koulun piha ja metsä)
- tavallisimpien kasvi-, eläin- ja sienilajien tunnistaminen
- luonnon tarkkailu eri vuodenaikoina

Oma lähiympäristö, kotiseutu ja maapallo ihmisen elinympäristönä

- lähiympäristö ja kotiseutu
- yksinkertainen Suomen kartta
- sää ja sen vaihtelut
- vuorokausi, viikko, kuukausi ja vuodenaajat

Fysikaaliset ilmiöt ja niiden tekniset sovellukset

- valon ja äänen, niiden lähteiden ja ominaisuuksien tutkiminen ja näön ja kuulon suojeleminen

Aine

- tuttujen aineiden ominaisuuksien ja olomuotojen ja niiden muutosten tutkiminen (esim. vesi ja ilma)
- tuttujen materiaalien tutkiminen, säästävää käyttöä ja kierrätystä painottaen (esim. lasi, puu ja paperi)

Terveys ja turvallisuus

- ihmisen kehon kasvuun ja kehitykseen tutustuminen
- tunteet ja niiden hallinta
- yhdessä toimiminen , yhteiset säännöt
- puhtaus, lepo ja liikunta
- turvallinen koti ja koulumatka

Vuosiluokka 2

Tavoitteet

Oppilas

- kiinnostuu ja tulee uteliaaksi ympäristöstään leikkiin pohjautuvien ongelmanratkaisutehtävien avulla
- oppii tunnistamaan ympäristössään biologian, maantiedon, fysiikan, kemian ja terveystiedon kannalta omaan ikäänsä sopivaa perustietoa
- tutustuu omaan lähiympäristöönsä ja tunnistaa Hangon ominaispiirteitä Suomen eteläisimpänä kaupunkina
- oppii terveytensä ja hyvinvointinsa kannalta tarvittavaa perustietoa
- harjoittelee itsensä ja ryhmänsä kannalta tarpeellisia vuorovaikutustaitoja
- oppii pohtimaan omien tekojensa ja valintojensa vaikutusta lähiympäristössään.

Keskeiset sisällöt

Eliöt ja elinympäristöt: koulun piha ja lähiympäristö

- erilaisten elinympäristöjen havainnoiminen (esim. puisto ja niitty)
- kasvin osat
- ruoan alkuperä ja tuottaminen (esim. leivän ja maidon tie, puutarhan ja luonnon antimia)

Oma lähiympäristö, kotiseutu ja maapallo ihmisen elinympäristönä

- Suomi osana maapalloa
- maapallon erilaiset alueet, maapallo eliöiden elinpaikkana
- karttoihin tutustuminen ja laatiminen (esim. huone-, piha-, kotiseutukartta)
- avaruudellisuus

Fysikaaliset ilmiöt ja niiden tekniset sovellukset

- lämmönlähteiden tutkiminen ja lämmön mittaaminen

Aine

- tuttujen aineiden ominaisuuksien ja olomuotojen ja niiden muutosten tutkiminen (esim. maa ja maalajit)
- tuttujen materiaalien tutkiminen, säästävää käyttöä ja kierrätystä painottaen (esim. muovi, metalli ja tekstiilit)

Terveys ja turvallisuus

- terveystottumukset ja omasta terveydestä huolehtiminen
- itsensä ja muiden arvostaminen
- kiusaamisen ehkäisy ja koskemattomuus
- ensiapu ja avun hälyttäminen
- turvallinen liikenne

13.4.6 Uskonto

Vuosiluokka 1

Tavoitteet

Oppilas

- oppii luottamusta elämään ja itseensä
- tutustuu Jeesuksen elämään ja opetuksiin
- ymmärtää kirkkovuoden ja Jeesuksen elämänkaaren välisen yhteyden
- tutustuu luterilaiseen kirkkoon ja seurakunnan toimintaan
- oppii eettisten asioiden pohdintaa, omien tunteiden ja kokemusten jakamista sekä kristillisen etiikan soveltamista.

Keskeiset sisällöt

Luottamus ja turvallisuus

- oppilaiden kokemuksista ja elämäntilanteista nousevia elämään ja kuolemaan liittyviä asioita

Arvokas ja ainutlaatuinen elämä

- minun juureni; perheen ja suvun arvoja ja perinteitä
- erilaiset perheet
- toisen ihmisen ja luonnon kunnioitus, valintojen tekeminen ja vastuullisuus
- teemaan liittyviä Raamatun kertomuksia

Eettisyyteen kasvaminen

- ihmisen arvo erityisesti luomisen näkökulmasta
- yhdessä elämisen kysymykset
- oikeudenmukaisuus
- kultainen sääntö

Luterilaisen kirkon elämä

- seurakunta oppilaan elämässä
- kirkko- ja kalenterivuoden juhlia ja niihin liittyviä kristillisiä sisältöjä ja tapoja
- luterilaisen kirkon käsitys Jumalasta, armosta, pelastuksesta ja Raamatusta
- uskonnon keskeiset käsitteet ja symbolit

Vuosiluokka 2

Tavoitteet

Oppilas

- oppii luottamusta elämään ja itseensä, kohtaamaan rohkeasti tulevaisuuden, ymmärtämään pyhän ulottuvuuden sekä näkemään uskonnon vaikutuksen omassa ja muiden elämässä
- tutustuu Jeesuksen elämään ja opetukseen
- ymmärtää kirkkovuoden ja Jeesuksen elämänkaaren välisen yhteyden
- tutustuu luterilaiseen kirkkoon ja seurakunnan toimintaan
- tutustuu muihin kristillisiin kirkkoihin ja ympäröiviin uskonnollisiin ja ei-uskonnollisiin katsomuksiin
- oppii eettisten asioiden pohdintaa, omien tunteiden ja kokemusten jakamista sekä kristillisen etiikan soveltamista.

Keskeiset sisällöt

Luottamus ja turvallisuus

- oppilaiden kokemuksista ja elämäntilanteista nousevia elämään ja kuolemaan liittyviä asioita

Arvokas ja ainutlaatuinen elämä

- minun juureni; perheen ja suvun arvoja ja perinteitä
- toisen ihmisen ja luonnon kunnioitus, valintojen tekeminen ja vastuullisuus
- teemaan liittyviä Raamatun kertomuksia
- suvaitsevaisuus
- alustava tutustuminen kouluyhteisön sekä lähiympäristön uskontoihin ja niiden keskeisiin tapoihin ja juhliin

Raamatun kertomuksia ja opetuksia

- Jeesuksen elämä ja opetukset

Eettisyyteen kasvaminen

- yhdessä elämisen kysymykset ja oikeudenmukaisuus
- toisen asemaan eläytyminen

Luterilaisen kirkon elämä

- ihmisarvo ja yksilöllisyys

Seurakunta oppilaan elämässä

- kirkko- ja kalenterivuoden juhlia ja niihin liittyviä kristillisiä sisältöjä ja tapoja
- luterilaisen kirkon käsitys Jumalasta, armosta, pelastuksesta ja Raamatusta
- uskonnon keskeiset käsitteet ja symbolit

13.4.7 Elämäkatsomustieto

Vuosiluokka 1

Tavoitteet

Tavoitteena on edistää oppilaan pyrkimystä

- kasvaa kohtaamaan epävarmuutta ja kehittää taitojaan ilmaista itseään
- etsiä ja rakentaa identiteettiään

- tutustua suvaitsevaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja kestävän kehityksen periaatteisiin
- oppia kantamaan vastuuta itsestä, toisista ihmisistä ja luonnosta.

Keskeiset sisällöt

Ihmissuhteet ja moraalinen kasvu

- toisen kohtaaminen ja hänen asemaansa asettautuminen
- oikea ja väärä
- suvaitsevaisuus ja syrjintä
- ystävyys ja sen merkitys

Itsetuntemus ja kulttuuri-identiteetti

- Kuka olen ja mitä osaan?
- suomalainen kulttuuri
- monikulttuurisuus

Yhteisö ja ihmisoikeudet

- yhteiselämän perusteita; säännöt, luottamus, rehellisyys, reiluus
- kultainen sääntö
- etiikan perusteita
- lapsen oikeudet

Ihminen ja maailma

- lähiympäristö ja oman toiminnan vaikutus siihen
- luonnon tulevaisuus ja kestävä kehitys
- elämän rajallisuus
- erilaiset kertomukset maailman synnystä

Vuosiluokka 2

Tavoitteet

Tavoitteena on edistää oppilaan pyrkimystä

- kasvaa kohtaamaan epävarmuutta ja kehittää taitojaan ilmaista itseään
- etsiä ja rakentaa identiteettiään
- tutustua suvaitsevaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja kestävän kehityksen periaatteisiin
- oppia kantamaan vastuuta itsestä, toisista ihmisistä ja luonnosta.

Keskeiset sisällöt

Ihmissuhteet ja moraalinen kasvu

- toisen kohtaaminen ja hänen asemaansa asettautuminen
- oikea ja väärä
- suvaitsevaisuus ja syrjintä
- ystävyys ja sen merkitys

Itsetuntemus ja kulttuuri-identiteetti

- Kuka olen ja mitä osaan?
- suomalainen kulttuuri
- monikulttuurisuus

Yhteisö ja ihmisoikeudet

- yhteiselämän perusteita; säännöt, luottamus, rehellisyys, reiluus
- kultainen sääntö
- etiikan perusteita
- lapsen oikeudet

Ihminen ja maailma

- lähiympäristö ja oman toiminnan vaikutus siihen
- luonnon tulevaisuus ja kestävä kehitys

- elämän rajallisuus
- erilaiset kertomukset maailman synnystä

13.4.8. Musiikki

Vuosiluokat 1-2

Vuosiluokkien 1-2 musiikin opetus liittyy luontevasti koulun arkeen ja juhlaan.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- toimimaan osana musiikillista ryhmää
- laulamaan ja soittamaan ryhmän jäsenenä
- käyttämään ääntään luontevasti
- kokemaan ja hahmottamaan ääniympäristöä, ääntä ja musiikkia liikkuen ja kuunnellen
- suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai muita kokonaisuuksia erilaisia ilmaisukeinoja käyttäen
- vaalimaan omaa kulttuuriperintöä ja arvostamaan muiden kulttuurien musiikkia
- ymmärtämään musiikin merkintätapojen perusperiaatteita
- toimimaan vastuullisesti musisoinnissa.

Keskeiset sisällöt

Laulaminen

- luontevan äänenkäytön opettelua
- yhteislauluja monipuolisesti: lauluja vuodenkierron mukaan, lauluja omasta ja muista kulttuureista, oppilaiden omat kappalevalinnat.

Soittaminen

- tarkoituksenmukaista soittimien ja välineiden käytön opettelua
- soittotehtäviä käytössä olevilla soittimilla

Musiikin peruskäsitteet

- musiikin peruskäsitteistöön tutustuminen laulaen, soittaen, liikkuen ja loruillen
- rytmi, melodia, dynamiikka, sointiväri, harmonia, muoto

Musiikillinen keksintä

- keksimiseen ja ilmaisuun rohkaiseminen
- oppilaiden omat pienimuotoiset sävellykset tai äänisommitelmat

Kuuntelu

- oppilaiden kokemukset musiikista ja arjen ääniympäristöistä
- koulu- ja lähiympäristön äänimaailma
- musiikin kuuntelua keskittyen, eläytyen ja rentoutuen

13.4.9 Kuvataide

Vuosiluokat 1-2

Tavoitteet

Oppilas

- tutustuu laajasti eri taidemuotoihin yksin ja ryhmässä

- tutustuu paikallisten taiteilijoiden tuotantoon ja kulttuuriin, sekä harjoittelee kriittisen arvioinnin ilmaisua
- harjaantuu mielikuvituksen, toiminnallisuuden ja leikillisyyden käyttämiseen kuvallisessa ilmaisussa
- harjoittelee kuvallista viestintää mm. teknologiaa hyödyntäen
- valmistaa töitä yksilö- ja ryhmätöinä oppiainerajat ylittäen.

Keskeiset sisällöt

- piirustus
- maalaus
- rakentelu
- askartelu
- taittelu
- kuvallinen viestintä
- muotoilu
- havaitsemisen ja arvioinnin taitojen harjoittelu
- erilaisiin työmenetelmiin ja työvälineisiin tutustuminen
- välinehuoltoa
- kulttuuriset piirteet kuvataiteessa
- paikallisiin kuvataiteilijoihin tutustuminen
- tuunaus trendien mukaan

13.4.10 Käsityö

Vuosiluokat 1-2

Tavoitteet

Oppilas

- tuottaa käsitöitä prosessinomaisesti tekstiili- ja teknisen työn materiaaleja ja tekniikoita käyttäen
- opettelee suunnittelemaan ja toteuttamaan kokonaisvaltaisia tuotoksia oppiainerajat ylittävistä ideoista esineiksi tai teoksiksi yksin tai ryhmässä.

Keskeiset sisällöt

- työvälineiden ja tekniikoiden sanaston opettelua
- erilaiset pistot ja saumat käsin ommellen
- kankaanpainantaa
- kudonnan, pujottelun ja solmeilun alkeita
- virkkaamisen alkeet
- nikkarointia
- erilaiset materiaalikokeilut
- kestävän kehityksen tuotteen valmistus
- trendien huomiointi

13.4.11 Liikunta

Vuosiluokat 1-2

Tavoitteet

Oppilas

- saa kokemuksia liikunnan tarjoamista mahdollisuuksista leikkiin, iloon, sosiaalisuuteen,

rentoutumiseen ja terveytensä edistämiseen

- oppii tunnistamaan liikunnan tuottamia onnistumisen elämyksiä ja uskaltaa kokeilla uusia liikunnallisia asioita.

Keskeiset sisällöt

Kehonhallinta, tasapaino ja liikkuminen

- käyntiä, juoksua, kiipeilyä, hyppyjä ja heittoja eri liikuntalajeissa
- voimisteluleikkejä ilman välineitä ja erilaisilla välineillä ja telineillä

Yhteistyö, tunteiden tunnistaminen ja hallinta, ilo ja virkistys

- erilaisia sääntöpelejä esim. palloleikit ja –pelit
- musiikki- ja rytmileikit, luova liikunta, tanssi

Erilaisissa ympäristöissä liikkuminen

- suunnistusleikit, retkeily

Talvi- ja vesiliikuntaa mahdollisuuksien mukaan

- uimataidon kartoitus 2. luokalla

13.4.12 Varhennettu kielenopetus

Vuosiluokat 1-2

Hangossa suomenkielisille oppilaille annetaan varhennettua kielenopetusta englannin kielessä. Kieltä opetetaan yksi viikkotunti viikossa. Tunti voidaan jakaa pienimmiksi jaksoiksi integroimalla muun opetuksen ohien esim. musiikkiin ja kuvataiteeseen.

Tavoitteet

Painotamme varhennetussa kielenopetuksessa puhumista. Tavoitteena on, että oppilas oppii kuuntelemaan, ymmärtämään ja tuottamaan puhetta turvallisessa ja innostavassa ilmapiirissä leikinomaisin keinoin. Ääntämisen oikea opettelu alusta lähtien on tärkeää. Ensimmäisellä luokalla oppiminen tapahtuu leikkien, laulujen ja toiminnallisten pelien avulla. Toisella luokalla rinnalle tulee yksinkertaisten tekstien lukeminen ja kirjoittaminen. Mahdollisuuksien mukaan käytetään oppimisen tukena sähköisiä materiaaleja.

Keskeiset sisällöt

Opetellaan arkielämään liittyviä aiheita:

- tervehdykset, itsensä esittely
- numeroita
- värejä
- kehonosia
- vaatteita
- perheenjäseniä
- kodin huonekaluja
- ruokia ja juomia
- tekemistä kuvaavia sanoja
- koulutarvikkeita ja luokkasenastoa
- harrastuksia
- eläimiä
- kulkuvälineitä
- vuodenkiertoon liittyviä juhlia ja kulttuuritietoutta

14. Vuosiluokat 3 - 6

14.1. Siirtymävaihe 2 luokalta 3 luokalle

Toisen vuosiluokan lopussa kartoitetaan oppilaiden tuen tarve. On harkittava tarkkaan, onko oppilaalla ne valmiudet, joita vaaditaan uusissa oppiaineissa kolmannella vuosiluokalla. Kolmiportainen tuki voidaan joko lopettaa, jos sitä ei enää tarvita tai sitä voidaan lisätä tehostettuna tai erityisenä tukena. Jos oppilaat saavat uuden opettajan vuosiluokalla kolme, tulee toisen vuosiluokan opettajan ottaa yhteyttä vastaanottavaan opettajaan jakaakseen tietoa oppilaista.

14.4.1. Äidinkieli ja kirjallisuus

Tavoitteet luokilla 3 - 6: Oppilas saavuttaa sujuvan ja ymmärtävän lukutaidon, virheettömän oikeinkirjoituksen ja selkeän käsialan. Oppilas osaa ilmaista oman mielipiteensä puhuen ja kirjoittaen ja iloitsee omasta kielitaidostaan. Oppilas osaa hankkia tietoa itsenäisesti ja arvioi sitä kriittisesti.

3. lk

Keskeiset sisällöt

Vuorovaikutustaidot

Erilaisten puhetilanteiden harjoittelu
Omien kokemusten ja mielipiteiden jakaminen
Erilaiset viestintätilanteet (esitykset, haastattelu, mielipide, esitelmä, keskustelu)
Draamaharjoitukset
Nukketeatteri

Kieli

Suomen kielen äänteet
Virke ja lause
Lopetusmerkit
Eris- ja yleisnimet
Yhdyssanat
Synonyymit
Sanaluokat (verbit, substantiivit, adjektiivit)

Lukeminen ja kirjoittaminen

Sujuvan lukutaidon vahvistaminen
Lukustrategiat (ennakoiva, silmäilevä, sanatarkka, tietoja etsivä ja nopea lukeminen)
Parilukeminen, lukupiiri
Vuorokeskustelu
Tekstinymmärtäminen
Sana- ja käsitevaraston laajentaminen
Tiedonhankinta (kirjasto, internet, aakkostaminen, hakusana, lähdekritiikki)
Käsin kirjoittamisen sujuvoituminen ja näppäintaitojen harjoittelu
Oikeinkirjoituksen perusasiat (virkkeen lopetusmerkit ja iso alkukirjain virkkeen alussa ja erisnimissä, pilkku luettelossa, vuorosanaviiva)
Lausetyypit (toteamus, käsky, kieltä ja kysymys)
Kertomuksen kirjoittaminen
Tekstintuottamisen apukeinot (ajatuskartta, prosessikirjoittaminen, juonikaavio)
Erilaiset tekstityypit (satu, runo, mainos, uutinen, sarjakuva, haastattelu, gallup)

Kirjallisuus

Lukuharrastuneisuus

Myönteisen lukukokemuksen luominen (kirjamaistiaiset, kirjavinkkaus, omaa lukutaitoa vastaavan kirjallisuuden löytäminen)

Kirjallisuuden käsitteet (juoni, pää- ja sivuhenkilöt, tapahtuma-aika ja -paikka)

Kirjaston aktiivinen käyttö

Koti- ja ulkomainen lasten ja nuorten kirjallisuus sekä tietokirjallisuus

Koulun juhlaperinteet.

Media

Median rooli oppilaan arjessa

4. lk

Keskeiset sisällöt

Vuorovaikutustaidot

Puhe-esitys

Asiointitilanteiden harjoittelu

Puhe- ja kirjakielen erot

Haastattelu

Mielipide

Esitelmä

Keskustelu

Draamaharjoitukset

Varjoteatteri

Kieli

Yhdyssanat

Virke ja lause

Pää- ja sivulause

Sanaluokat (nominat, verbit ja taipumattomat sanat)

Lukeminen ja kirjoittaminen

Tekstilajit (kertomus, runo, uutinen, blogi, tietoteksti, mielipidekirjoitus)

Sarjakuva

Elokuvan ja animaation kieli

Kertomuksen kirjoittaminen (juoni, pää- ja sivuhenkilöt, tapahtuma-aika ja -paikka, vuorosanaviiva ja johtolause)

Tekstintuottamisen apukeinot (kiertokirjoitus, käsitekartta, tukisanalista)

Kappalejako

Lähdemerkintä

Näppäintaitojen säännöllinen harjoittelu

Kirjallisuus

Lasten ja nuorten nykykirjallisuus

Klassikot

Näytelmät (näytös, kohtaus ja juoni)

Media

Mediakulttuurin ilmiöitä

Median rooli oppilaan arjessa

Animaatio

5. lk

Keskeiset sisällöt

Vuorovaikutustaidot

Puheen vaikutuskeinoja

Esitelmä, puhe, haastattelu, väittely

Tukisanalista

Draamaharjoitukset, improvisaatiot, äänenkäyttö

Käsikirjoitus, lavasteet, rekvisiitta

Kieli

Lauseoppi (virke, päälause, sivulauselajit, pilkku, lopetusmerkit)

Sanaluokkien kertaus (uutena sanaluokkana adverbii)

Lauseenjäsenet (subjekti, predikaatti, objekti)

Murteet, puhekieli, kielenkäyttö eri tilanteissa

Lukeminen ja kirjoittaminen

Oman lukutaidon arviointi

Tekstilajit (kaunokirjallisuus, tietotekstit, mediatekstit)

Luova kirjoittaminen (fiktiivinen ja ei-fiktiivinen teksti)

Tiivistelmä, ohje, raportti

Näytelmä ja runo

Muistiinpanojen teko

Näppäintaitojen vahvistaminen

Kirjallisuus

Ikäkaudelle suunnattu kirjallisuus (nykykirjallisuus, klassikot, tietokirjallisuus)

Fantasia

Media

Monilukutaito

Uutiset, elokuva, mainokset, aikakauslehdet, tarinat

Osallistuva viestintä

6. lk**Keskeiset sisällöt****Vuorovaikutustaidot**

Puheenvuoron käyttäminen, palautteen antaminen ja vastaanottaminen

Puhe-esityksen jäsentely, kohdentaminen yleisölle, puheen pitäminen, esitelmä

Viestintärohkeuden vahvistaminen

Ilmaisutapojen kehittäminen

Olellaisen löytäminen tietotulvasta

Kieli

Kerrataan 5. luokan oppisisällöt

Virke- ja lausetajun kehittäminen

Lyhenteet

Sijamuodot

Suomen kielen kehitys

Suomi maailman kielten joukossa, lähisukukielet

Suomen kielen erityispiirteet

Äidinkielet Suomessa: ruotsi, saame, romani, viittomakieli

Lukeminen ja kirjoittaminen

Monipuolinen tekstin tuottaminen

Aineistojen valikointi, ryhmittely ja rakentaminen

Monipuolisten tiedonlähteiden käyttö
 Lähdekriittisyys ja tiedon luotettavuuden arviointi
 Tekstin ymmärtämisen strategiat
 Sanomalehden rakenne, uutinen, mielipidekirjoitus
 Näppäintaitojen hallinta

Kirjallisuus

Nuorten kirjallisuus, klassikot ja kansanperinne
 Kirjallisuus elämyksen antajana ja kysymysten herättäjänä

Media

Elokuva (vaikutuskeinot ja taide-elämys)
 Monilukutaito
 Uuden viestintäteknologian käyttö
 Netiketti

14.4.2. Toinen kotimainen kieli

Toisena kotimaisena kielenä Hangossa opiskellaan ruotsin kieltä. Oppilas opiskelee ruotsin kieltä joko A2- ns. pitkänä kielenä alkaen 4. luokalta tai B1- ns. lyhyenä kielenä alkaen 6. luokalta. (Näistä vaihtoehtoista saa valita tietyin ehdoin).

RUOTSIN KIELI A2-OPPIMÄÄRÄ VUOSILUOKILLA 4-6

Ruotsia opiskeleva oppilas on aktiivinen toimija, joka osaa itse asettaa tavoitteita ja arvioida omaa toimintaansa ja oppimistaan. Oppiminen tapahtuu yhteistyössä toisten oppilaiden ja opettajan kanssa.

Oppilaat harjaantuvat käyttämään ruotsia eri tilanteissa sekä suullisesti että kirjallisesti. He oppivat hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieltä ja käyttämään avuksi muita osaamiaan kieliä sekä käyttämään vähäistäkin kielitaitoa rohkeasti. Oppilas tutustuu sekä suomen- että ruotsinruotsin variantteihin sekä muihin pohjoismaisiin kieliin. Pohjoismaiden kulttuurien tuntemus on keskeisessä asemassa.

Laaja-alaiset tavoitteet

Ajattelu ja oppimaan oppiminen

Oppilaita ohjataan löytämään itselleen ominaisia oppimistapoja erilaisten tehtävätyyppien kautta. Opiskelua tehdään ryhmissä, pareittain ja itsenäisesti. Oppilaiden omaa luovuutta kannustetaan runsaasti. Työtavoissa pyritään oppilaskeskeisyyteen, mikä auttaa oppilaita suunnittelemaan omaa työtään ja arvioimaan sitä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Oppilaita ohjataan tiedostamaan Hangon kaupungin luonnetta kaksikielisenä kaupunkina sekä ruotsin kielen merkitystä hankolaisten elämässä. Oppilaita kannustetaan autenttiseen vuorovaikutukseen ruotsinkielisten kanssa sekä ilmaisemaan itseään rohkeasti ruotsin kielellä.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Oppilaan arkea lähellä olevien aihepiirien kautta opetellaan jokapäiväisessä elämässä käyttökelpoisia taitoja ja eri tilanteissa tarvittavia ruotsin kielen ilmaisuja.

Monilukutaito

Ruotsin opiskelussa pyritään kehittämään oppilaiden kykyä lukea ja tulkita eri kanavista välittyvää tietoa sekä tuottaa ja esittää tietoa erilaisten välineiden avulla. Opiskelussa käytetään runsaasti erilaisia

tekstilajeja, etsitään tietoa internetistä sekä hyödynnetään oppilaiden vapaa-ajan maailmasta tuttuja tekstejä. Erilaisia lukustrategioita pyritään omaksumaan.

Tieto- ja viestintätekologinen osaaminen

TVT-taidoilla vahvistetaan monilukutaidon kehittymistä. Ruotsin opiskelussa käytettävillä sähköisillä materiaaleilla sekä muilla hyödyllisillä sivustoilla ohjataan oppilaita TVT-taitojen kehittämisessä.

Työelämätaidot ja yrittäjyys

Ruotsin opiskelussa kannustetaan oppilaita kehittämään yhteistyötaitojaan, ottamaan vastuuta omasta työstään, yrittämään sisukkaasti ja kiinnittämään huomiota onnistumisen kokemuksiin. Näin pyritään luomaan pohjaa työelämätaidoille ja yrittäjyydelle. Opiskelussa käytettävillä materiaaleilla ja aktiviteeteilla kannustetaan oppilaita yritteliäisyyteen tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Ruotsin opiskelussa käytettävät työtavat kannustavat osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Monikulttuurisuus ja yhdenvertaisuus ovat keskeisiä arvoja. Oppilaita kannustetaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseen mm. ympäristön suojelemisella.

Tavoitteet vuosiluokilla 4-6

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

Oppilas ymmärtää ruotsin kielen merkityksen viestinnän välineenä Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Oppilas arvostaa omaa kieli- ja kulttuuritaustansa ja oppii kunnioittamaan muista kieli- ja kulttuuritaustoista tulevia. Oppilas tulee tietoiseksi kielten välisistä eroista ja yhtäläisyyksistä. Oppilas oppii kertomaan omasta kotikaupungistaan ruotsin kielellä.

Kielenopiskelutaidot

Tutustutaan yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luodaan kannustava opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen. Oppilas oppii ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan, tulee tietoiseksi eri tavoista oppia kieltä ja löytää omat vahvuutensa kielenoppijana.

Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa

Oppilas oppii kommunikoidaan erilaisissa viestintätilanteissa rohkeasti oman taitotasonsa mukaisesti.

Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä

Oppilas oppii ymmärtämään vaikeustasoltaan erilaisia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä sekä harjaantuu käyttämään päättelytaitojaan.

Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä

Oppilas pystyy ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti käyttäen keskeisiä rakenteita. Oppilas osaa kiinnittää huomiota ääntämisen perussääntöihin.

Sisällöt vuosiluokittain

4. lk

Yleisimmät aihepiirit ja niihin liittyvät sanonnat ja rakenteet

Tervehtiminen ja hyvästely, esittäytyminen, itsestä kertominen, voinnin tiedustelu, perhe, koulu, harrastukset, eläimet, värit, ruokailu, tien neuvominen, kioskilla asioiminen, urheilu.

En- ja ett-sanat; substantiivin lyhyt ja pitkä muoto; tavallisimmat kysymyssanat; persoonapronominit; kielteinen lause; verbin preesens; yleisimmät apuverbit ja verbin perusmuoto; genetiivi; omistussanat min, din, hans, hennes ja deras; den ja det; lukusanat 1-100; är ja har.

5. lk

Yleisimmät aihepiirit ja niihin liittyvät sanonnat ja rakenteet

Ulkonäön kuvaileminen, kellonajat, sää, viikonpäivät, vuodenajat, juhlia, kotipaikasta kertominen, mielipiteen ilmaisu, huoneita ja huonekaluja, tunteet, vaateostoksilla.

En-sanojen monikko; paikkaa ilmaisevia prepositioita; adjektiivin taivutus; adjektiivien vertailu; päälauseen sanajärjestys; imperfekti ade.

6. lk

Yleisimmät aihepiirit ja niihin liittyvät sanonnat ja rakenteet

Sairauksia, kehon osia, sää, matkustaminen ja lipun ostaminen, puhelimesta keskusteleminen, nakkikioskilla, tien kysyminen ja neuvominen, sähköpostiviestin kirjoittaminen, tietokonesanastoa, syntymäpäivät, elokuvasanastoa.

Ett-sanojen monikko; imperfekti; perfekti; suuntaa ilmaisevia prepositioita; pronominit den här, det här, de här, den där, det där ja de där; persoonapronominien objektimuodot, järjestysluvut, omistuspronominit vår, vårt, våra ja er, ert, era, apuverbi ska.

RUOTSIN KIELI B1-OPPIMÄÄRÄ VUOSILUOKALLA 6

Ruotsin kielen opiskelussa oppilaat harjaantuvat käyttämään ruotsia eri tilanteissa sekä suullisesti että kirjallisesti. Oppilaat oppivat hyödyntämään erilaisia tapoja oppia kieltä. Oppilaita kannustetaan käyttämään opiskelussa avuksi muita heidän osaamiaan kieliä sekä käyttämään vähäistäkin kielitaitoa rohkeasti. Opiskelussa tutustutaan ruotsin kielen merkitykseen Suomessa ja Pohjoismaissa, kuullaan sekä suomen- että ruotsinruotsin variantteja sekä tutustutaan myös muihin pohjoismaisiin kieliin ja kulttuureihin.

Laaja-alaiset tavoitteet

Ajattelu ja oppimaan oppiminen

Oppilaita ohjataan löytämään itselleen ominaisia oppimistapoja erilaisten tehtävätyyppien kautta. Opiskelua tehdään ryhmissä, pareittain ja itsenäisesti. Oppilaiden omaa luovuutta pyritään kannustamaan runsaasti. Työtavoissa pyritään oppilaskeskeisyyteen, mikä auttaa oppilaita suunnittelemaan omaa työtään ja arvioimaan sitä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Oppilaita ohjataan tiedostamaan Hangon kaupungin luonnetta kaksikielisenä kaupunkina sekä ruotsin kielen merkitystä hankolaisten elämässä. Oppilaita kannustetaan autenttiseen vuorovaikutukseen ruotsinkielisten kanssa sekä ilmaisemaan itseään rohkeasti ruotsin kielellä.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Oppilaan arkea lähellä olevien aihepiirien kautta opetellaan jokapäiväisessä elämässä käyttökelpoisia taitoja ja eri tilanteissa tarvittavia ruotsin kielen ilmaisuja.

Monilukutaito

Ruotsin opiskelussa kehitetään oppilaiden kykyä lukea ja tulkita eri kanavista välittyvää tietoa sekä tuottaa ja esittää tietoa erilaisten välineiden avulla. Opiskelussa käytetään runsaasti erilaisia tekstilajeja, etsitään tietoa internetistä sekä hyödynnetään oppilaiden vapaa-ajan maailmasta tuttuja tekstejä. Erilaisia lukustrategioita pyritään omaksumaan.

Tieto- ja viestintätekologinen osaaminen

TVT-taidoilla vahvistetaan monilukutaidon kehittymistä. Ruotsin opiskelussa käytettävillä sähköisillä materiaaleilla sekä muilla hyödyllisillä sivustoilla pyritään edesauttamaan oppilaita TVT-taitojen kehittämisessä.

Työelämätaidot ja yrittäjyys

Ruotsin opiskelussa kannustetaan oppilaita kehittämään yhteistyötaitojaan, ottamaan vastuuta omasta työstään, yrittämään sisukkaasti ja kiinnittämään huomiota onnistumisen kokemuksiin. Näin luodaan pohjaa työelämätaidoille ja yrittäjyydelle. Opiskelussa käytettävillä materiaaleilla ja aktiviteeteilla kannustetaan oppilaita yritteliäisyyteen tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Ruotsin opiskelussa käytettävät työtavat kannustavat osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Monikulttuurisuus ja yhdenvertaisuus ovat keskeisiä arvoja. Oppilaita kannustetaan kestävän tulevaisuuden rakentamiseen mm. ympäristön suojelemisella.

Tavoitteet vuosiluokalla 6

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

Oppilas ymmärtää ruotsin kielen merkityksen viestinnän välineenä Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Oppilas arvostaa omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa ja oppii kunnioittamaan muista kieli- ja kulttuuritaustoista tulevia. Oppilas tulee tietoiseksi kielten välisistä eroista ja yhtäläisyyksistä. Oppilas oppii kertomaan omasta kotikaupungistaan ruotsin kielellä.

Kielenopiskelutaidot

Tutustutaan yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luodaan kannustava opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen. Oppilas oppii ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan, tulee tietoiseksi eri tavoista oppia kieltä ja löytää omat vahvuutensa kielenoppijana.

Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa

Oppilas oppii kommunikoidaan erilaisissa viestintätilanteissa rohkeasti oman taitotasonsa mukaisesti.

Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä

Oppilas oppii ymmärtämään vaikeustasoltaan erilaisia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä sekä harjaantuu käyttämään päättelytaitojaan.

Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä

Oppilas pystyy ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti käyttäen keskeisiä rakenteita. Oppilas osaa kiinnittää huomiota ääntämisen perussääntöihin.

Keskeiset sisällöt

Yleisimmät aihepiirit ja niihin liittyvät sanonnat ja rakenteet

Tervehdykset ja esittäytyminen, perheestä kertominen, vapaa-aika ja harrastukset.

Persoonapronominit; kysymyssanat ja kysymyslauseen sanajärjestys; är ja har; omistussanoja; lukusanat; verbin preesens; kieltosanat.

14.4.3. Vieraat kielet

ENGLANNIN KIELI A1-OPPIMÄÄRÄ VUOSILUOKILLA 3-6

Pitkänä alkavana vieraana kielenä Hangossa luetaan englannin kieltä (A1). Englannin kielen opiskelemisessa painotetaan toiminnallisuutta ja autenttisuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään oppimaan oppimiseen ja monipuolisiin oppimismenetelmiin, jotka tukevat erilaisia oppijoita. Opiskeltavia sisältöjä voi integroida eri oppiaineiden opiskeluun sekä koulun yhteisiin opetuskokonaisuuksiin.

Englannin oppijoita kannustetaan luovuuteen, leikkiin ja draamaan, millä vahvistetaan käsitystä oppilaasta aktiivisena toimijana. Eri aisteja ja koko kehoa käytetään uusien tietojen ja taitojen hankkimisessa ja pyritään kaiken aikaa säilyttämään oppimisen ilo.

Tiettyjen asioiden opettamista aikaistetaan edelliseen OPS:iin verrattuna. Kuudennella luokalla lisätään suullisten harjoitusten määrää.

Laaja-alaiset tavoitteet

Ajattelu ja oppimaan oppiminen

Englannin opiskelussa pyritään käyttämään runsaasti erilaisia tehtävätyyppejä, jotka auttavat oppilasta löytämään itselleen ominaisia oppimistapoja. Opiskelua tehdään ryhmissä, pareittain ja itsenäisesti. Oppilaiden omaa luovuutta pyritään kannustamaan runsaasti. Työtavoissa pyritään oppilaskeskeisyyteen, mikä auttaa oppilaita suunnittelemaan omaa työtään ja arvioimaan sitä. Oppilasta ohjataan arvioimaan itse omaa opiskeluaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Englannin opiskelun alussa oppilaat tutustutetaan brittikulttuuriin, minkä jälkeen näkökulmaa laajennetaan koskemaan koko englanninkielistä kulttuurialuetta. Lopulta näkökulma laajenee Euroopan kautta maailmanlaajuiseksi. Oppilasta ohjataan kertomaan omasta kulttuuritaustastaan ja kotikaupungistaan englannin kielellä ja kokemaan monikulttuurisuus rikkautena. Opiskelussa pyritään ja kannustetaan autenttiseen vuorovaikutukseen oman maan rajojen yli.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Vuosiluokilla 3-6 itsestään huolehtimisen ja arjen taitojen oppiminen on tärkeässä asemassa. Englannin opiskelussa tarjotaan malleja arjen tilanteissa pärjäämiseen englannin kielellä. Arkielämässä käyttökelpoisia, keskeisiä sanontoja pidetään koko ajan esillä. Auttavaisuus ja toisista välittäminen ovat myös tärkeitä arjen taitoja, joihin oppilaita kannustetaan.

Monilukutaito

Englannin opiskelussa kehitetään oppilaiden kykyä lukea ja tulkita eri kanavista välittyvää tietoa sekä tuottaa ja esittää tietoa erilaisten välineiden avulla. Opiskelussa käytetään runsaasti erilaisia tekstilajeja, pyritään löytämään tietoa internetistä sekä hyödynnetään oppilaiden vapaa-ajan maailmasta tuttuja tekstejä. Erilaisia lukustrategioita, esimerkiksi sisällön ennakoimista kuvien ja otsikoiden silmäilyn avulla, pyritään omaksumaan. Portfoliotehtävät tukevat tiedon hakua ja tuottamista.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

TVT-taidoilla vahvistetaan monilukutaidon kehittymistä. Englannin opiskelussa käytettävillä sähköisillä materiaaleilla sekä muilla hyödyllisillä sivustoilla ohjataan oppilaita TVT-taitojen kehittämisessä. Kansainvälistä yhteistyötä internetin avulla pyritään kehittämään.

Työelämätaidot ja yrittäjyys

Englannin opiskelussa kannustetaan oppilaita kehittämään yhteistyötaitojaan, ottamaan vastuuta omasta työstään, yrittämään sisukkaasti ja kiinnittämään huomiota onnistumisen kokemuksiin. Näin luodaan pohjaa työelämätaidoille ja yrittäjyydelle. Opiskelussa käytettävillä materiaaleilla ja aktiviteeteilla kannustetaan oppilaita yritteliäisyyteen, esimerkiksi myyjäisten ja kirpputorien pitämiseen, tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Englannin opiskelussa käytettävät työtavat kannustavat osallistumiseen. Keskeisiä arvoja osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäksi ovat yhdenvertaisuus, monikulttuurisuus sekä ympäristön suojeleminen. Opiskelussa ohjataan oppilasta keksimään kestäviä tapoja kehittää koulua ja suojella ympäristöä. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen sekä kestävän tulevaisuuden teemoja nostetaan esille erityisesti kuudennella luokalla.

Tavoitteet vuosiluokilla 3-6

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

Oppilas ymmärtää englannin kielen merkityksen globaalin viestinnän välineenä ja maailman kielten ja kulttuurien runsauden. Oppilas arvostaa omaa kieli- ja kulttuuritaustaansa ja oppii kunnioittamaan muista kieli- ja kulttuuritaustoista tulevia. Oppilas tulee tietoiseksi kielten välisistä eroista ja yhtäläisyyksistä. Oppilas oppii kertomaan omasta kotikaupungistaan englannin kielellä.

Kielenopiskelutaidot

Tutustutaan yhdessä opetuksen tavoitteisiin ja luodaan kannustava opiskeluilmapiiri, jossa tärkeintä on viestin välittyminen. Oppilas oppii ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan ja tulee tietoiseksi eri tavoista oppia kieltä ja löytää omat vahvuutensa kielenoppijana.

Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa

Oppilas oppii kommunikoidaan erilaisissa viestintätilanteissa rohkeasti oman taitotasonsa mukaisesti.

Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä

Oppilas oppii ymmärtämään vaikeustasoltaan erilaisia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä sekä harjaantuu käyttämään päättelytaitojaan.

Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä

Oppilas pystyy ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti käyttäen keskeisiä rakenteita. Oppilas osaa kiinnittää huomiota ääntämisen perussääntöihin.

Sisällöt vuosiluokittain

3. lk

Yleisimmät aihepiirit ja niihin liittyvät sanonnat ja rakenteet

Tervehdyksiä, koulutarvikkeita, värejä, perheenjäseniä, ruokia ja juomia, numerot 1-100, huonekaluja, huoneita, harrastuksia, urheilulajeja, kehonosia, vuorokaudenajat, viikonpäivät, eläimiä, luonto, sää, rakennuksia ja vaatteita.

Substantiivit: yksikkö ja monikko, S-genetiivi

Kysymyssanoja

Verbit: Olla-verbin myönteinen ja kielteinen muoto yksikössä ja monikossa
Have got –verbi myönteisissä ja kielteisissä lauseissa
 can/ can't
 Do you like ... ? Yes, I do./No, I don't.

Pronominit: Persoonapronominit yksikössä ja monikossa
 Possessiivipronominit yksikössä ja monikossa

Prepositioita in, on, under, behind

Lukusanat 1-100**4. lk**

Yleisimmät aihepiirit ja niihin liittyvät sanonnat ja rakenteet

Pihaleikkejä, kellonajat, harrastuksia, soittimia, ruokailu, ravintolassa asiointi, kouluaineita, tietotekniikkaa, turvallisesti internetissä, kuukaudet, vuodenajat, ammatteja, sairauksia, vaatteita ja vaatteiden ostaminen, kotiaskareita, aakkoset, numerot 100-10 000, matkustaminen ja kulkuneuvot, rakennuksia, Euroopan maita, sää.

Substantiivit: epämääräinen artikkeli

Verbit: Yleispreesens, yks. 3. p.: myönteinen, kysyvä ja kielteinen muoto
Kestopreesens

Prepositioita in front of, between, next to, opposite

Lukusanat 100 -10 000**5. lk**

Yleisimmät aihepiirit ja niihin liittyvät sanonnat ja rakenteet

Itsestä kertominen, ulkonäkö, vaatteet, harrastukset, tunteiden ilmaiseminen, järjestyslukuja, päivämääriä, maatalan sanoja, ruokia, ammatteja, perheenjäseniä, maita, ajanilmaisuja, kehonosia, kommunikaatiostrategioita, kieliä, lentokenttäsanomia, kaupunkisanomia, tien neuvominen, luontosanomia ja retkeilysanomia.

Substantiivit: yksikkö sekä säännöllinen ja epäsäännöllinen monikko
a, an ja the

Verbit: Olla-verbin kysyvä muoto
Have got-verbin kysyvä muoto
Yleispreesens: kysyvä muoto
Olla-verbin imperfekti: myönteinen, kielteinen ja kysyvä muoto
Säännöllinen ja epäsäännöllinen imperfekti: myönteinen ja kielteinen muoto
There is ... There are... Is there...? Are there...?
Be going to

Adverbit

Pronominit: Persoonapronominien objektimuodot

6. lk

Yleisimmät aihepiirit ja niihin liittyvät sanonnat ja rakenteet

Oppimaan oppiminen, ammatteja, aistit, harrastukset, tunnesanomia, ostoskeskuksessa asioiminen, elokuvat, tietotekniikka, maita ja kieliä, ruuanlaitto, mielipiteen ilmaiseminen, kierrätys, huonekalut ja kodin tavarat, taide, musiikki, näytelmä.

Substantiivit: Ainesanat

Verbit: Must, have to, should, can ja may- apuverbit
Be ja have- verbien imperfekti
Säännöllinen ja epäsäännöllinen imperfekti

Futuuri: Will
 Kysymyslauseet: Kysymyssana ja do/does
 Perfekti ja pluskvamperfekti

Pronominit Some-, every-, any-, ja no-alkuiset pronominit
 Indefiniittivpronomeja

Sanajärjestys Pitkien lauseiden rakentaminen

Adjektiivit Adjektiivien vertailumuodot

Prepositiot above, below, to, from through, over, under, past, towards, across, along

Artikkelit a, an the

Of-genetiivi

Konjunktioita and, or, but, when, because

14.4.4. Matematiikka

Tavoitteet

Vuosiluokkien 3 - 6 matematiikan opetuksen päätehtävinä ovat matemaattisen ajattelun kehittäminen sekä lukukäsitteen ja peruslaskutoimitusten varmentaminen. Tarkoituksena on saada kokemusta matematiikan käsitteiden ja rakenteiden käytöstä syventämisen pohjaksi vuosiluokille 7 – 9.

Matematiikan opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3 – 6

- pitää yllä oppilaan kiinnostusta matematiikkaa kohtaan
- kannustaa oppilasta luottamaan itseensä ja ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan matematiikassa
- ohjata oppilasta työskentelemään keskittyneesti ja pitkäjänteisesti sekä toimimaan ryhmässä
- ohjata ja kannustaa oppilasta tutkimaan, havainnoimaan, kuvailemaan ja kehittämään ongelmanratkaisutaitojaan
- tukea oppilaan lukukäsitteen kehittymistä
- tukea ja opastaa oppilasta käyttämään matemaattisia käsitteitä ja saavuttamaan sujuva laskutaito
- ohjata oppilasta löytämään ilmiöistä yhtäläisyyksiä ja eroja, säännönmukaisuuksia sekä syy-seuraussuhteita ja hyödyntämään matematiikkaa ongelmanratkaisussa
- innostaa oppilasta suunnittelemaan ja toteuttamaan ohjelmia graafisessa ohjelmointiympäristössä
- hyödyntää soveltavissa tehtävissä mahdollisuuksien mukaan Hankoniemen paikallisia erityispiirteitä.

Sisällöt vuosiluokittain

3. lk

Ajattelun taidot

Vertailu, luokittelu, järjestykseen asettaminen

Ohjelmointi: graafinen ohjelmointiympäristö

Luvut ja laskutoimitukset

Lukuarvo 0 – 1 000

Yhteen- ja vähennyslasku: päässälaskuna ja allekkain

Kertolasku: kertotaulut 1 – 10, kertolaskun vaihdannaisuus, allekkain kertolasku, muistinumero allekkain kertolaskussa

Jakolasku: ositus- ja sisältöjako, jakojäännös

Murtoluvut: murtoluvun käsite, suuruusvertailu, samannimisten murtolukujen yhteen- ja vähennyslasku

Algebra

Lukujonon säännönmukaisuus, jatketaan lukujonoa säännön mukaan

Geometria ja mittaaminen

kulmat, monikulmiot, piiri, pinta-ala, mittaamisen harjoittelua, pituuden yksiköt (mm, cm, m ja km), koordinaatiston ensimmäinen neljännes, kellonajat 0 – 24, lyhyt aikaväli

Tietojenkäsittely, tilastot ja todennäköisyys

Yksinkertaisen taulukon/diagrammin lukeminen

4. lk

Ajattelun taidot

Vertailu, luokittelu, järjestykseen asettaminen

Ohjelmointi: graafinen ohjelmointiympäristö

Luvut ja laskutoimitukset

Lukualue: 0 – 10 000, negatiiviset luvut

Negatiiviset luvut: suuruusvertailua, laskutoimituksia

Laskujärjestys

Kertolasku: kymmen- ja sataluvut kertolaskussa

Jakolasku: lukuyksiköittäin jakaminen

Murtoluvut: murtoluvun käsite, suuruusvertailu, samannimisten murtolukujen yhteen- ja vähennyslasku, sekaluku, sekaluvusta murtoluvuksi

Algebra

Lukujonon säännönmukaisuus, jatketaan lukujonoa säännön mukaan, lauseke, päättelytehtäviä

Geometria ja mittaaminen

kolmio, nelikulmio, koordinaatisto, peilaus, pituus, massa, tilavuus, aika, koordinaatisto

Tietojenkäsittely, tilastot ja todennäköisyys

Taulukon/diagrammin lukeminen

5. lk

Ajattelun taidot

Vertailu, luokittelu, järjestykseen asettaminen

Ohjelmointi: graafinen ohjelmointiympäristö, ehtolause, toisto

Luvut ja laskutoimitukset

Lukualue: 0 – 100 000

Desimaaliluvut: desimaaliluvut osana kymmenjärjestelmää, suuruusvertailu, laskutoimituksia, pyöristäminen

Laskujärjestys

Murtoluvut: murto- ja desimaaliluvun yhteys

Algebra

Yhtälö: ratkaisun löytäminen kokeilemalla

Geometria ja mittaaminen

Yhdensuuntaiset ja leikkaavat suorat, kulman piirtäminen ja mittaaminen, kolmion kulmien mittaaminen ja kulmien summa, ympyrä, pituus, massa, tilavuus, pinta-ala, mittayksiköiden muuntaminen

Tietojenkäsittely, tilastot ja todennäköisyys

Keskiarvo, tyyppiarvo, suurin ja pienin arvo, taulukot, diagrammit

6. lk

Ajattelun taidot

Vertailu, luokittelu, järjestykseen asettaminen

Ohjelmointi: graafinen ohjelmointiympäristö, ehtolause, toisto

Luvut ja laskutoimitukset

Lukualue: 0 – 1 000 000

Peruslaskutoimitukset

Prosentti: prosentin käsite, murto-, desimaali- ja prosenttiluvun välinen yhteys

Murtoluvut: laventaminen, supistaminen, kertominen ja jakaminen luonnollisella luvulla

Algebra

Yhtälö: ratkaisun löytäminen laskemalla (laskutoimitusten väliset yhteydet)

Geometria ja mittaaminen

Mittakaava, ajan yksiköt, aikavälin laskeminen, pinta-ala, tilavuus, mittaustulosten arviointi

Tietojenkäsittely, tilastot ja todennäköisyys

Mahdoton/mahdollinen/varma, kuvaajat.

14.4.5 Ympäristöoppi**Tavoitteet**

Valtakunnallisten tavoitteiden lisäksi otetaan huomioon paikalliset mahdollisuudet.

Ympäristöopin opetuksen tavoitteet vuosiluokilla 3 – 6:

- käyttää mahdollisuuksien mukaan paikallista ympäristöä oppimisen tukena
- tutustuttaa oppilas mahdollisuuksien mukaan Hangon paikalliseen kasvillisuuteen, linnustoon ja eläimistöön
- energian tuotantoa opiskeltaessa tutustuttaa oppilas paikallisiin energialaitoksiin (lämpökeskukset, tuulivoimalat jne.)
- tutustuttaa oppilas Hangon jätehuoltoon ja kierrätyspisteisiin
- lisäksi 3.-6. luokkien ympäristöopissa tutustutaan paikallisiin kalalajeihin ja kalastukseen Hangossa.

Sisällöt vuosiluokittain**3.lk****Minä ihmisenä**

yhdessä toimiminen, perhe, tunteet

Arjen tilanteissa ja yhteisössä toimiminen

Koneet laitteet ja teknologia

Turvataidot ja turvallinen liikkuminen

- kodin tavallisimmat koneet ja laitteet, sähkölaitteet ja sähköturvallisuus
- polkupyörä, polkupyöräilijänä liikenteessä/ turvallinen pyöräily
- vesillä liikkuminen/ vesiliikenneturvallisuus
- turvallinen tulen käyttö, tulipalolta suojautuminen
- internetin vaarat
- säänmukainen pukeutuminen
- ryhmässä toimiminen

Löytöretket monimuotoiseen maailmaan

Lähiympäristön havainnointi ja tutkiminen

Eliöt ja erilaiset elinympäristöt eri vuodenaikoina

- rannat ja vesi elinympäristönä

- eliöiden sopeutuminen talveen
- jokamiehenoikeudet

Eri alueet

- kaupunki ja maaseutu
- Suomi, Suomen alueet

Karttataidot, geomedia

- kartan periaatteet, opaskartta, suunnistuskartta

Ympäristön tutkiminen

Pieniä tutkimuksia ja ongelmanratkaisua lähiympäristössä

Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulku

Vesi

- veden ominaisuudet, olomuodot ja veden kiertokulku

Ilma

Lämpö ja suoja

- lämpötila, sää
- kylmältä suojautuminen, eläinten suojan tarve
- jääkausi Suomessa

Energia

- palaminen
- sähköenergia, lämpöenergia, valoenergia

Materiaalit ja aineet

- tavaroiden valmistaminen materiaalista
- aineen olomuodot

Kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Luonnon monimuotoisuus

- vesien ja vesieliöiden suojelu

Luonnonvarojen käyttö

- tuotteen elinkaari

Gloaalikasvatus vaikuttaminen

- Suomen väestö, vähemmistöt, yhdessä eläminen

4.lk

Minä ihmisenä

Mielen hyvinvointi ja tunnetaidot

- itsetunto ja erilaisuuden kunnioittaminen
- hyvinvointi oppimisen edellytyksenä

Terveys ja sairauksien ehkäisy

- terveet elämäntavat, uni ja liikunta, hygienia, lasten sairaudet ja sairauksien ehkäisy

Arjen tilanteissa ja yhteisössä toimiminen

Koneet, laitteet, teknologia

- peili, linssit
- ääntä synnyttävät laitteet
- putki- ja kolmiorakenne
- vipu ja jousi

Turvataidot

- tapaturmat ja ensiapu
- kuulon suojelu

Arjen tilanteissa eläminen

- vastuulliset valinnat arjessa, rahan käyttö
- Yhteistyötaidot, fyysinen koskemattomuus, kiusaamisen ehkäisy
- kasvun erot ja yksilöllisyyden kunnioittaminen

Löytöretkelle monipuoliseen maailmaan

Eri alueet

- Pohjoismaat, Baltia ja Itämeren alue
- Karttataidot, geomedia
- fyysinen kartta, väestökartta

Ympäristön tutkiminen

- eliöiden tutkiminen, havainnointi ja luokittelu (Hangon paikalliset kasvit ja eläimet)
- Hangolle paikalliset sääolot
- uimavesien silmämääräinen tutkiminen esim. näkösyvyys, sinilevät jne.
- maa ja kallioperän tutkiminen

Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulku

Ravinto ja ravintoketju

- ravinnon tuotanto, viljely ja kotieläintuotanto, maatila, ruuan elinkaari
- ravintoketju

Ääni, valo ja ilma

- ilma aineena, ilman liikkeet, ääni

Kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Luonnon monimuotoisuus

- metsän ja soiden eliöiden suojelu, monimuotoisuuden arvostaminen

Luonnonvarojen kestävä käyttö

Ilmaston muutos

- metsien kestävä käyttö, ilman suojelu

Globaali kasvatusta, vaikuttaminen

- Pohjoismaiden ja Baltian väestö ja vähemmistöt, Itämeren alueen suojelu

5. lk

Minä ihmisenä

Ihmisen keho, rakenne ja elintoiminnot

- ihmisen rakenne ja keskeiset elintoiminnot
- kasvun ja kehityksen eri vaiheet, seksuaalinen kehitys, ihmisen lisääntyminen

Mielen hyvinvointi ja tunnetaidot

- murrosiän muutokset ja vaikutus

Terveys ja sairauksien ehkäisy

- itsestä huolehtiminen ja terveystottumukset

Arjen tilanteissa ja yhteisössä toimiminen

Koneet, laitteet, teknologia

- pyörä, tasapaino, lentolaitteet

Turvataidot

- kitka turvallisessa liikkumisessa

Arjen tilanteissa eläminen

- voima ja liike
- koneiden merkitys arjessa

Yhteistyötaidot fyysinen koskemattomuus, kiusaamisen ehkäisy

- kasvun erot ja yksilöllisyyden kunnioittaminen

Löytöretkelle monipuoliseen maailmaan

Eri alueet

- Euroopan alueet
- Maapallon luonto eri alueilla

Karttataidot, geomedia

- fyysiset kartat, teemakartat, ajankohtaiset uutiset
- ilmastodiagrammi

Ympäristön tutkiminen

- Hangon kaupunkikartat, luokkakartta, pihakartta

Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulku

Ravinto ja ravintoketjut

- marjat ja sienet
- puutarha, kasvimaat
- kalastus ja metsästys, Suomenlahden/Hangon kalastus

Energia liike ja voima

- liike, voima, kitka
- ilmasta aiheutuvat voimat

Materiaalit ja aineet

- alkuaineet ja reaktiot
- raaka-aineet ja tuotteet
- metallit, muovit

Maapallon rakenne, lähiavaruus, planetaarisuus

- aurinkokunta, maailmankaikkeus, Maa, Kuu
- vuorokausi, vuosi, kuukausi, vuodenaajat
- maapallon rakenne
- maapallon ilmasto- ja kasvillisuusvyöhykkeet
- sademetsät, savannit, aavikot ja kylmät alueet

Kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Luonnon monimuotoisuus

- monimuotoisuus eri alueilla

Luonnonvarojen kestävä käyttö

- lajittelu, kierrätys, Hangon kierrätyspisteet
- luonnonvarojen rajallisuus
- tuotteen elinkaari

Globaali kasvatus, vaikuttaminen

- Euroopan väestö ja kulttuurit, yhdessä eläminen

6. lk

Minä ihmisenä

Mielen hyvinvointi ja tunnetaidot

- nuoreksi kasvaminen, identiteetti, seksuaalisuuden kehittyminen
- vastuu itsestä ja muista

Terveys ja sairauksien ehkäisy

- päihteet ja päihteettömyys

Arjen tilanteissa ja yhteisössä toimiminen

Arjen tilanteissa eläminen

- vastuulliset valinnat, päihteetön elämä

Yhteistyötaidot fyysinen koskemattomuus, kiusaamisen ehkäisy

- nuoren ihmissuhteet

Löytöretkelle monipuoliseen maailmaan

Eri alueet

- maapallon kulttuuri eri maanosissa

Karttataidot, geomedia

- fyysiset kartat, teemakartat

- ajankohtaiset uutiset

- tilastot

Ympäristön tutkiminen

Aiheisiin liittyviä tutkimuksia, kokeiluja ja pohdintoja käytettävissä olevia oppimisympäristöjä hyödyntäen.

Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulku

Energia, liike ja voima

- fotosynteesi

- energiamuodot, energian muuttuminen, energialähteet

- palaminen

- sähkön tuottaminen

- Hangon paikallinen energiantuotanto

Materiaalit, aineet

- hiilen kierto, energiavarat

- päihteet ja myrkylliset aineet

Kestävän tulevaisuuden rakentaminen

Luonnon monimuotoisuus

- monimuotoisuuden väheneminen

Luonnonvarojen kestävä käyttö

- ilmastonmuutos, kestävä elämäntapa

Globaalikasvatus, vaikuttaminen

- kulttuurien kirjo maapallolla

- globaali vastuu, vaikuttaminen

- ihmisoikeudet ja -velvollisuudet, lasten oikeudet ja velvollisuudet.

14.4.6 Uskonto

3. lk

Tavoitteet

Kolmasluokkalainen tutustuu kristinuskon historiaan tutustumalla Vanhan testamentin kertomuksiin. Keskeistä on oppia huomaamaan, että vanhojen kertomusten opetukset ovat ajankohtaisia myös nykyään. Vanhat opetukset, kuten Kymmenen käskyä, toimivat edelleen. Kolmasluokkalainen oppii tuntemaan joulun ja pääsiäisen merkityksen kristityille. Kolmasluokkalainen tietää rukouksen merkityksen ja opettelee elämää toisten kanssa. Tutustutaan virsiin, hengellisiin lauluihin ja Raamattuun.

Keskeiset sisällöt

Minä ja kristilliset juureni

- Patriarkat Aabrahamista Moosekseen

Kymmenen käskyä

- Säännöt suojaavat ja ohjaavat

- Kultainen sääntö

Kristilliset juhlat

- jouluku ja pääsiäinen

Yksin ja yhdessä

- rukous

- omatunto

- anteeksi

4. lk

Tavoitteet

Neljäsluokkalainen oppii tuntemaan Palestiinaan Jeesuksen aikana. Hän kuulee kertomuksia Jeesuksesta ja Jeesuksen opettamia kertomuksia. Oppilas pohtii Jeesuksen opetusten merkitystä omasta elämästään käsin. Neljäsluokkalainen pohtii rukoilemista, omastaan antamista, anteeksi antamista ja kiusaamista. Kristillisten juhlien merkitystä syvennetään. Tutustutaan virsiin, hengellisiin lauluihin ja Raamattuun.

Keskeiset sisällöt

Matka Jeesuksen aikaan

- Pyhä maa

- Neljä evankelistaa – yksi evankeliumi

- Johannes Kastaja

Jeesuksen kanssa

- Jeesus kohtaa ihmisiä, opetuslapset

- Sallikaa lasten tulla minun tyköni!

- Jeesus parantaa

Jeesus opettaa

- Miten rukoilen?

- Millainen Jumala on?

- Anteeksi 77 kertaa

Tärkeitä valintoja

- Elämä on yhteispeliä

- Rakastakaa vihamiehiänne!

- Lopettakaa kiusaaminen!

Kristinusko ympärillä

- Miten kristinusko näkyy Suomessa ja Hangossa?

- Tutustutaan Hangon suomalaisen seurakunnan lapsi- ja nuorisotyöhön

Kristilliset juhlat

- jouluku ja pääsiäinen

5. lk

Tavoitteet

Viidesluokkalainen oppii tuntemaan Raamatun luomiskertomuksen ja pohtimaan sen suhdetta muihin maailman syntyä selittäviin teorioihin. Viidesluokkalainen miettii erilaisten valintojen vaikutusta elämäänsä. Tutustutaan kirkkovuoden tapahtumiin ja eläytytään elämän eri vaiheisiin kristillisten perinteiden mukana. Tutustutaan vanhoihin kristillisiin kirkkoihin. Viidesluokkalainen oppii tuntemaan ja eläytymään kristilliseen taiteeseen. Tutustutaan virsiin, hengellisiin lauluihin ja Raamattuun.

Keskeiset sisällöt

Millaisessa maailmassa elämme?

- Raamatun luomiskertomus
- Usko ja tiede kohtaavat
- Monta tapaa nähdä maailma

Kristittyinä maailmassa

- Oikea ja väärä
- Armo vai kosto?

Kuvan selitys – symboliikka

- Ymmärrätkö kuvien merkityksen?
- Symboliikka kirkossa

Kirkkovuosi

- talvi, kevät, kesä syksy

Elämän matkapysäkit

- Jumalanpalvelus, ehtoollinen
- kaste, konfirmaatio, häät ja hautajaiset

Kristittyjen suuri perhe

- Katolinen kirkko
- Ortodoksinen kirkko
- Protestanttiset kirkot
- Herätysliikkeet Suomessa

Kirkkotaide

Diakonia

- Mitä on diakonia?

6. lk

Tavoitteet

Kuudesluokkalainen pohtii oikeaa ja väärää kristillisen etiikan perusteella. Tutustutaan Kristillisen kirkon historiaan Euroopassa ja Suomessa. Tutustutaan suuriin maailman uskontoihin. Pohditaan kristinuskoa sen kansainvälisyyden avulla. Pohditaan kuudesluokkalaisten eettisiä kysymyksiä kristinuskon kautta. Tutustutaan hankolaisiin uskonnollisiin yhteisöihin. Tutustutaan virsiin, hengellisiin lauluihin ja Raamattuun.

Keskeiset sisällöt

Puheemme

- Miten tunnistat oikean ja väärän?
- Kristillisen etiikan kulmakivet

Kristillisen kirkon muodostuminen

- Pietari ja Paavali
- Kristittyjen vainot
- Uskontunnustus
- Kirkon jakautuminen

Kristinuskko Euroopassa

- Kristinuskko saapuu Suomeen
- Katolisen kirkon kriisi
- Luther ja miten pelastuisimme?
- Reformaatio Suomessa

Maailman suuret uskonnot

- Hindulaisuus

- Juutalaisuus
- Islam
- Buddhalaisuus

Lähetystyö

- Suomalaisten tekemä lähetystyö

Kristillinen etiikka arjessa

- järki ja tunteet
- rakkaus ja väkivalta

Vierailut hankolaisiin uskonnollisiin yhteisöihin

- Luterilainen kirkko
- Helluntaiseurakunta
- Vapaakirkko
- Ortodoksit
- Metodistit
- Jehovan todistajat

Raamattu

- Kristittyjen kirja

14.4.7 Elämänkatsomustieto

3. lk

Tavoitteet

Tavoitteena on etsiä omia ja toisten vahvuuksia käsittelemällä erilaisuutta sekä opitaan, mitä eroja on säännöillä, sopimuksilla ja lupauksilla. Tutustumme nykykulttuurin eri osa-alueisiin ja opimme arvostamaan omaa kulttuuriamme. Maailmankartan avulla saamme kuvan Suomen ja koko maailman erilaisista olosuhteista. Mietitään, miten voimme auttaa toisia.

Keskeiset sisällöt

Monikulttuurinen Suomi/Hanko

- Toisten kohtaaminen
- Suomalainen kulttuuri nykyään
- Vähemmistökulttuurejamme
- Suvaitsevaisuus ja syrjintä

Oikeudenmukaisuus

- Säännöt ja sopimukset

4. lk

Tavoitteet

Tavoitteena on perehtyä ihmiselämän vaiheisiin, josta laajennamme maapallon syntyyn tutkijoiden näkökulmasta ottamalla mukaan ajan ja luonnon.

Keskeiset sisällöt

Ihmisen elämänkaari

Maapallo, jolla elämme

- Elämän synty ja kehitys
- Mitä aika merkitsee?
- Elotonta ja elävää
- Kestävä tulevaisuus

5. lk

Tavoitteet

Tavoitteena on tutustua ihmisen kehityshistoriaan, ottamalla mukaan maailmanperinnön tuomat haasteet. Tarkastellaan filosofiaa tieteenalana sekä etiikan, estetiikan ja tiedon käsitteitä ja moraalisääntöihimme liittyviä kysymyksiä. Pääpaino on lasten oman elämän eettisissä ongelmissa.

Keskeiset sisällöt

Ajatteleva ihminen ja ihmisenä kasvaminen

- Miten ihmisestä tuli ihminen?
- Filosofia on tieteiden äiti
- Etiikka tutkii oikeaa ja väärää
- Pohdimme kauneutta
- Mitä tieto on?
- Ajattelen - siis olen

Maailman perintö meille kaikille

Oikeuksia ja velvollisuuksia

6. lk

Tavoitteet

Tavoitteena on tutustua maailman eri uskontoihin ja kulttuureihin. Opitaan käsitteet demokratia ja tasa-arvo sekä tutustutaan joihinkin lapsia ja nuoria koskeviin lain kohtiin.

Keskeiset sisällöt

Maailman uskonnot: muinaisuskonnoista kristinuskoon, protestanttiset kirkot, ortodoksinen kirkko, roomalaiskatolinen kirkko, juutalaisuus, islam, hindulaisuus, buddhalaisuus. Tutustutaan hankolaisiin uskonnollisiin yhteisöihin.

Demokratia ja tasa-arvo

Mitä laki sanoo?

14.4.8 Historia

4.lk

Tavoitteet

Herättää oppilaan kiinnostus tutkia historiaan liittyviä kysymyksiä ja ilmiöitä sekä omaa historiaa. Innostaa oppilaita eläytymään entisajan ihmisten asemaan.

Keskeiset sisällöt

Esihistoriallinen aika ja sivilisaation synty

- Mitä historia on? Vierailu Hangon museossa
- Esihistoria maailmalla
- Esihistoria Suomessa, paikallisvierailut: Hiidenkirnut Hangossa
- Varhaiset korkeakulttuurit

Vanha aika ja antiikin perintö

- Antiikin Kreikka

5. lk

Tavoitteet

Herättää oppilaan kiinnostus hahmottamaan erilaisia syitä ja seurauksia historian tapahtumille.

Rohkaista oppilasta tekemään omia perusteltuja tulkintoja historiallisista tapahtumista. Ohjata oppilasta selittämään ihmisen toimintaa eri aikoina.

Keskeiset sisällöt

Vanha aika ja antiikin perintö

- Antiikin Rooma

Keskiaika

- Keskiaika Euroopassa
- Keskiaika Suomessa
- Keskiaika Hangossa, paikallisvierailut: Hauensuoli ja museon järjestämä kiertoajelu Hangossa.

Uuden ajan murrosvaihe

- Uuden ajan alku maailmalla
- Uuden ajan alku Euroopassa
- Uuden ajan alku Pohjolassa

Suomi osana Ruotsia

- Uusi aika Suomessa
- Uusi aika Hangossa

14.4.9. Yhteiskuntaoppi

6. lk

Tavoitteet

Oman arkielämän hallinta

Oppilas tajuaa oman toimintansa vaikutuksen kotona, koulussa ja yhteiskunnan jäsenenä. Hän ymmärtää, miten voi omalla toiminnallaan vaikuttaa lähiyhteisön turvallisuuteen ja viihtyisyyteen. Lisäksi perehdytään sääntöihin, yhteiskunnan toimintaan, oman vaikuttamisen mahdollisuuksiin, rahan käyttöön sekä yleiseen hyvinvointiin.

Aktiivinen kansalainen

Oppilas perehtyy demokraattisen vaikuttamisen ja yhteiskunnassa toimimisen taitoihin, joita tarvitaan erilaisten yhteisöjen vastuullisena ja osallistuvana jäsenenä toimimisessa. Hän oppii kriittiseksi sosiaalisen median käyttäjäksi, ymmärtää omat vaikutusmahdollisuutensa kuntalaisena, työelämän muuttuvat haasteet, rahankäytön vaikutukset sekä lakien tuoman turvan ja velvollisuuden.

Keskeiset sisällöt

Minä ja yhteiskunta

- Mitä yhteiskuntaoppi on?
- Minä yhteiskunnan jäsenenä
- Yhteisössä eläminen
- Yhteiset säännöt kotona, koulussa ja yhteiskunnassa
- Ihmisoikeudet

Yhteiskunta toimii

- Itsenäinen Suomi
- Yhteiskunta perustuu tasa-arvoon
- Demokratia
- Eduskunta, hallitus ja presidentti
- Suomi kuuluu Euroopan Unioniin
- Kansainvälistyvä Suomi
- Kunnallispolitiikka Hangossa

Opi vaikuttajaksi

- Kaikilla on oikeus vaikuttaa
- Vaikuttaa voi yksin ja yhdessä
- Sananvapaus tuo vastuuta

- Oppilaskunta on koulun vaikuttaja

- Sovittelu

Taitava rahankäyttäjä

- Raha on vaihdon väline

- Lasten työtä säädellään

- Raha-asiat kuntoon

- Hintojen vertailu

- Ostopäätös on valinta

- Kauppa on sopimus

Turvallisesti yhdessä

- Väkivalta satuttaa

- Vahingot täytyy korvata

- Netissäkin on sääntöjä

Taitava median käyttäjä

- Elämme viestien keskellä

- Median käyttö vaatii taitoa

- Sosiaalisen median sisältö luodaan yhdessä

- Sosiaalisessa mediassa viesti kulkee nopeasti

- Mainonta

Minun kuntani

- Itsenäinen kunta

- Kunnan palvelut

- Kuntalainen vaikuttajana

- Luottamushenkilöt edustavat kuntalaisia

- Kunnanvaltuusto tekee päätökset

- Nuorten ääni Hangossa

Osaava ammattilainen

- Työ on tärkeää yhteiskunnalle

- Haaveesta ammattiin

- Työelämä muuttuu jatkuvasti

- Yrittäjä

- Yrityksen pitää tuottaa voittoa

- Yritykset antavat työtä muille

- Vierailut hankolaisissa yrityksissä ja työpaikoilla

Raha kiertää yhteiskunnassa

- Perhe ja raha

- Rahankäytön suunnittelu

- Lainaraha täytyy maksaa takaisin

- Palvelut maksetaan verorahoilla

Lait tuovat turvaa

- Lapsella on oikeus huolenpitoon

- Poliisit ja palokunta

- Lait suojelevat kaikkia

- Rikoksesta tuomitaan rangaistus

- Yhteistyö lisää Suomen turvallisuutta

- Turvallinen tulevaisuus

14.4.10 Musiikki

Vuosiluokkien 3.-6. musiikin opetus sisältyy luontevasti koulun arkeen ja juhlaan. Mahdollisuuksien mukaan osallistutaan erilaisiin musiikkitapahtumiin. Tehdään yhteistyötä esimerkiksi Raaseporin

musiikkiopiston kanssa. Musiikin tavoitteina on tiedon, taidon ja musiikillisen tuottamisen kehittyminen sekä musiikillisen kiinnostuksen herättäminen oppilaassa.

3.-4.lk

Sisältö

- laulamista ja luontevaa äänenkäyttöä
- yhteislaulua
- musisointia yksin ja yhdessä
- soittamisen alkeita yhdellä soittimella
- elämyksellistä kuuntelemista
- tutustumista musiikin peruskäsitteisiin: rytmi, melodia, dynamiikka, sointiväri, harmonia, muoto
- improvisointia
- oppilaiden omaan musiikkimaailmaan tutustumista

5.-6.lk

Sisältö

- laulamista monipuolisesti erilaisista ohjelmistoista
- yhteislaulua
- musisointia erilaisissa kokoonpanoissa
- mahdollisuuksien mukaan soittamista eri soittimilla
- elämyksellistä kuuntelemista
- syventymistä musiikin peruskäsitteisiin: rytmi, melodia, dynamiikka, sointiväri, harmonia, muoto
- improvisointia
- kokeiluja ja omia musiikillisia tuotoksia
- musiikilliset ajanvirtaukset

14.4.11 Kuvataide

Oppilas havainnoi, harjoittelee ja tuottaa erilaisia välineitä hyödyntäen oppilaan omia kuvia. Hän pohtii kuvataidetta esteettisestä, ekologisesta, eettisestä ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Oppilasta ohjataan kokemukselliseen, moniaistiseen ja toiminnalliseen tapaan oppia. Kuvataiteessa maalataan, piirretään, rakennellaan, muovailaan, kuvataan ja valmistetaan kuvallisia tuotoksia yksin ja ryhmässä. Oppilas käyttää erilaisia materiaaleja ja tekniikoita kuvallisten teosten suunnittelussa ja tuottamisessa. Hän arvioi ja tulkitsee taidetta ja muita visuaalisia teoksia yksin ja ryhmässä. Hän vierailee mahdollisuuksien mukaan hankolaisissa taidenäyttelyissä ja tutustuu paikallisten taiteilijoiden tuotoksiin. Oppilas pohtii kuvallisen ilmaisun keinoin näkemystä kotikaupungistaan ja ainutlaatuisesta merellisestä ympäristöstä. Kuvataideosaamisessa arvioidaan oppimisprosessia, yksilöllistä oppimisen etenemistä ja visuaalista tulkintaa suhteessa valtakunnallisiin kriteereihin.

3.-4.lk

Yhteiset sisällöt

- erilaisten välineiden ja materiaalien käyttöä
- perustekniikkaa piirtämisen, askartelun ja maalaamisen keinoin
- valo ja varjo
- monipuolista erilaisten pintojen työstämistä ja tuottamista
- luovia ratkaisuja materiaalivalinnoissa
- värioppia
- sommittelun alkeita
- taiteentuntemusta

3.lk

- hienomotoristen taitojen harjoittaminen
- välineistä huolehtiminen
- muovailua ja rakentelua erilaisilla materiaaleilla
- värioppia: akvarellimaalaus
- kuvaviestinnän alkeita ja sanaston tuntemusta
- taiteentuntemusta
- projektityö yksin ryhmässä

4.lk

- lyijykynätekniikkaa
- rakentelua erilaisilla materiaaleilla
- grafiikkaa
- perspektiivioppia
- sarjakuva

5.-6.lk

Yhteiset sisällöt

- perspektiivioppia ja teknistä piirustusta
- erilaisia piirtämis- ja maalaamistekniikoita monipuolisin välinein ja materiaalein
- valo ja varjo maalauksessa
- sommittelun lainalaisuuksia
- tieto- ja viestintäteknologian monipuolinen hyödyntäminen
- taiteentuntemuksen syventäminen

5.lk

- muovailua, rakentelua ja taittelua erilaisin materiaalein ja välinein
- hiili- ja/tai pastellivärit
- medialukutaito ja elokuva
- valokuvaus, sommittelun peruskäsitteitä
- ihmisen kuvaaminen ja mittasuhteet

6.lk

- kuvakulmat, rajausta, sommittelu
- tussitekniikkaa
- arkkitehtuuri taiteessa
- perspektiivioppia
- teknistä piirustusta
- grafiikkaa/linokaiverrus
- projektityö ja/tai ryhmässä

14.4.12 Käsityö

Käsityön oppiaine toteutetaan 50% teknisen työn menetelmin ja materiaalein ja 50% tekstiilityön työtapoja ja materiaaleja käyttäen. Kuntakohtaisesti voidaan päättää, millä vuosiluokilla painotetaan teknistä tai tekstiilityötä. Käsityötä opitaan pääasiassa itse tekemällä. Oppilaita ohjataan tekemään yksin

tai ryhmässä työsuunnitelma, joka sisältää pääpiirteiset työvaiheet ja kuvauksen lopputuloksesta. Arviointia suoritetaan jatkuvana prosessin arviointina.

3.lk

Tavoitteet

Oppilas oppii käsityötä tekstiilityön menetelmin ja välinein. Oppilas perehtyy ainakin koneompelun, virkkauksen ja neulomisen alkeisiin. Hän suunnittelee ja valmistaa yksinkertaisia tekstiilitöitä.

Sisältö

- materiaali- ja välineoppia
- tekstiilituntemusta ja -huoltoa
- luonnonmateriaalien käyttö
- neulomisen alkeita
- koneompelutyö
- trendikkäät työmenetelmät

4.lk

Tavoitteet

Oppilas oppii käsityötä teknisen työn menetelmin ja välinein. Oppilas perehtyy puutyön alkeisiin nikkaroimalla suunnitelman mukaan yksinkertaisia puu- ja metallitöitä.

Sisältö

- materiaali- ja välineoppia
- puusta rakentelua, työstämistä ja viimeistelyä
- sähköopin alkeita
- metallin taivutusta ja muotoilua

5.lk

Tavoitteet

Oppilas suunnittelee, valmistaa, dokumentoi ja arvioi käsitöitä tekstiilityön ja teknisen työn menetelmin.

Sisältö

- ompelukone tutuksi
- käyttötekstiilin valmistaminen
- kankaanpainantaa
- kankaankudonnan alkeita
- virkkaustaitojen syventäminen
- neulottu tuote
- vaatehuolto
- puun työstäminen käyttöesineeksi
- pintakäsittelymenetelmiä
- vaihtoehtoihin materiaaleihin tutustuminen ja tuotteistaminen
- sähköopin perusteet

6.lk

Tavoitteet

Oppiainetta opiskellaan taitoaineen valinnaisaineena joko tekstiilityönä tai teknisenä työnä. Oppilas

suunnittelee, valmistaa, dokumentoi ja arvioi käsitöitä tekstiilityön tai teknisen työn menetelmiä syventäen.

Tekstiilityön sisältö

- koneompelutaitojen syventäminen vaatteiden/tuotteen valmistaminen
- kirjontaa
- virkattu tuote
- kaavaoppia
- prosessityö langoista tuotteeksi ja prosessin dokumentointi
- neulottu tuote
- tuunausta trendien mukaisesti
- työergonomia
- kulutus- ja tuotantotapojen tarkastelu

Teknisen työn sisältö

- prosessityö puusta ja prosessin dokumentointi
- metallioppia ja tuotteistaminen
- kulutus- ja tuotantotapojen tarkastelu
- vaihtoehtoihin materiaaleihin syventäminen
- sähköopin syventäminen
- työergonomia

14.4.13 Liikunta

Liikunnan oppiaineessa hyödynnetään monipuolisesti paikallista maastoa ja eri liikuntapaikkoja. Mahdollisuuksien mukaan jatketaan toisella luokalla aloitettua uimaopetusta.

Tavoitteet luokille 3-6

Oppilas harjaannuttaa kuntoa, taitoa ja kehon hallintaa. Oppilas kasvattaa nopeutta, kestävyyttä, liikkuvuutta ja voimaa. Liikunnan tavoitteena on ohjata oppilasta kohti positiivista liikuntaelämystä ja -tottumusta.

Sisältö

- Tutustutaan monipuolisesti eri lajeihin leikkimällä, oppimalla ja osaamalla.
- Oppilasta ohjataan oikeisiin liikuntatottumuksiin liikuntaergonomia huomioiden.
- Oppilas osallistuu sekä yksilö- että ryhmäliikuntaan.
- Oppilasta kannustetaan oman suorituksen jatkuvaan itsenäiseen arviointiprosessiin ja kehittämiseen.
- Erilaiset maila- ja pallopelit
- Talvilajit
- Vesileikit ja uimataidon alkeet
- Liikuntalajien tuntemusta, tekniikkaa ja sääntöjä
- Fair play
- Hygieniakasvatus

3.lk

- kävelyä, juoksua, kiipeilyä, pyöräilyä
- kehonhallintaa
- pallon käsittelyn harjoituksia
- käsipallo
- välineliikuntaa
- temppurata
- suunnistuksen perusteita

- luistelutekniikkaa: eteenpäin luistelu, jarrutus
- liikunta musiikin tahdissa

4.lk

- hyppynarulla hyppiminen
- taitorata
- jalkapallo
- yleisurheilulajeja
- salibandy
- luistelutekniikkaa: liu'ut, takaperin luistelu
- suunnistus lähimaastossa

5.lk

- yleisurheilulajeja
- koripallo
- maastajuoksu
- suunnistus
- matkapyöräily
- paikalliset lajit
- luistelutekniikkaa: kaariluistelua
- MOVE -mittaukset

6.lk

- lentopallo
- tanssia
- telinevoimistelua
- pesäpallo
- suunnistus metsässä
- retkikävely
- luistelutekniikkaa: joukkuepelit
- fitnessrata

14.4.14 Oppilaanohjaus

Tavoitteet luokille 3-6

Oppilaanohjauksen tavoitteena on koululais- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen. Oppilasta ohjataan käyttämään monipuolisia oppimistekniikoita ja kriittisyyttä valintojen tekemisessä. Tuntityöskentelyssä oppilasta ohjataan oppimista tukevaan ja toiset huomioivaan tapaan toimia. Yhteistyötä koululaistaidoissa tehdään vanhempien kanssa. Oppilas perehtyy työelämää tutustumalla Hangon eri työpaikkoihin sekä yrityksiin. Toimintaa ohjaa sekä toiminnasta vastaa luokanopettaja. Oppilaanohjauksessa hyödynnetään Hangon monipuolista verkostoa, yrittäjiä ja yhteisöjä. Oppilas oppii tekemään töitä yksin ja ryhmässä. Jatkuvien luokanopettajien kanssa käytävien kehityskeskustelujen avulla kasvatetaan elämässä tarvittavia taitoja. Tavoitteena on itsetunnon vahvistaminen ja myönteisen minäkuvan rakentaminen.

15. Vuosiluokat 7 – 9

15.4.1 Äidinkieli ja kirjallisuus

Tavoitteet

Oppilaan suhde kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin syvenee. Hänen vuorovaikutustaitonsa karttuvat, ja hänestä kehittyy rohkea ilmaisija. Oppilaan kielitietoisuus kehittyy: hän on monilukutaitoinen eli hän osaa tulkita, tuottaa ja hyödyntää erilaisia tekstejä erilaisissa konteksteissa.

7. luokka

Keskeiset sisällöt

Sanaluokat

Sijamuodot

Verbien taipuminen (persoonamuodot, aikamuodot)

Kirjakielen ja puhekielen erot

Lause ja virke

Kielenhuoltoa (välimerkit, alkukirjain, yhdyssanat, suora ja epäsuora esitys)

Tekstinteen vaiheet (tekstin suunnittelu, aloittaminen ja lopettaminen, kappalejako, otsikointi)

Tekstilajeja (määritelmä, kuvaus, koevastaus, tiivistelmä, sähköpostiviesti)

Erilaisia lukutapoja (tietotekstin, kuvan ym. lukeminen)

Tiedonhaku, lähdekritiikki ja tekijänoikeudet

Puhumisen tekstilajeja (selostus, haastattelu, keskustelu, esitelmä)

Kirjallisuuden päälaajat ja peruskäsitteet (proosa, lyriikka, draama)

Kaunokirjallisuuden erittelyä (henkilö, miljö, kertoja)

Median tehtävät ja toimintatavat

Uutinen ja uutiskuva

Sosiaalinen media

Kirjastovierailu

8. luokka

Keskeiset sisällöt

Modukset

Lauseke ja lauseenjäsenet

Tyylioppia (asiatyyli, arkityyli, ylätyyli)

Kielenhuoltoa (tyylivälimerkit, kongruenssi, passiivi, omistusliite, lyhenteet)

Mielipide ja perusteleminen sekä retoriset keinot

Vaikuttavia tekstilajeja (yleisönosastokirjoitus, arvostelu, kolumni)

Puhumisen tekstilajeja (mielipidepuheenvuoro, väittely, sovittelu, keskustelu)

Kirjallisuus vaikuttajana ja maailmankuvan avartajana

Kirjallisuuden genrejä (rikos-, kauhu-, fantasia- ja tieteiskirjallisuus)

Teatteri- ja elokuvailmaisua

Sananvapaus ja sensuuri
Media maailmankuvan muokkaajana
Netinkäyttäjä vaikuttajana
Mainonta

9. luokka

Keskeiset sisällöt

Suomen kielitilanne
Murteet
Kielen muuttuminen
Suomen kielen ominaispiirteet
Kielisukulaisuus

Virkerakenne
Lauseenvastikkeet
Vierassanat
Kielenhuollon kertausta

Aiheen rajaaminen, jäsentelytavat, sidosteisuus, havainnollistaminen
Tekstilajeja (aineistopohjainen teksti, analyysi)

Arjen ja työn puhetilanteita (puhe-esitys, raportointi, palautteen antaminen)

Suomen kirjallisuuden historia

15.4.2 Toinen kotimainen kieli

Ruotsin kieli, B1-oppimäärä

Laaja-alainen oppiminen

Ajattelu ja oppimaan oppiminen

Oppilasta kannustetaan pohtimaan itselleen parhaiten sopivia opiskelutekniikoita sekä hyödyntämään aikaisemmin hankittua kielitaitoa ja muita osaamiaan kieliä. Oppilas nähdään aktiivisena toimijana, joka itse on mukana suunnittelemassa oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Kulttuurin opiskelu on keskeinen osa kielten opiskelua. Tunneilla tehdään paljon sekä kielioppiin että viestinnällisiin tilanteisiin liittyviä suullisia harjoituksia, jotta kommunikatiivisuudesta tulisi luonnollinen osa kielen hallintaa. Myös kirjallista viestintää harjoitellaan.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Oppituntien aihepiirit ovat lähellä nuorten arkea. Oppituntien aihepiireihin kuuluvat mm. ystävyys, rakkaus sekä kommunikatiiviset tilanteet kuten tien neuvominen ja ostosten tekeminen. Yläasteen loppupuolella tunneilla perehdytään myös muihin Pohjoismaihin ja puhutaan tulevaisuuden suunnitelmista.

Monilukutaito

Oppitunneilla käsitellään runsaasti erilaisia tekstilajeja – niin kirjallisena kuin kuultunakin. Monipuolisesti käytettynä ne tuovat vaihtelua opiskeluun. Myös kuvanlukutaitoa ja kuvatulkintaa harjoitellaan.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään opiskelussa. Opetuksessa pyritään käyttämään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä, viestintäkanavia ja –välineitä. Tieto- ja viestintäteknologian

tarkoituksenmukaisen käytön harjoittelu on osa kieliopintoja. Oppilaat hyödyntävät opiskelussa erilaisia TVT-sovelluksia. TVT-välineitä käytetään sanaston ja kielioppisääntöjen harjoittelussa.

Tavoitteet

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

Oppilas tutustuu Suomen ruotsinkielisiin alueisiin, Ruotsiin sekä muihin Pohjoismaihin. Oppilaita kannustetaan hyödyntämään viestintätekniisiä taitojaan lisätiedon hankintaan. Oppilas tekee havaintoja suomenruotsin ja ruotsinruotsin eroista sekä vertaa ruotsin kieltä aiemmin opiskelemiinsa kieliin. Oppitunneilla käytetään muiden kielten opiskelusta tuttuja kielitiedon käsitteitä.

Kieltenopiskelutaidot

Oppilasta ohjataan käyttämään erilaisia opiskelustrategioita. Oppilas löytää itselleen sopivia opiskelumenetelmiä ja oppii asettamaan tavoitteita sekä kehittämään omia opiskelutaitojaan. Oppitunnilla kehitetään vuorovaikutustaitoja sekä rohkaistaan oppilaita monipuoliseen kielen käyttöön erilaisissa tilanteissa.

Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa

Oppilaan taito toimia vuorovaikutuksessa kehittyy erilaisissa suullisissa harjoituksissa, reagointi- ja kirjoitustehtävissä. Aihepiirejä valittaessa näkökulmana on nuorten toiminta ruotsin kielellä eri yhteisöissä, ajankohtaisuus sekä oppilaiden kiinnostuksen kohteet. Oppilaan vuorovaikutus eri pohjoismaalaisten kanssa saa tukea kulttuurin tuntemuksesta. Myös ääntämiseen kiinnitetään huomiota, jonka omatoimiseen harjoitteluun kannustetaan.

Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä

Oppilasta ohjataan työskentelemään erityyppisten tekstien ja aineistojen parissa. Oppilas tottuu käsittelemään vaikeustasoltaan erilaisia materiaaleja niin lukien, katsoen kuin kuunnellen. Oppilasta kannustetaan tutustumaan autenttiseen aineistoon.

Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä

Oppilasta kannustetaan tuottamaan omaa tekstiä sekä suullisesti että kirjallisesti. Oppilaille tarjotaan tilaisuuksia harjoitella puhumista sekä kirjoittamista itselleen läheisistä aiheista kiinnittäen huomiota myös ääntämiseen ja tekstin sisällön kannalta oleellisimpiin rakenteisiin. Omissa tuotoksissa on mahdollista hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa.

Keskeiset sisällöt

7. luokka

Tilanteet ja aihepiirit

Vahvistetaan kuudennella jo opittuja tilanteita ja aihepiirejä. Suomen ruotsinkielisiin alueisiin ja Ruotsiin sekä niiden kulttuuriin tutustuminen, arkipäivän tilanteita kuten matkustaminen ja säästä kertominen, tienneuvominen, lipun ostaminen, ihmissuhteet.

Rakenteet

- jo opittujen rakenteiden kertausta
- det finns-rakenne
- imperatiivi
- imperfekti
- persoonapronominien objektimuodot.

8. luokka

Tilanteet ja aihepiirit

Jo opittujen aihepiirien ja tilanteiden kertausta, Suomen ruotsinkielisiin alueisiin ja Ruotsiin sekä niiden kulttuuriin tutustuminen, arkipäiväisiä tilanteita kuten voinnin kysyminen, tapaamisesta sopiminen, ostosten tekeminen

Rakenteet

- jo opittujen rakenteiden kertausta
- persoonapronominien omistusmuodot
- perfekti ja pluskvamperfekti
- adjektiivien vertailu
- järjestysluvut.

9. luokka**Tilanteet ja aihepiirit**

Pohjoismaiden erityispiirteisiin, kulttuuriin ja nähtävyyksiin tutustuminen, matkustaminen, ravintolassa ja kahvilassa asioiminen, opiskelusuunnitelmista ja ammattihaaveista kertominen, Suomesta kertominen.

Rakenteet

- jo opittujen rakenteiden kertausta
- paikan ja ajan adverbit
- sivulause
- demonstratiivipronominien den/det/de här; den/det/de där
- omistussana+adjektiivi+sustantivi
- futuuri
- s-passiivi.

15.4.3 Vieraat kielet**Englannin A-oppimäärä vuosiluokilla 7-9****Laaja-alainen osaaminen****Ajattelu ja oppimaan oppiminen**

Oppilaita ohjataan omakohtaiseen tavoitteidenasetteluun ja edistymisen seuraamiseen. Itselle parhaiten sopivia opiskelutekniikoita pohditaan mm. itsearviointin yhteydessä ja kielioppia opiskeltaessa oppilaat ohjataan itse muodostamaan kielioppisäännöt. Oppilaiden työskentely- ja ongelmanratkaisutaidot kehittyvät erilaisten projektitöiden parissa.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Englannille tyypilliset keskustelustrategiat tulevat tutuiksi tunneilla luontevien dialogien avulla. Niitä myös harjoitellaan runsaasti suullisten tehtävien kautta. Mielipiteen ilmaisemiseen kohdekielellä kannustetaan ja toisen kuuntelemisen taito kehittyy paritöitä tehdessä. Monipuolisten kirjoitustehtävien avulla kirjallinen ilmaisu kehittyy.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Oppilaat harjoittelevat arjen taitoja vieraalla kielellä.

Monilukutaito

Tunneilla opiskellaan englannin kieltä eri tekstilajien avulla, esimerkiksi dialogit, haastattelut, blogit ja muu sosiaalinen media ja videot tuovat vaihtelua opiskeluun ja tutustuttavat erilaisiin tekstilajeihin.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologian tarkoituksenmukaisen käytön harjoittelu on osa kieliopintoja. Oppilaat tekevät erilaisia tiedonhakutehtäviä ja projektitöitä erilaisia TVT-sovelluksia hyödyntäen. TVT-välineitä käytetään sanaston ja kielioppisääntöjen harjoittelussa.

Työelämätaidot ja yrittäjyys

Englannin tunnilla harjoitellaan työelämässä tarvittavaan asianmukaista käyttäytymistä, yhteistyötaitoja sekä otetaan huomioon kielitaidon ja vuorovaikutustaitojen merkitys.

Tavoitteet

Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

Englannin tunneilla tutustutaan laajasti niiden maiden kulttuureihin ja elämänmuotoihin, joiden virallisiin kieliin englanti kuuluu. Tiedot englannin kielen kehittymisestä globaaliksi lingua francaksi vahvistuvat ja sen eri variantit tulevat tutuiksi.

Kielenopiskelutaidot

Koko yläkoulun ajan kiinnitetään huomiota opiskelutaitoihin ja niiden kehittämiseen. Kielitiedon käsitteet tulevat tutuiksi. Oppilasta rohkaistaan asettamaan tavoitteita, hyödyntämään monipuolisia tapoja oppia englantia ja arvioimaan oppimistaan itsenäisesti ja yhteistyössä. Oppilasta ohjataan myönteiseen vuorovaikutukseen, joissa tärkeintä on viestin välittyminen. Oppilaan itsenäisyyttä soveltaa luovasti kielitaitoaan sekä elinikäisen kieltenopiskelun valmiuksia kehitetään. Opiskelijalle painotetaan pitkäjänteisen työn merkitystä kielten opiskelussa.

Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa

Tunnilla tehdään runsaasti monipuolisia viestinnällisiä harjoituksia parin kanssa ja ryhmissä. Myös kielioppirakenteita harjoitellaan suullisesti oppilaalle merkityksellisissä viestinnällisissä tilanteissa. Oppilaan aloitteellisuutta viestinnässä ja kompensatiokeinojen käytössä tuetaan.

Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä

Oppilas harjaantuu lukemaan, ymmärtämään ja kuuntelemaan erilaisia tekstilajeja ja vaikeudeltaan eritasoisia tekstejä. Oppilaiden taito tulkita erityyppisiä tekstejä kehittyy. Oppilasta ohjataan etsimään aiheeseen liittyvää materiaalia myös oppikirjanulkopuolelta.

Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä

Oppilasta ohjataan tuottamaan sekä puhuttua että kirjoitettua tekstiä erilaisiin tarkoituksiin yleisistä ja itselleen merkityksellisistä asioista kiinnittäen huomiota rakenteiden monipuolisuuteen ja ohjaten hyvään ääntämiseen.

Keskeiset sisällöt

7. luokka

Tilanteet ja aihepiirit:

Minä ja perheeni, harrastukset, kohteliaisuudet, tapaamisen sopiminen, ostaminen, tien neuvominen, ravintolassa tilaaminen, samaa/eri mieltä oleminen, Iso-Britannian ja USAn kulttuureihin tutustuminen

Keskeiset rakenteet:

- olla-verbit, epä säännölliset verbit, aikamuodot, kysymyslauseet
- persoonapronominit
- substantiivien monikko
- artikkelit
- adjektiivien vertailu

8. luokka

Tilanteet ja aihepiirit

Kotitöistä, harrastuksista ja säästä keskusteleminen, ostostilanteet, vaihtoehtoista neuvottelemineen, matkustaminen, lipunostaminen, kestävä kehitys, lääkäriissä käynti, Australian, Kanadan ja Karibian maiden kulttuureihin tutustuminen

Keskeiset rakenteet

- perusaikamuotojen kertaus, kestopuodot, apuverbit, 1. konditionaali ja ehtolause
- sanajärjestys (SPOTPA), liikkuvat määreet
- adverbit
- indefiniitti-, relatiivi-, demonstratiivi- ja refleksiivipronominit
- artikkelit

9. luokka

Tilanteet ja aihepiirit

Tulevaisuudesta ja menneisyydestä keskusteleminen, ohjeiden antaminen, työelämä, erilaisia keskustelutilanteita, kulttuuri, media. Afrikan, Intian, Irlannin ja Uuden-Seelannin kulttuuriin tutustuminen, Suomi.

Keskeiset rakenteet

- aikamuotojen kertaus, passiivi, passiivin vastineet, infinitiivi ja ing-muoto, epäsuora kerronta, 2. konditionaali ja ehtolause, apuverbit ja niitä korvaavat puodot
- paljoussanat
- adverbien vertailu
- artikkelit maantieteellisten nimien yhteydessä

15.4.4 Matematiikka

Matematiikan opetuksen tehtävänä on tarjota mahdollisuuksia matemaattisen ajattelun kehittämiseen ja matemaattisten käsitteiden sekä yleisimmin käytettyjen ratkaisumenetelmien oppimiseen. Opetuksen tulee kehittää oppilaan luovaa ja täsmällistä ajattelutapaa. Matematiikan opetusta integroidaan muihin aineisiin.

Matematiikan opetuksen on edettävä systemaattisesti, ja sen tulee luoda kestävä pohja matematiikan käsitteiden ja rakenteiden omaksumiselle. Konkreettisuus ja ilmiöpohjaisuus toimivat tärkeinä apuvälineinä yhdistettäessä oppilaan kokemuksia ja ajattelutapoja matematiikkaan.

Matematiikan opetuksessa hyödynnetään arkipäivän tilanteissa eteen tulevia ongelmia, joita ratkotaan matemaattisen ajattelun ja toiminnan avulla. Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään oppilaan oppimisprosessin tukemisessa mahdollisuuksien mukaan. Tutustutaan koodaukseen.

7. lk

Tavoitteet

Oppilas

- huomaa eri tapauksien yhtäläisyydet ja säännönmukaisuudet
- osaa päätellä yksinkertaisten väitelauseiden totuusarvon
- osaa muuntaa yksinkertaisen tekstimuodossa olevan ongelman matemaattiseen esitysmuotoon ja tehdä suunnitelman ongelman ratkaisemiseksi, ratkaista sen ja tarkistaa tuloksen oikeellisuuden
- osaa käyttää yksinkertaisia matemaattisia tietokonesovellutuksia
- osaa peruslaskut
- muuntaa tavanomaisimpia mittayksiköitä ja soveltaa niitä käytännön elämään

Sisällöt

- Luvut ja laskutoimitukset
- Vastaluku, itseisarvo ja käänteisluku
- Potenssi
- Lukujoukot
- Aikalaskut
- Laskimen käyttö
- Yksinkertaisten funktioiden tulkitseminen
- Kuvaajien piirtäminen koordinaatistoon
- Kirjainlaskentaa ja helppoja yhtälöitä
- Monikulmiot
- Kulmien välisiä yhteyksiä
- Symmetria
- Ympyrä ja siihen liittyvät käsitteet
- Koodaus

8. lk**Tavoitteet****Oppilas**

- huomaa eri tapauksien yhtäläisyydet ja säännönmukaisuudet
- osaa päätellä yksinkertaisten väitelauseiden totuusarvon
- osaa muuntaa yksinkertaisen tekstimuodossa olevan ongelman matemaattiseen esitysmuotoon ja tehdä suunnitelman ongelman ratkaisemiseksi, ratkaista sen ja tarkistaa tuloksen oikeellisuuden
- osaa soveltaa itse tehtyjä tai valmiita tietokoneohjelmia
- osaa käyttää luokittelua matemaattisten ongelmien ratkaisussa
- suorittaa mittauksia ja niihin liittyviä laskelmia

Sisällöt

- Funktion käsite
- Potenssit ja polynomit
- Neliöjuuren käsite
- Prosenttilaskenta
- Lauseke ja sen sieventäminen
- Muuttujan arvon sijoittaminen lausekkeeseen
- Yhtälö
- Yhdenmuotoisuus ja yhtenevyys
- Mittakaava
- Tasokuvioiden piirit ja pinta-alat
- Pythagoraan lause
- Taulukkolaskenta ja koodaus

9. lk

Tavoitteet

Oppilas

- osaa arvioida tuloksen järkevyyttä sekä tarkastaa ratkaisunsa eri vaiheet
- osaa käyttää puheessaan loogisia elementtejä
- osaa esittää järjestelmällisesti mahdolliset ratkaisuvaihtoehdot
- osaa tulkita ja tehdä diagrammeja
- käyttää verrantoa, prosenttilaskua ja muita laskutoimituksia arkielämässä eteen tulevien ongelmien ratkaisemisessa
- suorittaa mittauksia ja niihin liittyviä laskelmia sekä muuntaa tavanomaisimpia mittayksiköitä ja soveltaa niitä käytännön elämään
- ymmärtää matemaattisten käsitteiden ja sääntöjen merkityksen sekä pystyy näkemään matematiikan ja reaali maailman välisiä yhteyksiä
- oppii ajattelemaan loogisesti ja luovasti osaa soveltaa erilaisia ajatteluprosesseja ja menetelmiä tiedon hankintaan
- oppii esittämään kysymyksiä ja päätelmiä havaintojen perusteella ja näkemään säännönmukaisuuksia
- oppii työskentelemään keskittyneesti ja pitkäjänteisesti sekä toimimaan ryhmissä

Sisällöt

- Polynomit
- Trigonometriset funktiot
- Rationaalilausekkeet
- Yhtälöparit ja niiden ratkaiseminen algebrallisesti ja graafisesti
- Epäyhtälöt
- Suora
- Funktion kuvaajan tutkimista, funktion nollakohta, suurin ja pienin arvo, kasvaminen ja väheneminen
- Kappaleiden pinta-alan ja tilavuuden laskeminen
- Todennäköisyyden käsite
- Frekvenssi ja suhteellinen frekvenssi
- Keskiarvon, tyyppi arvon ja mediaanin määrittäminen
- Hajonnan käsite
- Vahvistetaan diagrammien tulkintaa sekä tietojen keräämistä, muuntamista ja esittämistä käyttökelpoisessa muodossa
- Koodaus

Matematiikka hankolaisen elämässä

- Kartat ja mittakaavat
- Mittaaminen ja yksikönmuunnokset
- Ruokaohjeet
- Diagrammit
- Verot, ja korot
- Ostokset ja hintavertailut
- Nuotit

15.4.5. Biologia

Biologian opetuksessa tutkitaan elämää, sen ilmiöitä ja edellytyksiä. Opetuksessa pyritään tutkivaan oppimiseen ja kehitetään oppilaan luonnontieteellistä ajattelua. Tavoitteena on antaa oppilaalle valmiudet havainnoida ja tutkia luontoa sekä hyödyntää tiedonhaun eri menetelmiä. Oppilasta ohjataan

kiinnittämään huomiota ihmisen ja muun luonnon välisiin vuorovaikutussuhteisiin ja ihmisen vastuuseen luonnon monimuotoisuuden suojelussa.

7. luokka

Tavoitteet

7. luokalla kartutetaan luonnontuntemusta ja paneudutaan erityisesti vesiekosysteemin käsittelyyn. Korostetaan maasto- ja laboratoriotyön merkitystä ja opetuksessa panostetaan elämyksellisyyteen, kokemuksellisuuteen ja toiminnallisuuteen.

Keskeiset sisällöt

- Itämeren vesiekosysteemin hahmottaminen, rakenne, toiminta ja monimuotoisuus
- Eliöyhteisöjen vuorovaikutus, populaatiot ja lajit
  - * lajintuntemus: kalojen, lintujen, sammakkoeläimet, matelijat, nisäkkäät selkärangattomat
- Suomen järvien ja virtaavien vesien eliöyhteisöt
- Solut ja solurakenteet
- Evoluution keskeiset asiat
- Eliökunnan pääryhmät, kunnat ja ryhmien
- Oppilas oppii ymmärtämään ja arvostamaan Hangon sijaintiin liittyen Itämeren ja sen erityispiirteitä: tutkimusretki lähiympäristöön.

8. luokka

Tavoitteet

8. luokalla tutkitaan metsäekosysteemiä. Tarkastellaan eliöiden sopeutumista ympäristöönsä, niiden välisiä vuorovaikutussuhteita ja erilaisten elinympäristöjen monimuotoisuutta. Perehdytään metsien merkitykseen, käyttöön ja suojeluun kestävän kehityksen mukaisesti. Tavoitteena on laajentaa oppilaan kiinnostusta luontoa kohtaan.

Keskeiset sisällöt

- Tutustutaan Suomen metsäluontoon ja pohjoisen havumetsävyöhykkeen metsätyyppeihin
- Hahmotetaan metsäekosysteemin rakenne, toiminta ja eliöiden vuorovaikutteinen rooli
- Pohditaan yhteyttämisen merkitystä elämän perusilmiönä
- Tunnistetaan metsiemme eliöitä mm. nisäkkäitä, lintuja, selkärangattomia, kasveja, sieniä, sammaleita ja jäkäliä
- Ohjattua kasvien keruuta
- Pohjoisen havumetsävyöhykkeet talvi ja kasvien ja eläinten selviytyminen talven koettelemuksista
- Tutustutaan suoekosysteemiin ja pohjois-Suomen luontoon.

9. luokka

Tavoitteet

9. luokalla ohjataan oppilasta ymmärtämään ihmisen kehitystä ja elimistön perustoimintoja. Perehdytään ihmisen lisääntymiseen, kasvuun ja kehitykseen. Tutustutaan perinnöllisyyden ja bioteknologian perusteisiin. Syvennetään evoluutiota ja elämän kehityshistoriaa.

Keskeiset sisällöt

- Perehdytään kasvi- ja eläinsolun rakenteeseen ja niiden eroavaisuuksiin
- Fotosynteesi ja sen merkitys eliökunnan kannalta
- Eliöiden lisääntyminen
- Tutustutaan evoluutioon ja ihmisen evoluution vaiheisiin
- Kestävä kehitys ja luonnon monimuotoisuuden säilyminen
- Oppilas perehtyy ihmisen biologiaan. Opetellaan mm

- * tärkeimpien kudosten, elinten ja elimistöjen rakenteen ja toiminnan pääpiirteet
- * seksuaalisuus, perimä, hedelmöittyminen ja raskaus.

15.4.6 Maantieto

Maantiedon opetuksessa tutkitaan maapalloa ja sen erilaisia alueita sekä alueellisia ilmiöitä. Oppilasta innoitetaan kiinnostumaan maantieteellisistä ilmiöistä ja ymmärtämään maapallo toimivana kokonaisuutena, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Oppilas oppii tarkastelemaan erilaisia karttoja ja niiden mittakaavoja, suuntia ja etäisyyksiä. Opetus ohjaa oppilasta seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia maapallolla ja arvioimaan niiden vaikutusta luontoon ja ihmisen toimintaan. Opetuksessa korostetaan toiminnallisuutta, yhteisöllisyyttä ja kokemuksellisuutta. Sähköisten oppimisympäristöjen sekä sähköisen tiedonhaun lisääntyessä oppilasta harjaannutetaan kriittisesti suhtautumaan erilaisiin tietolähteisiin.

7. luokka

Tavoitteet

7. luokalla tutustutaan yleismaantieteen eri osa-alueisiin. Tutkitaan Maata planeettana ja sen liikkeiden seurauksia. Oppilas oppii käyttämään ja tulkitsemaan fyysisiä karttoja. Erityisenä tutkimuskohteena on Anglo-Amerikan ja Latinalaisen Amerikan alueet ja niiden alueilla esiintyvät luonnon- ja kulttuurimaantieteelliset ilmiöt.

Keskeiset sisällöt

- Maantieteelliset peruskäsitteet
- Karttojen ja diagrammien tulkintaa ja hyödyntämistä
- Maan pyöriminen auringon ja itsensä ympäri. Näistä johtuvat ilmiöt ja seuraukset
- Kasvillisuusvyöhykkeet ja ilmastoalueet sekä niiden esiintyminen eri alueilla
- Tutustutaan litosfäärilaattojen liikkeisiin ja niiden seurauksiin
- Kulttuurimaantieteen osa-alueet mm. väestön kasvu, asutuksen sijoittuminen ja kaupungistuminen.

8. luokka

Tavoitteet

8. luokalla kerrataan luonnonmaantieteellisiä ilmiöitä ja käsitteitä. Opitaan ymmärtämään planetaarisuuden vaikutuksia maapallolla. Oppilas oppii ymmärtämään maanpintaa muokkaavien tekijöiden vaikutuksen maisemassa. Tarkastelun kohteena on erityisesti Eurooppa ja Euroopan eri valtiot sekä alueet.

Keskeiset sisällöt

- Maapallon planetaarisuus ja siitä johtuvat ilmiöt
- Väestö ja eri kulttuurien piirteet
- Luonnonvarat ja kestävä kehitys
- Ravinnon tuotanto ja elinkeinot
- Kehittyvät ja teollisuusmaat
- Eurooppa-matkailijoiden maanosa
- Euroopan karttatietous.

9. luokka

Tavoitteet

9. luokalla tarkastelukohteena on Suomi. Paneudutaan jääkauden ja mannerjään merkitykseen. Oppilas oppii selostamaan luonnonmaisemien synnyn ja osaa tunnistaa kartalta ja kuvista muodostelmia sekä

eroosiotekijöiden aikaansaannoksia. Tarkastellaan Suomen kallioperää, maaperää, ilmastoa ja säätekijöitä. Oppilas harjaannuttaa karttanlukutaitoaan ja paneutuu kulttuurimaantieteellisiin tekijöihin. Oppilas tutustuu Pohjoismaihin ja Baltiaan sekä tietojensa perusteella osaa kuvata sitä, miten Suomi on vuorovaikutuksessa omien lähialueidensa sekä Euroopan eri valtioiden kanssa.

Keskeiset sisällöt

- Kartat ja Suomen karttakuva. Opetellaan Suomen paikannimistöä
- Jääkauden muovaama Suomi ja eroosiotekijät
- Suomen ilmasto ja sää
- Ihmisen muovaama Suomi: elinkeinot, liikenne, väestö
- Tutustutaan pohjoismaihin ja Baltiaan.

15.4.7 Fysiikka

Fysiikan opetuksen tehtävänä on syventää oppilaan tietämystä fysiikasta ja käsitystä fysiikasta luonnontieteenä sekä vahvistaa kokeellisen tiedonhankinnan taitoja. Fysiikan opetuksen lähtökohtana ovat oppilaan aikaisemmat tiedot, taidot ja kokemukset sekä ympäristön aineista ja ilmiöistä tehdyt havainnot, joista edetään kohti fysiikan peruskäsitteitä ja lakeja.

Kokeellisuuden tehtävänä on auttaa oppilasta hahmottamaan luonnontieteiden luonnetta ja omaksumaan uusia luonnontieteellisiä käsitteitä, periaatteita ja malleja sekä kehittää kokeellisen työskentelyn ja yhteistyön taitoja ja innostaa oppilasta fysiikan opiskeluun. Opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin elämän eri tilanteissa.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- luonnon tutkimisen taitoja, kuten kysymysten tekemistä ja ongelmien hahmottamista, havaintojen, mittauksien ja päätelmien tekemistä, vertailemista ja luokittelemista, hypoteesin esittämistä ja testaamista sekä tulosten käsittelemistä, esittämistä ja tulkitsemista
- suunnittelemaan ja tekemään luonnontieteelliseen tutkimuksen, jossa vakioidaan ja varioidaan luonnonilmiöissä vaikuttavia muuttujia ja selvitetään muuttujien välisiä riippuvuuksia
- työskentelemään ja tutkimaan luonnonilmiöitä turvallisesti yhdessä toisten kanssa
- muodostamaan yksinkertaisia malleja ja käyttämään niitä ilmiöiden selittämisessä sekä tekemään yleistyksiä ja arvioimaan tutkimusprosessin ja tulosten luotettavuutta
- käyttämään tarkoituksenmukaisia käsitteitä, suureita ja yksiköitä kuvatessaan ilmiöitä ja teknologiaan kuuluvia asioita
- käyttämään erilaisia graafisia ja algebrallisia malleja ilmiöiden selittämisessä, ennusteiden tekemisessä ja ongelmien ratkaisemisessa
- tuntemaan luonnonilmiöitä ja prosesseja ja niissä tapahtuvia energiamuutoksia
- tuntemaan erilaisia luonnon rakenteita ja rakenneosien vuorovaikutuksia sekä ymmärtämään ilmiöiden syy-seuraussuhteita

7. lk

Sisällöt

Värähdys- ja aaltoliike

- Erilaiset värähdys- ja aaltoliikkeiden perusilmiöt, aaltoliikkeen synty, vastaanottaminen, havaitseminen, heijastuminen ja taittuminen, sekä näihin liittyvät ominaisuudet, suureet ja lait

- Äänen ja valon merkitys sekä näiden sovellukset
- Suureet ja mittaamisen perusteet

8. lk

Sisällöt

Lämpö

- Kappaleiden ja aineiden lämpenemiseen ja jäähtymiseen liittyvät ilmiöt sekä näiden kuvaaminen tarkoituksenmukaisilla käsitteillä ja laeilla
- Lämpöilmiöiden merkitys ja sovellukset
- Energian säilyminen ja huononeminen, lämpö energiamuotona

Liike ja voima

- Vuorovaikutukset, niistä syntyvät voimat, niistä aiheutuvat liike- ja tasapainoilmiöt sekä niiden esiintyminen ympäristössä
- Paine ja tiheys

9. lk

Sisällöt

Liike ja voima

- Tasaisen ja tasaisesti kiihtyvän liikkeen mallit
- Voiman tekemä työ, mekaaninen energia ja teho

Sähkö ja luonnon rakenteet

- Kappaleiden väliset sähköiset ja magneettiset voimat
- Tasavirtapiiri ja virtapiirin perusilmiöt sekä ilmiöiden soveltaminen turvallisesti jokapäiväisessä elämässä ja tekniikassa
- Sähkömagneettinen induktio ja sen käyttö
- Luonnon rakenteet ja mittasuhteet
- Rakenneosia koossa pitävät vuorovaikutukset sekä energian sitoutuminen ja vapautuminen rakenneosien välisissä prosesseissa
- Radioaktiivinen hajoaminen, fissio ja fuusio, ionisoiva säteily ja sen vaikutus elolliseen luontoon sekä säteilyltä suojautuminen

Fysiikka hankolaisen elämässä

- Urheilu ja liikunta
- Energiaa eri tavoin
- Liikenne ja kuljetukset

15.4.8 Kemia

Kemian opetuksen tehtävänä on syventää oppilaan tietämystä kemiasta ja kemiallisen tiedon luonteesta sekä ohjata luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan ja tietojen käyttämiseen elämän eri tilanteissa. Tästä edetään ilmiöiden tulkitsemiseen, selittämiseen ja kuvaamiseen sekä aineen rakenteen ja kemiallisten reaktioiden mallintamiseen kemian merkkikielellä.

Kokeellisuus auttaa oppilasta hahmottamaan luonnontieteiden luonnetta ja omaksumaan uusia luonnontieteellisiä käsitteitä, periaatteita ja malleja, kehittää käden taitoja ja kokeellisen työskentelyn ja yhteistyön taitoja sekä innostaa oppilasta kemian opiskeluun.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- työskentelemään turvallisesti ja ohjeita noudattaen
- käyttämään luonnontieteellisen tiedonhankinnan kannalta tyypillisiä tutkimusmenetelmiä ja arvioimaan tiedon luotettavuutta ja merkitystä
- tekemään luonnontieteellisen tutkimuksen, tulkitsemaan ja esittämään tuloksia
- ymmärtämään aineiden kiertokulkuun ja tuotteiden elinkaareen liittyviä prosesseja sekä niiden merkityksen luonnolle ja ympäristölle
- tuntemaan aineiden ominaisuuksia kuvaavia fysikaalisia ja kemiallisia käsitteitä ja käyttämään niitä
- käyttämään aineen rakennetta ja kemiallisia sidoksia kuvaavia käsitteitä ja malleja
- kuvailemaan ja mallintamaan kemiallisia reaktioita reaktioyhtälöiden avulla
- soveltamaan omia tietojaan käytännön tilanteissa ja valinnoissa
- tuntemaan kemian ilmiöiden ja sovellusten merkityksen sekä ihmiselle että yhteiskunnalle

7. lk

Sisällöt

Kemian perusteet

- Työvälineet ja turvallisuus
- Alkuaineet ja yhdisteet
- Yksinkertaiset reaktiot
- Seokset ja erotusmenetelmät

Ilma ja vesi

- Ilmakehän aineet ja niiden merkitys ihmiselle ja luonnon tasapainolle
- Vesi ja veden ominaisuuksia
- Aineiden paloherkkyys, palamisreaktio
- Palamistuotteet ja niiden vaikutus luonnossa
- Reaktioiden kuvaaminen kemian merkkikielellä

8. lk

Sisällöt

Raaka-aineet ja tuotteet

- Tärkeimmät maankuoresta saatavat alkuaineet ja yhdisteet sekä näiden ominaisuuksia
- Alkuaineiden ja yhdisteiden merkitseminen, luokittelu ja erottaminen
- Reaktionopeuksien vertailu
- Reaktioyhtälöiden tulkitseminen sekä yksinkertaisten reaktioyhtälöiden tasapainottaminen
- Alkuaineiden ja yhdisteiden ominaisuuksien sekä rakenteiden selittäminen atomimallin ja jaksollisen järjestelmän avulla

Elollinen luonto ja yhteiskunta

- Fotosynteesi ja palaminen, energialähteet
- Orgaanisten yhdisteiden ominaisuudet ja käyttö
- Orgaanisten yhdisteiden reaktioita ja reaktiotuotteita
- Öljynjalostusteollisuus ja sen tuotteet
- Hiilihydraatit, valkuaisaineet ja rasvat

9. lk

Sisällöt

Raaka-aineet ja tuotteet

- Tuotteiden valmistus, käyttö, riittävyys ja kierrätettävyys
- Metallit
- Sähkökemiallisia ilmiöitä, sähköpari, elektrolyysi ja näiden sovellukset
- Kemia yhteiskunnassa

Kemia hankolaisen elämässä

- Räjähdyksineet ja lääkkeet
- Kemia ja ympäristö
- Pesuaineet, kosmetiikka, tekstiilit
- Puusta maailmalle.

15.4.9. Terveystieto

Terveystiedon tavoitteena on oppilaiden monipuolisen terveysosaamisen kehittäminen. Terveystieteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä tekijöitä tarkastellaan ikätasoisesti ihmisen elämänkulun eri vaiheissa. Oppilaita ohjataan *ymmärtämään terveys voimavarana jokapäiväisessä elämässä ja tuetaan turvallisuustaitoihin, sosiaalsiin taitoihin sekä tunteiden tunnistamiseen ja säätelyyn liittyvien valmiuksien kehittämisessä*. Opiskeltavia aiheita lähestytään ilmiölähtöisyydellä, tutkivalla oppimisella ja ottamalla oppilaat mukaan oppimisympäristöjen ja työtapojen valintaan. Terveystietoa kuvaavat toiminnallisuus, liikunnallisuus, kokemuksellisuus, draama ja tarinat sekä terveyteen yhteydessä olevien ilmiöiden tutkiminen mahdollisimman luonnollisissa tilanteissa ja ympäristöissä, ihmisten välisissä vuorovaikutussuhteissa ja sähköisessä ympäristössä. Opetuksen toteutuksessa tehdään yhteistyötä muiden oppiaineiden, oppilashuollon, nuorisotoimen, päihdehuollon ja mielenterveystoimijoiden sekä muiden paikallisten yhteistyötahojen kanssa.

7.luokka

Tavoitteet

Tavoitteena on oppia ymmärtämään nuoren fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä. Perehdytään arjen rytmiin hygienian, ruokavalion, levon ja liikunnan kautta. Tarkastellaan sairauksien ennaltaehkäisyä ja niiden kotona hoitamista. Tunnetaidoissa ohjataan vuorovaikutustilanteissa toimimiseen, tunteiden ilmaisuun ja niiden säätelyyn. Korostetaan huolenpidon ja läheisten merkitystä, itsensä arvostamista sekä turvataitoja. Paneudutaan tupakoinnin sekä peliriippuvuuden syntymiseen ja ennaltaehkäisyyn. Tutustutaan seksuaalisuuden muuttumiseen murrosiässä ja ohjataan oppilasta tunnistamaan sosiaalisen median välittämiä erilaisia mielikuvia aikuiseksi kasvamisesta.

Keskeiset sisällöt

Terveyden eri osa-alueet
 Ihmisen elämänkaari
 Murrosiän muutokset, kasvu ja kehitys mieheksi ja naiseksi
 Turvataidot
 Itsetyydytys
 Tunnetaidot
 Monipuolinen ruoka ja painonhallinta
 Liikunnan ja levon terveysvaikutukset
 Suun ja ihon hygienia
 Riippuvuuden mekanismit ja tupakka
 Koulukiusaaminen
 Sairaudet ja elimistön puolustautuminen
 Terveys ja media

8.luokka

Tavoitteet

Syvennetään tietoa seksuaalisesta identiteetistä ja seksuaalisesta kanssakäymisestä. Perehdytään ristiriitojen ja ongelmatilanteiden käsittelyyn ja kriisien rakentavaan käsittelyyn. Tarkastellaan

kokonaisvaltaisesti liikunnan merkitystä ihmisen hyvinvointiin. Painotetaan oman persoonan ja kehon ainutlaatuisuutta ja riittävyttä suhteessa muihin ja tarkastellaan syömishäiriöiden syntyä ja avun hakemista. Kartutetaan ensiaputaitoja ja turvallisia liikennetaitoja.

Keskeiset sisällöt

Seksuaali- identiteetti
Mielen hyvinvointi
Kriisistä selviytyminen
Syömishäiriöt
Seurustelu, seksi, ehkäisy
Liikunnan merkitys terveydelle
Riippuvuudet: alkoholi, nettipelaaminen
Tapaturmat, ensiapu, itsehoito
Liikennekäyttäytyminen

9.luokka

Tavoitteet

Pohditaan oman seksuaalisuuden ilmentämistä ja mielen hyvinvoinnin rakentamista. Paneudutaan parisuhteen perusteisiin ja perheen syntymiseen sekä seksitautien ennaltaehkäisyyn ja vastuulliseen seksuaalisuuteen. Tarkastellaan mielen sairauksia ja niihin avun hakemista sekä stressin hallintaa. Ohjataan vastuullisiin valintoihin omaan terveyteen liittyvissä ravitsemuksellisissa asioissa ja laajennetaan tietoisuutta erilaisten ympäristötekijöiden terveysvaikutuksista.

Keskeiset sisällöt

Seksuaalisuuden ilmentäminen
Elämänarvot
Stressin hallinta
Mielen sairaudet
Seksitaudit
Parisuhde, lapsen syntymä
Kansantaudit
Ravitsemuksen terveysvaikutukset
Ympäristö ja terveys: hengitys, vesi, säteily, äänimaisema

15.4.10 Uskonto

Uskonto oppiaineena tarkastelee uskontoja ja katsomuksia globaaleina ilmiöinä niin kulttuurisessa kuin yhteiskunnallisessa kontekstissa pyrkien näin tarjoamaan oppilaalle mahdollisimman laajan uskonnollisen ja katsomuksellisen yleissivistyksen. Opetuksessa tutustutaan uskonto- ja katsomusperinteisiin Suomessa sekä maailmassa, käydään läpi uskonnollista kieltä, symboliikkaa ja käsitteistöä. Lisäksi käsitellään uskon ja tiedon välistä suhdetta sekä uskonnottomuutta. Eri uskonto- ja katsomusperinteisiin tutustumalla kannustetaan oppilaita kunnioittamaan kaikkien ihmisten ihmisarvoa ja vakaumusta. Opetus pyrkii antamaan valmiuksia eri katsomusten väliseen dialogiin ja kriittiseen ajatteluun. Oppiaineen eettinen opetus pyrkii ohjaamaan oppilasta omakohtaiseen eettiseen pohdintaan sekä tukemaan kasvua vastuulliseksi demokraattisen yhteiskunnan jäseneksi ja maailmankansalaiseksi.

Evangelisluterilainen uskonto

7. luokka

Tavoitteet

Oppilas tutustuu eri katsomuksiin ja uskonnottomuuteen, maailmanuskontoihin sekä uskonnon ja kulttuurin väliseen vuorovaikutukseen. Kulttuurin liittyvien tapojen ja uskonnon välistä yhteyttä pyritään konkretisoimaan sekä paikallisesti että ilmiöpohjaisesti.

Keskeiset sisällöt

- eri katsomukset, uskonnottomuus, uskontokritiikki ja uskonnonvapaus
- kristinusko, juutalaisuus, islam, hindulaisuus, buddhalaisuus, Kiinan ja Japanin uskonnot, varhaiskantaisten uskonnot
- tutustutaan yhden vieraan uskonnon kulttuurisiin tapoihin ja ruokaperinteeseen lähialueella

8. luokka

Tavoitteet

Oppilas hallitsee kristinuskon syntyyn ja historiaan liittyvät päälinjat sekä ymmärtää kristinuskon merkityksen yhteiskunnan ja kulttuurin osana Suomessa sekä globaalisti saavuttaen näin valmiudet havainnoida kristinuskon eri muotojen näkymistä nuoren omassa elinympäristössä.

Keskeiset sisällöt

- kristinuskon synty ja leviäminen antiikin aikana
- keskiajan kristillinen maailma
- kristikunta pirstoutuu uuden ajan murroksessa
- kristinusko modernissa maailmassa
- vierailu lähialueen kristillisissä yhteisöissä

9. luokka

Tavoitteet

Oppilas perehtyy filosofisen etiikan käsitteisiin, kristinuskon ja eri kirkkokuntien etiikkaan, ihmisoikeuksiin sekä eri uskontojen ja katsomusten eettisiin periaatteisiin.

Keskeiset sisällöt

- etiikan peruskäsitteet ja teoriat
- Raamattu, tutkimus, tulkinta, vaikutus kulttuuriin, kristinuskon etiikka
- kirkkokuntien eettiset korostukset
- lähisuhteiden etiikka: yksilöeettiset kysymykset, oma identiteetti, perhe –ja läheiset ihmissuhteet,
- yhteiskuntaetiikka: oikeudenmukaisuus, vaikuttaminen yhteiskunnassa, ympäristöetiikka, ihmisoikeusetiikka, tulevaisuuden etiikka

Ortodoksinen uskonto

Ortodoksisen uskonnonopetuksen tarkoituksena on tukea oppilaan uskonnollisen identiteetin kehitystä samalla kun se tarjoaa oppilaalle mahdollisimman laajan uskonnollisen ja katsomuksellisen sivistyksen. Opetuksessa tutustutaan kristinuskon syntyyn ja jakaantumiseen, ortodoksisen kirkon oppiin ja traditioon ja elämäntapaan, sekä muihin uskontoihin ja kirkkokuntiin. Opetus pyrkii antamaan valmiuksia eri katsomusten ja uskontojen väliseen dialogiin ja kriittiseen ajatteluun. Oppiaineen eettinen opetus pyrkii antamaan välineitä oppilaan omaehtoiseen eettiseen pohdintaan sekä tarkastelemaan

ortodoksisen kirkon ja muiden kirkko- ja uskontokuntien eettisiä periaatteita, sekä laajemmin ihmisoikeusetiikkaa.

7. luokka

Tavoitteet

Tutustutaan kirkon syntyvaiheisiin, jakaantumiseen, kirkon opin muotoutumiseen ja traditioon. Tutustutaan Raamatun syntyyn ja tutkimukseen, eri kirkkokuntiin, ortodoksisiin kirkkoihin maailmalla sekä maailmanuskonnoista islamiin ja juutalaisuuteen.

Keskeiset sisällöt

- kirkon synty ja jakautuminen, ortodoksisen opin muotoutuminen
- Raamattu kirkon ja kulttuurin kirjana, kristillisten kirkkojen eri suuntaukset
- ortodoksinen kirkko eri puolilla maailmaa
- juutalaisuus ja islam.

8. luokka

Tavoitteet

Tutustutaan Suomen ortodoksiseen kirkkoon, eri maailmankatsomuksiin ja suuriin maailmanuskontoihin. Perehdytään uskonnon ja kulttuuriin väliseen vuorovaikutukseen. Tutustutaan uskonnottomuuteen ja uskon ja tiedon väliseen suhteeseen.

Keskeiset sisällöt

- Suomen ortodoksinen kirkko
- hindulaisuus, buddhalaisuus, Kiinan ja Japanin uskonnot, luonnonuskonnot, uudet uskonnot
- uskonto mediassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa, uskonnottomuus, uskon ja tiedon välinen suhde.

9. luokka

Tavoitteet

Tutustutaan ortodoksiseen elämäntapaan ja etiikkaan. Perehdytään eri kirkkokuntien, uskontojen ja katsomusten eettisiin periaatteisiin. Perehdytään ihmisoikeusetiikkaan ja ihmissoikeussopimuksiin.

Keskeiset sisällöt

- etiikan peruskäsitteet ja teoriat
- Raamattu ja etiikka, ortodoksisen kirkon etiikka ja elämäntapa, eri kirkkokuntien etiikka
- eri katsomusten ja uskontojen eettiset periaatteet
- lähisuhde-, yhteiskunta- ja ihmisoikeusetiikka.

15.4.11 Elämäkatsomustieto

Elämäkatsomustiedon opetuksen tarkoituksena on tarjota oppilaalle monipuolinen katsomuksellinen ja kulttuurinen yleissivistys sekä välineitä perusteita etsivään, tilannetajuiseen ja kriittiseen ajatteluun.

Elämäkatsomustieto rohkaisee oppilasta avoimeen ja pohtivaan asennoitumiseen sekä vuorovaikutukseen erilaisten ihmisten kanssa. Elämäkatsomustieto pyrkii edistämään oppilaan kykyä etsiä eettisesti kestäväää ja arvokasta elämäntapaa sekä kehittämään hänen valmiuksiaan kasvaa itsenäiseksi, suvaitsevaiseksi ja vastuulliseksi yhteisönsä jäseneksi.

7. luokka

Tavoitteet

Tarkastellaan maailmankuvan ja maailmankatsomuksen käsitteitä sekä niiden muuttumista

yhteiskunnallisessa ja kulttuurihistoriallisessa viitekehyksessä. Tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja uskomusperinteisiin.

Keskeiset sisällöt

- maailmankuva, maailmankatsomus, elämäkatsomus
- kulttuuri-identiteetti
- erilaiset katsomusjärjestelmät ja kulttuuriset traditiot
- maailmankuvan muuttuminen, moderni maailmankuva.

8. luokka

Tavoitteet

Tavoitteena on tutkia hyvän elämän edellytyksiä. Tutustutaan etiikan peruskäsitteisiin ja teorioihin sekä pohditaan etiikan kysymyksiä käytännön elämässä ja ihmissuhteissa.

Keskeiset sisällöt

- filosofisen etiikan peruskäsitteet ja moraaliteoriat
- yksilö- ja lähisuhde-etiikka.

9. luokka

Tavoitteet

Tarkastellaan hyvän yhteiskunnan edellytyksiä. Tutustutaan ihmisoikeuskysymyksiin ja oikeudenmukaisuuden toteutumiseen yhteiskunnassa ja maailmanlaajuisesti. Perehdytään hyvän kansalaisuuden kriteereihin, oikeuden, vapauden ja velvollisuuden käsitteisiin sekä yhteiskuntasopimusteorioihin sekä ihmisoikeusetiikkaan. Perehdytään talous- ja ympäristöetiisiin kysymyksiin sekä tulevaisuuden tutkimukseen.

Keskeiset sisällöt

- yhteiskuntafilosofian peruskäsitteet
- ihmisoikeusetiikka: oikeudenmukaisuus, ihmisoikeudet, vapausoikeudet, velvollisuudet
- kansalaisuus
- yhteiskuntasopimusteoriat
- talouden ja ympäristöetiikka
- tulevaisuuden tutkimus.

15.4.12. Historia

Historian opetuksen tehtävä on kehittää oppilaiden historiatietoisuutta sekä kannustaa heitä omaksumaan vastuullisen kansalaisuuden periaatteet ja kehitys. Menneisyyttä koskevan tiedon avulla oppilaita ohjataan ymmärtämään nykyisyyteen johtanutta kehitystä, henkisen ja aineellisen työn arvoa sekä pohtimaan tulevaisuuden valintoja. Opetuksen tavoitteena on kehittää historian tekstitaitoja: taitoa lukea ja analysoida lähteitä sekä tehdä tulkintoja niiden tarkoituksesta ja keskustella. Oppilaita ohjataan ymmärtämään historiatiedon tulkinnallisuutta.

Tavoitteet

Historiassa 7. luokalla korostetaan perheen, paikkakunnan ja lähialueen historiaa soveltuviin kohdissa. Painotetaan teollisuusyhteiskunnan ilmiöitä 1700-luvulta Suomen itsenäisyyteen. Opetuksessa panostetaan elämyksellisyyteen ja kokemuksellisuuteen. Historian opetuksen tehtävä vuosiluokilla 7–8

on syventää oppilaan käsitystä historiallisen tiedon luonteesta. Tehtävä on vahvistaa oppilaan identiteettiä ja perehdyttää hänet muihin kulttuureihin ja niiden vaikutuksiin.

Oppilas oppii

- hankkimaan ja käyttämään historiallista ja yhteiskunnallista tietoa
- käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä ja muodostamaan oman perustellun mielipiteensä niiden pohjalta
- ymmärtämään, että historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin
- selittämään ihmisen toiminnan tarkoituksia ja vaikutuksia
- arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja käyttämällä apuna historiallista muutosta koskevaa tietoa
- suhtautumaan ajan ilmiöihin kriittisesti
- käyttämään historiallista ulottuvuutta arvioidessaan historian ja nykypäivän ilmiöitä.

7. luokka

Keskeiset sisällöt

Suomi syntyy teollisuusyhteiskuntana

Teollisuusyhteiskunta 1700-luvulta alkaen. Elämää 1800-luvun Suomessa. • 1800-luvun alun keskeiset valtiolliset muutokset ja kansallisuusaatteen vaikutukset Euroopassa. Suomen teollistuminen • Teollistumisen vaikutukset ihmisten elämään • Kaupungistuminen ja liikenteen ja kulkuneuvojen kehitys. Hanko Venäjän vallan ajalla ja teollisuus. Hangon kylpylähistoria. Ihmisten arki. Kaupungin perustaminen ja teollisuuden synty. Vierailu Hangon museolla.

Murrosten aika ja aatteet 1800–1917

Murrosten aika Suomessa. Sääty-yhteiskunnan mureneminen. Maalta kaupunkiin ja ulkomaille. Siirtolaisuus Hangossa. Suomen venäläistäminen ja sen vastustus. Kansalaistoiminta ja koululaitoksen kehittyminen. Kansalaisjärjestöt ja ihmisoikeudet. Työväenliike, ihmisoikeudet, naisten oikeudet, kapitalismi, nationalismi, konservatismi, liberalismi. Imperialismi ja sen vaikutukset suurvaltoihin ja siirtomaihin. Säädyt ja aatteet Hangossa 1800–1917.

Suomea luodaan, rakennetaan ja puolustetaan valtiona

Karelianismi ja taiteen ja kulttuurin kulta-aika 1800-luvulla. Venäjän vallankumous. Suomen itsenäistyminen. 1. maailmansota, sen syyt ja seuraukset. Suomen itsenäisyyden alkuvaiheet ja kansallisvaltion synty. Kansalliset vaikuttajat Lönrotista alkaen. Hanko ja itsenäinen Suomi.

8. luokka

Suurten sotien aika ja sodista jälleenrakennukseen

Perehdytään maailmansotiin, kylmään sotaan ja sodista selviytymiseen erityisesti tavallisten ihmisten ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Paneudutaan ihmisoikeusrikkeisiin kuten holokaustiin ja kansanvainoihin sekä ihmisoikeuksien edistämiseen. Saksan ja Suomen suhteet. Saksalaisleiri Hangon Tulliniemessä. Sotien jälkeinen jälleenrakennusaika. Opiskellaan aikaa, jolloin suomalainen hyvinvointiyhteiskunta syntyi. Tarkastellaan arkielämän historiaa 1900-luvulta 2000-luvulle.

Suomen itsenäisyyden aika. Sisällissota. Laman ja totalitarismin aika ja diktatuurit. Maailmantalouden romahtaminen ja sen vaikutukset Eurooppaan, tie toiseen maailmansotaan. Toinen maailmansota, sen syyt ja seuraukset Suomi toisessa maailmansodassa ja sodasta selviäminen. Talvi- ja jatkosota sekä Hanko sota-aikaan. Vierailu taistelupaikoilla ja / tai museossa.

Hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen

Elinkeinorakenteen muutos Suomessa 1900-luvun jälkipuolella. Murroksen vaikutukset ihmisten elämään Euroopassa ja maailmalla. Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen. Idän ja lännen

ristiriidoista etelän ja pohjoisen vastakkainasetteluun Kehityksen yksilölle tuomien saavutusten ohella perehdytään elinkeinorakenteen muutokseen ja palveluammattien yleistymiseen sekä kaupungistumiseen.

Nykyisen maailmanpolitiikan juuret

Kylmä sota. Maailman jakautuminen köyhiin ja rikkaisiin valtioihin ja siitä aiheutuvat ongelmat, kolmas maailma Euroopan yhdentymisen ja kylmän sodan päättymisen. Globalisaatio. Lähi-Itä ja muut kehittyvät alueet. Syvennyttään kehittyneiden ja kehittyvien maiden yhteiseen historiaan sekä uudenlaisten poliittisten jännitteiden syntyyn ja ratkaisuihin maailmassa.

15.4.13. Yhteiskuntaoppi

9. luokka

Tavoitteet

Yhteiskuntaopin opiskelun tavoitteena on, että oppilas kiinnostuu ympärillään olevista yhteiskunnallisista ilmiöistä ja huomaa niiden vaikuttavan omaan elämäänsä. Oppilaalle herää kiinnostus yhteiskuntaoppiin tieteenalana ja oppiaineena. Oppilaalle alkaa kehittyä kyky eettisesti arvioida erilaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä ja niiden vaikutusta. Vaikuttamismahdollisuudet ja -taidot demokratiassa sekä vastuu oman elämän valintojen tekemisessä. Tutkitaan ja harjoitellaan päätöksentekoa ja vaikuttamista. Oikeusvaltio käsitteenä. Kiinnitetään huomiota yhteiskunnan ja yhteisöllisen elämän rakenteisiin. Tavoitteena on että oppilas ymmärtää talouselämän toimintaperiaatteita ja oman taloudenpidon tärkeyden. Oppilas osaa suunnitella talouttaan eettisesti ja ekologisesti. Oppilas osaa tutkia väestöä ja talouden tilastoja kriittisesti.

Työelämän ja yrittäjyyden erilaiset ilmiöt ja mahdollisuudet tulevat oppilaalle tutuiksi ja hän ymmärtää koulutuksen merkityksen oman tulevaisuuden ja työelämän kannalta. Oppilas osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan ja miettiä erilaisia toimintamahdollisuuksia. Työtä, työnhakua ja erilaisia opinpolkuja tarkastellaan yhdessä opinto-ohjauksen kanssa ainerajat ylittävällä yhteistyöllä. Järjestetään 9 luokalla esimerkiksi matka paikalliseen yritykseen tai kouluun.

Sisällöt

Arkielämä ja oman elämän hallinta

Oppilas perehtyy yksilön vastuisiin, velvollisuuksiin, oikeuksiin sekä oman elämän ja talouden hallintaan. Paneudutaan erilaisiin mahdollisuuksiin oman tulevaisuuden suunnittelussa tutustumalla työelämään ja elinkeinoihin. Yhteistyö opinnonohjauksen kanssa: työnhaku.

Demokraattinen yhteiskunta

Yhteiskuntaopissa paneudutaan demokraattisen yhteiskunnan ja oikeusvaltion periaatteisiin ja toimintatapoihin. Ihmisoikeudet ja KV sopimukset. Opetuksen sisältönä ovat yhteiskunnan rakenteet ja vallankäyttö. Tarkastellaan lisäksi mielipiteiden kanavoitumista ja mediaa.

Aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen

Tutustutaan erilaisiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanaviin ja keinoihin. Media. Harjoitellaan yhteiskunnallisessa osallistumisessa, työelämässä ja taloudellisessa toiminnassa tarvittavia taitoja. Yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Hankolainen yrittäjä- tai järjestövierailija.

Taloudellinen toiminta

Perehdytään talouden peruskäsitteisiin, ilmiöihin ja keskeisiin toimijoihin. Talous kestävän kehityksen ja eri taloudellisten toimijoiden näkökulmasta. Hangon paikallistalous ja yrittäjät. Perehdytään talouden ja hyvinvoinnin kysymyksiin.

15.4.14 Musiikki

Vuosiluokkien 7 ja 8 musiikin avulla vahvistetaan mm. oppilaiden toimijuutta ja ajattelua kertaamalla ja syventämällä oppiaineessa aiemmin opittuja asioita. Sisällöt ja tavoitteet ovat molemmilla luokilla samat, ylemmällä luokalla sisältöjä käsitellään syvemmin ja laajemmin.

Musiikin päättöarviointi sijoittuu siihen vuosiluokkaan jolloin se kaikille yhteisenä oppiaineena päättyy eli kahdeksanteen vuosiluokkaan. Päättöarvosana muodostuu valtakunnallisten kriteerien mukaan.

Miten musiikissa toimitaan

- laulaminen
- yhteismusisointi: perustaitoja bändi- ja muista soittimista koulun soittimiston puitteissa
- kuunteleminen: oppilaan kannustamista tiedostavaan, jäsentävään ja kriittiseen kuunteluun
- äänenkäyttö ja äänenhuolto: murroksessa olevan äänen kehittymisen tukeminen erilaisia ääniharjoitteita ja ”äänikokeiluja” apuna käyttäen
- kuulonhuolto
- kehorytmiikka, musiikin ja liikkeen yhdistäminen
- musiikkiteknologian hyödyntäminen koulun tarjoamien mahdollisuuksien mukaan
- oppilaiden omien luovien ideoiden toteuttaminen äänen ja liikkeen keinoin

Mistä musiikki muodostuu

- ääni fysikaalisena ilmiönä
- melodia, soinnut, rytmi, sointiväri ja muoto
- jo opittujen musiikin *peruskäsitteiden ja merkintätapojen kertaamista* sekä käyttämistä musisoinnissa (mm. aika-arvot, tahtiosoitukset, musiikin muotoon liittyviä käsitteitä, dynamiikka, sointumerkit) sekä *käsitteistön laajentamista*
- tulkinta musiikillisessa ilmaisussa
- vahvistimet ja äänentoistolaitteet sekä musiikkiteknologiset sovellukset osana musiikin tekemistä

Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa

- ääniympäristön havainnointi
- oppilaan oman musiikkiympäristön tarkastelu ja sen huomioiminen myös opetuksessa
- digitaalisen median tuomat haasteet ja mahdollisuudet musiikissa
- tutustuminen paikalliseen musiikkielämään mahdollisuuksien mukaan
- musiikin merkityksen kriittinen pohtiminen

Ohjelmisto

- ikäkaudelle sopivaa ja motivoivaa yksi- ja moniäänistä monipuolista lauluohjelmistoa eri musiikkikulttuureista ja tyyliuunnista
- kehorytmiikkaharjoituksia, musiikin ja liikkeen yhdistämistä esimerkiksi tanssin keinoin
- monipuolista kuunteluohjelmistoa eri aikakausilta ja eri tyylilajeista
- monipuolista soitto-ohjelmistoa, jonka valinnassa pyritään ottamaan huomioon
  - * kulttuuriperinnön vaaliminen
  - * oppilaita innostavat teokset
  - * käyttökelpoisuus musiikillisten taitojen oppimisessa

15.4.15. Kuvataide

Kuvataiteen opetuksen tehtävä on ohjata oppilaita tutkimaan ja ilmaisemaan kulttuurisesti moninaista todellisuutta taiteen keinoin. Kuvataiteen opetus kehittää kykyä ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin ilmiöitä. Kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistamalla tuetaan traditioiden

välittymistä ja uudistumista. Opetus tukee oppilaiden kriittisen ajattelun kehittymistä sekä kannustaa heitä vaikuttamaan omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan.

Taiteelle ominainen työskentely harjaannuttaa kokemukselliseen, moniaistiseen ja toiminnalliseen oppimiseen. Oppilaat tarkastelevat kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria historiallisista ja kulttuurisista näkökulmista. Opetuksessa tutustutaan erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä. Oppilaita ohjataan käyttämään monipuolisesti erilaisia välineitä, materiaaleja, teknologioita ja ilmaisun keinoja. Opetuksessa kannustetaan monilukutaidon kehittämiseen hyödyntämällä visuaalisuutta sekä muita tiedon tuottamisen ja esittämisen tapoja.

7. lk

Tavoitteet

7. luokalla keskitytään erityisesti piirtämisen ja maalaamisen perustekniikoiden haltuunottamiseen, käydään lävitse väriopin ja sommittelun perusteita ja harjoitellaan havainnoimaan nähtyjä kuvia ja keskustelemaan niistä. Taidehistorian osalta painotus on Suomen kultakauden taiteessa. Välineistä ja omista töistä huolehtiminen sekä oman työnteon merkityksen huomioiminen painottuvat opetuksessa myös, samaten ympäristön huomioon ottaminen kierrätysmateriaaleja käyttämällä.

Keskeiset sisällöt

- Lyijykynä- ja puuväritekniikka, mahdollisesti myös liitu- ja sekatekniikat
- Akvarellitekniikka
- Mittasuhteet
- Varjostaminen
- Väriopin perusteet
- Sommittelun perusteet
- Kuvien ja niiden välittämien viestien tarkasteleminen ja kuvista puhuminen

8. lk

Tavoitteet

8. luokalla jatketaan jo tuttujen asioiden ja tekniikoiden harjoittelemista, mutta opetellaan myös uusia. Tavoitteena on mahdollisuuksien mukaan osallistua yhteen kotimaiseen tai ulkomaiseen taidekilpailuun taikka taidenäyttelyyn. Tutustutaan eri aikakausien ja/tai kulttuurien taiteeseen ja käytetään niitä oman tekemisen lähtökohtana.

Keskeiset sisällöt

- Oman kuvallisen ilmaisun kehittäminen eri tekniikoita kokeillen ja käyttäen
- Muiden tekemään taiteeseen tutustuminen ja sen käyttäminen oman tekemisen lähtökohtana
- Omien taidemieltymysten pohtiminen ja perusteleminen

9. lk

Tavoitteet

9. luokalla on teknisen osaamisen ja taiteellisen ilmaisun kehittämisen lisäksi tavoitteena oppia tiedostamaan entistä paremmin oma tapansa työskennellä. Itsenäistä, pitkäjänteistä työskentelyä ja sen vaatimaa suunnittelua ja aikatauluttamista harjoitellaan kevätpuolella tehtävän lopputyön muodossa.

Keskeiset sisällöt

- Omien kuvataiteellisten vahvuuksien pohtiminen ja kehittäminen eteenpäin
- Itsenäisen työskentelyn harjoitteleminen

15.4.16 Käsityö

7 lk

Seitsemännellä luokalla käsityö on kaikille yhteinen oppiaine. Hankoniemen yläasteella valitaan opiskeltavaksi joko tekstiilityön tai teknisen työn painotus. Vaihtojakson aikana opiskellaan toisen painotuksen mukaan. Opetuksessa vahvistetaan edellytyksiä monipuoliseen työskentelyyn monien eri materiaalien kanssa.

Tavoitteet ja sisällöt

Oppilasta ohjataan suunnittelemaan työskentelyään, ideoimaan, tutkimaan ja kokeilemaan

Laaditaan suunnitelma tuotteesta, ja valmistetaan tuote oman suunnitelman pohjalta sekä sanallisesti että luonnosten avulla. Tarjotaan avoimia tuotesuunnittelutehtäviä, joissa itse keksitään ratkaisuja tuotteen muotoon, rakenteeseen ja toimintaan ottaen huomioon resurssit (aika, taidot, materiaalit, saatavuus, työvälineet, työturvallisuus, kustannukset). Kannustetaan persoonallisiin, innostaviin ratkaisuihin tehtävän käsittelyssä. Tutustutaan tuotteen ominaisuuksiin, kuten toimivuus, esteettisyys.

Oppilas asettaa omia oppimisen ja työskentelyn tavoitteita ja toteuttaa niiden perusteella kokonaisen oppimisprosessin ja arvioi sitä

Opiskellaan suunnitteluohjelman käyttämistä oman tuotteen suunnittelussa.

Tutustutaan erilaisiin menetelmiin havainnollistaa omia ideoita ja suunnitelmia.

Hyödynnetään tietotekniikan mahdollisuuksia työskentelyssä ja dokumentoinnissa.

Oppilas tutustuu ja käyttää monipuolisesti erilaisia työvälineitä, materiaaleja ja tarkoituksenmukaisia työtapoja sekä kehittämään innovaatioita

Tutustutaan käsityössä käytettävän materiaalin syntymiseen, jalostamiseen, käyttöön sekä kierrättämiseen ja käytöstä poistamiseen kiinnittäen huomiota ekologiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyYTEEN. Harjoitellaan puun, metallien ja muovien sekä uusien materiaalien muokkaamista leikkaavalla, lastuavalla ja muovaavalla menetelmällä sekä liittämistä hitsaamalla ja juottamalla. Opetellaan ompelukoneen ja saumurin käyttöä, kaavan jäljentämistä, leikkuusuunnitelmaa, työjärjestystä, ohjeen mukaan työskentelyä sekä perusvaatteiden ja kodintekstiilien valmistusta.

Oppilasta ohjataan käyttämään käsityön käsitteitä, merkkejä, symbooleja sekä vahvistamaan visuaalista, materiaalista ja teknologista ilmaisua sekä käyttämään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia

Perehdytään elektroniikan komponentteihin, niiden symboleihin sekä toimintaan. Tutustutaan piirikaavioihin sekä sähkön ominaisuuksiin. Perehdytään koneiden ja laitteiden toimintaan ja turvalliseen käyttämiseen. Tutustutaan automaatioprosessin periaatteisiin ja harjoitellaan jonkin ohjelmointikielen peruskomentoja. Tutustutaan tietokoneella ohjatun työstövälineen toimintaan.

Opetellaan tekstiilien hoitamista, tekstiilikuitujen ominaisuuksia ja tunnistamista sekä niiden kansainvälisiä merkintöjä. Opetellaan neulomisen ja virkkaamisen yleisimmät merkit ja lyhenteet, neuletiheys, perusneuleet. Opetellaan käsinkirjontaa. Tutustutaan helmitöihin, huovutukseen, kankaanpainantaan ja värjäykseen.

Oppilas havainnoi, ennakoi ja reagoi riskitekijöihin ja toimii turvallisesti käsityöprosessissa

Opetetaan oppilasta havaitsemaan riskitekijät ja työskentelemään turvallisesti. Opiskellaan varoitus-, kielto- ja ohjekyltteihin liittyviä sisältöjä. Oppilasta ohjeistetaan työturvallisuudessa ja ergonomiassa.

Oppilasta ohjataan tuntemaan käsityön, kädentaitojen ja teknologisen kehityksen merkitykseen omassa elämässään, yhteiskunnassa, yrittäjyydessä ja muussa työelämässä sekä ohjataan

taloudelliseen ajatteluun ja valintoihin, jotka edistävät kestävää elämäntapaa

Tutustutaan paikalliseen käsityökulttuuriin ja teollisuuden mahdollisuuksien mukaan.

Oppilasta kannustetaan itsenäisesti tutustumaan erilaisiin käsityötaitoihin ja käsityön mahdollisuuksiin: käsityöblogit, sosiaalisen media, näyttely-, yritys- ja museovierailut, vierailevat taitajat koululla.

Huomioidaan luonteva tiedon soveltaminen käytäntöön myös muista oppilaineista.

Arviointi

Arviointi perustuu kokonaiseen käsityön prosessiin, sen tavoitteisiin ja kriteereihin sekä opiskelun aikana tehtyyn jatkuvaan arviointiin ja dokumentointiin. Arviointi on monipuolista, myös käytetään itse- ja vertaisarviointia.

Päättöarviointi sijoittuu siihen lukuvuoteen, jona oppiaineen opiskelu päättyy kaikille yhteisenä oppiaineena.

15.4.17 Liikunta

Liikunnanopetuksen päämääränä on vaikuttaa myönteisesti oppilaan fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn ja hyvinvointiin sekä ohjata oppilasta ymmärtämään liikunnan terveydellinen merkitys. Liikunnanopetus tarjoaa oppilaalle sellaisia taitoja, tietoja ja kokemuksia, joiden pohjalta on mahdollista omaksua liikunnallinen elämäntapa. Liikunta on toiminnallinen oppiaine, jossa edetään leikin ja taitojen oppimisen kautta kohti omaehtoista harrastuneisuutta. Tämä edellyttää yksilöllisten kehittymismahdollisuuksien huomioon ottamista. Liikunta ja oppimiskokemukset vahvistavat oppilaan itsensä tuntemista ja ohjaavat suvaitsevaisuuteen. Liikunnan opetuksessa tulee korostaa yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta, reilua peliä ja turvallisuutta. Liikunnanopetuksen yhteydessä on korostettava turvallista liikennekäyttäytymistä. Liikunnanopetus pohjautuu kansalliseen liikuntaperinteeseen. Opetuksessa ja arvioinnissa tulee ottaa huomioon luonnon olosuhteet ja vuodenaajat, paikalliset olosuhteet, lähiympäristön ja koulun tarjoamat mahdollisuudet sekä oppilaan erityistarpeet ja terveydentila.

Vuosiluokkien 7–9 liikunnanopetuksessa tulee ottaa huomioon tässä kehitysvaiheessa korostuvat sukupuolten erilaiset tarpeet sekä oppilaiden kasvun ja kehityksen erot. Monipuolisen liikunnanopetuksen avulla tuetaan oppilaan hyvinvointia, kasvua itsenäisyyteen ja yhteisöllisyyteen sekä luodaan valmiuksia omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen. Opetuksessa annetaan mahdollisuuksia liikunnallisiin elämyksiin ja tuetaan oppilaan itsensä ilmaisua.

Tavoitteet

Oppilas

- kehittää edelleen motorisia perustaitoja ja oppii liikunnan lajitaitoja
- oppii ymmärtämään liikunnan merkityksen hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitämisessä
- oppii kehittämään ja tarkkailemaan toimintakykyään
- oppii toimimaan turvallisesti ja asianmukaisesti liikuntatilanteissa
- oppii toimimaan itsenäisesti ja ryhmässä
- opettelee hyväksymään itsensä ja suvaitsemaan erilaisuutta
- tutustuu liikunnan harrastusympäristöihin ja osaa etsiä tietoa liikunnan harrastamis-mahdollisuuksista.

Keskeiset sisällöt

- juoksua, hyppyjä ja heittoja eri liikuntalajeissa
- voimistelua ilman välineitä, välineillä ja telineillä
- musiikki- ja ilmaisuliikuntaa sekä tanssia
- pallopelejä (koripallo, salibandy, pesäpallo, sulkapallo, jalkapallo, lentopallo, jääpelit, käsipallo ja pöytätennis)
- suunnistusta ja retkeilyä
- talvi- sekä vesiliikuntaa mahdollisuuksien mukaan

- toimintakyvyn kehittämistä ja seuranta sekä lihashuoltoa
- uusiin liikuntamuotoihin tutustumista ja liikuntatietoutta

15.4.18 Kotitalous

Kotitalous oppiaineena on kokonaisvaltaista ja kokemuksellista. Kotitalouden tavoitteilla ja sisältöalueilla on useita liittymäkohtia opetussuunnitelman laaja-alaisten osaamiskokonaisuuksien tavoitteisiin ja sisältöihin. Erityispiirteensä kotitalousopetuksessa korostuu toiminnallisuus ja sosiaalinen vuorovaikutus sekä arkielämän jäsentäminen mielekkäiksi kokonaisuuksiksi. Kotitalous soveltaa käytäntöön myös matematiikan, kemian, fysiikan, yhteiskuntaopin, historian, uskonnon, biologian ja terveystiedon sisältöjä. Hanko, lyhyiden etäisyyksien merenrantakaupunkina ja uusimaalaisena lähiruoka-alueena, tarjoaa mahdollisuuksia soveltaa opetusta myös koulun ulkopuolella. Lisäksi oppimisympäristönä toimii oppilaan oma koti, jossa oppimistehtäviä harjoitellaan aidoissa tilanteissa kodin ja koulun yhteistoimintaa tukevalla tavalla. Paikalliset ja kansainväliset ajankohtaiset asiat ja tapahtumat syventävät kotitalouden roolia yhteiskunnassa.

7.lk

Tavoitteet

Tavoitteena on kehittää oppilaan ruoanvalmistus- ja leivontataitoja ja ohjata häntä tekemään ruokavalintojaan ravitsemussuositusten, ruokaturvallisuuden, elintarviketuntemuksen, taloudellisuuden, eettisyyden ja luotettavan ruokatiedon ohjalta. Oppilasta ohjataan kodin hoidossa, asumisessa ja yhdessä elämisessä tarvittaviin taitoihin. Puhtaanapidossa kartutetaan arjessa tarvittavia taitoja ottamalla huomioon hyvät tavat, tasapuolisuus ja vastuun ottaminen perheessä. Oppilasta ohjataan tunnistamaan rahankäyttöön ja kuluttamiseen liittyviä valintatilanteita.

Keskeiset sisällöt

Ruoanvalmistuksen ja leivonnan perusteita
 Ravitsemustiedon perusteita
 Ruoka- ja tapakulttuuria
 Elintarviketuntemusta
 Ruokaturvallisuutta
 Vaatehuollon ja puhtaanapidon perusteita
 Vuorovaikutustaitoja
 Vastuun ottamista
 Ajankäytön hahmottamista
 Ympäristötietoisuutta
 Kotitalouden teknologian perusteita
 Harkitsevaa kuluttamista
 Median vaikutusta omiin kulutusvalintoihin

15.4.19 Oppilaanohjaus

Oppilaanohjauksella edistetään oppilaiden koulutyön onnistumista, opintojen sujumista sekä koulutuksen tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta. Ohjauksen avulla oppilaat oppivat tiedostamaan mahdollisuutensa vaikuttaa oman elämänsä suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus ja ohjaus opiskelijalle, jolla on tuen tarvetta oppilaanohjauksessa vuosiluokilla 7 – 9

Opiskelijan henkilökohtainen lähtökohta ja tarpeet on otettava huomioon ohjauksessa. Ohjaus eriytetään ottamalla huomioon opiskelijoiden henkilökohtaiset tavoitteet, kokemukset, vapaa-aika, kiinnostuksen kohteet, osaamisalueet ja elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät.

Eri toimijoiden välinen yhteistyö on tärkeää, etenkin siirtymien aikaisessa ohjeuksessa opiskelijan opintopolulla. Jatko-opintojen ohjaus tulee aloittaa riittävän varhaisessa vaiheessa. Ammatillinen ja monialainen yhteistyö on tärkeää erityisesti niiden opiskelijoiden ohjauksen tuen varmistamiseksi, jotka tarvitsevat tehostettua henkilökohtaista ohjausta ja tukea sekä niiden nuorten, joilla on erityisistä syistä riski jäädä ilman jatkokoulutusta.

7. lk

Tavoitteet

Seitsemännen luokan oppilaanohjauksen tavoitteena on, että oppilas tutustuu uuden koulunsa toimintakulttuuriin, tietää arvioinnin perusteista sekä opiskelun tavoitteista. Oppilas tunnistaa omat vahvuutensa ja oman tyylinsä opiskella.

Sisällöt

Koulun toimintakulttuuriin tutustuminen

- Koulun arki
- Vaikuttaminen omassa koulussa
- Vastuun ottaminen omasta koulutyöstä
- Ryhmäyttäminen

Arviointi ja tavoitteet

- Tavoitteiden asettaminen
- Itsearviointi
- lukuvuosi- ja itsearviointi
- Arvioinnin merkitys

Itsetuntemus

- Vuorovaikutustaidot
- Omat vahvuudet
- Omat kiinnostuksen kohteet
- Itsetunto, itseluottamus
- Omat valinnat
- Valinnaisaineet

Oppimaan oppimisen taidot

- Oppimistyyli
- Opiskelutekniikka
- Elämänhallinta

8. lk

Tavoitteet

Kahdeksannen luokan oppilaanohjauksen tavoitteena on, että oppilas tutustuu Suomen koulutusjärjestelmään ja eri koulutusaloihin.

Sisällöt

Suomen koulutusjärjestelmä

- Ammattitietous
- Amatit Suomessa
- Työllisyysnäkymät nykyisin ja tulevaisuudessa
- Omat kiinnostuksen kohteet

Koulutusalat

- Toisen asteen koulutukset
- Omat kiinnostuksen kohteet
- Omat kyvyt ja lahjakkuudet
- Koulutusten vaatimukset

Työelämään tutustuminen

- 3 päivää

9. lk

Tavoitteet

Yhdeksännen luokan oppilaanohjauksen tavoitteena on, että oppilas syventää työelämätietouttaan ja osaa suunnitella omaa koulutuspolkuaan. Hän osaa hakeutua koulutukseen sekä osaa käyttää eri ohjaus-, neuvonta-, ja tietopalveluita apunaan.

Sisällöt

Työelämätietous

- Nuoret työelämässä
- Työnhakutiedot ja -taidot
- Työelämän tasa-arvo
- Tulevaisuuden työelämä

Oma koulutuspolku

- Oman koulutuspolut suunnittelu ja hakeutuminen koulutukseen

Tiedonhankintataidot

- Työelämätietous
- Koulutustietous
- Lähdekritiikki

Tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut

- Lähialueella tarjottavat palvelut
- Opintososiaaliset edut

Kansainvälisyys ja monikulttuurisuus

- Opiskelu ja työskentely ulkomailla
- Monikulttuurisuus työelämässä Suomessa

Koulutustietous

- Toisen asteen koulutukset
- Oppisopimuskoulutukset
- Valmistavat koulutukset
- Korkea-asteen koulutus
- Muu koulutus

Työelämään tutustuminen

- 2 viikkoa

Oppilaanohjauksen tehtävä ja rooli siirtymissä

Siirtyminen vuosiluokalta 6 vuosiluokalle 7

Ennen siirtymistä vuosiluokalta 6 vuosiluokalle 7 opinto-ohjaaja vierailee yhdessä koulukuraattorin kanssa luokissa kertomassa lisätietoja Hankoniemen yläasteesta ja koulunkäynnistä siellä. Vuosiluokan 6 oppilaat vierailevat luokanopettajan johdolla myös Hankoniemen yläasteella kevätlukukaudella tutustumassa kouluun. Tiedonsiirtopalaveri pidetään.

Siirtyminen vuosiluokalta 9 toisen asteen koulutukseen

Yhdeksännen luokan oppilaanohjauksessa tutustutaan lähimpään lukioon eli Hankoniemen lukioon ja tehdään opintokäynti ammattioppilaitokseen, yleensä kohteena on lähin ammatillinen oppilaitos Luksia. Oppilaille annetaan henkilökohtaista ohjausta, jossa keskustellaan jatko-opintosuunnitelmista ja jäsennetään suunnitelmia yksityiskohtaisemmin.

Tämän lisäksi oppilaille tarjotaan myös tehostettua henkilökohtaista ohjausta, jonka puitteissa erityiset jatkokoulutusta koskevat yksilölliset tarpeet otetaan huomioon.

Syyslukukauden alussa opinto-ohjaaja ja koulukuraattori voivat myös pitää keskusteluja oppilaiden ja huoltajien kanssa hyvien kouluarvosanojen merkityksestä peruskoulun päättötodistuksessa.

Yhteishaun perusteet esitellään myös oppilaille ja huoltajille. Huoltajille järjestetään myös tilaisuus jatko-opintovaihtoehtoista.

Ohjaustyötä ja työnjakoa oppilaanohjauksessa kuvataan tarkemmin ohjaussuunnitelmassa, joka on liitteenä tässä opetussuunnitelmassa.